

KIM **PAUL FISCHER** **DZSONGIL** **BEMUTATJA:**

**ÉSZAK-KOREA ÉS
A VILÁG LEGVAKMERŐBB
EMBERRABLÁSÁNAK
HIHETETLEN ÉS IGAZ
TÖRTÉNETE**

Fülszöveg

Mielőtt a világ leghírhedtebb diktátora lett, Kim Dzsongil az Észak-koreai Propaganda és Agitációs Minisztériumot és annak filmstúdióit irányította. Mivel ambiciózus terveihez nem állt rendelkezésére elegendő tehetség, elraboltatta Dél-Korea leghíresebb színésznőjét és annak férjét, az ország legnépszerűbb rendezőjét és producerét. Az elrabolt álompáros sorra készítette Észak-Korea legjobb filmjeit, ám közben kidolgoztak egy olyan szökési tervet is, melyet bármelyik hollywoodi kasszasiker megirigyelhetne.

A Dél-Koreától és Észak-Koreától Hongkongon át Bécsig és Budapestig ívelő történet bemutatja Szin Szangok és Cshö Unhi elrablását, az általuk készített filmeket és izgalmas menekülésüket is. Paul Fischer több mint ötven, a történet szereplőivel és más dezertőrökkel készített interjú alapján írta meg könyvét, amely ritka bepillantást enged egy rejtélyes nemzet abszurd történetébe és mindennapjaiba.

KIM DZSONGIL BEMUTATJA

Észak-Korea és a világ legvakmerőbb
emberrablásának hihetetlen és igaz története

Paul Fischer

hvg **könyvek**

A fordítás alapja: Paul Fischer: *A Kim Jong-Il Production: The Incredible True Story of North Korea and the Most Audacious Kidnapping in History.*
Published by arrangement with Viking, an imprint of Penguin Books Group.
All rights reserved.

© Paul Fischer, 2015

Fordította © Izing Róbert, 2016

Szerkesztette: Fiáth Marianna

Nyelvi szaklektor: Mártonfi Attila

Borító: Tabák Miklós

HVG Könyvek

Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Koncz Gábor

ISBN 978-963-304-389-9

Minden jog fenntartva.

Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni,
adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus,
fényképezési úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2016
Felelős kiadó: Szauer Péter

www.hvgkonyvek.hu

Nyomdai előkészítés: Sörfőző Zsuzsa

Nyomás: Reálszisztéma Dabasi Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Vágó Magdolna vezérigazgató

Anyának, apának és Crosbynak

Tartalom

Stáblista

Bevezetés: 1982. augusztus

Első tekercs: **A sors szele**

1. Egy fénykép a Kék Ház kertjében
2. Szin. Szangok rendező úr és Cshö Unhi asszony
3. Rák a bálnák között
4. Kettős szivárvány a Pektu-hegy fölött
5. Kim Dzsongil első szerelmei
6. Apák és fiúk
7. A phenjani filmes kulisszák mögött
8. Egy három másodperces csók
9. A Repulse-öböl

Második tekercs: **A Kedves Vezető két vendége**

10. A remetekiráltság
11. Megvádolva
12. Musicalek, filmek és ideológiai tanulmányok
13. Elrabolva
14. A többiek
15. Szökés a Gesztenye-völgyből
16. Itt halt meg Szin Szangok
17. A kínzópóz
18. A 39-es divízió
19. Az éhségstrájk
20. Szin Szangok hamarosan itt lesz

Szünet: **A nép színésznője, U Inhi**

Harmadik tekercs: **Producer: Kim Dzsongil**

21. Együtt
22. A magnó
23. Fények, kamera...

24. Távol Északtól
25. Mint egy európai film
26. A sajtótájékoztató
27. Az ágy ugyanaz, az álmok újak
28. Forgatási napló
29. A gumiszörny
30. Bécs
31. Kimtől Kimig
32. Csillagok és sávok
33. Utószó
34. Zárszó

Köszönetnyilvánítás

Felhasznált irodalom

A forrásokról, a módszerről és a nevekről

Stáblista

KIM DZSONGIL

a Nagy Vezető fia, a propaganda-filmstúdiók feje

SZIN SZANGOK
dél-koreai film mogul

CSHÖ UNHI
dél-koreai filmszínésznő

KIM IR SZEN

Észak-Korea Nagy Vezetője, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság megalapítója

BEVEZETÉS

1982. augusztus

Az utolsó dolog, amelyre Szin Szangok emlékezett, az volt, hogy a cellájában ül, még a szívverését sem érzi, túl gyenge megmozdulni, sőt még állni is. Már közel két éve tartották fogva egy észak-koreai fegyintézetben, egy olyan szűk magánzárkában, amelyben még lefeküdni is alig maradt helye. Az ablakot csak egy apró, vasrudakkal elzárt nyílás jelentette magasan a feje fölött, a mennyezet közelében. A padló repedéseiből bogarak másztak elő. A harmincperces ebédidőt, a tízperces vacsorát és egy harmincperces, börtönudvari sétát leszámítva az egész napot ugyanabban a testhelyzetben kellett eltöltenie: lehajtott fejjel, dermedten, teljes mozdulatlanságban – máskülönben súlyos büntetés várt volna rá.

Már ötödik napja éhségstrájkolt, amikor elvesztette az eszméletét. Miután a fegyintézet gyengélkedőjén magához tért, alig tudott lélegezni. Az augusztusi levegő forró és párás volt. A gondolatait gyilkos fejfájás homályosította el. Kiszáradt szájában fémes ízt érzett, a gyomra görcsbe rándult. A legapróbb mozdulat is fájdalmat okozott. „Szerintem ez a fickó meg fogja csinálni – mondta egy hang. – Megmozdította a lábujját.”

Szin Szangok kinyitotta a szemét. Egy nyomozó állt az ágyánál, mellette magas rangú katonatiszt, mögöttük egy börtönőr figyelte őket. A két férfi néhány szót váltott egymással, de Szin Szangokra ügyet sem vetettek. Kis idő múlva mindhárman elmentek. Szin Szangok ekkor ébredt rá, hogy még egy rab tartózkodik a cellában. Az elítélt odahúzott egy széket Szin Szangok ágyához, és egy tálcán ételt tett elé. Szin Szangok ismerte a férfit. Egy vamzer volt, aki egyszerű feladatokat kapott a börtönben: takarított, felmosott, ételt hordott és üzeneteket továbbított – cserébe több időt tölthetett a celláján kívül. Az ilyenek gyakran besúgók is voltak, így szereztek és tartották meg a pozíciójukat.

– Egyél! – mondta a vamzer.

Szin Szangok a tálcára pillantott: rizsleves, egy tál ragu és egy tojás. Börtönkörülmények között ez maga volt a luxus, Szin Szangok ennek ellenére elutasította. A férfi egy kanál levest emelt Szin Szangok felé, de ő makacsul összeszorította a száját.

– Egyél! – mondta. – Jót fog tenni. Elned kell!

A férfi hajthatatlan volt, Szin Szangok végül feladta. Hirtelen úgy érezte, hánynia kell az ételtől, de az első kanál után rátört az éhség. Az ebéd java részét pillanatok alatt befalta, de hálája jeléül hagyott egy keveset a vamzernek.

– Mi történt? – kérdezte Szin Szangok.

– Tegnap nem jelentkezél névsorellenőrzésnél – válaszolta. – Megnéztem, mi van, és ájultan hevertél a padlón. Látnod kellett volna az arcukat! Rettegtek, hogy meghaltál. Orvost hívtak, aki ellenőrizte a pulzusodat, és ide hozatott. Nagyon megkönnyebbülnek majd, ha kiderül, hogy jobban vagy.

A férfi alaposan végigmérte.

– Most már tudom, hogy te tényleg fontos személy vagy. Itt senkit sem érdekel, ha egy fogvatartott meghal. Egyszer én is éhségstrájkoltam. Azt mondták, a férfiak tíz, a nők tizenöt nap után szoktak meghalni az éhségtől. Nem bírtam sokáig, könyörögtem, hogy adjanak enni. Hallottam olyat, hogy egy fontos elítelt éhségstrájkolni kezdett, de lefogták, és egy csövön keresztül erőltették le az ételt a torkán. De veled ezt nem merték megtenni. Azt mondták, nem akarták megsérteni vele a büszkeségedet. Ennyire fontos vagy nekik.

– Ki volt az a tiszt? – kérdezte Szin Szangok.

– Az idegen férfi? Ő a népbiztonsági miniszter – magyarázta a vamzer. – Ő az összes rendvédelmi szerv feje az országban. Ez az első alkalom, hogy olyat látok, hogy a népbiztonsági miniszter személyesen fáradsz ide a börtönbe egy éhségstrájkoló miatt. Zengett a hangjától az egész fegyház.

– Csak viccelsz, ugye?

A férfi megrázta a fejét.

– Nagyon nagy becsben tartanak, ha ennyire foglalkoztatja őket a sorsod. Befolyásos ismerőseid vannak, mi? Kit ismersz?

Szin Szangok behunyta a szemét. A börtönre gondolt. Az elítéltekre, akik a falakon kopogva beszélgettek egymással, azokra, akiket találomra kirángattak az udvarra, hogy önkényesen és látszólag mindenféle előzmény nélkül kivégezzenek, és a kegyetlenül erőszakos börtönőrökre. Majdnem két éve élt ebben a brutális, értelmetlen rabságban, és nem ismert egyetlen teremtetett lelket sem az országban. Szin Szangok 50 éves, elvált férfi volt, négy gyerek édesapja. Ő volt szülőhazája, Dél-Korea leghíresebb filmrendezője, hatalmas kasszasikerek fűződtek a nevéhez, minden lehetséges díjat megnyert, és még az ország elnöke is a bizalmas ismerősei közé tartozott. Négy évvel korábban a volt felesége, egyben Dél-Korea leghíresebb színésznője, Cshö Unhi eltűnt Hongkongban, és amikor oda utazott, hogy a nyomába eredjen, csapdába csalták és elrabolták. Eleinte kevésbé szigorú házi őrizetben tartották, később áthelyezték a 6-os számú börtönbe, amely kétórányi autóútra feküdt Észak-Korea fővárosától, Phenjantól. Nem, Szin Szangok nem ismert senkit, és még mindig fogalma sem volt róla, miért rabolták el. Egy dolgot azonban biztosan tudott: azt, hogy ki rendelte el az elrablását.

*

Phenjanban, kilométerekre a 6-os számú börtön bűzlő folyosóitól és celláitól, Kim Dzsongil felhajtotta a Hennessyjét, letette a poharát, és figyelte, amint a pincér csendben újratölti.

A körülötte zajló hangos parti egyike volt a szokásos heti banketteknek, amelyeket Kim a Munkáspárt Központi Bizottságának legfontosabb vezetői számára rendezett. A hatalmas, csillogó előcsarnokot rikító művirágok tömege és villogó, színes neonfények díszítették. A táncparkett körül sorakozó asztalokról a káderek és a központi bizottság funkcionáriusai a legfinomabb ételek, nyugati (rák, steak, sütemények) és koreai (hideg tészta, kimcsi, *boszintang* vagy kutyaleves, cápauszonyleves, *dzsokbal* vagy szójaszószos, fűszeres sertéscomb, és Oroszországból hozott medvetalp) ínycségek közül válogathattak. Konyakot, pezsgőt, *sodzsut* (rizslikőrt) és más észak-koreai specialitásokat ittak, például ginszengbort, amelynek palackjában ott tekeregtek a növény gyökerei, vagy

kígyólikórt, olyan búzapálínkat, amelybe áspiskígyó mérget keverték. A teremben gyönyörű, 15 és 22 év közötti lányok járkáltak fel s alá, táncoltak, nevetgéltek és a férfikkal flörtöltek. Mélyen kivágott ruhát viseltek, sokuk masszírozni is tudott, és az este folyamán szexuális szolgáltatásokat is nyújtottak a vendégeknek. A Kippumdzso, azaz az Örömbriád néven ismert különítmény tagjait gondosan válogatták össze az ország iskoláiból, hat hónapon át képezték őket, illemórákon vettek részt, szexuális és masszázstechnikákat sajátítottak el. A szolgálati idejük alatt tilos volt érintkezésbe lépniük a családtagjaikkal, akiket busásan megjutalmaztak, amiért a lányaik ilyen kivételes pozícióba kerültek. Azt beszélték, hogy a Kippumdzso minden tagját maga Kim Dzsongil választotta ki.

A zenészek észak-koreai és orosz népdalokat, valamint kortárs dél-koreai popslágereket játszottak. Szinte kivétel nélkül minden felnőtt koreai férfi dohányzott, a levegő megtelt cigarettafüsttel. A vacsora után a férfiak szerencsejátékokat, madzsongot vagy blackjacket játszottak – és foxtrottra, diszkó vagy blues zenére táncoltak a jelen lévő lányokkal.

Kim Dzsongil az asztalfőn foglalt helyet. Telt, ovális arca volt, fekete szeme, apró, húsos szája, az arca közepén pedig kicsi, de széles orr ült. Kocka formájú szemüveget viselt, kisebbet, mint amilyenben később elhíresült, és kedvenc szürke vagy kék Mao-zubbonyát hordta, de még nem azt a khaki színűt, amelyhez később, életének utolsó évtizedeiben hű maradt. 157 cm magas volt, olyan cipőt hordott, amelynek 12 cm-es talpa volt, és magasra tupírozott frizurát viselt, begy ellen súlyozza apró termetét (a biztonság kedvéért az Örömbriád lányai nem lehettek magasabbak 172 cm-nél.) A háborús hős és a Koreai Demokratikus Népköztársaság megalapítója és Legfelsőbb Vezetője, a Nagy Tábornok, Kim Ir Szen fia volt. Hivatalosan Kim Dzsongil a Propaganda és Agitációs Minisztérium, az ottani Film és Művészeti Divízió vezetője volt, és bár hivatalosan az apja volt az ország vezetője, 1982-re tulajdonképpen átvette tőle Észak-Korea irányítását. Az iskolásoknak országszerte azt tanították, hogy kedves, érzékeny és gondoskodó, és arra nevelték őket, hogy Kedves Vezetőnek szólítsák. Negyvenegy éves volt, és Észak-Korea népe még sosem hallotta őt nyilvánosan beszélni.

Rendszerint Kim Dzsongil volt ezeknek az összejöveteleknek a motorja, szónokolt és disznó vicceket mesélt, dirigálta a zenekart, és élvezte, hogy talpnyaló lakájok serege veszi körül, akik minden szavát lesik. De aznap este Kim Dzsongil gondolatai máshol jártak. Mozifilmeken gondolkodott.

A fogadás után, a kora reggeli órákban egy csapat követte az álmatlanságban szenvedő Kimet az egyik vetítőbe, hogy megnézzék az állami stúdió által készített új filmek valamelyikét. Az elmúlt évtizedben egyre gyakrabban érezte úgy, hogy a filmgyártó részleg ismétli önmagát, és lélektelen alkotásokkal rúkkol elő. Ezek a filmek nem voltak alkalmasak arra, hogy megragadják a nép figyelmét, a hőn áhított nemzetközi sikerről nem is beszélve. Egyszerűen nem voltak elég jók, legalábbis egyelőre. Négy éve dédelgetett terve, amellyel a helyzeten kívánt javítani, még mindig megvalósításra várt. A vendégeivel, Szin Szangokkal és Cshö Unhivel szívélyes volt, de nem tűntek túl együttműködőnek.

Eddig a pontig. Kevesebb mint fél év elteltével Szin Szangok megadta magát. Együtt pedig képesek lesznek fordítani Észak-Korea történelmének kerekén.

ELSŐ TEKERC **A SORS SZELE**

„Életünk menetét oly apró dolgok is befolyásolhatják. Oly sokan rohannak, mindenkit elfoglalnak a saját gondjai. Oly sok arcot látni, hogy az ember könnyen elveszve érzi magát. Most már tudom: semmi sem történik véletlenül. Minden pillanat megmérettetik, minden lépés megszámláltatik.”

Lisa (Joan Fountain), *Levél egy ismeretlen asszonytól*,
a forgatókönyvet írta: Max Ophüls és Howard E. Koch,
rendezte: Max Ophüls

1.

Egy fénykép a Kék Ház kertjében

1962. május 16-án Szin Szangok állt a dél-koreai elnöki rezidencián tartott fogadás középpontjában. Ő volt az est – és akkoriban egész Dél-Korea – sztárja.

A fogadás a VII. Ázsiai–csendes-óceáni Filmfesztivál záróünnepségének része volt, ezen az évente megrendezett fesztiválon az ázsiai kontinens legjobb filmjeit díjazták. Szin Szangok volt az est díszvendége, és mindenki izgatottan suttogott róla. Harmincöt éves volt, magas, fehér szmokingot, keményre vasalt fehér inget és fekete nadrágot viselt. Öt évvel korábban még senki sem ismerte a nevét. Most azonban ő volt az ország legizgalmasabb filmrendezője, az elmúlt két évben az ő nevéhez fűződtek a legnagyobb kasszasikerek. A kritikusok imádták. A felesége az ország legszebb és legismertebb színésznője volt. Aznap este új filmje, *A házivendég és az anyám* nyerte el a fesztivál legjobb filmjének járó díjat. Ez volt az első dél-koreai film, amely nemzetközi versenyen fődíjat tudott nyerni.

Szin Szangok nyugtalanul téblábolt a Kék Ház kiégett gyepén. A Joszon-dinasztia királyai valaha az egész Koreai-félszigetet uralták, és egykoron ez a kert is az ő tulajdonuk részét képezte. Most elnöki rezidencia – a kék cserepes, lejtős tetejű, hagyományos házakból álló épületkomplexum részének számított. A legendás cserepeket egyenként szárították ki a napon a régi módszereknek megfelelően, és úgy tartották róluk, hogy akár több száz évig sem mennek tönkre. A birtok külső része funkcionálisabb volt, magas falak vették körül, az ellenőrző kapuknál rendőrök és fegyveres biztonsági személyzet őrködött. Nagyon keveseknek adatott meg, hogy bejuthassanak ide. Már az is megtiszteltetés volt, ha valaki egyáltalán a gyepre léphetett.

Pár méterre Szin Szangoktól egy fotós ügyködött a gépével, a beállításokat igazgatta, miközben a méltóságok egymás mellé álltak a közös képhez. Heten szerepeltek a fotón, de a hangsúly a középen álló három emberen volt: Szin Szangokon, Cshö Unhin, aki kilenc éve volt a felesége és a közöttük álló Pak Csong Hi tábornokon, Dél-Korea új elnökén.

Pak Csong Hi elnök 44 éves volt, alacsony termetű férfi, ravasz tekintettel és nagy lapátfülekkel. Egy katonai puccsal szerezte meg a hatalmat pontosan egy évvel korábban, 1961. május 16-án. Azt megelőzően a jelenlévők aligha találkoztak a nevével: másodrendű tábornok volt, dicséretes katonai múlttal, mindenféle politikai tapasztalat nélkül. De hatalmas ambícióval viseltetett szeretett hazája iránt, amely a szétszakadás óta eltelt tizenöt évben egyre mélyebbre süllyedt a szegénységben, a korrupcióban és a káoszban. Az elnök vidéken, az ország legdélibb sarkában nőtt fel hazaszerető, egyszerű emberek között, akik egy olyan kormányt akartak, amelyik ugyanolyan fegyelmezetten és keményen dolgozik, mint ők maguk. Amint hatalomra került, az első dolga volt, hogy korrupt tisztviselők és üzletemberek tucatjait tartóztatta le, majd végigvonultatta őket Szöul utcáin. A nyakukban méretes tábla lógott, amelyen a következő felirat állt: „Korrupt disznó vagyok!” Ezzel egy csapásra megnyerte magának a koreai tömegeket, majd azzal

folytatta, hogy 1962-re új alkotmányt, 1963-ra pedig elnökválasztást ígért. Rengeteg hasonló eseményen jelent meg, egyre csak növelte a népszerűségét, kereste a kapcsolatot a fontos iparágakkal, például a filmgyártással, amelynek jelentős szerepet szánt Dél-Korea nemzetközi imázsának megváltoztatásában. A legtöbb ember szemében Dél-Korea egy lehangoló, segélyekre szoruló, harmadik világbeli ország volt, amely keveset tudott nyújtani a világnak, de az aznap begyűjtött elismerés sokkal fényesebb lehetőségeket villantott fék Ennek jegyében a Szöul Városi Központ épületében az elnök személyesen adta át a legjobb film díját Szin Szangoknak és Cshö Unhinek.

A közönség viharos tapsban tört ki, amint Szin Szangok és Cshö Unhi együtt mentek fel a színpadra. Szin Szangok volt a győztes film rendezője és producere, de ahogy filmjei döntő többségében, ebben is Cshö Unhi volt a főszereplő. Szin Szangok leginkább a nőkről szóló filmjei révén volt ismert, amelyek főként nőknek szóltak, Szöul és a vidék „gumitalpas” tömegeinek, ők alkották ugyanis a koreai moziba járó közönség javát. A közvélemény szemében férj és feleség elválaszthatatlanok voltak egymástól, ragyogó párost alkottak, a Szin Filmnek, Dél-Korea egyetlen filmstúdiójának lángoló fáklját ábrázoló logóját mindenki ismerte.

A színpadra Cshö Unhi lépett fel a férje előtt, finom utalásként arra, mennyire modern házasságban élnek. Ahogy közeledett Pak Csong Hi elnök felé, megállt, mélyen meghajolt, de annyira, hogy az egyik térde talajt ért, közben cinkos mosoly ült ki az arcára. Az elnökből és a first ladyből a szolgalelkűséget kifigurázó pajkos gesztus láttán kirobbant a nevetés. Mögötte Szin Szangok habozva hajtott fejet, a mozdulata szinte észrevétlen volt. Szerette, ha elismerik a munkáját, és szeretett fontos emberek társaságában mutatkozni. De meghajolni előttük, az már kényelmetlen lett volna neki. Talán azért érzett így, mert mélyen belül nem bízott a politikusokban. Hiszen egy olyan Koreában nőtt fel, amelyet bekebelezett a japán birodalom, amelyet feladtak a politikusai, és amelyet tizenhárom évszázadnyi szuverenitás után gyarmatosítottak. Amikor 17 éves lett, elhagyta Koreát, hogy Japánban tanulhasson, aztán arra tért haza, hogy nem mehet vissza a szülőfalujába, mivel az hirtelen már egy másik ország, Észak-Korea része lett – még hozzá néhány politikus manőverezései révén. Baloldaliak, jobboldaliak, Szin Szangoknak mindegy volt, a politika szükséges rossznak számított, amit meg kellett próbálni kihasználni.

Talán csak ennyiről volt szó. De az is lehet, hogy egyszerűen utálta, ha nem ő áll a figyelem középpontjában.

A Kék Ház kertjében állva Szin Szangok kihúzta magát, és a tőle pár méterre álló, vendégekkel beszélgető Cshö Unhire pillantott. Hosszú, fekete ruhájában lenyűgöző látványt nyújtott, a nyakában lógó fűrtnyi ékszer a dekoltázsára irányította a figyelmet, mintha a válla és a nyaka látványa nem lett volna elegendő. (Vele ellentétben a first lady egy tradicionális *hanbok* ruhát viselt – hosszú és buggyos redőkkal a csípő alatt –, amely elrejtí a csípő vonalát és a lábat, a gallérja pedig eltakarja a nyakat.) Cshö Unhi dús, sötét hajtincseit hátrafésülték, hogy hangsúlyozzák karakteres arcát. Csillogó fülbevalók lógtak mindkét fülében, a híres sötét szemeket és a telt ajkat szép smink emelte ki.

Cshö Unhi sokkal régebb óta számított híresnek, mint Szin Szangok vagy Pak Csong Hi elnök. Valójában már akkor kezdett nevet szerezni magának a színház világában, amikor a két Korea még egy országnak számított, és javában zajlott a csendes-óceáni háború. Azóta rendszeresen szerepelt a filmmagazinok és a pletykalapok hasábjain. A traumákkal teli koreai háború éveiben, 1950 és 1953 között a front mindkét oldalán fellépett

színpadon, és azt is pletykálták, hogy egy prostituáltak számára létesített katonai táborban is élt, ahol, miután énekelt és táncolt a színpadon, katonák ágyában töltötte az éjszakákat. Más pletykák szerint a háború java részében egy amerikai tábornok ágyasa volt. A tűzszünet idején újabb botrány tört ki körülötte, amikor egy fiatal, vonzó és feltörekvő filmes, Szin Szangok kedvéért elhagyta az első férjét, egy idősebb, nagy tiszteletnek örvendő operatőrt, aki tuberkulózisban szenvedett, és a háborút követően rokkant lett. Cshö Unhivel a filmjei főszerepében Szin Szangok karrierje robbant. Az elegáns, szofisztikált alkotások pedig botrányhósból drámai gyorsasággal nemzeti kincsé emelték Cshö Unhit.

A fotós jelzett, hogy álljanak közelebb egymáshoz, és senki se mozduljon. Egy pillanat múlva villant a vaku, és halhatatlanná tette a három embert, akik a maguk módján mindannyian hozzájárultak, hogy a dél-koreai filmművészet az ismeretlenségből nemzetközileg elismert tényezővé váljon. A fotón Szin Szangok a háta mögött összekulcsolja a kezét, kihúzza magát, az arcán büszke, fesztelen mosoly ük Az elnök mellette áll, a testtartása egy igazi katonáé, fekete öltönye beleolvad a sötétségbe, a vaku ugyanis nem volt olyan erős, hogy kivilágosítsa a körülötte lévő sötétséget, így az arca olyan, mint egy titokzatos, enyhén fenyegető maszk.

Ami Cshö Unhit illeti, elbűvölő, kissé jobb oldalra fordul, és mintha a tekintetét le sem tudná venni a férjéről.

Húsz évvel korábban

2.

Szin Szangok rendező úr és Cshö Unhi asszony

„A felségemet Cshö Unhi asszonynak szólítom – írta Szin Szangok sok évvel később. – Így fejezem ki a tiszteletemet és az iránta érzett szere tetemet.”

Szöültől 28 km-re délre, Teguban ismerték meg egymást néhány hónappal a koreai háború befejezése után, 1953 második felében. Szöul a háború során négyszer cserélt gazdát; a visszavonuló fél minden egyes alkalommal felrobbantotta maga után a hidakat, és épületeket rombolt le. Phenjant az amerikai légierő annyira szétbombázta, hogy amikor megkötötték a fegyverszünetet, mindössze három nagyobb épület maradt épen. Teguban azonban a háború éveiben az ENSZ ellenőrzése alatt állt, így megmenekült a hatalmas pusztítástól. Aztán amikor a harcok véget értek, még mindig megvoltak a parkok, ahol sétálni lehetett, az iskolák, ahol folyhatott a tanítás és az otthonok, amelyekben élni lehetett. Nem utolsósorban – ami létfontosságú volt Szin Szangok és Cshö Unhi számára – működtek a színházak is.

Megismerkedésük estéjén Szin Szangok a város egyik színházának nézőterén ült, izgatottan várta az előadás kezdetét. Maga a darab nem nagyon érdekelte: a műsor sztárjára volt kíváncsi, Cshö Unhire, akit második filmje főszerepére szemelt ki. Ez a fikciós dokumentumfilm a *Korea* címet viselte, reményei szerint a háború, a szegénység és a pusztítás révén ismertté vált ország szépségeit mutatta volna be. Cshö Unhi befutott színésznő volt, de Szin Szangok nagyon keveset tudott róla. A darab egy kalandjáték volt, tele kardozással és akrobatikus ugrásokkal. Szin Szangok úgy emlékszik, hogy Cshö Unhi az este folyamán egyszer csak elájult. A közönség felmorajlott. „Felrohantam a színpadra – idézi fel Szin Szangok –, és mellé térdeltem. Megkérdeztem, hogy rendben van-e.” Amikor Cshö Unhi nem válaszolt, a megdöbbenet nézősereg szeme láttára Szin Szangok felkapta, átdobta a vállán, és a legközelebbi kórházba rohant vele.

Cshö Unhi a kimerültségtől esett össze, és miután az orvos megvizsgálta, beszélgetni kezdtek Szin Szangokkal. A férfi aggódott Cshö Unhi állapota miatt. A nő fáradtnak és alultápláltnak tűnt. A férje egy háborúban szerzett sérülés miatt munkaképtelenné vált, és pénze sem volt, vallotta be Cshö Unhi, még ahhoz is szegények voltak, hogy befűtsenek a házukban. Szin Szangok mindig is fontosnak tartotta a hírnevet és a vagyont, megdöbbenette, hogy egy ilyen híres színésznő ennyire szegény lehet. De Cshö Unhi igyekezett tartani magát, minden fájdalmát a munkába fojtotta, a férfi pedig tisztelte és csodálta ezért. Szin Szangok elárulta, hogy elkezdett dolgozni a *Korea* című filmjén, aztán megkérdezte, hogy szeretne-e részt venni benne. Szin Szangok fiatal, kezdő rendező volt, ezért Cshö Unhi kicsit habozott, mire Szin Szangok magas gázsit ígért neki – akkorát, amekkorát csak képes volt kigazdálkodni a költségvetésből. Cshö Unhi végül elfogadta az ajánlatot. „Nagyon kedvesen mosolygott – írta később a ragyogó fiatal filmrendezőről Cshö Unhi. – Úgy festett, mint akinek nincsenek nehézségei az életben, és soha nem aggódik semmi miatt.”

A Korea jeleneteinek java részét Szöulban vették fel, így Szin Szangok és Cshö Unhi sok időt töltöttek együtt, a forgatásokon, de a munkán kívül, kávézóban ülve is. Cshö Unhi dohányzott, a járókelőket figyelte, és a színészetéről meg a filmkészítéséről beszélt, Szin Szangok pedig az ambícióiról és az ötleteiről áradozott, arról az álmáról, hogy egy nap független filmgyártó stúdiója lesz, olyan, mint amilyenek Hollywood aranykorában működtek, és ahol olyan filmeket gyárthat, amilyeneket csak akar. Amikor Cshö Unhi visszatért a színházába, Szin Szangok minden próba és előadás után a színház mellett várta, hogy hazakísérje. Útközben beszélgettek, és gyakran a kijárási tilalom idején is az utcákon andalogtak, és úgy osontak haza, mint a tinédzserek, nehogy rajtakapják őket.

Sokan a csillogás utáni vágy miatt dolgoznak a show-bizniszben, mások szeretnek a figyelem középpontjában állni. Szin Szangok és Cshö Unhi azonban mások voltak: mindketten egész életükben szenvedélyesen imádták a munkájukat. Cshö Unhi elmesélte Szin Szangoknak, hogy gyerekkorában Puszanban látott egy darabot, és azonnal beleszeretett a színjátszásba. De mesélt arról is, hogy konzervatív apja nem vett tudomást a szenvedélyéről, mivel akkoriban a színésznőket országszerte alig tartották többre a kurtizánoknál. Egyébként is: egy tisztességes lány dolga az, hogy férjhez menjen, és gyerekeket szüljön. Így aztán az éppenhogy tinédzserkorban lévő Cshö Unhi elszökött a szülői háztól, hogy valóra váltsa az álmait. Szin Szangok is mesélt az ország északi részén, Csongdzsinban töltött gyerekkoráról, arról, hogyan szeretett bele kisfiúként a filmekbe. Űlt a vándormozis sátrában, amelyben olyan külföldi rendezők filmjeit vetítették, mint Georges Méliès, Charlie Chaplin, D. W. Griffith vagy Fritz Lang. A vetítő felállítása kemény munka volt, valósággal hipnotizálta Szin Szangokot: férfiak ügyködtek a vetítő körül, volt, aki a lencsén állította be a fókuszot, mások kézzel tekerték vissza a filmet, néhányan a nehéz filmtekerceseket cipelték, vagy a forró sátorban legyezték az időseket. A vetítés során a *pjonsza*, egy férfi előadóművész narrálta a fekete-fehér némafilmeket, amelyek úgy keltek életre villogva a vásznon, mintha ablakok lennének egy olyan világra, amelyet kőkemény férfiak, gyönyörű nők és vicces csavargók töltenek meg, ahol a férfiak lovon vágatnak át a végtelen sivatagokon, és bűnözők kerülnek egymás útjába furcsa fényekben úszó, magas épületekkel teli városokban. A vetítések között vízzel hűtötték a vásznat, hogy ne kapjon lángra.

Szin Szangok majdnem mindennap elmondta Cshö Unhinek, hogy azt szeretné, ahány filmje csak lesz, mindben ő játsszon. Lefestette neki, hogy milyen szerepek várhatnak rá, kezdve a népszerű mesék hősnőitől egészen az olyan ötletekig, amelyek még csak körvonalazódtak a fejében. „Így adta tudtomra, hogy szeret” – idézte fel Cshö Unhi.

Egy nap egy kávézóban ültek, amikor Cshö Unhi cigarettája elfogyott. Lucky Strike-ot szívott, de a kávézóban nem tartottak, így aztán Szin Szangok felállt, kiment, majd egy csomag Lucky Strike-kal tért vissza. Cshö Unhit meghatotta a dolog. Kinyitotta a dobozt, a szájához emelt egy szálát, és a dobozt Szin Szangok felé nyújtotta.

– Nem dohányzom – mondta a férfi.

– Miért nem?

– Nem szeretem a cigarettát. Anyám dohányzott.

– És nem zavar, hogy én meg rágyújtok előtted? – kérdezte Cshö Unhi.

Szin Szangok elmosolyodott.

– Tégy belátásod szerint! Én nem bánom.

Amint ezt kimondta, előrehajolt, és az öngyújtóval tüzet adott Cshö Unhinek, akivel

egyetlen férfi sem viselkedett meg így Szin Szangok nem dohányzott, nem ivott, nem érdekelték a szerencsejátékok, kedves és lovagias volt. Cshö Unhi nagyra értékelte, hogy ennyire figyelmes. Ami Szin Szangokot illeti, az érzéseit nem lehetett megkérdőjelezni. „Meg volt írva, hogy találkozunk egymással” – mondta egyszer.

*

Cshö Unhi 27 éves volt, amikor megismerkedett Szin Szangokkal, de már ilyen fiatalon fájdalmas és küzdelemmel teli életet tudhatott maga mögött. Miután 17 évesen megszökött otthonról, azonnal beindult a színészi karrierje, méghozzá egy teljesen váratlan helyzetben: egy légiriadó-gyakorlat során. Észrevette ugyanis, hogy Mun Dzsongbok, az egyik kedvenc színésznője is az óvóhelyen tartózkodik. Mivel ott nem voltak érvényben az osztályok közötti különbségek, Cshö Unhi összeszedte a bátorságát, és megszólította az idősebb asszonyt, aki meg is hívta színtársulatának szülői irodájába. Megkérdezte, hogy a szülei beleegyeztek-e, hogy elhagyja az otthonát, és dolgozni kezdjen.

– Igen – hazudta Cshö Unhi.

A társulat kosztümrezslégében kezdett el dolgozni, a jelmezeket javítgatta, de egy hónapon belül már kisebb szerepet is kapott, alig néhány év alatt pedig karriert épített. A színpadon kívül csendes és visszahúzódo volt, ám amikor színpadra állt, mintha kicserélték volna. 1947-ben, 21 évesen megkapta az első filmszerepét, és nem sokkal később hozzá is ment a film operatőréhez, a nála húsz évvel idősebb Kim Hakszunhoz. Hamar megbánta azonban a döntését. Kim már nős volt, egy pincéernőt vett el, aki elhagyta, mert a férfi bántalmazta. Cshö Unhit is verte, és elvárta, hogy teljesítse hitvesi kötelességeit (mosogasson, takarítson, főzzön, gyereket szüljön), és még tartsa is el, hiszen az ő karrierje emelkedőben volt, míg a férje egyre kevesebb munkát kapott.

Amikor 1950-ben kitört a koreai háború, Cshö Unhi és a férje nem tudta elhagyni Szöült, mielőtt megszállták volna az észak-koreai csapatok, így a frissen megalapított helyi Kommunista Párt irodája előadóként besorozta, és északra küldte az asszonyt szórakoztatni a katonákat. Egy évvel később Cshö Unhi és néhány társa – kihasználva egy visszavonulás során kialakult pánikhelyzetet – elszakadtak a századuktól. A déli hadsereg fogadta be őket. A feladatuk pedig ugyanaz volt, mint előtte, csak most a korábbi ellenség katonáinak a szórakoztatásáról kellett gondoskodniuk. Annak, hogy végre az övéihez került, megnyugtatóan kellett volna hatnia Cshö Unhire, ám a „megmenekülése” két évig tartó pokoli időszak kezdetét jelentette. Amíg az észak-koreai katonák fegyelmezettek voltak, és csak a harcra koncentráltak, a dél-koreai férfiak egy darab húsként tekintettek rá, és kihívóan fütyültek utána, akármerre ment. Egy nap a katonai rendőrség egyik tisztje az irodájába hívatta. A tábor egy elhagyatott faluban állt, nem messze a fronttól. Egy kibontott üveg rizspálinka és egy pisztoly volt az asztalon a férfi előtt, aki búzlott a szesztől. Azt mondta, hogy mivel régebben Cshö Unhi az észak-koreai hadseregben dolgozott előadóként, hazaárulást követett el, a büntetése pedig halál. Szerencsére, mondta a férfi, éppen engedékeny hangulatban van, és hatalmában áll semmissé tenni a törvénysértést. Felállt a székéből, odasétált hozzá, és keményen pofon vágta. Aztán többször is megütötte, a földre szorította, és a pisztolyát a fejéhez tartotta. A férfi próbálta lehúzni a sliccét, Cshö Unhi pedig érezte a forró, rizspálinkától búzló lehetét. Amint a

férfi beléhatolt, a szomszéd szobából sikoltozást hallott. A fal másik oldalán a háború kezdete óta vele együtt szolgáló énekesnőt éppen megerőszakolta egy másik rendőr. Cshö Unhi kétségbeesetten igyekezett eltolni magától a részeg férfit, de az túl nagy volt. Nem tudta megállítani.

A háború végén Cshö Unhit hazaküldték, és a megpróbáltatásai soha nem kerültek napvilágra. Koreában a nemi erőszakot a nők többnyire nem jelentették a rendőrségnek, mivel rendszerint őket tették felelőssé a történetekért. Cshö Unhi a férjét egy kórházban találta meg, a lába súlyosan megsérült egy repeszgránáttól. Élete végéig bottal járt. Férj és feleség apránként felvette az új élet ritmusát. Ebben az új életben pedig mindenki szegény volt, romokban lévő házakban élt, és sok kimondatlan dologtól szenvedett. Hamarosan elkezdtek terjengeni a pletykák Cshö Unhi háború alatti állítólagos promiszkuitásáról. Kim Hakszun borzasztó féltékeny lett. A sétabotjával kezdte verni a feleségét, véres sebeket okozva a testén. Egy nap lefogta, és brutálisan megerőszakolta Cshö Unhit.

Az asszony elképzelni sem tudta, hogyan menekülhetne el, a koreai nőknek ugyanis nem voltak jogaik, csak kötelességeik. „Okos asszony, jó feleség” – ez volt a női tökéletesség definíciója: engedelmes a férjével, gondja van a gyereknevelésre, hűséges és tiszteli a férje rokonságát. Az ő feladata egyben tartam a családot, attól függetlenül, hogy a férj szent volt-e, vagy megcsalta és verte. Néhány évtizeddel korábban a nők nem ehettek egy asztalnál a férfiakkal, és csak a maradék jutott nekik. A nők nagyon kevés joggal rendelkeztek, és a társadalom megvetette azokat, akik szégyent hoztak a férjükre, akik miatt pletykálni kezdtek a családról. A válás sem jöhetett szóba: a törvény ugyan lehetőséget adott rá, de ahogy a koreai mondás tartotta: „az elejétől a végéig”, vagyis aki egyszer megházasodott, annak illetl házasnak is maradnia. Az embernek a házasságkötés napján osztályrészül jutó sors mellett egész hátralévő életében ki kellett tartania.

Így Cshö Unhi sem vált el, még akkor sem, amikor a férje megerőszakolta, és akkor sem, amikor a verések miatt olyan hegeket szerzett, amelyek élete végéig nem múltak el az arcáról. Amúgy sem volt hová mennie.

*

Szin Szangok hozta vissza a reményt és az álmokat Cshö Unhi életébe. Vég nélkül arról beszélt, hogyan akarja „újjáépíteni a koreai filmművészetet”. Az ambícióik megegyeztek, és mintha ezer éve történt volna, hogy 17 évesen elszökött otthonról – még a verések, a nemi erőszak és a megaláztatások előtt. A közösen töltött idő során visszanyerte az optimizmusát.

Szin Szangok élete sokkal könnyebb volt. Befolyásos családba született, apja a keleti orvostudományok doktora volt, így Szin Szangok a legjobb iskolákba járt. Már gyerekkorában tehetségesnek mutatkozott a művészetek terén, így aztán Tokióba küldték festészetet tanulni, a japán birodalom nyüzsgő fővárosába, ahonnan nézve Korea csak egy isten háta mögötti gyarmatnak tűnt. Amikor a II. világháború véget vetett a birodalomnak, Szin Szangok alig ismert rá a hazájára: a szövetségesek két külön állammá osztották. Szin Szangok a déli Szöulban telepedett le, mivel a szülővárosa, Csongdzsin a megközelíthetetlen északi részen feküdt. A középutak megszűntek: az ember vagy kommunista volt, vagy jobboldali; vagy hazafi, vagy terrorista; vagy volt szabadságharcos, vagy volt kollaboráns. Diáklázadások törtek ki, amelyeket tankok és rendőregyenruhába

bújtatott gumibotos bűnözők brutálisan vérbe fojtottak. Széles vállú, hibátlan fogsorú amerikai katonákat lehetett látni mindenütt, tele voltak pénzzel, és koreai barátnőikkel a karjukon sétálgattak.

A 19 éves, magabiztos, magas és lenyűgözően jóképű Szin Szangok grafikusként talált munkát: propagandaposztereket festett az amerikai megszálló erők számára, és filmplakátokat annak a kevés mozinak, amelyik még működött a városban. Gyakornok lett az apró, viharvert, de független Korjó Filmstúdiónál. A felszerelés idejétmúlt volt és elhanyagolt, a stúdió pedig olyan, mintha a hollywoodi szegénysorról érkezett volna. Amikor kitört a koreai háború, a húszas évei közepén járó Szin Szangok a légierőhöz tartozó Katonai Propagandarészlegnél szolgált, civileket tájékoztató dokumentumfilmeket készített a konfliktus alakulásáról és felvilágosító filmeket a modern hadviselésről. Kihasználta a lehetőséget, illetve azt a 16 mm-es Mitchell kamerát és ingyenfilmet, amelyet az amerikai hadsereg bocsátott a dél-koreai propagandarészleg rendelkezésére. Szin Szangok szabadidejében „kölcsonvette” a kamerát, és azzal forgatta le első filmjét, *A gonosz éjszaka* című alkotást. Ahelyett, hogy megosztotta volna egyszobás „evakuációs lakását” olyan szöuli családokkal, amelyeknek a házát lebombázták vagy elpusztították, Szin Szangok olcsó alternatívát talált. Össze költözött egy *jangbin* lánnyal, egy „nyugati hercegnővel”: ezzel a gúnynévvel azokat a prostituáltakat illették, akik kizárólag amerikai katonáknak nyújtottak szolgáltatásokat. *A gonosz éjszaka* egy ilyen lány történetét mesélte el, az alacsony költségvetést Szin Szangok az apjától, a bátyjától és az új lakótársától szerzett kölcsönökkel egészítette ki. Amikor a háború véget ért, a filmet bemutatták. Ám hiába méltatták a kritikusok, szinte semmi bevételt nem hozott.

*

Amikor a következő évben megismerkedtek egymással, Cshö Unhi Szin Szangok miatt kezdett újra hinni magában, a férfi pedig a színésznőből merített inspirációt. Egymásba szerettek. A pletykák hamarosan eljutottak Kim Hakszunhoz is, aki veréssel fenyegette meg Cshö Unhit és Szin Szangokot is, amennyiben nem vetnek véget a viszonyuknak. Pénzért pletykalapoknak adta el a történetet, amelyek címlapsztoriként tálalták, hogy Cshö Unhi, a hírhedt házasságszédelgő egy fiatalabb férfi kedvéért készül elhagyni nyomorékká vált férjét. Szin Szangokot azzal vádolták, hogy elszerette egy idősebb férfi feleségét, ez pedig szégyenletes viselkedésnek számított egy olyan országban, amelynek hagyományai mélyen beleágyazódtak a konfucianizmus értékei a család, az idősebbek és a házasság tiszteletével kapcsolatban. A fiatal rendezőt a konzervatív dél-koreai filmipar egyik napról a másikra kiteszította magából.

Cshö Unhinek végül elege lett. Az, hogy az affér nyilvánosságra került, majdhogynem megkönnyebbülés volt számára. Gyötörte a bűntudat, de amióta minden kiderült, és Szin Szangok érzelmei sem változtak, végre képes volt kiállni önmagáért. Beadta a válókeresetet, amelyet a bíróság elfogadott. Abban a pillanatban, hogy elhagyta a tárgyalótermet, Szin Szangokhoz sietett. Újságírók üldözték őket, akik táborot vertek minden olyan helyszínen, ahol esetleg felbukkanhattak. A pár végül az első útjába kerülő olcsó szállóban húzta meg magát, ahol kivettek egy szobát. „Kérlek, emlékezz erre a

napra! – mondta Szin Szangok, miközben magához húzta a nőt. – 1954. március 7. Tekintsük úgy, mintha ma házasodtunk volna össze!”

A férfi nem igazán hitt a házasság intézményében, de az elhatározásuk mellett úgy kitartottak, mintha templomban mondták volna ki az igent. Reggel tele voltak rovarcsípésekkel, de széles mosollyal az arcukon ébredtek. Cshö Unhi számára az olcsó, poloskás matracos, koszos szálló olyan volt, mintha a világ legszebb helyén töltöttek volna a nászújukat.

*

Szin Szangok és Cshö Unhi szövetsége szakmailag és érzelmileg egyaránt gyümölcsözőnek bizonyult. Házasságuk első három évében négy közös filmet készítettek. A negyedik, *A virág a pokolban* főszerepét Cshö Unhi alakította. Egy jangbin lányt játszott, és a filmet a Roberto Rossellini által inspirált neorealista stílusban forgatták. Hatalmas szakmai sikert aratott, a kritikusok a mai napig az 1950-es évek legjobb koreai filmjeként tartják számon. Szin Szangok 1959-ben, az *Egy főiskolás nő vallomása* című melodrájában ismét a feleségét rendezte. Ebben Cshö Unhi egy elszegényedett, árva joghallgatót alakít, akit örökbe fogad egy helyi tisztviselő családja, s végül bíró lesz belőle. A film hatalmas siker lett, több mint egy hónapig játszották a mozik. Még abban az évben Szin Szangok további öt filmet rendezett, csupa olyat, amelyben Cshö Unhi alakította a főszerepet. Mindegyik kasszasikernek bizonyult.

De ami végleg bebetonozta Szin Szangok és Cshö Unhi helyét a koreai filmiparban, az a *Csunjan meséje* volt, Korea egyik legnépszerűbb népmeséjének nagy költségvetésű feldolgozása. Szin Szangok 1960-ban annak ellenére döntött a megfilmesítése mellett, hogy a korszak pénzügyileg legsikeresebb koreai filmrendezője, Hong Szonggi éppen a saját verzióját forgatta, főszerepben a saját feleségével, Korea legnépszerűbb színésznőjével, Kim Dzsimivel. Hong Szonggié volt a legnagyobb filmforgalmazó cég Koreában, és a saját és a felesége népszerűsége révén képes volt az egész országban lefoglalni a mozikat, így garantálni tudta, hogy új filmjeit rengeteg helyen vetítsék. De Szin Szangokot ez sem tántorította el. Szilárdan eltökélte, hogy elkészíti a saját *Csunjan-változatát*, sőt első alkalommal a koreai filmgyártás történetében, színesben és széles vászonra forgatja le. Mindez azt jelentette, hogy a gyártási költségek háromszor akkorára rúgnak majd, mint az addigi legdrágább koreai mozi esetében. Költséges Kodak filmre akartak forgatni, amelyet Japánba kellett küldeni előhívni. És úgy döntött, hagyja, hogy Hong Szonggi mutassa be korábban a saját filmjét 1961-ben, holdújév napján, miközben az övé csak tíz nappal később kerülne a mozikba. Figyelembe véve, hogy milyen nagy volt a tét, különösen vakmerő döntés volt: a bukás tönkretette volna a Szin Filmet.

A filmeket szinte egyszerre forgatták, a filmes szakma pedig felkorbácsolta a kedélyeket, hogy vajon melyik alkotás fog kikerülni győztesen a párbajból. Szabotázsról érkeztek hírek: pár nappal azelőtt, hogy Szin Szangok filmje a mozikba került volna, betörték az irodájukba, és rövid időre elrabolták az egyik stábtagot. A félresikerült kísérlettel azt akarták elérni, hogy Szin Szangok halassa el filmje bemutatását.

Aztán elérkezett a holdújév napja. Hong Szonggi filmje a mozikba került, de alig váltottak rá jegyet, így két hét-elteltével le is vették a mozik a műsorukról. Tíz nappal Hong Szonggi filmjének bemutatása után a Cshö Unhi főszereplésével, Szin Szangok

rendezésében készült *Csunjan meséjét* is vetíteni kezdték, és minden rekordot megdöntött. A szöuli Mjongbo moziban hetvennégy napon át telt ház előtt játszották. Közel 400 ezer ember látta, ez az átlagos nézőszám több mint tízszerese. Szöul lakosságának 15%-a beült a filmre, és ezt a rekordot hét éven át nem is tudta senki megdönteni. Még ugyanabban az évben két másik Szin Szangok-film – köztük *A házivendég és az anyám* című melodráma – is egyenként 150 ezer nézőt vonzott. „Meg sem tudtuk számolni, mennyi pénzt kerestünk – mondta Szin Szangok egy kollégája. – Minden reggel pénzzel teli zsákokat hoztak nekünk. Azt tehattünk, amit csak akartunk.”

Szin Szangok még abban az évben huszonkét nap alatt leforgatta a nagy költségvetésű történelmi eposzt, a *Jonszan hercegnőt*. Azért ilyen rövid idő alatt, mert ismét holdújév napján akarta bemutatni a filmet, hogy megismételje az előző évi sikert. Úgy lett. Az lett az 1962-es év legnagyobb sikere, Szin Szangokra pedig ráragadt az „újévi showman” becenév. Öt hónappal később *A házivendég és az anyám* megnyerte az Ázsiai–csendes-óceáni Filmfesztivál fődíját, Szin Szangok pedig találkozott Pak Csong Hi elnökkel, és ezzel megkezdődött egyetlen ember (Szin Szangok) és egyetlen stúdió (Szin Film) egy évtizeden át tartó egyedülálló uralma a koreai filmiparban. Olyan esemény volt ez, amelyre korábban még nem volt példa.

3.

Rák a bálnák között

Az 1960-as évek Dél-Koreája egy több sebből vérző ország volt. Az ezer évig független, szuverén nemzet, Korea, balszerencsésnek bizonyult, mivel földrajzilag három szuperhatalom, Oroszország, Japán és Kína között feküdt, ezek mindegyike évszázadokon át küzdött a megszerzéséért. Végül 1910-ben Japánnak sikerült anektálnia a félszigetet, innen indították Kína megszállását.

A felkelő nap országa brutális módszerekkel asszimilálta új gyarmatait. Koreát egy hatalmas, felfegyverzett laktanyává alakította, a koreai királyt megfosztotta a trónjától, a helyébe pedig egy elnyomó katonai vezetés lépett, amely példastatuálás céljából tömeges kivégzésekbe és bebörtönzésekbe kezdett. A koreai embereknek japán neveket kellett felvenniük, japán szentélyekben kellett imádkozniuk és japán iskolákban kellett tanulniuk. A japán hadsereg vascsölöpöket vert le a koreai nép szent hegyeibe, hogy elpusztítsák azok spirituális energiáit.

Kemény adókat vetettek ki, a termény 50%-át le kellett adnia minden egyes gazdaságnak, hogy támogassák az Ázsiában és a csendes-óceáni térségben háborúkat vívó japán hadsereget. Férfiakat és nőket soroztak be, hogy harcoljanak vagy gyárakban dolgozzanak, a Koreában állomásozó japán katonák pedig büntetlenül erőszakolhatták meg a helyi lányokat.

A japán háborús terjeszkedés 1945-ig tartott, amikor az amerikai hadsereg ledobta Hirosimára a Little Boy, Nagaszakira pedig a Fat Man nevű atombombát, és ezzel térdre kényszerítette azt a háborús gépezetet, amely háborús bűneiről és öngyilkos fanatikusairól vált hírhedtté. Amikor a japán császár, Hirohito 1945. augusztus 15-én bejelentette országa vereségét, és beleegyezett a békeszerződésbe, amely megfosztotta isteni státusától, számos japán az otthonába zárkózva zokogott. Sokan rituális öngyilkosságot követtek el, mivel képtelenek voltak egy olyan világban élni, ahol békeszerződésekkel isteneket lehet a porba taszítani.

Korea népe viszont örömittasan tódult az utcákra, hatalmas ünnepeket rendeztek, amelyeken egyszerre lengették a szovjet és az amerikai zászlót, mivel nem voltak biztosak abban, hogy kik is számítanak a felszabadítóiknak – a hálájukat mindenesetre ki akarták fejezni. Azok az amerikai katonák, akik elsőként érkeztek Szöulba, 19. századi egyemeletes házakkal, lovas kocsikkal, széntüzelésű járművekkel szembesültek, és sehol sem láttak egyetlen nyugati arcot sem. Mivel a koreaiak emberi ürülékkel trágyázták a rizsföldeket, a párás nyári napokon az egész országot jellegzetes, vastag búzfelhő borította.

Közben Washingtonban győzedelmeskedett a geopolitikai valóság. Északról már megérkeztek Koreába a szovjet csapatok, Harry Truman elnök pedig megbízta a külügyminiszterét, Edward Stettiniust, hogy álljon elő egy olyan tervvel, amely Amerika szempontjából kedvezően alakítaná az ország sorsát. Stettinius korábban a General Motorst és a U. S. Steelt vezette, részt vett az ENSZ megalapításában is, állítólag mégis a

stábjától kellett megkérdeznie, merre is van pontosan Korea. Stettinius emberei azzal az ötlettel rukkoltak elő, hogy osszák ketté Koreát, és hozzanak létre átmeneti nemzetközi védnökséget: a szovjetek ellenőriznék az ország északi, míg az amerikaiak a déli részét, mindezt addig, amíg meg nem tud állapodni egymással a szovjet és az amerikai fél. Az amerikai tisztek nekiálltak megkeresni a térképen azt a sávot, amely a legalkalmasabb lehetett a félsziget megosztására, végül a 38. szélességi fok mentén húztak egy vonalat.

Koreát a történelem során meg sohasem osztották meg így. A háborúban a koreai nép szabadság után vágyó, ártatlan báméskodó volt csupán, most pedig tehetetlenül nézték végig, amint a hazájukat megszállják és feldarabolják. A helyzet kísértetiesen hasonlított a japán megszállás kezdetéhez. A japán császárokat, Meidzsitől Hirohitóig, nem érdekelte Korea, a büszke nemzet csupán ugródeszka volt a Kína felé vezető úton. Most Moszkva és Washington nézett egymással farkasszemet Korea földjén. Egy dolog legyőzött ellenségként évtizedeken át elnyomásban élni, és egészen más, ha az ember még a megszállója szemében is értéktelen, másodlagos tényező csupán.

Koreában van egy közmondás: amikor a bálnák küzdenek egymással, a rák háta mindig eltörik. Korea évszázadokon át rák volt a bálnák között. 1948-ban az ENSZ felügyelte a dél-koreai választásokat, amikor Li Szin Mán lett az új Koreai Köztársaság első elnöke. Li Szin Mán az Egyesült Államokban élt száműzetésben 1904 óta, a George Washington Egyetemen, a Yale-en és a Princetonon tanult, és egy osztrák nő volt a felesége. A választásokat erőszak, bizonytalanság és korrupció hatotta át. Északon Sztálin a Vörös Hadsereg 30 éves, babaarcú koreai katonatisztjét, Kim Ir Szent nevezte ki vezetőnek. Kim Ir Szen az 1930-as években állt be a szovjet hadseregbe, amikor a japánok ellen végrehajtott gerillatámadások kudarcba fulladtak. Kim Ir Szennek nem voltak politikai tapasztalatai, nem volt entellektüel, de fegyelmezett tisztnek számított, akire szép karrier várt. Megbízható, bátor és pragmatikus katona hírében állt. Beszélt koreaiul, kínaiul és oroszul, népszerű volt a partizánok és a szovjet-koreaiak között, később éppen az utóbbiak alkották Észak-Korea első hatalmi elitjét. Li Szin Man kormányához hasonló vezetést hoztak létre, az országot pedig Koreai Népi Demokratikus Köztársaságnak (KNDK) nevezték el, amely a marxista szocializmus értékei mellett kötelezte el magát, első miniszterelnöke pedig Kim Ir Szen lett.

A koreaiak abban reménykedhettek, hogy a megosztottság ellenére a szenvedések egyszer s mindenkorra véget érnek, és végre megkezdhetik az ország újjáépítését. Nem így történt. 1950 júniusának elején Kim Ir Szen fegyverrel próbálta meg egyesíteni a félszigetet: szovjet tankok és katonai tanácsadók segítségével csapatai átlépték a 38. szélességi fokot, és beléptek Dél-Korea területére. Ez váratlanul érte a délieket, így a KNDK hadserege két nap alatt elfoglalta Szöült, és hatalmas Sztálin- és Kim Ir Szen-portrékat lógattak ki a kormányzati épületekre. Az alatt a négy hónap alatt, amíg az Amerikai Egyesült Államoknak sikerült összeraknia egy ütőképes dél-koreai hadsereget, az észak-koreaiak tömeges kivégzéseket hajtottak végre, amelyek során 26 ezer dél-koreai civilt öltek meg, átlagosan hetente 1600 férfit, nőt és gyereket. Minden útjukba kerülő börtön kapuját megnyitották, szabadon engedték a bűnözőket, a politikai elítélteket, a gyilkosokat és az erőszaktevőket, akik engedélyt kaptak, hogy népbíróságokat hozzanak létre, és teljesen ártatlan civileket fogtak perbe és ítélték el.

1950 októberében az Egyesült Államok, Dél-Korea és egy nemzetközi vegyes hadtest, amely először harcolt az ENSZ zászlaja alatt, felszabadította Szöült, átlépte a 38. szélességi

fokot, és megszállta Phenjant. Kína és akkori új elnöke, Mao Ce-tung az északiak oldalán szállt be a harcokba. Visszaszorították a szövetségeseket, és a kommunistáknak visszaszerezték Szöült. Az ENSZ erői hamarosan kontratámadást indítottak, és 1951 márciusában visszafoglalták Szöült – a város egyetlen év leforgása alatt négy alkalommal cserélt gazdát. Két évig nem változott semmi: Phenjan a kommunisták kezén maradt, a szövetségesek pedig tartották Szöült, csapataik a 38. szélességi fok mentén küzdöttek egymással, váltakozó sikerrel. Ez a pár év az egész nemzet számára brutális, traumatikus időszak volt. Vidéken teljes falvakat és gazdaságokat égettek porig, nehogy az ellenfél kezére kerüljenek. Az üres földeken otthontalanná vált, elállatiasodott, éhező menekültek százezrei vándoroltak végtelen oszlopokban.

Miközben a béketárgyalásokon részt vevő tisztek a tűzszünet részleteit dolgozták ki, az észak-koreaiak nevetséges kérésekkel és abszurd politikai huzavonákkal pocskolták az időt. Egy alkalommal az észak-koreaiak 2 óra 11 percen keresztül néztek farkasszemet néma csendben az ENSZ tisztviselőivel, majd felálltak, és kimentek a tárgyalóteremből. A tűzszünetet végül 1953. július 27-én írták alá, visszaállították a háború előtti status quót, csakhogy közben 5 millió ember meghalt, akiknek a fele civil volt, és sok millióan váltak özvegyé, árvává és otthontalanná. A 38. szélességi fok mentén húzódó határ egy 258 km hosszú és 4 km széles, aknákkal, szögesdróttal, megfigyelőtornyokkal teli senkiföldje lett, hivatalosan a *hanbando pi-mudzsangdzside* (demilitarizált övezet) nevet kapta. És ezer év óta először a koreai nép, amely egységére büszkén *tanil mindzsok*nak, egy népnek nevezte magát, megosztottá vált. Koreaiak ölték és pusztították egymást.

*

Amikor 1961-ben, nyolc évvel a háború vége után Pak Csong Hi hatalomra került, a harmadik világ országai közül Dél-Korea kapta a legtöbb amerikai segítyt, és kezdte elveszíteni a legitimitációért zajló versenyt Északkal szemben, ahol az egy főre eső össznemzeti termék – hátrányosabb gazdasági helyzetük ellenére – a duplája volt a délinek. Szöül olyan volt, mint egy hatalmas gettó. Az ország kiéhezetten várt arra, hogy valamilyen formában elmenekülhessen a valóság elől, és erre a célra Szin Szangoknál és Cshö Unhinél senki nem volt alkalmasabb.

Pár évvel cége megalapítása után Szin Szangok lett az ország vezető rendezője és legbefolyásosabb producere. Úgy vezette a Szin Filmet, akár egy hollywoodi stúdiót: a rendezőkkel és forgatókönyvírókkal szerződésben állt, a saját műtermeiben és hangstúdióiban forgatott, volt saját filmforgalmazója, voltak saját sztárjai, akik közül Cshö Unhi tündökölt a legfényesebben. Ő volt az első koreai, aki színes filmre, és az első, aki széles vászonra forgatott. Elsőként használt 13 mm széles és 250 mm fókusztávolságú lencsét, és elsőként próbálkozott teljesen utószinkronizált film leforgatásával. Ő gyártotta a legnagyobb költségvetésű filmeket, és akkora gázsit fizetett Cshö Unhinek, amekkorát még egyetlen koreai színész sem kapott korábban. Koprodukciónak is érdekelt volt, leghíresebb partnere a hongkongi Shaw Brothers volt, még jóval azelőtt, hogy a filmes világban az ilyen együttműködések mindennapossá váltak volna. Állítólag még Pak Csong Hi elnök filmtörvényének megírásában is segédkezett, hogy felépítse és szabványosítsa a koreai filmproducerek munkáját, és elősegítse, hogy képesek legyenek versenyezni a nagy Los Angeles-i és tokiói stúdiókkal. Végül úgy alakult, hogy sok filmes,

köztük később maga Szin Szangok is, képtelen volt a törvények nyújtotta lehetőségek között dolgozni.

Melodramákat, thrillereket, történelmi eposzokat, harcművészeti filmeket készített, sőt még mandzsúriai westernt is. Sok nagyszabású és színpompás filmje volt, amelyeket ragyogó színek jellemeztek, tele voltak vad ráközelítésekkel és svenkelő kameramozgásokkal. Aztán voltak visszafogottabb, fekete-fehérben forgatott alkotásai is, nyugodt, alig észrevehető kameramozgással, amelyekben a kompozíciók festőiek és kimunkáltak voltak. Ugyanabban az évben képes volt leforgatni egy szelíd melodramát és egy olyan erotikus filmet, amely még a cenzorokat is összezavarta. Ráadásul mind a kettő kasszasiker lett.

Maupassant-novellákat filmesített meg, majd nevetséges horrorfilmeket forgatott vámpírmacsuskákkal a főszerepben, vagy olyan démoni kígyókról készített filmet, amelyek gyönyörű nőkké változtak, hogy buddhista szerzeteseket csábítsanak el. Ő ismertette meg a spagettwestern műfaját is Koreában, amikor behozta az országba Sergio Leone *Pár dollárral többért* és *A Jó, a Rossz és a Csúf* című filmjeit – mindkettőből nagy siker lett. Sam Peckinpah *Szalmakutyák* című westernjét és a Bruce Lee főszereplésével készült *Nagyfőnököt* is ő hozta be Dél-Koreába.

A tehetségkutatóit rengetegen figyelték, ezek révén fedezett fel új arcokat, akik közül többen nagyon gyorsan a koreai film legnagyobb sztárjaivá váltak. Tucatnyi fiatal filmrendezőt indított el a pályán. A karrierje csúcán, az 1960-as évek közepén, alig fél évtizeddel azután, hogy megalapította a cégét, a Szin Filmnek több mint háromszáz alkalmazottja volt, és évi harminc filmet gyártott. 1968-ban Szin Szangok megvette a Szöultól délre fekvő hatalmas Anjang Filmstúdiót, egy 20 hektáros intézményt, amelyet tíz éve építettek, de a mérete miatt egyszer sem használtak, és minden műtermét, stúdióját ott rendezte be. Alapított lemeztársaságot, szintársulatót és színiakadémiát is, utóbbit Cshö Unhi vezette. Az asszony mindenben egyenrangú partnere volt, ő inspirálta Szin Szangok sztorijainak többségét, és egy-egy filmbe gyakran a saját pénzével is beszállt.

Ezeket a sikereket Szin Szangok és Cshö Unhi annak köszönheték, hogy képesek voltak fantáziadús meséket tálni a megszállás és a háború traumáitól szenvedő munkásoknak, akik alig várták, hogy elmenekülhessenek a mindennapi élet szenvedéseitől és a fárasztó munkától. A magánéletük is egyfajta üzenet volt. Szin Szangok és Cshö Unhi voltak Dél-Korea legragyogóbb párja. Szin Szangok mindig elképesztően magasnak tűnt drága öltönyeiben, amelyeket inkább francia, mintsem amerikai minta szerint szabtak, az inggallérja lazán kigombolva, a haját pedig Richard Burton stílusában lazán hátrafésülve viselte. Cshö Unhi is mindig a legfrissebb divat szerint öltözött, a frizuráját pedig a legújabb trendeknek megfelelően hordta.

A mozik népszerű találkozóhelyek voltak: a légkondicionálás révén a koreai nyárban menedéket jelentettek a hőség elől, a fagyos téli napok során pedig kellemesen melegnek bizonyultak. A jegyek ára alacsony volt, különösen vidéken, így teljes családok menekülhettek el szegényesen berendezett otthonaikból, hogy az egész napot a moziban töltsék, és néha egymás után két-háromszor is megnézzék ugyanazt a filmet.

Szin Szangok filmjeit szerették a legjobban az országban. És őt csak a filmjei érdekelték, politikusokkal, ideológiákkal nem foglalkozott. Nehéz lenne megmondani, vajon önmagán kívül hitt-e bármiben is. Kifigurázta azokat a pályatársait, akik rendezőnagyságokká akartak válni, miközben ő maga mindennél jobban vágyott erre a

státusra. Olyan filmeket készített, amelyek nyíltan követeltek egyenjogúságot a nőknek, közben azt nyilatkozta, hogy „hiba lenne” ezt feltételezni a filmjeiről, majd hozzátette, hogy a maga részéről „nagy csodálójá a konfucianizmusnak”. Nagyra becsülte a forgatókönyvírókat, busás fizetéseket adott nekik, és felvásárolta a legjobb könyvek és rádiójátékok filmjogait, miközben azt állította, hogy a filmjei a vizualitásra támaszkodnak, és azt kívánta, bárcsak visszafelé is levetíthetné őket, hogy megszabaduljon a cselekményüktől. „Megvetem, amikor ilyesmit tulajdonítanak a művészeknek – mondta Szin Szangok a sikerei idején. – Mélységesen elítélem, amikor azt kell tettetnie egy művésznek, hogy ő valami furcsa módon a társadalom lelkiismeretének számít. Nem is tudok ennél rosszabbat elképzelni...”

Legtöbbször úgy tűnt, hogy egyszerűen *imádja* a filmezést. Minden egyéb kicsinyesnek és lényegtelennek tűnt. Cshö Unhi később aggodalommal és csodálattal vegyes érzésekkel azt írta, hogy Szin Szangok „gondolkodás nélkül” eladta volna a saját feleségét is, ha az kellett volna egy film elkészítéséhez. Szin Szangok kortársa, a filmkritikus Kim Cshongvon azt írta a rendezőről, hogy „szükség esetén akár a pokolba is elment volna, hogy filmeket készítsen”.

Ami Cshö Unhit illeti, ő volt a modern Korea megtestesítője, egy olyan korban, amikor az országot kettéosztotta a hagyomány és a haladás küzdelme. A konfuciánus értékektől vezérelt, háború utáni Dél-Korea egy hivalkodó fogyasztói társadalommá kezdett válni, nem kis mértékben Pak Csong Hi elnök politikájának köszönhetően, amely agresszíven bátorította, hogy az ország keljen versenyre a kapitalista Nyugattal. A modern amerikai berendezések olyan keresett státusszimbólumai lettek a gazdagságnak, hogy a mai középosztály tagjai számára már szürreálisnak hatnak: hűtőgépeket állítottak büszkén a lakások előterébe, mintha trófeák lennének, kenyérpirítókat tároltak a nappalokban, az üres csomagolópapírokat nem dobták ki, hanem elhelyezték a lakás jól látható részein, hogy hirdessék, milyen remek termékeket és árukat engedhet meg magának a család. Maga Pak Csong Hi elnök is szívesen villogott Aviator napszemüvegével, és híres volt arról, hogy hosszú, vékony szipkával szívja a cigarettáit. A hagyományos életmód és a modern kultúra harcának fontos aspektusa volt, hogy mi a biztonságos, és mi az elfogadott viselkedési norma a nők számára. Szin Szangok filmjeiben időről időre Cshö Unhi személyesítette meg ezt a harcot, akár prostituáltat, akár háborús özvegyet, akár szűzies diáklányt, akár királynőt vagy kéjsóvár pultosnőt alakított.

A filmvásznon kívül Cshö Unhiről kialakult képet is ez a két erő határozta meg. A férfiközönség csak a szexuális zsákmányt látta benne, és a filmjei végén a cselekményről folytatott beszélgetések óhatatlanul átterelődtek Cshö Unhi testére. A média a Szin Film sajtósainak sugallatára dolgos és hűséges feleségként jellemezte Cshö Unhit, aki otthon és a kamerák előtt is keményen dolgozik, és aki szeret vasalni, kötögetni. „Nagyszerű színésznő és kiváló feleség egyszerre” – hangsúlyozták a magazinok és a napilapok.

Aztán ott volt az a Cshö Unhi, aki a nők jogaiért küzdött, aki nyilvánosan, a család kötelékén kívül is megalapozta a nevét, és akit sokan a koreai filmtörténelem első teljesen hivatásos üzletasszonyaként tartanak számon. Három olyan filmet rendezett, amelyben a főszerepet is ő alakította. Ő volt a harmadik koreai nő, aki a kamera mögött is kipróbálhatta magát, és mindhárom rendezése kritikai és üzleti sikernek bizonyult. Amikor Szin Szangok egyik népszerű rendezője, I Dzsangho megnősült, a szertartást maga Cshö Unhi vezette – korábban még nem volt példa arra, hogy ezt a feladatot egy

nőre bízzák. A neve garancia volt a sikerre, sokkal inkább, mint a férjéé, és kitűnően épített kapcsolatokat, sokkal könnyebben szót értett a hatalmasságokkal és a gazdagokkal, mint Szin Szangok. Kötelesség, emancipáció, szexualitás: Cshö Unhi egyszerre képviselte mindegyiket, a pályája és az élete is a nők korlátainak kitágítása volt, egyben prizma is, amelyen keresztül kilátás nyílt egy olyan világra, amelyben ezek a korlátok nem léteztek többé.

Férjet és féleséget mindvégig együtt emlegették: „Szin Szangok és Cshö Unhi”, „a Szin Film és sztárja, Cshö Unhi”, „a rendező, Szin Szangok és a női főszereplő, Cshö Unhi”. A magánéletükben és a közvélemény szemében is elválaszthatatlanok voltak – a sikerek és a kudarcok idején egyaránt.

*

Az első filmjeikkel keresett pénzből egy nyugati stílusú házat vettek a szülői Csangshung negyedben, alig egysaroknyira a Nemzeti Színháztól, és kényelmes életformát alakítottak ki maguknak. A lakásban volt egy vágóasztal és egy vetítő is, így együtt tudtak dolgozni a filmjeik utómunkáin. A beköltözés után Cshö Unhi elkezdte drága bútorokkal berendezni a szobákat, de ahogy teltek a hetek, azt vette észre, hogy bizonyos darabok alkalmanként eltűnnek. Nem sokkal később rájött, mi történik: valahányszor Szin Szangok olyan bútort talált a lakásban, amelyik tetszett neki, elvitte forgatási díszletnek. Ez eleinte idegesítette Cshö Unhit, de egy idő után a férje furcsaságait is megszerette, hiszen mind újabb és újabb jele volt annak, milyen végtelen szenvedéllyel rajong a filmkészítésért.

Elfoglaltak voltak, de kényelmes életet éltek. Cshö Unhinek egyetlen dolog hiányzott csupán az életéből: egy gyerek. Szin Szangokot azonban nem nagyon érdekelték a gyerekek. „Nekünk a filmjeink a gyerekeink” – mondta Cshö Unhinek. Egyetlen feltétellel egyezett volna bele a gyerekvállalásba: ha a nevelésüket hozzá tudják igazítani sűrű munkarendjükhöz. Amikor azonban próbálkozni kezdtek, Cshö Unhi rádöbbsent, hogy nem lehet gyereke. Nem lehetett megmondani, hogy genetikai oka volt-e, vágy az egy évtizeddel korábbi szexuális bántalmazások okozta sérülések miatt alakult így. Cshö Unhi mégis úgy érezte, megszakad a szíve. Koreában hatalmas szégyennek számított, ha egy nő képtelen volt gyereket szülni a férjének. Szappanoperákban gyakori fordulat volt, hogy egy nő sírva esedezik családjá bocsánatáért. Szin Szangokot látszólag nem izgatta a dolog: „így szeretlek, ahogy vagy” – ismételte, de amikor Cshö Unhi belépett a negyvenes éveibe, kétségbeesetten szeretett volna családot – így a fájdalma egyre nagyobb lett. Végül az örökbefogadás mellett döntöttek. 1971-ben adoptáltak egy kislányt, Szin Mjongimet, akit három évvel később egy kisfiú, Csunggyun követett. Amikor Szin Mjongim első alkalommal szólította anyának, Cshö Unhi elsírta magát az örömtől.

*

Ahogy az 1960-as évek lassan véget értek, Dél-Korea minden várakozást felülmúlva a régió egyik meghatározó országa lett. Nyugodt, gazdaságilag független országgá vált, és polgárainak büszkesége helyreállt. A lakásokban volt vezetékes víz és elektromos áram, Szöulban pedig megépültek az első magasba törő felhőkarcolók. Az egyetlen baljós tényező az ország kétes hírű szomszédja volt: a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság.

A háború során az észak-koreai katonák tanúbizonyságot tettek a népköztársaság iránti elkötelezett hűségükről, öngyilkos emberi hullámként zúdultak az ellenségükre, olyan ideológiai elszántságot mutatva, amely sok dél-koreait megrémített, hiszen azok az emberek nem is olyan régen még a szomszédjaik, a testvéreik voltak. Még a fegyverszünet sem vetett véget a konfliktusnak. Pár éven belül Kim Ir Szen serege újra provokálni kezdte, majd megtámadta déli szomszédját. 1958-ban Kim Ir Szen katonái eltérítették a koreai légitársaság egy gépét, és csak két hónap elteltével engedték el az utasok egy részét és a legénységet (nyolcan Észak-Koreában maradtak, a sorsukra sosem derült fény). 1965-ben egy észak-koreai vadászpilóta tüzet nyitott egy amerikai kémrepülőre a Japán-tenger felett. Közben a phenjani kormány hermetikusan lezárta az országhatárokat. Csak nagyon kevés külföldi léphetett be az országba, és szinte semmilyen információ nem jutott át a határokon, így a külvilág csak alkalmanként pillanthatott be az országban uralkodó nyugtalanító állapotokba.

Ennek következményeként a dél-koreai iskolásoknak a sátáni Vörösök jelentette veszélyekről szóló rajzfilmeket mutattak, és arra nevelték őket, hogy mindig legyenek éberek és elszántak, ha arra kerülne a sor, hogy fel kell venni velük a harcot. Sokaknak azt tanították, hogy az északiaknak egyenesen vörös a bőrük színe, patájuk, szarvuk és hegyes végű farkuk van. A hírekben az északiakat sosem nevezték koreaiaknak, „vörösökként” vagy „északi szörnyekként” hivatkoztak rájuk. Olyan pletykák terjengtek, hogy az ember már akkor vörössé válik, ha pár órára a kommunizmus hatása alá kerül. A nemzetbiztonsági törvényt az 1940-es években alkották meg, és Pak Csong Hi elnök regnálása alatt újra hatályba lépett. Eszerint börtönbüntetéssel, sőt akár halálbüntetéssel lehetett sújtani, ha valaki rokonszenvezett Észak-Koreával, vagy dicsérte, politikai entitásként ismerte el, netán kétségbe vonta a kormány Észak-Koreával kapcsolatos politikáját. Hamarosan börtönbe kerültek olyanok, akik szocialista pamfletet olvastak, észak-koreai zenét hallgattak, vagy akiknél észak-koreai bélyegeket találtak. Ha valaki a kormány felügyelete nélkül lépett kapcsolatba északiakkal – még akkor is, ha az illető testvéréről, nővéréről, apjáról vagy anyjáról volt szó, aki csak azért vált észak-koreaiává, mert 1945-ben a félsziget rossz felén tartózkodott –, az a legsúlyosabb törvényszegésnek számított.

Ráadásul a hétköznapi dél-koreaiak sosem láthatták Kim Ir Szen portréját, mivel betiltották, nehogy már a pusztá képmásától másként gondolkodóvá vagy, ami még rosszabb, marxistává váljanak az ország állampolgárai. A dél-koreaiak a fiáról, Kim Dzsongilről sem tudtak semmit.

4.

Kettős szivárvány a Pektu-hegy fölött

Nincs még egy hely, amelynek a koreaiak nagyobb misztikus erőt tulajdonítanak, mint a Pektu-hegy. Ezen a ködbe burkolózó, sűrű erdőkkel borított hegyen szállt alá az égből több mint ezer éve a nemzet megalapítója és első császára, Tangun. A nyír- és fenyőerdők mélyén tigrisek, leopárdok, medvék, farkasok, vaddisznók és szarvasok kóborolnak. Kim Dzsongil hivatalos életrajza szerint a Kedves Vezető éppen itt, a hóval borított örökzöldek árnyékában, egy szerény fakunyhóban jött a világra 1942. február 16-án.

Kim Dzsongil apja, a Nagy Vezető, Kim Ir Szen elvtárs évekig vezette a japán megszállókkal szembeni ellenállási mozgalmat, és a Pektut jelölte ki a Koreai Forradalmi Felszabadító Hadsereg titkos központjának. A partizánok soraiban működött egy nőkből álló, kis létszámú csoport, a legbátrabb közülük, Kim Dzsongszuk lett a Nagy Vezető testőre, majd később a felesége is. A leghidegebb télben, egy viharos és fagyos februári éjszakán behúzódott egy alig fűtött, hideg faházba, és életet adott a Kedves Vezetőnek. Abban a pillanatban, amint az újszülött elhagyta az anyaméhet, a vihar elmúlt, az ég pedig elcsendesedett. A fekete fellegek eltűntek, és kettős szivárvány jelent meg a fakó, hajnali égbolton – a legszebb szivárvány, amit valaha ember láthatott. Abban a pillanatban új csillag jelent meg az égen, hogy örökre megőrizze e nap emlékét.

A Kedves Vezető születését már régóta várták, megjósolta egy fecske is, amelyik arról énekelt, hogy hamarosan érkezik egy csodás tábornok, aki majd uralni fogja az egész világot. Amikor az újszülött először felsírt, és a hangja messzire visszhangzott a táborban, a partizánok kisiettek sátraikból és kunyhóikból. Megölelték egymást, ünnepeltek, és hálát adtak az újszülött gyermekért. Vidáman dalra fakadtak, és megfogadták, hogy ezentúl még keményebben fognak harcolni szülőhazájuk szabadságáért. Néhányan előkapták a késüket, és reményteljes üzeneteket karcoltak a fák törzseibe, míg mások vérvörös tintával jegyezték fel a fontos eseményt.

Az újszülött egy büszke hazafiakkal teli család legifjabb sarja volt: az apja, Kim Ir Szen elvtárs vezette a japánokkal szembeni ellenállási mozgalmat, a nagyapját is forradalmi tevékenységek miatt tartóztatták le, az ük-ükapja pedig 1866-ban kitervelt, majd egy kis csapatot irányítva végre is hajtott egy olyan támadást, amelynek során felgyújtották a General Sherman amerikai hadihajót, amely a Tedong-folyón állomásozott. Senkiben sem merült fel, hogy az újszülött ne folytatná a családi hagyományokat.

Ahogy az életrajzában is áll, Kim Dzsongil nem okozott csalódást. Háromhetesen már járt, és egyedül sétált a táborban. Nyolchetesen már tudott beszélni. Háromévesen, nem sokkal azelőtt, hogy a Koreai Forradalmi Felszabadító Hadsereg sikeresen felszabadította a hazát a japán megszállás alól, besétált egy osztályterembe, ahol ki volt függesztve a Japán-szigetek térképe. A gyermek belemártotta az ujjait egy tintatartóba, majd odasietett a térképhez, és fekete tintával jól összekente. Amint ez megtörtént, minden idők

legkíméletlenebb tájfunjai és hurrikánjai zúdultak Japánra. A pusztítás mértéke és a halálos áldozatok száma is ijesztő volt.

*

Pár évvel később, 1952 nyarán az apja, a Nagy Vezető, Kim Ir Szen marsall Kangvon tartomány hegyeinek szikláján állt. Kim Dzsongil születése óta legyőzte a japánokat, kiűzte őket Koreából, most pedig az amerikai imperialisták ellen küzdött, akik déli irányból akarták megszállni Koreát. Az alig 10 éves Kim Dzsongil odasétált az apjához. Önként jelentkezett, hogy megismerhesse a frontot, ahol az apja személyesen vezette a támadásokat.

– Tudod, milyen nap van ma? – kérdezte Kim Ir Szen a fiától.

– Ma van néhai nagyapám születésnapja – válaszolta Kim Dzsongil.

A fia válaszával elégedett vezető felkapott egy vörös szövetbe bugyolált nehéz csomagot.

– Amikor 14 éves voltam – kezdte Kim Ir Szen –, egy nagyon fontos ajándékot kaptam anyámtól. Ezt az ajándékot az apám hagyta rám. A halálos ágyán adta oda anyámnak, és meghagyta neki, hogy akkor adja oda nekem, amikor elég idős leszek, hogy csatlakozzak a függetlenségért vívott háborúhoz. Az a két pisztoly volt az ajándék, amelyeket mindig magánál hordott. Mielőtt meghalt, azt mondta nekem és a testvéreimnek: „Úgy hagyom itt ezt a világot, hogy nem sikerült valóra váltanom az álmaimat. Bízom benne, hogy nektek sikerülni fog. Sose felejtsetek, hogy mindannyian Korea fiai vagytok! Újjá kell építenetek Koreát, még akkor is, ha közben eltörik a csontjaitokat, és a testeteket darabokra szaggatják.” Ezek voltak apám utolsó szavai hozzánk.

Ezzel a Vezető átadta a csomagot a fiának. Kim Dzsongil kinyitotta. Két pisztoly volt benne.

– A mai napon átadom neked ezeket – mondta a Vezető. – Legyen ez a karmesteri pálcád a forradalom során vívott harcban! Ezek a fegyverek testesítik meg családi hagyományainkat, óvnod kell őket, amíg csak élsz.

Közelebb lépett a fiához, és megismételte azokat a bölcs szavakat, amelyeket gyakran hallott az apjától:

– A fegyveres harc a függetlenségért vívott küzdelem magasabb rendű formája. Ha olyan ellenséggel küzdesz, amelyik fel van fegyverkezve, neked is fegyvert kell ragadnod, és meg kell nyerned a párbajt. Emlékezz a szavaimra: egy forradalmárnak sosem szabad megválnia a fegyvereitől! A fegyverek az ember legfontosabb barátai.

Kim Dzsongil már eleget látott, hogy megértse az apja szavait. Annak ellenére, hogy Észak-Korea kivívta függetlenségét – ahogy annak történnie kellett –, az éberség sosem lankadhatott. Fegyverekre mindig szükség lesz, ahogyan vezetőre is. Így aztán a felszabadító háború kódéban eldöntetett, hogy ha eljön az ideje, vezetőként Kim Dzsongil fog apja örökébe lépni, hogy gondoskodjon Korea és népe védelméről.

*

Ezeket a Kim Dzsongilról szóló beszámolókat évtizedekig senki sem vonta kétségbe. Az észak-koreai gyerekeknek a mai napig ezeket tanítják, szóról szóra, attól a pillanattól,

hogy járni kezdenek, és senki sem meri megkérdőjelezni a hitelességüket.

Természetesen egyetlen szó sem igaz egyik történetből sem. És nem csak a teljesen egyértelmű dolgok hazugságok: a beszélő fecske, a dupla szivárvány, az új csillag az égbolton vagy az a mágikus erő, amellyel természeti csapásokkal sújtotta Japánt. Igen, az 1930-as években létezett egy forradalmi mozgalom, később a háború is kitört, és valóban, a két forradalmárnak, Kim Ir Szennek és Kim Dzsongszuknak lett közös gyermeke, de Kim Dzsongil nem 1942-ben és nem Koreában született, ráadásul a legkevésbé sem számított csodagyereknek. Az ősei nem terveztek semmiféle támadást a General Sherman ellen, sőt más amerikai hadihajók ellen sem. És Kim Dzsongil sosem állt a Kangvon tartományban található frontvonalakon, mivel Kangvon tartományban nem voltak frontvonalak, csak egy szomorú, elhúzódozó, értelmetlen lövészárk-háború, amely majdnem három évig tartott. Élete első évtizedében még csak nem is Kim Dzsongilnek hívták.

Kim Dzsongil pontosan tudta, milyen erejük van a legendáknak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint születésének hivatalos, államilag jóváhagyott története, amely egy mítosz születése is egyben. Az ő születésének csodája olyan, mint a Messiás története vagy az archetipikus hősokról szóló mesék. A kivételes képességű, sokat szenvedő anya, a harcok miatt távol lévő, nemes ügyért küzdő apa, egy hősi vérvonal felhalmozta időtlen bölcsességek: Kim Dzsongil maga találta ki az egész történetet. Szándékosan játszott a jól bevált toposzokkal, és felhasználta a klasszikus paradigmákat és mintákat. Jó pár évig tartott, és több verziót is kitaláltak, mire tökéletesítették – a történet bizonyos elemei az 1970-es években kezdtek feltűnni a hivatalos propagandában, hogy aztán az 1980-as években kissé újraírva jelenjenek meg. Aztán amikor 1984-ben Kim Dzsongil hivatalos életrajzába is bekerültek, a mese végérvényesen a történelem része lett. 1995-ben kicsit felfrissítve újrakiadták, ebben a verzióban jelent meg a fakunyhó, és ebben már a legközelebbi falu pontos nevét is megadták: Szamdzsijon. Innentől pedig minden egyes észak-koreai polgártól elvárták, hogy alkalmanként látogasson el a faluba, hogy „tanuljon”. Sokan csodálkoztak, hogy a fakunyhó két háború és 55 év elteltével még mindig áll, de nem kellett volna meglepődniük, ugyanis a hadsereg akkoriban húzta fel. Amikor az első látogatók megérkeztek a helyszínre, a fákba „spontán” bevéselt feliratokon még száradt a festék.

Ha az észak-koreaiaknak szabad lenne tudniuk mindazt, amit a világ többi részének tudnák, hogy Kim Dzsongil valójában nem 1942-ben, hanem 1941. február 16-án született egy szovjet katonai táborban Habarovszk, egy orosz kisváros közelében, amely majdnem 800 km-re északra fekszik a Pektu-hegytől. A dátumot azért változtatták meg, hogy sokkal harmonikusabb legyen a távolság az apja születésnapjával, így ugyanis éppen 30 év van köztük. Koreában hagyományosan nagy jelentőséget tulajdonítanak az ötéves évfordulóknak: 1942 sokkal rendezettebbnek hangzik, mint 1941, és a harminc sokkal kedvezőbbnek, mint a huszonkilenc. (A történetnek ezt a részletét az 1982-es kiadásban hozták nyilvánosságra. Addig az eredeti 1941-es évszámot használták, amit a kormány is jóváhagyott. Annak érdekében, hogy a számlálót lenullázzák, a Központi Hírügynökség arra kötelezte a koreaiakat, hogy – mintha mi sem történt volna – egymás után két évben is megünnepeljék Kim Dzsongil 40. születésnapját.)

Kim Dzsongil apja, Kim Ir Szen 1912. április 15-én született egy Phenjan délnyugati peremén fekvő falucskában. Mindössze 17 éves volt, amikor a japánok először

letartóztatták, mert megalapított egy marxista-leninista szakszervezetet, amely japánellenes tevékenységeket támogatott. Börtönbe vetették, és eltörték az ujjait. Amikor kiszabadult, a Kína északkeleti részén fekvő Csilinben csatlakozott a Korea függetlenségéért harcoló partizánokhoz. Karizmatikus, szenvedélyes férfi volt, született vezető, aki mindenkiel könnyen szót értett.

Pár évig szervezetlen koreai ellenállókat vezetett (sosem létezett olyasmi, hogy Koreai Forradalmi Felszabadító Hadsereg). Néhány, a japánok ellenőrzése alatt lévő falu megtámadásáért címlapokra került, és Korea japán kormányzója végül jelentős vérdíjat tűzött ki a fejére, Hogy elkerülje a fogságot és a biztos kivégzést, Kim 1935-ben elmenekült Koreából, csapatával pedig beolvadt a kínai hadseregbe.

Kínában aztán szokatlan sorozási módszereiről vált hírhedtté: a megfelelő korban lévő koreai fiúkat egyszerűen elraboltatta, a helyi ginszeng- és ópiumtermesztőktől pedig maffiamódszerekre emlékeztető védelmi pénzt szedett. Sosem okozott azonban semmilyen komolyabb kárt a japánoknak, 1940-re durva, terepszínű öltözékét a Vörös Hadsereg vadonatúj egyenruhájára cserélte, és zászlóaljparancsnok lett a szovjet 25. hadtest 88-as, különleges felderítő brigádjánál.

Kim Ir Szen felesége, Kim Dzsongil anyja egyike volt azoknak a partizán nőknek, akiknek cseléd- és házimunkát kellett végezniük. Kim Dzsongszuk azzal vált híressé, hogy egy alkalommal egy csatában a testével védte Kim Ir Szent – ezzel megmentette az életét –, és amikor Kimmel csapdába estek, lelőtt két japán katonát, A hivatalos dokumentumok szerint „fúriaként” harcolt. Ha nem is volt gyönyörű, de igazi karakter volt, hosszú szempillájú, apró termetű nő, akinek, mivel sok időt töltött a szabadban, kifejezetten barna bőre volt. Egy elvtársnője, Ri Min, akivel megosztotta a szállását, nagylelkű és gyors észjárású nőként festette le. Kim Ir Szen pedig az emlékirataiban mint megfontolt, önfeláldozó és elkötelezett egyéniségről írt róla. Kapcsolatuk a hagyományos hierarchián alapult.

A Kim család 1941 februárjában született gyereke orosz nevet kapott, ahogy minden olyan újszülött, aki a táborban jött a világra. Jurának szólították, ami a teljes nevének – Jurij Ilszenovics Kim – becézése volt. Két évvel később született az öccse, Sura, és 1946-ban a húga, Kim Gjonghi. A három gyerek közül egyedül ő született a felszabadított Koreában – amelyet nem Kim Ir Szen, hanem az amerikaiak és a szovjetek szabadítottak fel. Neki már nem kellett orosz nevet adni. Kim Ir Szen sosem indított támadást a Pektu-hegyről a japánok ellen, ahogy azt a fia születéséről szóló történet állítja, és nem is vezette a felszabadítási mozgalmat, mivel a Szovjetunió keleti részén, a habarovszki orosz táborban teljesített szolgálatot, és végig ott tartózkodott, miközben a hazáját felszabadították.

Ami Kim Dzsongilt illeti, nem kapta meg az ország kulcsait (vagyis a fegyvereket) 10 éves korában. Az apja nem tekintett rá lehetséges utódjaként, csak akkor, amikor már a harmincas évei közepén járt. Egy elkényeztetett, céltalan fiatalember volt, aki nem szolgált a hadseregben, és nem tűnt ki sem államigazgatási, sem gazdasági területeken. Soha nem nyert meg egyetlen választást sem, és nem volt a koreai nép bajnoka. Az észak-koreai emberek csak azután ismerhették meg a hangját, hogy már egy évtizede átvette a hatalmat. De Jura Kimnek volt érzéke a történetmeséléshez, a drámához, a szerepléshez, a mítoszgyártáshoz és az azzal járó hatalomhoz. A tudását nem politikai, vallási vagy történelmi tanulmányaiból szerezte.

Nem, hiszen azt a tudást, amelyet Kim Dzsongil birtokolt, és amelyre a későbbi birodalmát építette, mind mozifilmekből szedte fel.

5.

Kim Dzsongil első szerelmei

Kim Dzsongil rögtön beleszeretett a filmekbe, amikor a szülei kisgyermekként elvitték a KNNDK vadonatúj Korea Filmstúdiójába Phenjanban. A Korea kettéosztása utáni első években a két ország mindenben erősen rivalizált egymással, ez alól a mozi sem volt kivétel. A verseny tétje pedig az volt, hogy melyik ország készíti el az első „felszabadulás utáni” koreai filmet. Amikor 1946-ban Cshö Jonggju rendezésében elkészült a *Hurrá, szabadság!* című film, Észak-Korea elvesztette a versenyt, de a minőségért folytatott párharcot könnyedén megnyerték.

Míg a dél-koreai filmek független gyártásban készültek, és sokszor összecsapottak, kezdetlegesesek voltak, Kim Ir Szen azt javasolta, hogy Észak-Koreában minden filmterv álljon állami ellenőrzés alatt, és a filmek legyenek olyanok, mintha az ország kirakatablakai lennének. „Minden művészet közül számunkra a film a legfontosabb” – jelentette ki Lenin, és ezzel Kim Ir Szen is egyetértett, A szovjet példát követve amellet tette le a voksát, hogy a film feladata „ideológiailag utat mutatni” a népnek, ezért az Észak-Korea fő kormányzasi szervének számító Munkáspárt frissen megalapított Propaganda és Agitációs Minisztériuma alá rendelte a filmgyártást. A kezdeti lépéseket a szovjetek segítették: Moszkva anyagi támogatása mellett orosz szakemberek tanították meg a filmkészítés alapjait az észak-koreaiaknak, Kim Ir Szen pedig megalapította a Nemzeti Filmgyártási Központot és az Észak-koreai Színház- és Filmművészeti Tanácsot. Ezek együtt adták a filmgyártás hátterét, és a Propaganda és Agitációs Minisztériumnak tartoztak elszámolással. Az volt a küldetésük, hogy létrehozzák az észak-koreai filmipart, és elkészítsék az első észak-koreai filmet, amely később a *Szülőfalum* címet kapta.

A kis Jura szeretett a Korea Filmstúdióban időzni. Olyan gyakran kísérelte el a szüleit a stúdióba tett látogatásaikra, amilyen gyakran csak lehetett. Talán csak azért ment velük, mert lenyűgözték a hatalmas játékdíszletek, vagy talán már érezte azt a bizsergést, amelyet egy teljes világ és a benne lakó emberek ellenőrzése okoz. Talán annyi történt, hogy ez az elszigetelten élő kisfiú a filmekben keresztül elmondhatatlan számú világot fedezett fel magának, és mind más volt, mint amelyben élt, ez pedig egyfajta szabadságot jelentett. Akármilyen is volt ez, Jura imádta.

A *Szülőfalum* legendás alkotásnak számít Észak-Korea kultúrtörténetében, többek között azért, amit az észak-koreai propaganda állít róla: ez a film demonstrálja Kim Dzsongil filmművészeti géniuszának első jeleit. Az oly sokszor hallott történet szerint a 7 éves Jura részt vett a film tesztvetítésén, és – mint az ifjú Jézus a templomban – kérdéseket tett fel a jelen lévő filmeseknek. „A filmben voltak téli jelenetek, amelyekben esett a hó – számol be a hivatalos verzió. – Ezt látva Jura kritikusan megrázta a fejet, és azt mondta a filmstúdió egyik tisztviselőjének, hogy akkor vajon miért nem volt hó a szereplők vállán és fején, amikor [körülöttük] esik a hó... A tisztviselő szégyenében elpirult... [Jura] észrevette, milyen rosszul oldották meg a trükkfelvételeket.” Még arra is

rámutatott, hogy a műhivat gyapjával helyettesítették, ami szerinte „túlságosan durva”. Az ifjú csodagyereknek köszönhetően a kérdéses jeleneteket még a bemutató előtt újraforgatták. (Érdemes megjegyezni, hogy a filmet felügyelő szovjet szakemberek évtizedek óta használtak időjárás-effektusokat, és 1925-ben, az *Aranylázban* Chaplin is inkább sót és lisztet használt hóként, nem pedig gyapjút.)

Az 1949-ben bemutatott film Észak-Korea felszabadulásának történetét meséli el – sajátos szemszögből. Az országot ugyanis nem a szövetségesek, nem is a szovjetek, hanem koreai partizánok és korábban még nem látott vezetőjük, Kim Ir Szen szabadítják fel. A film hozta létre a „Koreai Forradalmi Felszabadító Hadsereg” fogalmát, és alapozta meg azt a mítoszt, amely később állami doktrínává vált. A *Szülőfalum* nem csupán azt állítja, hogy Kim Ir Szen űzte el a japánokat Koreából, hanem hogy erre kizárólag ő volt képes. A film technikai szempontból messze meghaladta a dél-koreai filmek színvonalát, és ezt a szovjet filmeseknek köszönhették. Minden azért történt, hogy Kim Ir Szent a japán elnyomók legyőzőjeként és a koreai nép felszabadítójaként dicsőíthessék.

A film hatalmas sikert aratott a nézőközönség köreiben, akiket főként mobil filmcsoportok révén értek el: teherautón járták a vidéket, a platón egy vetítógéppel és egy kópiával. A film sok koreai paraszt számára még mindig újdonságnak számított, és a vetítésekre az emberek alig leplezett lelkesedéssel ültek be. Sokuk, főleg vidéken, még sosem találkozott a mozgóképek csodájával, és főként nem látott olyan filmet, amely az ő történelmüket, illetve a történelmük egy megfelelőképpen átalakított verzióját meséli el. A film ráérezett arra, hogy több évtizednyi elnyomás és szolgaság után mire vágyott a legtöbb koreai. Figyelmen kívül hagyta a valóságot, a kollaboránsokat, a kínzó megaláztatást, hogy a szövetségesek és a szovjetek szabadították fel őket, hogy mindez nem önerőből sikerült, és pontosan azzal a fantáziavilággal rukkolt elő, amelyben az emberek hinni akartak. Kim Ir Szen a következő évtizedekben erre a fantáziára építette fel diktatúráját.

A film első képkockája – amely az észak-koreai történelem első filmkockája is egyben – a Pektu-hegyet mutatja, a szent vulkanikus hegyet, Korea spirituális bölcsőjét, amelyet a Kim család a következő fél évszázadban kisajátít magának. A filmkészítők nem jutottak el a Pektu-hegyhez, így aztán a film stílszerűen nem az igazi helyszínt mutatja, hanem egy gyengén sikerült modellt.

*

Jura a film végleges verzióját anyja társaságában, a film első nyilvános vetítésén látta. Ez a vetítés volt az utolsó, az egyik legmaradandóbb emléke róla, a nő ugyanis pár hónappal később elhunyt.

Az elvesztése hatalmas űrt hagyott Jurában. Az életében ő jelentette a biztos pontot, szenvedélyesen szerette az édesanyját. Csendes, visszahúzódó gyerek volt, aki szívesen játszott egyedül. Szerette hordani a rá szabott, gyermekméretű katonai egyenruhát, és körbemasírozni az udvarban lévő tavat, parancsszavakat kiabálni, és közben olyan katonásan lengetni a karját, amennyire csak bírta. Az otthonukban készült fotókon Jura arcán mindig hatalmas mosoly terült szét, főleg akkor, ha az anyja is a közelben volt. Boldognak és gondtalannak tűnt. (Az apjához kevésbé kötődött: a Legfelsőbb Vezető sokat volt távol, elfoglalta az új nemzet felépítése, és a szabadidejét fiatal lányok

sokaságával töltötte, akiket igen kedvelt – bár erről Jura mit sem tudott.) Jura öccse, Sura két éve, 4 éves korában meghalt, megfulladt egy tó közepén, miközben Jura tehetetlenül nézte végig a haláltusáját. Nem sokkal az öccse halála után az édesanyja is meghalt – ez pedig hatalmas csapás volt Jura számára.

Amikor évtizedekkel később megkérdezték, ki volt a legfontosabb személy az életében, habozás nélkül rávágta: „Az édesanyám, nyugodjon békében! Talán elképzelni sem tudta volna, hogy ilyen sokra viszem. Nagyon sokkal tartozom neki.”

Az első moziélményei kitörölhetetlenül az anyjához kapcsolódtak, a film és az anyja sajátos módon összeolvadtak, és ettől Kim Dzsongil csak még jobban ragaszkodott a filmekhez – a képekhez, amelyek úgy tűntek, mintha képesek lennének uralni és megállítani az időt, sőt legyőzni a halált. Az anyja, a közös játék, a boldogság és a mozi emléke a jövőben megjelenő életrajzaiban mindig együtt szerepeltek. (Bár Kim Ir Szen újraraházasodott, Kim Dzsongil gyűlölte a mostohaanyját, később ki is törölte őt és három mostohatestvérét a hivatalos történelemkönyvekből.) Nem minden történet volt tényszerűen pontos, de a felnőtt Kim Dzsongil részt vett a megírásukban, és ezek pontos pszichológiai képet tükröztek. Úgy írta le a múltat, mint ami összeköti a mozit és az anyja iránti szeretetét, mintha a filmek iránti rajongás egyben az anyja iránti rajongás is lenne.

Kicsit hasonló ez, mint Laurence Olivier esetében, aki mindig is úgy érezte, hogy szeretett anyjának játszik, akit 12 éves korában veszített el. Vagy Ingrid Bergman, aki szerint összefüggött a színészet iránti vágya azzal, hogy gyerekként szívesen játszott színészesdit elhunyt édesanyja ruháiban, akire nem is emlékezett, mert amikor meghalt, ő még csecsemő volt. Bizonyos értelemben Kim Dzsongil azért kezdett filmeket készíteni, hogy kísérletet tegyen az anyai szeretet visszaszerzésére. Annak az anyjának a szeretetét akarta visszaszerezni, aki a világra hozta és szerette őt, de akitől túl korán elszakította az élet.

*

Az anyja korai halálát sokszor hozták fel mentségként a fiatal Jura különös viselkedésére. Az anyai irányítás nélkül az elnök fia hamarosan hozzászokott az őt körbevevő állandó hajbókoláshoz és szolgáláshoz. Visszabeszélt a tanároknak, és a tekintélyelvűség minden formájára rosszul reagált. Hajlamos volt a dühkitörésekre és a nevetlenségre. Kihasználta, hogy ő a Legfelsőbb Vezető fia. Ugyanakkor elbűvölően is tudott viselkedni a vele egyenrangúakkal, hedonista hajlamainak köszönhetően pedig nagyon népszerű lett a Kim Ir Szen Egyetem hallgatói között. Akkoriban, amikor még a legjobb kapcsolatokkal rendelkező észak-koreaiak között is luxuscikknek számított egy kerékpár, Jura külföldi motoron száguldozott ki-be az egyetemi campusról – a látvány egyébként legendásnak számított az egyetemisták körében. Nála voltak a legjobb bulik, ő szervezte a legjobb mozidélutánokat, táncelőadásokat és koncerteket. Ha az ember a barátjának mondhatta magát, olyan világba nyert belépést, amelyről a többi diák csak álmodhatott.

Nagyon aktív volt az egyetemen a tanórákon kívül, különösen szívesen szervezett Amerika-ellenes tüntetéseket, amelyekről az a szóbeszéd járta, hogy a lehető legjobb alkalom, hogy az ember lányokkal ismerkedhessen. Ráadásul őt bízták meg az osztálya diplomaosztó ünnepségének megszervezésével. Minden tevékenységbe hihetetlen energiával és szenvedéllyel vetette bele magát: ez volt a stílusa. A Kim Ir Szen körüli elit

tagjai „dilettáns playboynak” tartották, Húszévesen Jura még évtizedekre volt attól az ikonikus Kim Dzsongiltól, aki nevetségesen hatalmas, szögletes szemüveget visel, és egy gardróbnyi egyforma, khaki színű egyenruhája van. A fiatal Jura divatos fekete szemüvegkeretet viselt, és hasonlóan divatos Mao-zubbonyt – rendszerint sötétkéket, néha feketét. A cipői feketék, fényesre polírozottak voltak. Ha kabátot viselt, hosszú, nagyvárosias, stílusos darabokat választott, nem pedig azokat a furcsa párkákat, amelyeket a későbbi években hordott. Szerette a motorokat, a gyors sportkocsikat, a konyakot, és szeretett színésznőkkel lefeküdni.

Kim Ir Szennek fogalma sem volt, mit kezdjen a fiával. Próbálta Jura érdeklődését felkelteni az államügyek iránt, 1959-ben még Moszkvába is elvitte állami ügyben, de Jura többnyire ki sem mozdult a hotelből, és a találkozók, a hivatalos megbeszélések zömén nem is vett részt. Az 1960-as évek eleje fényes időszak volt Észak-Korea történetében, amely a két Korea közül ebben az időszakban a stabilabb államnak tűnt. Phenjanban azt pletykálták, hogy Kim Ir Szen már az utódja kinevezésén gondolkodik. Sztálin egy évtizeddel korábbi halála után Kim Ir Szen nyíltan kritizálta a Szovjetunió új vezetőjét, Nyikita Hruscsovot, aki szerinte szégyent hozott a kommunista eszmékre, Sztálin szobrait ledöntötte, és kereskedelmi tárgyalásokba kezdett a Nyugattal. Mivel egyre több nacionalista szólam hagyta el a Munkáspárt hivatalos hírügynökségét, egyre furcsább volt, hogy a Legfelsőbb Vezető fiának orosz neve van. Kim Ir Szen ragaszkodott hozzá, hogy a fia válasszon koreai nevet, és lehetőleg tartson is ki a döntése mellett. Így aztán Jura egy nap besétált az osztályába, és bejelentést tett. „Többé nem Kim Jura a nevem – mondta az osztálytársainak. – Megváltoztattam Kim Dzsongilre. Mostantól szólítsatok így!”

*

A jövődöbeli vezető nevét körültekintően alkották meg. Jura kombinálta az apja és az anyja nevének első tagjait, így a Dzsongszukból és az Ir Szenből jött létre a Dzsongil, amellyel egyszerre kötődött a Nagy Vezetőhöz és a Nemzet Anyjához. Bár kevesen vették észre, ez sokkal több volt egyszerű művésznévnél: Kim Dzsongil ezzel legitimálta magát.

Mindenesetre az új Kim Dzsongil ugyanannyira hanyagolta a tanulmányait, mint a régi Jura Ilszenovics Kim tette. Csak a filmek érdekelték.

Az állami filmgyűjteménynek is otthont adó Központi Filmforgalmazó Központ lett Kim Dzsongil törzshelye. Teljes napokat és éjszakákat töltött ott, egyik filmet nézte a másik után. Kim Dzsongil ritkán hagyta el az országot, csak Oroszországban és Mandzsúriában járt a koreai háború alatt, és ez élete későbbi részében sem változott, kivéve pár máltai nyarat az 1970-es évek elején, ahová azért ment, hogy angolul tanuljon, ami ekkoriban még elég rosszul ment neki. Akár a hazájában, akár külföldön volt, élete során nagyon kevés alkalommal nyert betekintést az emberek mindennapi életébe. A jövődöbeli vezető, a hadsereget, a különítményeket irányító, a nukleáris robbanófejekért és milliók életéért felelős államférfi fiatalemberként csupán filmekben keresztül látta a világot. Mindent, amit – Amerikáról, Afrikáról, Európáról – tudott, filmekből vagy kormányzati jelentésekből vette.

Kim Dzsongilnek hamar elege lett a Központi Filmforgalmazó Központ katalógusából. Nyugati filmekre vágyott, főleg olyan alkotásokra, amelyek nem jutottak el a vasfüggöny keleti oldalára. Legálisan képtelenség volt kikölcsönözni vagy beszerezni ezeket. Ő pedig

a fejébe vette, hogy mindenáron meg fogja szerezni őket, ezzel belefogott első filmprojektjébe, egyúttal az első olyan dologba, amely illegális volt: létrehozott egy kalózmásolatokat készítő és elosztó hálózatot.

Egy tipikus filmfanatikusra jellemző nagyzó stílusban a „filmforgalmazó” műveletnek a drámai „100. Készlet Hadművelet” nevet adta. Az első külügyminiszter-helyettes, Ri Dzsongmok felügyelte a projektet, de nem szólhatott bele a vezető fiának tevékenységébe, és bizonyára elgondolkodott, miért is pocskolják az idejét azzal, hogy filmhamisító testületet hozzanak létre, és az észak-koreai nagykövetségeket Bécstől Makaóig profi másolótechnikával és hangalámondó rendszerekkel szereljék fel. A helyi nagykövetségi személyzetek kölcsönkérték a legújabb filmek 35 mm-es vetítőkópiáit, és anélkül, hogy látták volna ezeket – az tilos volt számukra –, másolatokat készítettek róluk.

Minden beszerezhető új filmre lecsaptak, legyen az hollywoodi produkció, japán gengszterfilm, komédia, erotikus mozi – mindezt olyan mennyiségben, hogy a követségek nem bírták tartani a tempót. Ezért aztán külön erre a célra létrehozott másolószobákat kellett kiépíteni Prágában, Makaóban és Kantonban, hogy elbírjanak azzal a nagy mennyiségű kópiával, amely a világ különböző pontjain lévő nagykövetségektől érkezett. A filmtekercseket diplomatacsomagokba rejtették, és Phenjanba szállították, ahol lefordították és szinkronizálták őket. A szinkronizálást profi színészek végezték a kormány filmstúdiójában, és minden kész, exkluzív kópiát személyesen Kim Dzsongilnek küldtek – vagy a phenjani lakására, vagy a Filmforgalmazó Központba. Összességében a phenjani filmgyűjtemény személyzete kétszázötven, teljes munkaidőben foglalkoztatott főre rúgott: színészek, fordítók, feliratozók, a szinkron és a filmlabor munkatársai, archiválók.

A 100. Készlet Hadművelet Kim Dzsongil egész élete során működött, és ezek az első filmek voltak hatalmas, privát filmgyűjteményének az alapjai. Kim Dzsongil megszállottan nézte őket. A mozi iránti rajongása aggasztotta az apját és annak köreit. Egészségtelennek érezték. Kim Dzsongil a történetek, az egzotikus hátterek, a gyönyörű emberek mögött egyre élesebben látta a filmekben rejtő lehetőségeket. Amikor az ember egy sötét szobában ül, elzárva a külvilágtól, csak a látottakra koncentrálnak. Minden kép, minden vágás, minden beállítás, minden hang, minden fókuszgázítás – vagyis egy rendező összes döntése – egy-egy sugallat. A film pedig nem más, mint ezeknek a finom sugallatoknak a sorozata, amelyek tudat alatt manipulálják a nézőt egy bizonyos gondolat, érzés vagy élmény átélésére. A filmek hatással voltak rá, és ha filmet fog készíteni, gondolta, ő is hatással tud majd lenni a nézőkre. Akarta ezt a hatalmat.

*

Az ifjú Kim Dzsongil egyik pillanatról a másikra aktiválta magát a Munkáspárt diákszervezetében. Az ideológiai képzésre és a propagandára fókuszált. Elkezdett részt venni az apja kabinetülésein, igaz, egyelőre csak megfigyelőként. Mielőtt befejezte volna az egyetemet, letudta a kötelező katonai szolgálatot, bár a minden koreai férfi számára törvényben előírt tíz év helyett ő alig két hónap alatt végzett. A hivatalos propaganda szerint azért nem volt szüksége tíz évre, mert „Kim Dzsongil elvtárs nyolc hét alatt elsajátította a teljes katonai hadtudományt, és ő maga tanította társainak, milyen stratégiákat válasszanak éles harci helyzetekben, és hogy melyek a jó vezető ismérvei”.

Azt a laktanyát, ahol a két hónapot töltötte, később történelmi szentéllé alakították át. A kiképzés egyszerű formaság volt, egy tétel csupán, amelyet a forradalmi önéletrajzában ki kellett pipálni. Az egyetlen dolog, ami megmaradt belőle, a fegyverek iránti élethosszig tartó rajongása volt. Imádott puskákkal és pisztolyokkal lőni, és volt egy saját lőtere is, ahová élete következő négy évtizedében rendszeresen eljárt. Az oktatója, Ri Hodzsun az 1972-es müncheni olimpián 50 m-es sportpuska számban Észak-Korea első olimpiai aranyát szerezte, és később Kim Dzsongil első számú testőre lett.

Egy másik fontos ember is ekkoriban lépett be Kim életébe: a nagybátyja. Kim Jongdzsu nyolc évvel volt fiatalabb bátyjánál, Kim Ir Szennél. A hivatalos családi legendárium szerint Kim Jongdzsu rettegésben élte végig a gyermekkorát, és folyton menekült a rá vadászó ellenség elől. Kim Ir Szen azt írja az emlékirataiban, hogy amíg ő a japán hadsereggel csatázott, a japán hatóságok megpróbálták elfogni Kim Jongdzsut, hogy így helyezték nyomás alá a lázadókat. Mindenhol ott voltak a fiatal fiú fotói. Kim Ir Szen így emlékezett vissza: „Az öcsémnek folyton menekülnie kellett, álneven bujdokolt, rejtegetve a személyazonosságát, városokban, falvakban húzta meg magát Mandzsúria három tartományában, sőt még Kínában is.”

Azóta is igazi túlélőként élte az életét. Kim Jongdzsu közgazdaságtant és filozófiát tanult Moszkvában, és lelkes marxista vált belőle. Okosabb és mélyebb személyiség volt, mint a bátyja. Őszinte tekintetű, magas homlokú férfi volt, lefelé görbülő szájjal, drótkeretes szemüvege mögött keskeny szemek ültek. Nem igazán tetszett neki az a nyers nacionalizmus és túlzó narcizmus, amellyel Kim Ir Szen igyekezett megszilárdítani a hatalmát, de hűséges volt, és elkötelezett maradt a Munkáspárt mellett. Ő lett a Központi Tanács feje, azé a szervé, amely a kormányzás és a törvényhozás első számú eszközének számított. Ugyanolyan jól tudott tárgyalni, mint a bátyja, és külföldi megbeszélésekre a Nagy Vezető mindig őt küldte képviselőként.

Észak-Korea második embere volt, és széles körben úgy vélték, valószínűleg ő lesz a Nagy Vezető örököse. Akár a saját ösztöneire hallgatott, akár a bátyja tanácsát követte, de ő lett Kim Dzsongil őrangyala, megvédte az indiszkréciója és a hibái negatív következményeitől, fegyelemre tanította, és meggyőződött róla, hogy teljesíti a tőle elvárt minimális kötelezettségeket. Korábban soha senki nem vette a bátorságot, hogy rendreutasítsa a Legfelsőbb Vezető fiát. Alkalomadtán, amikor Kim Dzsongil visszatért a laktanyába, miután ellógta a kiképzést, hogy külföldi filmeket nézzen, a felettesei megvárták, és büntetésként testi fenyítésben részesítették. A parancs mindig Kim Jongdzsu nagybácsitól érkezett.

*

1964 májusában Kim Dzsongil diplomát szerzett, és rálépett arra az útra, amelyet mindig is vártak tőle: megkezdte karrierjét a párt soraiban. Az első munkahelye a Központi Tanács titkársága volt, itt Kim Jongdzsu nagybácsi keze alatt dolgozott, aki a szárnyai alá vette, és felfedte előtte, milyen a párt belső dinamikája – hogyan veszik fel a személyzetet, miként zajlanak az előléptetések, a lefokozások, hogyan működnek a minisztériumok és miként jelentenek mindent a Vezetőnek.

Kim Jongdzsunak sok gyereke volt, és a saját érdekeit is szem előtt tartotta, ezért gondoskodott róla, hogy mindegyik gyermekének fontos szerep jusson a párton belül. Egy

év elteltével a nagybácsi Kim Dzsongilt áthelyezte a Végrehajtó Minisztériumba, hogy megtanulja, miként zajlik a lakáskiutalás és az élelmiszer kiosztása. Kim Dzsongilt nem igazán foglalkoztatta a közszolgák élete, és komolyabb lelkesedés nélkül végezte a munkát. „Nem vették komolyan – mondta a Központi Tanács egykori tagja, Kim Dokhong. – Mindenki a család fekete bárányaként tekintett rá.” Kim Dzsongil féltestvére (Kim Ir Szen és második felesége, Kim Dzsongil gyűlölt mostohaanyjának gyereke) sokkal ígéretesebb utódnak tűnt: kiválóan beszélt angolul, szolgált a seregben, és nemcsak külsőleg, hanem viselkedésében is hasonlított az apjára. Kim Dzsongil viszont kiszámíthatatlanul és fegyelmezetlenül viselkedett, mohó volt, és érthetetlen dolgokért rajongott, és még csak karizmatikusnak sem lehetett nevezni. Úgy tűnt, jelentéktelen mihaszna válik belőle.

Az igazat megvallva Kim Dzsongilnak tetszett, hogy alábecsülik. Tudta, mik az erősségei, és várta a lehetőséget, hogy éljen velük. Szerencséjére el is jött az alkalom, hogy kitűnjön – és azt a munkát is megkapta, amelyre a legjobban vágyott a párton belül.

*

A párttisztogatások a diktatúra elitjének rendszeres közjátékai voltak, egyszerre rettegett és várva várt események, amelyek néhány alkalommal minden generáció életében bekövetkeztek. Olyan volt ez, mint a középkori orvoslás: érvágással igyekeztek megőrizni a testnedvek megfelelő arányát és visszaállítani a beteg egészségét.

A Kapszan-tisztogatás volt Észak-Korea történetének legvéresebb leszámolója. Tizenöt év telt el az ún. felszabadulási háború óta. Kína és a Szovjetunió anyagi támogatásával az ország gyorsan újjáépült, a gazdasága beindult, és világszerte a szocialista államok modelljeként írtak róla, ragyogó példajaként annak, hogy a kommunizmus működőképes. A rezsim büszkén jelentette ki, hogy minden polgárának tető van a feje fölött, az élelmezés megbízható és rendszeres, a munkájuk pedig életcélt ad nekik, és minden faluban van elektromos áram. A bűnözés megszűnt, a hajléktalanságot és a munkanélküliséget felszámolták. A rezsim többé-kevésbé igazat állított. A rendszer spártai volt, de egy ideig működött.

Komoly viták voltak arról, hogy mi legyen a következő lépés. Az alelnök, Pak Kumcshol leszerelést, decentralizációt sürgetett, és azt, hogy az ideológiai képzésre költött pénzeket fordítsák oktatásra és innovációra, hogy olyan tudósok és mérnökök generációját neveljék ki, akik előremozdíthatják a köztársaság sorsát. Híveit Kapszan-frakciónak hívták, nevüket a Rjanggal tartomány egyik megyéjéről kapták. Ám elkövették azt a hibát, hogy megpróbálták filmet készíteni vezetőjükről. Észak-Korea Kim Ir Szen országa volt, csak az övé, és ő nem akarta megosztani a rivaldafényt másokkal.

1967 tavaszán Pak Kumcshol és híveit árulással, engedetlenséggel, elhajlással vádolták meg, és eltávolították őket tisztségükből. Sokukat a „hegyekbe küldték”, ami Észak-Koreában eufemizmus volt arra, ha valakit munkatáborba küldtek vagy kivégeztek. A tisztogatást arra használták fel, hogy széles körben leszámoljanak a „revizionistákkal”. Könyveket égettek, köztük Marx Károly műveit, szovjet dalokat és „nem megfelelő” koreai dalokat tiltottak be, hirtelen túl „nyugatinak” ítélt festők, írók, művészek tucatjait küldték büntetőtáborokba. Amikor a vihar elcsendesedett, senki sem maradt Észak-Koreában, aki ne értett volna egyet Kim Ir Szennel, vagy aki alábecsülte volna a zsenialitását.

De még mindig nem oldódott meg a Korea Filmstúdió kérdése, amely szintén részt vett a kudarcba fulladt Kapszan-filmprojektben. Több stúdióvezető abban a hitben élt, hogy csak a munkáját végzi, amikor előkészít egy filmet az alelnökről, a párt hőséről, és hirtelen abban a helyzetben találták magukat, hogy „pártellenes” tevékenységgel vádolják őket, 1967 szeptemberében Kim Ir Szen összehívott egy különleges pártértekezletet a stúdióba. A fia, aki egyetlen lehetőséget sem mulasztott el, hogy a stúdióba menjen, vele tartott. Miután minden stúdióvezető felállt, és alázatosan beismerték, hogy cserben hagyták a pártot, Kim Ir Szenen volt a sor. Terjedelmes, szidalmazásokkal és költői fordulatokkal teli prédikációba kezdett, folyamatosan vádolva a jelenlévőket.

– Van itt egyáltalán valaki – kérdezte –, akiben van egy szemernyi bátorság, hogy visszavegye a stúdiót a megfelelő irányba, a párt irányvonalának megfelelően?

Kim Dzsongil a terem hátuljából figyelt. A hangja, amely vékony, szinte nőies volt, mindenkit váratlanul ért. Minden szem rászegeződött.

– Én vállalom a feladatot – jelentette ki. – Tennék egy próbát.

A Nagy Vezető minden bizonnal elmosolyodott. Kim Dzsongil dolgozott a Központi Tanácsnál, ismerte a működését, családtag volt, és 7 éves kora óta megszállottan rajongott a filmekért. Amennyire Kim Ir Szen meg tudta ítélni, a fiú rendelkezett annyi tapasztalattal, mint bárki más. Kim Dzsongilt ott helyben előléptették a Propaganda és Agitációs Minisztérium filmekért, színdarabokért és kiadókért felelős kulturális művészeti vezetőjévé.

Huszonöt éves volt.

*

Amint munkába állt, összehívott egy különleges értekezletet, amelyre a legfontosabb rendezők és színészek egy szűk körét hívta meg. „Mind elvtársak vágjunk, és a párt harcosai, akik az életüket adnák egymásért... – mondta. – Egy forradalmárnak senki sem lehet fontosabb az elvtársainál. Hinni fogok bennetek, és nektek is hinnetek kell bennem, csak így leszünk képesek együtt dolgozni.”

Egyesével hivatalos propagandafotókat osztott ki nekik, amelyek őket ábrázolták, ezekről a stúdió személyzeti aktáiból készítettett másolatokat. Amikor szemügyre vették a fotókat, egy kézzel írt sort láttak rajta: „Dolgozzunk együtt mindörökké!” Vagy: „Örök elvtársi barátsággal.” „Haladjunk tovább a közös úton!” Alatta a dátum és Kim Dzsongil aláírása. Hetekkel korábban ezek az emberek meg voltak róla győződve, hogy a sorsuk megpecsételődött, és a Kapszan-tisztogatás áldozatainak sorsa vár rájuk. Most pedig itt állt előttük a Vezető fia, és azt ígérte, hogy kiáll mellettük, ha ők is így tesznek.

Miután jelképesen néhány „felforgató elemet” elbocsátottak, Kim Dzsongil párttagsággal adományozta meg a megmaradt stábtagnak, pedig ezekben az években a párttagság az elit számára fenntartott jutalomnak számított. Javított a dolgozók szállításának és ételmezésének minőségén, külön áruházat építtetett a dolgozók számára, ahol olyan termékeket vehettek, amelyek a heti fejadagokban nem voltak benne, és külön buszjáratot indított be az otthonaik és a stúdió között, hogy ne kelljen kerékpárral vágy gyalog járniuk.

Egy bennfentes szerint elhalmozta őket ajándékokkal: ruhákkal, étellel, karórákkal, lemezjátszókkal és tévékészülékekkel – csupa olyan holmival, amellyel egy átlag észak-

koreai egész életében nem találkozott. Ha egy filmes meghalt, Kim Dzsongil elintézte, hogy a temetés költségeit a párt állja, hogy gondoskodjanak a családtagokról, és elrendezte, hogy a legnevesebb színészeket, rendezőket, forgatókönyvírókat a Hazafias Mártírok részére fenntartott, a Phenjan-hegyre néző temetőben helyezték nyugalomra. „Kim Dzsongil elvtárs szereti és nagy becsben tartja a filmművészeket – írta egy filmes kézikönyv. – Ha valami jó dolgot tesz, azt megosztja a filmművészekkel, Életükben és halálukban is halhatatlanná teszi őket.”

Miközben a dolgozók ideológiai átképzésen mentek keresztül, Kim Dzsongil arra készült, hogy a munkatársait művészileg képezze át. Szovjet és észak-koreai filmeket választott ki saját gyűjteményéből, megnézte őket a stáb tagokkal együtt, átbeszélték, és arról kérdezte őket, hogyan javíthatnának a filmjeik minőségén. A Korea filmstúdiót nem renoválták a háború óta, így kibővítette 930 ezer m²-esre (összehasonlításképpen: az MGM filmstúdiója a kaliforniai Culver Cityben Hollywood aranykorának legnagyobb stúdiója volt, de az is csak 700 ezer m² volt). Megszabadult a régi, 1950-es évekbeli szovjet felszereléstől, és a Szovjetunióból és az NDK-ból beszerezte a legmodernebb kamerákat, lámpaparkot, vágóasztalokat és kameramozgató eszközöket. Minden film muszterjét megnézte, jegyzeteket készített a stáboknak, elmondta, hogy szerinte hol ül le a cselekmény, és mi kell ahhoz, hogy „a filmek tökéletes ritmusban peregjenek”. Széles körű filmes ismereteinek köszönhetően a Vezető ifjú gyermeke olyan érzékkel rendelkezett, amilyennel egyetlen beosztottja sem. Az elszántsága lenyűgözte a többieket. A Korea Filmstúdiót eddig pártfunkcionáriusok irányították, és nem olyanok, akik szerették a filmeket – vagy tudták volna, hogyan is készülnek. Kim Dzsongil viszont valósággal beköltözött a filmgyárba, és rengeteg időt töltött a stúdiókban.

*

A filmmoguloktól két dolgot várnak el – és Kim Dzsongil biztosra ment, hogy vezetése első évében mindkettőt végrehajtsa. Először is, elkészített egy meghatározó epikus filmet, amelyet a kritikusok az első „halhatatlan klasszikusának” nevezhetnek, és amelyet filmes stílusának példaként emlegethetnek. A *Vértenger* azon az operán alapult, amelyet állítólag Kim Ir Szen írt, amikor partizánként harcolt, és egy, az 1930-as években, a japán uralom alatt élő mandzsúriai család életét meséli el. Minden olyan elem megtalálható benne, amelyet később Kim Dzsongil saját kézjegyének tartottak: népszerű főcímdal, erős női főszereplő (ebben az esetben a családanya, aki csatlakozik a kommunista ellenállási mozgalomhoz, és robbanóanyagot kezd csempészni), külföldi tőkés gonosz, a háttérben meghúzódó faji nacionalizmus, valamint az erőszak és a giccs sajátos egyvelege.

Az észak-koreai filmeknek nincs stáblistájuk, hogy azt az érzetet keltsék, az egész kollektív munka gyümölcse, de a *Vértenger* esetében mégis feltüntették, hogy Kim Dzsongil készítette, a rendezője pedig Cshö Ikkju, a stúdió egykori vezetője. Ha valaki tudott valamit a filmekről Kimen kívül, az kétségtelenül Cshö Ikkju volt, aki az észak-koreai film születésekor a Szovjetunióban tanult, a Phenjani Egyetemen orosz nyelvet és irodalmat hallgatott, és 1965-ben, 22 évesen már ő vezette a Korea Filmstúdiót. Egyike volt azon keveseknek Észak-Koreában, akiktől Kim Dzsongil szívesen tanult.

A *Vértenger* nagyszabású, epikus film volt, a modern kasszasikerek megfelelője. Az észak-koreai közönséget meglepte a film, nagyon szerették, és hirtelen mindenki Kim

Dzsongilról, a Vezető fiáról, a művész csodagyerekről beszélt Phenjanban.

Másodszor, Kim Dzsongil megtette a második dolgot, amit minden régi vágású filmmogul megtesz: beleszeretett az egyik színésznőjébe.

Szong Hjerim volt Észak-Korea leghíresebb vezető színésznője. Széles arcával, vastag szemöldökével, erős állával, fehér, ragyogó bőrrel pompásan festett. Kedves és introvertált személyiség volt, A Phenjani Filmművészeti Kollégiumban tanult az 1950-es években, de 18 évesen otthagya, hogy gyereket szüljön, később mégis lediplomázott. Fiatalon ment hozzá Ri Phjonghoz, a Koreai Írószövetség elnökének fiához, de a házasságuk boldogtalannak bizonyult.

Öt évvel idősebb volt Kim Dzsongilnél, és amint megismerkedtek, azonnal elbűvölte a férfit, aki rendszeres filmgyári látogatásai során sosem mulasztotta el felkeresni. Szong Hjerim vonzalma a Vezető fia iránt lassabban alakult ki, de meghatották az anyja elvesztéséről szóló történetek, osztotta a művészetek iránti rajongását, és – a férjével ellentétben – Kim Dzsongil sármos is tudott lenni. Tudta, hogyan kell bánni a nővel. Szong Hjerim befejezte a filmet, amelyet forgatott, abbahagyta a színészetet, elhagyta a férjét és a gyermekét, és összeköltözött Kimmellel.

A kapcsolat muszájból Észak-Korea legféltettebb titka lett. Kim Dzsongil tisztában volt vele, hogy sohasem veheti el Szong Hjerimet, mivel volt férje és gyereke, ráadásul idősebb is volt nála, és a koreai társadalomban az ilyesfajta életkorbeli különbséget rossz szemmel nézték. Ez különösen vonatkozott a Vezető fiára, akitől elvárták, hogy a koreai értékrend megtestesítője legyen. A viszonyt titokban kellett tartania a közvélemény és az apja előtt is, aki minden bizonnyal azonnal véget vetett volna a kapcsolatnak.

A liezon ennek ellenére romantikus és izgalmas maradt. Kim Dzsongil elintézte Szong Hjerim párttagságát, és megajándékozta a Kiemelkedő Színésznő címmel, amit olyan művészek számára tartottak fenn, akiknek a munkája nagyban hozzájárult a forradalomhoz. Szong Hjerim nemzetközi filmfesztiválokra utazhatott, és ezzel olyan ismertségre tett szert, amely még egyetlen észak-koreai színésznőnek sem adatott meg. Aztán amikor hazatért, Kim Dzsongil minden szabadidejét vele töltötte, kocsival ment érte a stúdióba (ekkoriban volt egy Mercedes 600-asa, két Mercedes 450-ese, több Cadillacje és egy Rolls-Royce-a), és legalább egyszer magán helikopterrel is elvitte egy forgatási helyszínre. Az estét együtt töltötték Kim Ir Szen üresen álló villáinak valamelyikében. Szong Hjerim eleinte élvezte a kapcsolat titokzatosságát, hogy senki sem pletykált róluk, és hogy rájuk nem vonatkoznak a társadalmi elvárások. Nem látta előre, hogy ez a kapcsolat egészen a végéig teljes titokban fog maradni.

*

Még mindig éjszaka volt és hideg, amikor Szong Hjerim nővérét, Szong Hjerangot felébresztette a hálószoza ablaka alatt álló autó makacs dudálása. A túlkölés visszhangzott a falak között. Csak az elit leggazdagabb rétege engedhette meg magának, hogy autója legyen. Vajon ki parkolhatott odakint, és ki csinál ekkora jelenetet? Amint a dudálás hangosabbá vált, kiugrott az ágyból, és az ajtóhoz rohant. Egy luxus Mercedes parkolt kint, és Kim Dzsongil állt mellette. A férfi megkérte, szálljon be az autóba, hogy négy szemközt válthassanak néhány szót. Beült, és halkán becsukta a jármű ajtaját. „A kapcsolatomban a testvéreddel kezd egyre bonyolultabbá válni” – közölte.

Szong Hjerim gyermeket várt, és erről Kim Ir Szen semmilyen körülmények között nem szerezhetett tudomást.

6. Apák és fiúk

Kim Dzsongil fia, Kim Dzsongnam a hatalmas játékszobában játszott. Nem volt könnyű kiválasztani, mihez is nyúljon, hiszen a szobát minden évben annyi új külföldi játékkal töltötték fel, hogy mindet végigjárnai vagy végignézni egy napba telt volna. Mivel Kim Dzsongnam csak nagyon ritkán hagyhatta el a házat, ehhez szokott hozzá.

Az őrei a sarokban ültek, és le sem vették róla a szemüket. Kim Dzsongnam véletlenül közelebb ért hozzájuk, és látta, amint az egyikük megdörzsöli az állát, majd nekiáll arról panaszkodni, hogy be kell tömetnie a fogát, de az állami fogásznak nincs elég aranya, hogy megcsinálja, így várnia kell. Kim Dzsongnam nagyon különlegesnek találta ezt a problémát. Letette a játékát, odarohant a saját széfjéhez, bepötyögte a kódot, és kivett egy aranyrudat. A bébiszittere felpattant, és utánaaszaladt. Kim Dzsongnam széles mosollyal az arcán adta oda az őrnek a rudat. „Szerinted ez elég lesz a fogászodnak?” – kérdezte.

A férfi belepillantott a széfbe. Még jó néhány aranyrúd volt ott, pénzkötegek különböző valutákból, és ami a legnyugtalanítóbb, volt ott egy pisztoly is, amely minden bizonnyal a kisfiúé volt.

*

Kim Dzsongnam a nagynénje szerint „Észak-Korea legszigorúbban őrzött titka volt”. Amikor Szong Hjerim 1971 májusában befeküdt a szülőszobába, Kim Dzsongil nem lehetett mellette, ő a kórház előtt várt az autójában. Miután a gyermek megszületett, Szong Hjerim felkelt az ágyból, odalépett a villanykapcsolóhoz, és hatszor le-fel kapcsolta a villanyt. Ezzel az előre megbeszél jellel adta a tudtára, hogy a gyerekük világra jött. Kim Dzsongil az autó reflektorával válaszolt. Várt, amíg Szong Hjerim lekapcsolja a villanyt, és aludni tér, aztán annak ellenére, hogy nem láthatta a fiát, le-fel száguldozott Phenjan utcáin. Nyomta a dudát, és ordibált örömeiben. „Fiú lett! Fiam született!”

Kim Dzsongil és Szong Hjerim éppen akkor költöztek be egy hatalmas, Phenjan külvárosában elhelyezkedő épületkomplexumba, ahol könnyebben elrejtőzhetnek Kim Ir Szen kíváncsi szeme elől. Kim Dzsongil ekkor már saját hatalmi bázisára és hálózatára támaszkodott. Ez olyan párttagokból és követségi munkatársakból állt, akik félelemből, vagy mert ugyanahhoz a generációhoz tartoztak, vagy csak együtt nőttek fel vele, hűségesebbek voltak hozzá, mint az apjához.

A család luxuskörülmények között élt, biztonságukra Kim Dzsongil testőrei vigyáztak, akiket személyesen maga választott ki anélkül, hogy az apjával konzultált volna. Kim Dzsongil egészen odavolt a kisfiáért. A lakásban volt egy 100 m²-es játékszoba Kim Dzsongnamnak, a születésnapjára pedig a hongkongi, a tokiói, a berlini és a genfi követség személyzete több ládat töltött meg a legújabb játékokkal, majd elküldték neki. Kim Dzsongnam nem járhatott iskolába, nem játszhatott más gyerekekkel, nem tudhatott senki a létezéséről, ahogy a szülei kapcsolatáról sem. A négy fal között tanították, és csak

nagy ritkán mehetett be a városba – akkor azonban sofőr vezette Mercedesben, amelyből nem szállhatott ki. Az orrát nekinyomva az üvegnek bámult kifelé, közben azon tűnődött, milyen lehet a kint lakók élete.

Mivel a fiú szinte mindig be volt zárva, Kim Dzsongil sok időt tölthetett vele. Amikor éjszakába nyúlóan dolgozott, az íróasztalánál ette meg a vacsoráját, Kim Dzsongnam pedig mindig odament hozzá. Kim Dzsongil felkapta, és felültette az íróasztal lapjára a papírok közé. Elalvás előtt olvasott neki – a kedvence Lucy Maud Montgomerytől az *Anne otthonra talál* című könyv volt –, és ha a gyerek nem tudott elaludni, Kim Dzsongil a hátára kapva türelmesen sétált vele fel-alá a folyosókon, amíg a ringó mozgás el nem altatta.

Talán Kim Dzsongil tudatában sem volt, hogy ugyanazt a diszfunkcionális családmódellet ismétli meg, ami az ő gyermekkorát is meghatározta, vagy talán úgy gondolta, hogy mindez elkerülhetetlen. Mindenesetre Kim Dzsongnamnak boldog és kiegyensúlyozott gyerekkora volt, de az apjához hasonlóan az elszigeteltség szeszélyessé és követelőzővé tette. Nem telt sok időbe, és Kim Dzsongil alaposan elkényeztette a fiút. Amikor a még gyerek Kim Dzsongnam megemléltette, mennyire tetszik neki az apja Cadillacje, Kim Dzsongil vett neki egyet. Amikor elmesélte az apjának, milyen izgalmasnak találja, amikor a lőtéren látja, Kim Dzsongil elkezdte fegyverekkel meglepni a fiát. Egy alkalommal egy belga gyártmányú pisztoly lassan jutott át a vámon, emiatt a gyerek hatalmas hisztit csapott.

Amikor Kim Dzsongnam azt mondta, hogy szívesen látná a kedvenc dél-koreai humoristáját élőben, nem pedig a téve képernyőjén, Kim Dzsongil megpróbálta elraboltatni. A kísérlet kudarcba fulladt, ezért megbízta az embereit, hogy kezdjenek el felkutatni egy hasonmást valahol az országhatáron belül. Miután ez sikerült, a férfit betanították, hogyan utánozza a humoristát, és fel is lépett a fiú előtt. Kim Dzsongnam persze azonnal kiszúrta, hogy a férfi csak hasonmás, és tajtékozva hagyta ott a helyszínt. Mivel a dublőr túl sokat látott, ismeretlen helyre szállították.

Amikor Kim Dzsongnam ötéves volt, Szong Hjerim testvére, Szong Hjerang, Kim Dzsongil kérésének eleget téve, beköltözött a családhoz, hogy a gyerekekre vigyázzon. Fia születése óta Szong Hjerim nem mozdult ki a létesítményből, álmatlanság, depresszió és idegi kimerültség gyötörte, és a panaszok élete végéig nem múltak el. Az özvegy Szong Hjerang két gyermekét is magával hozta, ők mindketten idősebbek voltak Kim Dzsongnamnál. Hjerang megfogalmazása szerint a következő két évtizedben a család egy „luxusbörtönben” élt. A villán kívül nem beszélhetett róluk senki. Hjerim egyik barátja, a táncosként dolgozó Kim Jongszun egyszer a Nagy Vezető előtt is fellépett. Egyetlen alkalommal beszélt nyilvános helyen a barátnője kapcsolatáról, másnap figyelmeztetés nélkül letartóztatták, és bírósági tárgyalás nélkül a hírhedt Jodok munkatáborba küldték, kilenc év kényszermunkára ítélve. Aztán amikor tíz év elteltével végül szabadon engedték, az őr ezekkel a szavakkal búcsúzott tőle: „Szong Hjerim sosem volt Kim Dzsongil ágyasa. Nem született gyerekek sem. Ez mesebeszéd, csupa hazugság. Még egy szót szól erről, és nem lesz kegyelem.”

Kim Jongszun szülei és két gyereke a táborban haltak meg a szeme láttára.

Szong Hjerang minden hibája ellenére kedvelte Kim Dzsongilt. „Volt tehetsége ahhoz, hogy a környezete életét megkönnyítse, ha úgy tartotta kedve” – mondta egyszer. Sokat viccelődött, és gyakran magát is nevetségessé tette. „Kulturált ember, aki tiszteli a tudást.

Élvezi a szépséget. Az arca egészen ellágyult, ha valami egyszerű és szerény dologgal találkozott, ha viszont valami ócska és giccses dolgot látott, kíméletlenül ordibálni kezdett.” Ha nem tetszett neki valami, robbanékonnyá és erőszakossá vált. „Ha boldog volt, nagyon, nagyon-nagyon jól bánt az emberrel. De ha dühös lett, még az ablakok is rezegtek a haragjától.” Ha ideges volt, üvöltözött, és tárgyakkal dobálózott. Ahogy sokan mások, úgy Szong Hjerang is Kim Dzsongil gyerekkorát okolta mindezért. „Egyedül nőtt fel egy olyan környezetben, ahol korlátok nélküli hatalom és luxus vette körül, és nem foglalkozott vele senki, anyai szeretet és törődés nélkül élt... A végtelen hatalom, az iskolák és az anyai szeretet hiánya, a totalitárius társadalom alakította a személyiségét... Ha szegény családban nőtt volna fel – spekulált Szong Hjerang –, talán művész lett volna belőle.” Nehéz volt együtt élni vele. „A jellemének ellentétes vonásai érthetetlenek voltak, és összezavarták az embert.” Olyan jelzőkkel írta le Kim Dzsongilt, mint „romantikus”, „extrém”, „durva” vagy „nagyon veszélyes”.

John Cha Észak-Korea-szakértő szerint „a személyiségének annyi olvasata létezett, hogy nem volt két ember, aki ugyanolyannak látta volna. Azok, akik közvetlen kapcsolatba kerültek vele, homlokegyenest mást gondoltak róla.” Kim Dzsongil kedvenc szusiséfje, Fudzsimoto Kendzsi olyan emberként írta le, aki „kedves, rengeteg hobbija van, és mindig mosolyog”, de „ha valami probléma adódott, akkor úgy kiabált, mint egy őrült”. A testőre, I Jungkuk eleinte csodálta őt, ám később „szélsőségesen kegyetlennek”, „türelmetlennek és alattomosnak” nevezte. „Fejben mindig terveket szőtt, titkos projekteken gondolkodott. És nagyon okos volt... Két arca volt mindig is.”

A neki dolgozókkal kapcsolatban Kim Dzsongil mindig gyorsan döntött, úgy vette fel, rúgta ki és büntette meg őket, ahogy a szeszélye diktálta. Gyűlölte, ha hazudtak neki, pedig ő is rendszeresen hazudott. Egy párttag emlékszik olyan esetre, amikor az ifjú Kim Dzsongil a személyzet előtt dicshimnuszot zengett Ernst Kaltenbrunnerről, aki a II. világháború alatt a Gestapo és az SS egyik főnöke volt, kiemelve, milyen „egyszerű és pontos” jelentéseket írt Hitlernek. Ha nem értettek egyet vele, jelenetet rendezett. I Jungkuk, az egykori testőr szerint Kim Dzsongil egyik mottója az volt, hogy „ha az ellenség gondot okoz, ordíts hangosabban nála, és akkor meghátrál”. Hirtelen haragú, szűk látókörű, féltékeny, bizonytalan és kegyetlen természetű ember volt.

Ugyanakkor mindig nagyon-nagyon körültekintően járt el. Ekkoriban döntötte el, hogy ő fog az apja örökébe lépni, ő fogja átvenni Észak-Korea irányítását, és pontosan tudta azt is, hogy a gyenge pontja, az Achilles-ina a magánélete. Kim Dzsongil rájött, hogy a hatalom felé vezető út igen egyszerű: abban az országban, ahol minden Kim Ir Szen ajnározásán múlt, neki kellett a legjobban Kim Ir Szen kedvében járnia. Ezt a célt hamarosan el is érte a legnagyobb szenvedélye segítségével, ami egyben a legnagyobb fegyverévé is vált. Ez az eszköz a film volt.

7.

A phenjani filmes kulisszák mögött

Kim Dzsongil filmes világa minden kétséget kizáróan a világ egyik legszurreálisabb és nemzetpolitikai szinten legbefolyásosabb mozgóképes világa volt.

Észak-Koreában a film feladata mindig is az volt, hogy a helyes gondolkodást beleplántálja az emberek fejébe. A szovjet mozi célja az volt, hogy a film eszközeivel „felvilágosítsa” a széles tömegeket, ezzel ellentétben Észak-Koreában nem kívántak nevelni, informálni, az osztályharccal vagy az egyenlőséggel és a társadalmi tulajdonnal kapcsolatban gyarapítani az emberek tudását. A filmek – főként azok, amelyek Kim Dzsongil irányítása alatt készültek – azért születtek, hogy a rezsim alapelveit beleverjék a nézők fejébe. A Legfelsőbb Vezető, Kim Ir Szen volt a legnagyobb ember, aki valaha élt, az iránta és a nemzeti „család” iránt érzett hűség minden más erénynél fontosabb, a koreai pedig tisztább faj, értékesebb, érdekesebb minden más nemzetnél. Csak egyetlen koreai lehet a Legfelsőbb Vezető, az Emberiség Fénylő Csillaga, és mivel a Legfelsőbb Vezető volt a legkoreaiabb koreai, így aki nem követte vak hűséggel, az elárulta a nemzetét, a fáját, saját véréét. Őt kell követni, és eljő a munkások paradicsoma.

A KNDK 1948-as megalapítását követő első években a koreai társadalom főként vidékiekből állt, akiket könnyen lehetett befolyásolni. Az ideológia nem könyvek és kávéházi viták, hanem filmek révén jutott el hozzájuk, A film olcsó volt, könnyen ellenőrizhető, minden filmből pontosan ugyanannyi kópia készült, és pontosan ugyanannyi ideig tartották őket műsoron. Népszerű újdonság volt, jó szórakozás, ugyanakkor népművelő eszköz is. Az emberek lelkesedtek érte, és nagy valószínűséggel észre sem vették, hogy propagandával van dolguk – vagy ha mégis, minden bizonnyal még élvezték is. Miközben a könyveket és az újságokat az emberek egyedül olvasták, a filmnézés nyilvános, közösségi esemény volt, egy szocialista társadalom számára pedig tökéletes médium, amely a kollektív tudatot erősítette. És amíg a könyveket egyetlen ember írta, a film közös erőfeszítés gyümölcse, kevésbé volt valószínű, hogy az üzenete célt téveszt, és – legalábbis Észak-Koreában – nem lehetett állami jóváhagyás nélkül terjeszteni. A filmkészítés összetettsége azt is jelentette, hogy az állam olyan mértékben ellenőrizhette, ahogy semmilyen más művészeti ágat sem.

1953-ban, a koreai háború végén Kim Ir Szen megszabadult minden riválisától, és a kormányzat soraiból is eltávolította, aki idegen befolyás alatt állt, csak hogy ebbe a csoportba a kultúra és a művészetek területén dolgozó szakemberek is beletartoztak. Mivel csak a hazai eszközparkra támaszkodhatott, a világ egyéb pontjainak innovációi elől el volt zárva, és a propaganda szükségletei is beszűkítették a mozgásterét, az észak-koreai film 15 éven keresztül ugyanazokat az önzetlen munkásokról és példás tehenészlányokról szóló monoton történeteket préselte ki magából.

Amint Kim Dzsongil átvette az irányítást, a technikai színvonal drámai mértékben javult. Az észak-koreai filmeseknek fogalmuk sem volt, milyen filmek készülnek a

határaikon túl, Kim Dzsongil viszont minden új filmet látott az elmúlt évtizedben. 1968-ban vette át a stúdió vezetését, és ebben az évben mutatták be a *2001: Űrodüsszeiát*, a *Rosemary gyermekét*, a *Volt egyszer egy Vadnyugatot*, a legnagyobb sztárnak pedig Clint Eastwood és Steve McQueen számítottak. A Kedves Vezető – a párt kezdte arra biztatni az embereket, hogy így szólítsák az elnök fiát – a költségekkel mit sem törődve felpörgette az iparágat, eszközöket vásárolt, újrabútorozta a stúdiókat, felvilágosította a stábját a legfrissebb stílusokról, mindezt úgy, hogy a külföldi filmeket nem vetítette le nekik.

Ugyan Kim Dzsongilnek korlátlan mennyiségű pénz állt a rendelkezésére, és nézőként széles körű tudással rendelkezett, de magukról a forgatásokról semmiféle gyakorlati tapasztalata nem volt. Cshö Ikkjunak, a stúdió korábbi vezetőjének azonban volt, így ő lett Kim Dzsongil jobbkeze és legközelebbi munkatársa. Hét évvel volt idősebb Kim Dzsongilnél, valamivel magasabb is, vékony, magas homlokú férfi volt, gyérülő hajjal, lapos orral és méretes ádámcsutkával. Hatalmas szemüveget hordott, a lencsési enyhén sárgás színűek voltak, kutyaszerű arc kifejezése miatt olyannak tűnt, mint egy főgonosz valamelyik James Bond-filmből. Tökéletes lett volna a *Csak kétszer élsz* férfijaként, aki az aktatáskájában lopott államtitkokat cipel, ő lett Kim Dzsongil legközelebbi alkotótársa, egy alkalommal Kim Dzsongil „filmtanáráként” is hivatkoztak rá. Kim Dzsongil egész életében mohón falta a világ filmtermését. Cshö Ikkju klasszikus filmes oktatásban részesült, és a szigorú sztálinista szovjet iskola tanítványa volt. Tökéletesen kiegészítették egymást. Kim Dzsongil haláláig Cshö Ikkju több hivatalos propaganda-filmben is feltűnt, szorosán Kim Dzsongil mögött állt. Tapssal ünnepelte őt, mint mindenki más.

Kim Dzsongil és Cshö Ikkju első közös munkái – Kim Dzsongil mint producer és szakértő, Cshö Ikkju mint rendező – hatalmas sikereket értek el a közönségnél, és olyan fontos alkotásokká váltak az észak-koreai mozi történetében, hogy „halhatatlan klasszikusokként” hivatkoznak rájuk. A sort az epikus *Vértenger* nyitotta, együttműködésük pedig az 1972-es *A virágáruslányban* csúcspontodott ki. *A virágáruslány* Kim Dzsongil gyermeke volt: részt vett a forgatókönyv megírásában, ő választotta ki az ismeretlen tinédzser lányt a főszerepre, felügyelte a vágási munkálatokat, majdnem mindennap ott volt a forgatásokon, és jóváhagyta a plánokat meg a díszletet.

A film alapja ismét egy olyan opera volt, amelyet állítólag maga Kim Ir Szen írt, amikor az 1930-as években Japán börtönben ült. Koppun, a fiatal vidéki lány történetét meséli el, aki a Japán megszállás éveiben virágot árul, hogy segítse a családját. Az apja halott, az anyja beteg, és egy kegyetlen háziúr szolgálatában robotol éjt nappallá téve. A testvére Japán börtönben ül, a nővére pedig megvakult, amikor a háziúr felesége forró vizet öntött az arcába. A „cselekmény” a Koppun és a családját érő tragédiák sorozata, majd amikor a lány már éppen feladná, megmenti a bátyja és Kim Ir Szen Koreai Felszabadító Hadserege. A koreaiak mind példamutató egyéniségek, összeköti őket a szolidaritás és az együttérzés, a japánok pedig a kollaboránsok, aljasak és szadisták. A szereplők végig „egy nagyszerű hősrre várnak, mint a mesékben”, egy messiásra – Kim Ir Szenre.

A virágáruslány filmtörténeti fontosságát képtelenség túlbecsülni. A film gigantikus közönségsiker lett Észak-Koreában és Kínában is – ez volt az első alkalom, hogy egy észak-koreai film külföldön is tömegeket vonzott. Különdíjat kapott a Karlovy Vary-i Nemzetközi Filmfesztiválon Csehországban, és ez volt az első nemzetközi díj, amelyet észak-koreai film szerzett (az 1980-as évekig pedig az egyetlen alkotás, amelynek ez sikerült). Hong Jonghi, a film sztárja ikonná vált, az arcával teleplakátolták Phenjant, és

még az észak-koreai egyvonos bankjegyre is felkerült a képmása. Amikor 2009-ben Ven Csia-pao ellátogatott Phenjanba, Hong Jonghi fogadta a reptéren. Az ünnepekt kínai író, Tie Ning *Meddig tart az örökkévalóság?* című könyvében írja le, milyen volt látni *A virágáruslányt*. A film „volt műsoron az ország nagyvárosainak mozijaiban. Szinte mindenki megkönnyezte... Egy előttem ülő felnőtt annyira sírt, hogy a hátát beverte a szék támlájába. Rázta a zokogás, és nagy zajt csapott, de senki sem szólt rá, mert mindenki más is zokogott.”

A *virágáruslány* bebetonozta Cshö Ikkju pozícióját Kim Dzsongil legmegbízhatóbb alkotótársaként. Innentől Kim Dzsongil nemcsak filmeket bízott Cshö Ikkjura, hanem rábízta a legnagyobb állami ünnepek megrendezését is, például Kim Ir Szen születésnapját és a felszabadulás napi meneteket. Cshö Ikkju nélkülözhetetlen volt a lenyűgöző, hatalmas, szinkronizált élőképek megtervezésében, amelyekből végül a híres Tömegjátékok is megszülettek – a hetekig tartó rendezvényeken az ország történelmét játsszák el és ünneplik látványos tánc- és sportbemutatókkal. A modern észak-koreai állam, amely önmaga terméke és teljesítménymérője, ugyanolyan sokat köszönhet Cshö Ikkju ízlésének és tehetségének, mint magának Kim Dzsongilnek.

*

Egy évvel *A virágáruslány* bemutatója után Kim Dzsongil kiadta *A filmművészetről* című könyvét, amely főként azokat a beszédeket tartalmazta, amelyeket a rendezőknek és a forgatókönyvíróknak tartott az azt megelőző öt esztendőben. („Marx 40 éven át dolgozott, hogy megalkossa *A tőke* című művét – tájékoztatta a hivatalos pártlap a népet –, ezzel szemben Kim Dzsongil elvtársnak mindössze három évbe telt megírni *A filmművészetről* című könyvét.”) A kötet összefoglalta a filmkészítés filozófiájáról és a gyártási folyamatokról alkotott véleményét. Félresöpörte azt a nézetet, amely szerint a mesterműveknek olyan filmeknek kell lenniük, amelyek „rengeteg történelmi tény felhasználásával készülnek”. Ehelyett azt mondta, hogy „egy mesterműnek nem méretében, hanem tartalmát tekintve kell monumentálisnak lennie”, és arra biztatta a rendezőket és az írókat, hogy a karakterre, ne pedig a cselekményre helyezték a hangsúlyt, és „a különböző sorsokat és a szereplők jellemét emeljék ki, ne az események alakulására fókuszáljanak”.

Realizmusra törekedett („a hivatalnokoknak és az alkotóknak nem szabad elfelejteniük, hogy minden műalkotás éltető ereje az igazság, és különösen igaz ez a filmekre, a vizuális művészetekre, amelyeknek hűen kell megjeleníteniük minden részletet”), Kim Dzsongil ugyanakkor azt is kérte, hogy az érzelmek és az események színpadias, melodramatikus csúcspontban tetőzzenek. Előírta, hogy a filmek a derekasan dolgozó emberek mindennapos történeteit vegyék alapul, vagy akár népszerű dalokat (40 évvel azt követően, hogy Arthur Freed az *Ének az esőben* egy népszerű dal alapján írta meg).

Mindennél fontosabb volt azonban a „mag”, amellyel a kritikus gondolkodó, Kim Dzsongil hozzájárult a kultúra és a művészetek fejlődéséhez – legalábbis az észak-koreai iskolásoknak ezt tanították. A mag volt „a film fő sejtje, ideológiai veleje... Ahogy egy gazda is kiválasztja és elveti az általa jónak vélt magot, amely olyannak tűnik, hogy bő termést hoz majd, úgy a film magját is ennek megfelelően kell kiválasztani. És hogy igazán remek alkotás váljék belőle, az adaptációnak ezt mélyítene kell.” A mag egy

propagandaüzenet volt, amelyet a filmnek hirdetni kellett, majd beleplántálnia a közönségbe, továbbá minden jelenetnek, párbeszédnek, az előadás minden aspektusának ezt a magot kellett szolgálnia. Kim Dzsongil az ötleteléstől a forgalmazásig szinte minden helyzetre használta a kifejezést. Samuel Goldwyn hollywoodi producer állítólag azt mondta, hogy a filmjeinek nincsen mélyebb üzenetük: „Csak írjanak nekem egy jó vígjátékot, ha pedig valaki üzeneteket akar küldözgetni, arra ott van a posta.” Kim Dzsongil teljesen másként gondolkodott erről. Kim Ir Szen – a Nagy Vezető, a Kitűnő Marsall, Korea Fénylő Csillaga – volt a nép felszabadítója és megmentője, a nép nélküle nem is létezhetett, és nem létezett nagyobb erény, mint engedelmeskedni neki, és úgy szolgálni őt, mintha az apjuk lenne. Ha pedig az ember más véleményen volt, mint ő, az alattomos, koreaihoz méltatlan viselkedésnek számított. A forgatócsoporttól kezdve a történet kiválasztásán át mindent az határozott meg, hogy mennyire szolgálta a Kim Ir Szen-mítoszt. Régebben egy-egy szereplő a jó cselekedeteit „a pártért” vitte véghez, majd a karakter szövegét átírták, így már mindent „a Vezetőért” tett. Szinte minden film 1920 és 1953 között játszódott, hogy egyfolytában egy sötétségbe és szenvedésbe burkolózó világot ábrázolhassanak – amíg a vadnyugati filmek lovasságához hasonlóan fel nem tűnnek Kim Ir Szen emberei, hogy mindenkit megmentenek. A közös jó hangsúlyozása kötelező elemmé vált – az egyéni beteljesülés és a hősiesség bemutatása, ami Nyugaton annyira népszerűnek számított, itt szigorúan tilos volt.

Kim Dzsongil feladata – a filmstúdió vezetőjeként – nem pusztán az volt, hogy jobb filmek készüljenek. Az alkotómunkája volt az az eszköz, amellyel el akarta nyerni az apja bizalmát és szívét: lényegében úgy kellett viselkednie, mintha Kim Ir Szen médiaguruja lenne. A filmvászonon a népköztársaság újra és újra megnyerte a háborút. A filmek szerint Kim Ir Szen megmentette a nemzetet – és azóta is minden egyes napon végrehajtotta ezt a hőstettet.

*

Kim Ir Szen imádta a filmeket, amelyeket a fia készített neki. Hizlalta az egóját, hogy szentként és hősként mutatták be. Azok a partizánok, akik egykor az oldalán harcoltak, és most befolyásos posztokat töltöttek be a pártban, szintén kedvelték ezeket az alkotásokat.

Bradley Martin író egyszer elmesélte, hogy megkérdezett egy észak-koreai hivatalnokot, vajon mit tenne a párt Kim Ir Szen halála esetén? A hivatalnok ezt felelte: „Ha meghal... ööö, úgy értem, amikor meghal, találunk egy másik vezetőt.”

Az, hogy mi fog történni a halálát követően, egy ideje magát Kim Ir Szen is foglalkoztatta. Végignézte, amint Hruscsov és Brezsnyev hátat fordítottak Sztálinnak, amint Teng Hsziao-ping és Hua Kuofeng minimalizálták a maói elveket, és megnyitották Kínát a szabad piac előtt. Lengyelországban elmozdították a hatalomból a sztálinistákat, Magyarországon 1956-ban forradalom tört ki, Václav Havel pedig Csehszlovákiában keltett zavart másként gondolkodóként.

Kim Ir Szen aggódott, vajon mi fog történni Észak-Koreában a halála után. Véleménye szerint a munkások paradicsomát csak úgy lehetett fenntartani, ha még életében kijelöl egy utódot, akinek a hatalmát még a saját halála előtt megszilárdítja. Egy hozzá közel álló és megbízható személyt kellett kiválasztania – olyasvalakit, aki nemcsak hű marad a

céljaihoz és a terveikhez, de aki nem érez kísértést, hogy siettesse saját megkoronázását, és idő előtt megszabaduljon tőle.

Egy vérrokon tűnt a legmegfelelőbbnek. Így csak három komoly jelölt maradt: az öccse, Kim Jongdzsu és a két fia, Kim Dzsongil és Kim Pjongil. Kim Jongdzsu nagybácsi tapasztalt és művelt volt, a párt legfelsőbb vezetésében dolgozott három évtizede, és valóban harcolt a japánok ellen. Kim Pjongil fiatal volt, céltudatos, és az apjára ütött. Ennek ellenére hármuk közül Kim Dzsongil értette meg igazán az apját. Kim Jongdzsu nagybácsi több dolgot is helytelenített Kim Ir Szennel kapcsolatban: az egóját, a narcizmusát, azt a vágyát, hogy Észak-Korea modern kori császáranak és messiásának szerepében tetszelegjen. Kim Dzsongil viszont úgy látta, hogy pontosan ezek a tulajdonságok azok, amelyeket ki kell használnia, hogy az apja kegyeibe férkőzzön.

Korea Fénylő Csillaga – Kim Ir Szen szerette, ha így gondolnak rá – megsemmisítette a riválisait, teljes családokat és politikai csoportokat küldött munkatáborokba, hogy megőrizze a hatalmát. Regényeket és többkötetes életrajzokat íratott magáról, hogy a kedve szerint formálja a történelmet. Nem pusztán a Nemzet Vezetője akart lenni: ő maga akart lenni a nemzet. Kim Dzsongil megértette, hogy az apja nem azt az embert fogja kiválasztani, aki a legmegfelelőbb Észak-Korea és a nép számára. Az apja azt a jelöltet fogja választani, aki Kim Ir Szen számára a legjobb, akkor is, ha Kim Ir Szen már nem él. Mint a legtöbb csavaros észjárású politikus, Kim Ir Szen a jelen és a jövő mellett még valamivel törődött: az örökségével.

A fia készen állt arra, hogy méltóképp gondozza a hagyatékát. Amellett, hogy a filmjeiben isteníttette az apját, azt is bizonyította, hogy nála senki sem hűségesebb Kim Ir Szenhez. Abban az országban, ahol a konfucianus értékek még mindig sokat nyomtak a latban, és a gyermeki hűség mindennél fontosabb volt, ez lett Kim Dzsongil szerepe és ismertetőjegye a közvélemény szemében. A jó fiúgyermek. Az apját tisztelő fiú. A szerény fiú, aki példaként állt a nép előtt apja iránti szeretetével. Aki sosem kérdőjelezi meg az apja döntéseit. Bár Kim Dzsongil kegyetlennek bizonyult a hatalomért folytatott küzdelem során, a legfigyelemreméltóbb trükkje az volt, hogy közben olyasvalakinek tüntette fel magát, akit különösebben nem is érdekel a hatalom. „Féltékeny volt és ravasz” – mondta róla Hang Dzsogging, Kim Dzsongil egyik közeli tanácsadója. – „Láttam, mennyire vágyik a hatalomra... Mindig titokban szervezett mindent, és titokban is hajtotta végre a terveit. Ez volt a specialitása.”

A háttérben maradt, közben tisztelettudónak, odaadónak és művészléleknek mutatta magát. Amikor külföldi méltóságok látogattak Észak-Koreába, Kim Dzsongil a háttérbe húzódott, hagyta, hogy az apja legyen a középpontban, ő csak gyümölcskosarakat küldött a vendégek szobájába egy-egy jókívánság kíséretében. Sosem beszélt nyilvánosan. Hvang Dzsangjop szerint eközben „kigolyózta a Kim Ir Szen közelében lévőket. Azzal érvelt, hogy ezek az emberek hűtlenek, emellett kritizálta az ideológiájukat és a hozzáértésüket, fáradhatatlanul támadta, végül száműzte őket”, a helyükbe pedig a saját szövetségeseit ültette.

Kim Dzsongil első lépésként ritkán választotta az erőszakot. Szeretett lehallgatóeszközöket telepíteni a kiszemelt irodájába és otthonába, megtudni, mit szeret (milyen külföldi autómárkát, milyen brandyt, esetleg milyen etnikumú prostituáltat), ezt követően pedig próbálta megvesztegetni az illetőt. Ha ez nem működött, a szerzett információkat zsarolásra használta. Csak akkor folyamodott erőszakhoz, ha sarokba

szorították vagy inzultálták. A korai években, amikor még mindig sokan alábecsülték, ez gyakran megtörtént. Namil miniszterelnök-helyettest egy kamion gázolta halálra, egy olyan országban, ahol tulajdonképpen nem volt járműforgalom, a haláláról pedig csak röviden adtak hírt a pártlap, a Rodong Szinmun hátsó oldalán, annak ellenére, hogy nemzeti hősnak számított. A korábbi alelnököt, Kim Donggjut teljesen váratlanul tüntették el, és küldték munkatáborba, úgy halt meg ott, hogy azt sem tudta, mi a bűne. Sokan követték őt, főként tábornokok és politikai méltóságok, akiket „durva inkompetenciával” és „elhajlással” vádoltak. A bűnösök véletlenül mind Kim Jongdzsu nagybácsi belső köreihez tartoztak.

1973 szeptemberében a párt Központi Tanácsa Kim Ir Szen kérésére külön értekezletet hívott össze, amelyen a fiát, Kim Dzsongilt kinevezték a Politikai Bizottság tagjának. Ugyanezen az értekezleten Kim Dzsongilt kinevezték a szervezésért és vezetésért felelős párttitkárnak, a pozíciót a leköszönő titkártól – a nagybátyjától –, Kim Jongdzsutól vette át. Kim Jongdzsut elnökhelyettesnek nevezték ki, ami egy tiszteletbeli poszt volt egy olyan országban, ahol a tiszteletbeli posztokra „egy bukott élet bélyegeként” tekintettek. A következő húsz évet házi őrizetben töltötte.

Kim Dzsongil nagyjából ekkoriban mutatott be az apjának két fiatal szépséget, akik a színészcsapatának tagjai voltak. Ismerte az apja ízlését. Kim Dzsongil idősebb, gyűlölt mostohaanyja elszigetelődött, és elvesztette a befolyását, nem is tudta pontosan, mi okozta a kegyvesztettségét. A fiát, Kim Pjongilt száműzték, különböző kiküldetésekre küldték Jugoszláviába, Bulgáriába és Finnországba. Phenjanban az a pletyka járta, hogy Kim Dzsongil beposzkázta a féltestvére irodáját, és olyan beszélgetéseket vettek szalagra, amelyekben Kim Pjongil nyíltan beszél arról, hogy átveszi apja helyét. Kim Dzsongilnek csak annyit kellett tennie, hogy elküldte ezeket a szalagokat a Nagy Vezetőnek. Így az utódlásért folytatott harcban egyedül Kim Dzsongil maradt talpon.

A kulcspozícióban lévő, még habozó tisztviselőket meg kellett nyerni, a lehetséges, még rejtőzködő ellenfeleket pedig elkapni és megsemmisíteni. Le kellett játszani egy nagyon-nagyon hosszú játékot, hiszen még húsz év volt hátra addig, amíg Kim Ir Szen halála után hivatalba léphetett, és ha az alatt a húsz esztendő alatt lankadt volna a figyelve, azért az életével kellett volna fizetnie. „Egy száguldó vonaton ült – mondta Szong Hjerim testvére, Szong Hjerang. – Ha meg akarta volna állítani, vagy ki akart volna szállni, összetöri magát.”

*

Az észak-koreai embereknek azt mondták, hogy az ország filmipara nagyon gyorsan a világ legfejlettebb filmiparává válik, Kim Dzsongil pedig fáklyaként világítja meg azt az alkotói utat, amelyen még sosem járt ember fia. Valójában a világon sehol sem műveltek olyan abszurd és pazarló dolgokat, mint a Korea Filmstúdióban. Charles Jenkins, egykori amerikai tengerészgyalogos 1965-ben dezertált Észak-Koreába, és 2004-ig ott is élt. Egyike volt azoknak, akik bepillanthattak Kim Dzsongil szürreális mozi világába.

Jenkins a négy dezertőr között volt, akik az 1970-es években Észak-Koreában éltek, és egyik munkahelyről a másikra helyezték át az őrei, akik nem igazán tudták eldönteni, miként vehetnék a legnagyobb hasznát nyugati „vendégüknek”. A dezertőrök egyik munkája az volt, hogy véletlenszerűen kiválasztott angol hangszalagokat kellett leírniuk

szóról szóra, amelyeket aztán koreai nyelvre fordított egy phenjani tolmács. Nem volt kép, csak hang, és az amerikaiak mindössze pár percnyi anyagot kaptak, hogy ne tudják pontosan, mit is hallgatnak. Egy nap azonban Jenkins rájött, hogy egy Walt Disney-film párbeszédét hallja, és rádöbrent, hogy a többiekkel együtt külföldi filmek feliratozásában segídhettek. Jenkins több tucat film szövegét írta le, amelyek közül párat fel is ismert – a *Kramer kontra Kramert* vagy a *Mary Poppinst* –, de a legtöbbnek sosem tudta meg a címét. A filmek Kim Dzsongilnek készültek, valószínűleg a még diákkorában indított, kalózmásolatokat készítő projektje részeként.

Az 1970-es évek végén Jenkinst és társait ismét felhasználták, hogy segítsék Kim Dzsongil filmes törekvéseit, ezúttal a kamerák előtt. Korábban a nyugati karaktereket mindig fehérre maszkírozott, parókát viselő színészek alakították, akik furcsa akcentussal beszéltek a koreait, hogy amerikaiak, angolnak vagy nyugat-európainak tűnjenek. Kimnek most birtokában volt négy igazi amerikai, akik eljátszhatták a nyereszkedő főgonoszokat. Egy nap Jenkins állandóan mellette lévő őr közölte vele, hogy „beválogatták”, és megkapta az első filmszerepét egy többrészes, epikus történetben, amely az *Ismeretlen hősök* címet viselte. A „gonosz dr. Kelton, egy Dél-Koreában élő amerikai háborús uszító és kapitalista volt, akinek az volt az életcélja, hogy a háború folytatódjon, mert ez felelt meg az amerikai hadiipar érdekeinek”. Jenkinst kopaszra borotválták, az arcát pedig elmaszkírozták. Leforgatta a jeleneteit, és visszavitték a szállására. Mivel a KNDK-ban készült filmek stáblistájára nem kerülhettek fel amerikai nevek, Jenkins kapott egy koreai művésznevet: Min Hjongcschon.

Jenkinst az évek során jó néhány alkalommal – egészen a 2000-es évek végéig – felkérték, hogy észak-koreai filmekben és tévéműsorokban szerepeljen. Olyan hiány volt külföldi arcokból, hogy ha lehetőség nyílt rá, diplomaták családtagjait és az országba érkező üzletembereket válogattak be, majd beöltöztették őket a ritkaságnak számító amerikai uniformisok egyikébe, parókát adtak rájuk, arcszőrzetet ragasztottak az arcukra, és annyi negatív szerepet bízta rájuk, amennyit csak lehetett. Jenkins végül kitüntetés is kapott a művészi teljesítményéért. „Az *Ismeretlen hősök* mindkét részében kellett szerepelnem, hogy kitüntessenek” – emlékezett vissza.

Semmilyen filmes tapasztalata nem volt, de még ő is meg tudta állapítani, amikor először bekerült egy filmbe, hogy az észak-koreai filmipar „egy vicc”. „A forgatás megtervezésénél teljesen figyelmen kívül hagyták a józan ész. Például gyakran kronologikus sorrendben forgatták a jeleneteket, pont úgy, ahogyan a forgatókönyvben volt, ahelyett hogy hatékonyabb módszert választottak volna. Mondjuk, ha volt egy jelenet Claus irodájában, aztán egy jelenet az én irodámban, majd ismét egy jelenet Clausnál, akkor ebben a sorrendben forgattak – lebontották Claus irodájának díszletét, majd újraépítették az én jelenetem leforgatása után, ahelyett, hogy mindkét, Claus irodájában játszódó jelenetet felvették volna egymás után, aztán jöhetett volna az enyém. Komolyan az a véleményem, hogy ennyire még az észak-koreaiak sem lehettek hülyék. Arra tippelök, hogy azért forgattak így, mert a forgatókönyv részben a forgatás alatt készült.” A szinkron még azokban az években, 50 évvel az első hollywoodi hangosfilm megjelenése után is nagyon kezdetleges volt, és a párbeszédet gyakran nagyon rosszul szinkronizálták az utómunkák során. A legnépszerűbb színészek rendszeresen egyik napról a másikra eltűntek a forgatásokról: bűnösnek találtattak valamilyen obszcén

kihágás miatt, és soha többé nem kerültek a nyilvánosság elé. Kivágták őket a régi filmjeikből, amelyek így teljesen követhetetlenekké váltak.

A propaganda is gátolta a jó történetmesélést. Kim Dzsongil sajátos vizuális kódrendszer mellett tett hitet: ha Dél-Koreában vagy Japánban játszódott egy jelenet, akkor mindig esnie kellett az esőnek, sosem süthetett a nap, sőt ha lehetséges volt, a jelenetnek éjszaka kellett játszódnia. A munkások paradicsomában természetesen mindig sütött a nap. Az amerikai karakterek sohasem lehettek normálisak, mindig volt valamilyen túlzó testi hibájuk, jellegzetességük: sántítottak, vagy hatalmas pofaszakállt viseltek.

A Legfelsőbb Vezetőről mindig csak beszéltek, de sohasem mutatták – kivéve egy 1982-es életrajzi filmet. A hősök mindig fiatal, jól táplált, pirospozsgás arcú lányok vagy fiatal, izmos fiúk voltak. A Korea Filmstúdióknak egyetlen „dél-koreai utca”, egyetlen „gyarmatosítás korabeli utca”, egyetlen „japán utca” díszlete volt, és mivel minden filmet ott forgattak, minden jelenet ugyanannak a városnak ugyanabban az utcájában játszódott – akkor is, ha az 1975-ös Szöul volt a helyszín, vagy egy kis dél-koreai falu 1949-ben. És mivel Kim stábjának limitált technika állt a rendelkezésére, a filmnyelv is nagyon egysíkú volt: lapos világítás, nem voltak ráközelítések, bizonyos érzelmek bemutatásához mindig bizonyos kameramozgások tartoztak, és a műfajtól függetlenül mindig ugyanazok a témák hatottak át minden filmet.

Az észak-koreai közönségnek nem volt összehasonlítási alapja, így kritika nélkül fogyasztotta ezeket a filmeket. Moziba járni kötelező volt. Ha a városban nem volt mozi, akkor a helyi gyárat vagy a pártirodát rendezték be mozinak egy-egy film bemutatásakor, és minden felnőttnek és gyereknek be kellett ülnie a filmre, a végén pedig „kritikai gyűlésen” kellett részt venniük, hogy biztosan célt érjen a film üzenete.

Az 1970-es évekre Kim Ir Szen rezsime domináns szerepre vágyott a világpolitikában. A diplomatái elkezdtek felvenni a kapcsolatot baloldali kormányokkal és európai országok szocialista pártjaival, és konzuli „missziókat” indítottak afrikai, közel-keleti országokba, a Karib-térségbe, hogy dicshimnuszokat zengjenek a Kim Ir Szen-kultuszról. Kulturális téren is igyekeztek javítani Észak-Korea nemzetközi megítélésén. Kim Ir Szen műveit tucatnyi nyelvre fordították le, és bőrkötésű példányok ezreit küldték külföldre, a phenjani cirkuszok és operatársulatok pedig Kínában és Kelet-Európában turnéztak a legjobb műsoraikkal, köztük a *Vértenger* színpadi verziójával.

Ezek a kezdeményezések felemás eredményeket hoztak. Kim Dzsongilnek és társának, Cshö Ikkjunak nagy csalódást okozott, hogy amikor a filmek külföldre kerültek, nyilvánvalóvá vált, mennyire le van maradva az észak-koreai filmipar. Abban az időszakban, amikor olyan amerikai filmek születtek, mint *A keresztapa*, a *Csillagok háborúja* vagy a *Cápa*, Ázsiában pedig olyan sztárokat fedeztek fel, mint Bruce Lee és Amitábh Bacchan, Észak-Korea a múltban ragadt. Lehet, hogy a hazai közönség mindent megevett, amit a filmvásznon látott, de az a pár külföldi, aki látta a helyi filmeket, csak röhögött vagy meghökkent a modorosságukat látva.

Kim Dzsongil számára ez súlyos és jelentős kudarcnak számított. Színvonalasabbá tette a filmgyártást, és biztos volt abban, hogy hozzájárult ahhoz, hogy a rezsime ellenőrzése alatt tarthassa a népet. De a 38. szélességi foktól délre Pak Csong Hi kormánya rendbe tette Dél-Korea gazdaságát, és rengeteget termeltek exportra. A dél-koreai termékek, a textiláruktól kezdve az elektronikai cikkekig, elárasztották Ázsiát, és Szöul presztízse

ennek megfelelően emelkedett. A dél-koreai filmek és a zene is kezdett nemzetközi figyelemre és elismertségre szert tenni, és sok dél-koreai művész kapott ösztöndíjakat. Kim Dzsongil volt a felelős Észak-Korea államilag kontrollált kulturális összképéért, és az ország kezdett veszélyesen lemaradni.

*

Szin Szangok és Cshö Unhi életét Kuroszava Akira változtatta meg – közvetett módon, nem szándékosan, és valójában már 28 évvel korábban.

A II. világháború megaláztatásai és az elszigeteltség évei után Japán azt a célt tűzte ki maga elé, hogy „vezető kulturális hatalommá” válik, és a művészetet fogja felhasználni, hogy javítson nemzetközi imázsán. A filmművészetet választották ki arra, hogy Japán kulturális kirakata legyen. Japán filmes rátermettségét többek között díjak megnyerésével akarták demonstrálni – akkoriban a nagy európai filmfesztiválok díjainál (Cannes, Berlin, Velence) nagyobb presztízsű elismeréseket kívánni sem lehetett volna. De fél évtizeddel a háború vége után Japán még mindig nem nyert semmit, és a győzelem érdekében százalmas helyzetekbe keveredett.

1951-ben a Cannes-i Filmfesztivál meghívót küldött Japánnak, hogy nevezzenek a fesztiválra. A Japán Filmszövetség akkor jött rá, hogy az egyetlen alkalmas film egy francia író, Romain Rolland regényének a koppintása, és ezt a francia mozirajongók a Riviérán biztosan ki fogják szűrni – amennyire odavannak az íróikért, biztosan hatalmas botrányt fognak csapni. Így aztán, megalázó módon, egy rövidfilmmel versenyeztek. Néhány héttel később a Velencei Nemzetközi Filmfesztivál küldött egy meghívót. A Japán Filmszövetség ezúttal gond nélkül benevezte a Rolland írása alapján készült filmet – és csak akkor vonták vissza, amikor kiderült, hogy a Toho, a film gyártócége annyira le van égve, hogy nincs pénze elkészíteni a film 35 mm-es, olasz feliratos verzióját. A japánok bánták, de két héten belül a második lehetőségről is lemaradtak, és ezzel minden bizonnyal elpuskálták az esélyét annak, hogy a jövőben bármikor meghívják a filmjeiket. Ekkor aztán teljesen váratlanul, egy viszonylag ismeretlen olasz hölgy, Giuliana Stramigioli, egy olasz filmes cég japán képviselőjének feje jelentkezett be, és beajánlott egy kis költségvetésű, független filmet. Nemrég látta, és tetszett neki a „furcsasága”. A film *A vihar kapujában* címet viselte, a rendezője Kuroszava Akira volt.

A vihar kapujában majdnem el sem készült. Annyira szokatlannak és furcsának tartották, hogy Kuroszava megszokott cége, a Toyoko – amelynek kötelessége volt minden olyan forgatókönyvet elfogadni, amellyel a rendező előállt – inkább kirúgta a rendezőt, semmint hogy abba a kínos helyzetbe kerüljön, hogy le kelljen gyártania a filmet. Egy másik producernek, Nagata Maszaicsinek kellett feltűnnie, hogy *A vihar kapujában* elkészüljön, és ezt is a véletlennek köszönhatték. Az üzletember Nagata olcsó, sablonos, ám nagyon sikeres zsánerfilmjei révén vált ismertté, de lenyűgözték a neves alkotók, és szerette volna, ha bekerül a köreikbe. Amikor Kuroszava elérhetővé vált, Nagata felkínált neki egy forgalmazási és gyártási szerződést, majd felajánlotta, hogy olyan filmet készíthet, amelyet csak akar. Kuroszava *A vihar kapujában* választotta. Amikor Nagatának elmesélte a filmet, az nemet mondott a gyártásra, és fel akarta bontani a szerződést. Végül csak Kuroszava csökönyössége miatt adta be a derekát.

A film épphogy elkészült, amikor megjelent Stramigioli asszony, és azt javasolta, hogy ez a film képviselje Japánt Velencében. Nagata sokkot kapott. Biztos volt benne, hogy a film megalázó bukás lesz. De Stramigioli magabiztosnak tűnt, és az 1950-es években egy külföldi véleménye sokat nyomott a latban, így aztán *A vihar kapujában* indult Velencében – ahol meg is nyerte a zsűri nagydíját. A győzelmet országos ünneplés követte, és megnyitotta végre az utat a japán filmek előtt. A következő két évben japán alkotások Cannes-ban, Berlinben és Velencében egy sor nagy presztízssú díjat sepertek be. Nagata tanult a leckéből, és 1954-ben egy másik filmjét, a *Kinugasza Teinosuke* rendezte *A pokol kapuját* indította Cannes-ban, amely szintén elhozta a zsűri nagydíját, majd két Oscar-díjat is, köztük a legjobb külföldi filmnek járó elismerést.

A japánok elkezdtek komolyan venni a filmfesztiválokat, pár kritikus az olimpiai játékokhoz kezdte hasonlítani őket, és arra buzdították a filmeseket, hogy induljanak minden fesztiválon, és nyerjenek meg annyit, amennyit csak lehet – az anyaország dicsőségére. Ha egy film versenyben volt Cannes-ban vagy Velencében, és nem nyert, a hazatérő alkotóknak csúszva-mászva kellett a közvélemény bocsánatáért esedezniük, és olyan cikkek megírására kényszerültek, mint hogy „Mit tanultam Cannes-ban a díjak megnyeréséről?”

A vihar kapujában győzelme után a világ elkezdett odafigyelni a japán filmekre. Az 1970-es évekre, amikor Észak-Korea filmstúdióit Kim Dzsongil vezette, Kuroszava Akira a 20th Century Foxnak dolgozott, és olyan feltörekvő amerikai rendezők emlegették a kedvenceik között, mint Steven Spielberg, George Lucas vagy Martin Scorsese. Az észak- és dél-koreai filmesek a japán filmekkel akartak versenyre kelni, és mindkét ország kormánya potenciálisan eladható kulturális terméként tekintett a filmre. A producerek Kuroszava sikerének megismékléséről álmodtak, valamint arról, hogy nemzeti hősök válnak belőlük. Kim Dzsongil pontosan ilyesfajta elismerésre vágyott.

*

Ahhoz, hogy lenyűgözze az apját, és valóra váltsa gyerekkori álmát, Kim Dzsongil a nemzetközi szintéren akart bizonyítani. Eltökélt volt, és megvoltak a forrásai, de a tapasztalat és a filmes tehetség hiányzott. Csakhogy abban az országban, amelyet remetekirálysággként emlegettek, amelyet senki sem hagyhatott el, és ahová senki sem léphetett be, hogyan is találhatná meg ezeket a tehetségeket?

Ekkor, 1977-ben állt elő Kim Dzsongil élete tervével.

Mindössze egy valamire – illetve egy valakire – volt szüksége, hogy végrehajtsa.

8. Egy három másodperces csók

Szin Szangoknak mindene megvolt. A filmjeiért milliók rajongtak, a kritikusok imádták, díjakkal halmozták el, övé volt a legsikeresebb stúdió az ország történelmében. Gazdag volt, egészséges, és két gyermeket nevelt Korea legnagyobb és leggyönyörűbb nőjével, azzal a nővel, akit az első találkozásuk óta szeretett, és akire mindig is vágyott. Igen, Szin Szangoknak mindene megvolt, amire férfi csak vágyhatott.

És mindez az övé is maradhatott volna, ha nem vágyott volna még ennél is többre.

*

A dél-koreai filmipar az 1970-es években sok nehézséggel szembesült. Már több millió koreai háztartásban volt tévékészülék, az 1973-as olajválságot követően a gazdaság lelassult, és a kormány annyira bonyolult szabályokat alkotott, hogy sok filmes több időt fordított a rendszer kijátszására, mint a filmek gyártására. Az egész ország próbált alkalmazkodni az egyre erősödő állami ellenőrzéshez. Az ismétlődő észak-koreai támadások és a fenyegetésekre adott pánikszerű válaszok miatt a Pak-kormány egyre szigorúbbá és paranoiásabbá vált.

1968-ban Kim Ir Szen katonái elfoglalták a USS Pueblo amerikai hadihajót, megölték a legénység egy tagját, és útnak indítottak egy kommandóscsapatot, hogy végrehajtsanak egy merényletet Pak Csong Hi elnök ellen. De az akció végül kudarcba fulladt. Kilenc hónappal később száz észak-koreai kommandós szállt partra Dél-Korea keleti részén, és (szintén sikertelenül) megpróbálták forradalmat kirobbantani. 1970-ben észak-koreai ügynökök bombát helyeztek el azon a helyszínen, ahol Pak Csong Hi készült beszédet mondani, ám azt is elszúrták. Négy évvel később egy észak-koreai ügynök megölte a dél-koreai first ladyt, holott az elnököt akarta lelőni, a tragédia pedig tönkretette Pak Csong Hit.

Még ugyanebben az évben a dél-koreai erők felfedeztek egy alagutat, amelyet a demilitarizált övezet alatt, inváziós céllal épített ki az észak-koreai hadsereg. Később két másik alagutat is találtak. Mindhárom elég nagy volt ahhoz, hogy elférjen benne négy gyalogos menetoszlop, illetve öttonnás teherautók és 155 mm-es Howitzer ágyúk. Ebben az időszakban Kim Ir Szen teljes titokban Pekingibe utazott, és arra kérte Csou Én-laj kínai külügyminisztert, hogy támogassák a második koreai háború beindítását. Elutasították, de úgy tűnik, Kim Ir Szen hamarabb szeretne volna használni azokat az alagutakat, mint bárki hitte volna.

Kim Ir Szennek sikerült állandó félelemben tartania Dél-Koreát, ennek következtében a dél-koreai kormány is egyre zsarnokibb arcot öltött. Szükségállapotot hirdettek, Pak Csong Hi új alkotmányt vezetett be, és saját magát diktátorokat jellemző hatalommal ruházta fel. Katonai egységek és tankok jelentek meg Szöul utcáin, hogy megelőzzék a

tüntetések. Dél-Koreában sokakban zavart és bizonytalanságot ébresztett a helyzet. Ha Észak-Korea olyan szörnyű hely volt, mert az emberek nem mondhatták ki, amit gondolnak, akkor hogyan lehetséges, hogy a demokráciának számító Dél-Koreában sem beszélhettek az emberek szabadon?

Filmkészítőként Szin Szangok olyan filmtörvényekbe ütközött, amelyek az egyébként is szigorú cenzúrát csak tovább szigorították, és olyan szabályokat vezettek be, amelyek felfüggesztették a véleményszabadsághoz való jogot, ha az állam úgy látta szükségét. A cenzúra olyan szigorúvá vált, hogy még egy olyan jelenetet is „társadalomra veszélyesnek” találhattak, amelyben egy szereplő az időjárásra panaszkodott, így kivágathatták a filmből. Az egyik évben a filmtörvény szerint a stúdióknak évente tizenöt filmet kellett készíteniük, növekedésre kényszerítve őket, a másokban meg minden a visszájára fordult, és az összes cégnek megtiltották, hogy öt filmnél többel jöjjön ki. A producerek emiatt először felduzzasztották a cégeiket, aztán hirtelen azt vették észre, hogy tilos filmet készíteniük. Az egész rendszer a korrupció, a hivatali packázás és a hozzá nem értés káoszába süllyedt.

Nem mintha ennek köze lett volna ahhoz, hogy Szin Szangok a megsemmisülés szélére sodorta a saját cégét. Értett a pénzcsináláshoz, de ahhoz nem, hogy meg is tartsa a pénzt. A Szin Film ijesztő rendszerességgel liftezett a hatalmas pénzügyi siker és az anyagi összeomlás között. Az egyik évben a helyzet olyan borús volt, hogy súlyos leépítéseket kellett kilátásba helyezni, nyolc hónappal később a cég hasított és terjeszkedett. A Szin Film ez idáig túlélte minden vihart. Csakhogy Szin Szangok teljesen kimerítette a cég anyagi lehetőségeit, amikor megvette a Szöulhoz közeli Anjang Filmstúdiót, Ázsia legnagyobbját, amelynek három műterme, egy hangstúdiója, irodái, vágórészlege, étkezője, úszómedencéje és konditerme is volt. Ahogy arra számítani lehetett, nem tudta kihasználni a helyet, és hamarosan más producereknek kezdte bérbe adni a komplexum bizonyos részeit. Miután éveken át kreatív (bár törvénytelen) módszerekkel sikeresen megkerülték az importra és exportra vonatkozó törvényi előírásokat, Szin Szangokot végül lefülelték.

Mindig is lazán kezelte a szabályokat és a törvényeket. Úgy érezte, hogy azok másokra vonatkoznak, az átlagemberekre, de rá nem, így nem okozott neki gondot megszegni őket. Pak Csong Hivel kötött barátsága gyakran bizonyult hasznosnak ilyen esetekben. 1965-ben az Erkölcserendészeti Hivatal be akarta tiltani Szin Szangok egyik filmjét, neki pedig csak annyit kellett tennie, hogy felhívja Pak Csong Hit, és visszavonassa az intézkedést. Egy évvel később a kormány a bíróságra citálta Szin Szangokot, ahol sikkasztással, csalással, adócsalással vádolták, amikor tévesen azt állította, hogy utolsó filmje, a *Majom Nyugatra megy* a hongkongi Shaw Brothersszel koprodukcióban készült, miközben a filmet teljes egészében a Shaw Brothers gyártotta. Mivel teljesíteni kellett a könyvelésben a kormány által előírt importkvótákat, Szin Szangok vásárolt egy kópiát a Run Run Shaw-tól, bevágott pár közelit az egyik koreai színészeről, hozzáillesztette a saját stáblistáját, koreai szinkront tett a kópiára, és a sajátjaként kezdte forgalmazni a filmet. Bűnösnek találták, és 210 millió von (775 ezer dollár) büntetést kellett fizetnie, de megdöbbenő módon mindezek ellenére engedélyt kapott, hogy forgalmazza a filmjét. Szin Szangoknak csak ez számított. Két hónappal később újra letartóztatták, ugyanazt a kihágást követte el, csak egy újabb filmmel. Ismét bűnösnek találták, megbírságotlák, és újra engedélyt kapott, hogy bemutassa a filmet.

Sok koreai filmes bizonyult nagyon találékonynak, amikor a törvények megkerüléséről volt szó, de mind közül Szin Szangok volt a legravasabb. Amikor hatóságilag megtiltották, hogy egy cég öt filmnél többet készítsen, csendben négy kisebb cégre osztotta a Szin Filmet, így már húsz filmet készíthetett. Amikor a cenzúra kivágatott egy durva jelenetet valamelyik filmjéből, Szin Szangok teljesítette a kérésüket – majd egy teljesen más, a cenzorok által már elfogadott film utolsó verziójába beillesztette a provokatív snittet. Ha szüksége volt pár extra filmre, hogy teljesítse a kvótát, kínai filmekre saját stáblistát tett, és a sajátjaiként mutatta be őket.

Szin Szangok magabiztossága lassan arroganciába fordult át. Kezdte legyőzhetetlennek hinni magát.

Ám hamarosan rá kellett jönnie, hogy egyáltalán nem legyőzhetetlen.

KIDERÜLT, HOGY SZIN SZANGOK A GYEREK APJA!

1974 augusztusa volt. Cshö Unhi egy teljesen átlagos napra számított. Negyvenhét éves volt, egyre kevesebbet szerepelt, de nem bánta. Huszonhét éve játszott, és több mint hetven filmben alakított főszerepet, páratlan karrier állt mögötte. Élvezte az anyaságot. Négy éve Szin Szangok unszolására színiakadémiát nyitott az Anjang Filmstúdióban, és saját magát is meglepte, mennyire élvezi a fiatal színészek tanítását és a mentorságot. A Szin Film centikre volt a csódtól, és Szin Szangok filmjei már kevésbé voltak népszerűek: a közízlés megváltozott, és talán a törvény által előírt rengeteg film előállítására kimerítette a kreativitását. Cshö Unhi mégis úgy érezte, hogy minden rendben lesz.

Aztán eljött a nap, és megtörtént. Ott virított a szalagcím. Az arcába üvöltött egy filmes magazin címlapjáról, O Szumi, egy fiatal sztár fotójával együtt, aki Szin Szangok új filmjében, a *Búcsúban* alakította a főszerepet. A film egy férfiről szólt, aki a felesége és a franciaországi koreai nagykövetség fiatal munkatársa között gyötrődik, ezt a nőt alakította O Szumi. Szin Szangok, a szereplőgárda és a stáb éppen visszatért Párizsból, ahol eredeti helyszíneken forgatták le a film egyes jeleneteit. Cshö Unhi már hallott olyan pletykákat, hogy O Szumi flörtölni kezdett Szin Szangokkal, sőt olyasmit is, hogy közös hotelszobában laktak a forgatás alatt. Szin Szangoknak már korábban is voltak rövid kalandjai, de Cshö Unhi szemet hunyt felettük, mondván, „tudtam, hogy engem szeret, így nem zavart különösebben”. Szin Szangok belé és a filmkészítésbe volt szerelmes. Az a pár nő, aki jött-ment az életében, csak rövid időre zavarta. „Ám ezúttal másképp éreztem” – mondta Cshö Unhi. O Szumi színésznő volt, ráadásul sokkal fiatalabb nála, úgy érezte, hogy a férje a magánügyeit becipelte az üzleti életükbe, a filmkészítésbe.

„Kiderült, hogy Szin Szangok a gyerek apja!” – harsogta a szalagcím. A szavak láttán alig kapott levegőt. Szin Szangoknak egy ideje már viszonya volt a 25 éves O Szumival, állította a cikk, és a fiatal színésznő nemrégiben fiúgyermeknek adott életet.

Szin Szangok fiának.

Cshö Unhi a könnyeivel küszködve próbálta megemészteni a hírt. *A férjem gyereke.*

Amikor Szin Szangok aznap este hazatért a munkából, megrettent, ahogy a felesége arcára pillantott. „Mi a baj? – kérdezte. – Rendben vagy?”

Cshö Unhi nem válaszolt. Ez nem lehet igaz, gondolta. Mi mindenki másnál többet jelentettünk egymásnak. Velünk nem történhet meg ilyesmi.

Túlságosan szégyellte magát, hogy barátokat vagy kollégákat kérdezzen meg a hír hitelességéről – még mindig bízott benne, hogy csak szenzációhajhász pletykáról van szó.

Aztán pár nap múlva elment O Szumi házához. Az utca túloldalán állt meg, tétován bámulta a bejárati ajtót. Beesteledett. Már majdnem feladta, épp indult volna, amikor a kijárási tilalom kezdete előtt kevéssel O Szumi lakásának ajtaja kinyílt. Szin Szangok lépett ki rajta, a kabátja hajtókájával próbálta takarni az arcát.

*

A veszekedés pokoli volt. Szin Szangok azt bizonygatta Cshö Unhinek, hogy a viszony hiba volt, és már nincsenek is együtt O Szumivel.

– Csak pletyka az egész. Nem hihetsz egy ilyen légből kapott szóbeszédnek!

Cshö Unhi megvonta a vállát.

– A saját szememmel láttam mindent! Odamentem a lakására! Mindent láttam! – ismételte. – Tényleg a tiéd az a gyerek?

Szin Szangok arca hamuszürke lett.

– Semmiség az egész – jelentette ki végül. – Adj egy kis időt! Mindent elrendezek...

Cshö Unhi üvöltve követelte, hogy tűnjön el a házból. Kilökdöste a lakásból, becsapta utána az ajtót, kulcsra zárta, és többet nem is nyitotta ki.

– Kérlek, várj! – hallotta a férje hangját újra és újra az ajtón túlról. – Megoldom a dolgot.

Cshö Unhi sosem tudott megbocsátani neki.

*

Sok mindent kellett feldolgoznia. O Szumi már boldogan mesélt a sajtónak, és élvezte, hogy szerepelhet az újságokban. Egy újságírónak elmondta, hogy nem akar hozzámenni Szin Szangokhoz, mert tudja, a felesége sosem válna el tőle. „Csak közel akarok lenni hozzá.” Mivel kétségbeesetten találkozni akart vele, hogy megkérdezze, mégis hogyan tehette ezt a családjával, Cshö Unhi elment hozzá.

Azokban az időkben nem volt szokatlan, hogy egy feleség elmenjen a férje szeretőjéhez, hogy megtépje a haját, és alaposan felpofozza. Cshö Unhi azonban csak beszélni akart vele. Kopogott az ajtón. O Szumi nyitott ajtót. Olyan fiatalnak tűnt, mint egy kislány – a karjában a gyermekét tartotta. Cshö Unhi dühe azonnal elszállt, és a helyét elviselhetetlen fájdalom foglalta el. „Már majdnem elfelejtettem, miért is vagyok ott, amikor megláttam a gyereket – írta később. – A karjaimban szerettem volna tartani, mivel a férjem gyereke volt.”

O Szumi meg sem szólalt. Csak állt ott, Cshö Unhi pedig dacosságként értelmezte a viselkedését. „Mintha a némasága azt üzenté volna: én vagyok az a nő, aki életet adott ennek a gyermeknek. Ez az, amire te sosem voltál képes.”

Aznap éjjel Cshö Unhi úgy sírt, mint még soha életében. Hajnalig abba sem tudta hagyni.

*

Szin Szangokot ismét bíróság elé állították, ezúttal azért, mert megpróbált lefizetni egy cenzort. Tagadta a vádakot, bár azt bevallotta, hogy az egész cenzori rendszer csak arról szól, hogy „kit fizet le az ember, és mennyit ad neki”. Ezúttal a tisztviselők a tárgyalás

kezdetéig rövid időre lecsukták Szin Szangokot – hogy megleckéztessék és emlékeztessék, az igazi hatalom nem a filmproducerek kezében van.

Bár a férje börtönben ült, és a csőd szélén állt, Cshö Unhi szíve csak kissé lágyult meg. Azóta az éjjel óta nem látta Szin Szangokot, hogy kidobta a lakásából, de a börtönben meglátogatta. Vitt magával ollót, és azt mondta a férjének, hogy a hajára ráfér egy kis igazítás. Szin Szangok valósággal eksztázisba esett, hogy láthatja a feleségét. Cshö Unhi megnyírta, lesöpörte a haját a nyakából, aztán elment. Még mindig képtelen volt beszélni vele. Aztán pár nappal később megtudta, hogy O Szumi rendszeresen látogatja, és hogy a férje nem fog szakítani vele.

Szin Szangokot kiengedték, és elköltözött otthonról. Cshö Unhi összeroppant. Végtelenül magányosnak érezte magát. Elvesztette a férjét, a legjobb barátját és a legközelebbi alkotótársát. Álmatlanság gyötörte. Túl sokat dohányzott. Esténként alkohollal ringatta magát álomba. Ez az érzelmi hullámvasút szívszaggató volt. Egy nap megtudta, hogy Szin Szangok nem költözött össze O Szumival, hanem egy albérletben él, és reménykedni kezdett. Aztán később kiderült, hogy Szin Szangok újratorgatja az egyik filmjét, amelynek 16 éve ő játszotta a főszerepét. Csakhogy a sztár ezúttal O Szumi lesz, és a fájdalom ismét olyan friss és őrjítő lett, mint korábban.

A bíró felmentette Szin Szangokot a vesztegetés vádjá alól. Ahelyett, hogy beismerte volna, hogy csak egy hajszállal úszta meg a bukást, úgy érezte, mindez annak a jele, hogy ő minden helyzetből győztesen kerül ki. Mindenesetre Cshö Unhi elvesztése üzleti szempontból tragikusnak bizonyult. A koreai társadalomban hagyományosan úgy tartották, hogy a feleségnek a férjén keresztül kell megtalálnia a boldogságot és a jólétet, mivel a férfiak voltak a családfenntartók. Cshö Unhi már akkor is hírességnek számított, mielőtt megismerte Szin Szangokot, mindig is többet keresett, és többnyire bölcsebb és érzékenyebb volt a férjénél. Az, hogy elhagyta, Szin Szangokra nézve bizonyult veszélyesnek. Ugyanis a sikere addig nagyrészt Cshö Unhi művészi, stratégiai és pénzügyi hozzájárulásán múlt.

A csőd elkerülhetetlennek tűnt, A Szin Filmből kifolyt a pénz, Szin Szangok pedig erotikus és szenzációhajhász filmekkel akarta betömni a réseket – olyan *exploitation* filmekkel, mint a softcore lesbikusságra utaló címmel forgalmazott *A 407-es női fogoly* vagy *A Ji-dinasztia asszonyainak kegyetlen történetei* –, de ezek a filmek nemcsak hogy nem töltötték meg a mozikat, de a Szin Film szakmai renoméját is alaposan megtépázták. A stúdió mindig is olyan volt, mint egy családi vállalkozás, Szin Szangok két bátyja is a cégnél dolgozott, Cshö Unhi öccse szintén, és a saját megtakarításaik is a cég alapvagyonának részét képezték. Amikor a vállalatot el kellett adni, Szin Szangok és Cshö Unhi, sőt még az asszony szülei is elvesztették a házukat. Egy nap Cshö Unhi öccse megjelent Szin Szangok irodájában, perceken át üvöltözött vele, és azzal vádolta, hogy tönkretette a céget, és túl sok pénzt költött. Ez volt az első alkalom, hogy Szin Szangokot egy nála fiatalabb férfi kioktatta.

A barátai és a kollégái még sosem látták ennyire stresszesnek Szin Szangokot. A cenzúra lett a mumusa, egyfolytában a „rendszerrel” szónokolt, és arról, miként avatkoznak bele a politikusok valami olyasmibe, amihez nem is értenek. Minden lehetséges módon belekötött a kormányba. Provokálni akarta és le akarta győzni, nem vett tudomást arról, mennyire elszigetelt lett. Az idősebb generáció sosem bocsátotta meg neki, hogy elvette egy idősebb férfitől a feleségét, féltékeny és neheztelő kortársai pedig

jogosnak tartották, hogy miután sokáig profitált a „rossz filmtörvényekből”, azok végül visszarángatták a földre – még hozzá elég keményen.

Az O Szumi-botrány miatt összetűzésbe keveredett a társadalom többnyire konzervatív erkölcsével, Cshö Unhi barátai faképnél hagyták, köztük Pak Csong Hi elnök is. Szin Szangok az ő cenzori rendszerét gúnyolta – a rendszer maga Pak Csong Hi volt –, és a szíve mélyén az elnök konzervatív ember volt. Élete végéig hűséges volt a feleségéhez, akit egy neki szánt golyó ölt meg, és azóta minden éjjel a fényképével aludt – virágot és egy neki dedikált verseskötetet is tartott az ágya mellett. Szin Szangokot és Cshö Unhit a feleségével a barátai között tartották számon, a Kék Házba is meghívták őket, és többször is együtt vacsoráztak négyesben. Szin Szangok tiszteletlenül bánt Cshö Unhivel, és ez az érzékeny Pak Csong Hi szemében illetlenség és csalódást keltő viselkedés volt.

1974-ben Szin Szangok új háborús filmjét, *A tizenhárom éves fiút* az Információs Minisztérium engedélye nélkül nevezte a Berlieni Filmfesztiválra. Amikor a fesztivál elfogadta a filmet, hivatalos meghívót küldtek a minisztériumba, amely elutasította, mondván, a film sajnos nem rendelkezik állami jóváhagyással. Szin Szangok azt tervezte, hogy Pak Csong Hihez fordul, de lebeszéltek róla. Azt mondták neki, hogy az elnök „dühös, és úgy érzi, Szin Szangok a közelmúltbeli viselkedésével elárulta őt”. Ezzel Szin Szangok elvesztette utolsó politikai szövetségét.

*

Végül minden ellentmondásos ügy, a letartóztatások, az affér, a botrány és a csőd után Szin Szangok karrierjének egy három másodperces csók vetett véget.

1975 novemberében Szin Szangok egy főként gimnazistákból álló közönségnek bemutatta a Shaw Brothers-szel közös *A rózsza és a veszett kutya* című filmjének előzetesét. Egy csókolózó pár és egy félmeztelen nő – ezt kellett kivágni a filmből a cenzori hivatal kérésére, de a levetített kópiában Szin Szangok hanyagsága vagy tudatos szemtelensége miatt az előbbi benne maradt. A diákok beszámoltak a csókról a szüleiknek, és a sztori azonnal bekerült a lapokba. A törvény által előírt büntetés az volt, hogy a filmet nem vetíthetik le a moziban, amíg nem vágják ki belőle az ominózus jelenetet. Csakhogy az Erkölcsrendészeti Hivatalnak már elege volt Szin Szangokból.

A közerkölcs megsértésére hivatkozva bevonták a Szin Film engedélyét, még hozzá azonnali hatállyal. Szin Szangokot sokkolta a döntés. Sosem hitte volna, hogy ez megtörténhet. Ezúttal is bíróságra vitte az ügyet, mert nem akarta elfogadni a cenzori hivatal döntését. Miután fellebbezett, Szin Szangok elmondása szerint felkeresték a Koreai Központi Hírszerző Ügynökség emberei, és elvitték Namszanba.

A Szöul közepén emelkedő Namszan-hegy volt a hírszerzés központja. Ide vitték be az aktivistákat, a másként gondolkodókat, a gyanúsítottakat és a szemtanukat, akik közül sokakat meg is kínoztak. Voltak, akik sosem hagyták el a helyet. A hírszerző ügynökség hírhedt kínzása a „koreai barbecue” volt, amelynek során az áldozatot a csuklójánál és a bokájánál fogva fellógatták, majd tüzet gyújtottak alatta, és addig tartották ott, amíg nem vallott. Szerencsére Szin Szangoknak nem kellett átmennie ilyesmin. Egy elsötétített szobába vitték, nem kapott enni, nem hagyták aludni, és hosszasan vallatták.. Nyomás alá helyeztek, és világossá tettek, hogy az engedélyét sosem fogja visszakapni. Mire az ügynökök elengedték, Szin Szangok visszavonta a fellebbezését, és elfogadta a büntetését.

*

A Szin Film mangjongdei irodáját bezárták, ez pedig alapjaiban rázta meg a filmipart. Egy korszak ért véget. Igazság szerint a stúdió már régen túl volt a fénykorán: az 1960-as években a könyvelés szerint a cégnek közel háromszáz alkalmazottja volt, 1975-ben pedig tíz.

Miután a Szin Filmnek vége volt, és az Anjang Filmstúdió elnéptelenedett, Cshö Unhi színiakadémiája is pénzügyi nehézségekkel nézett szembe. Az intézmény Cshö Unhi szerelemgyereke volt, és a férje önző, makacs ostobasága miatt fennállt a veszélye, hogy elveszik tőle.

1976-ban megszületett O Szumi és Szin Szangok második közös gyereke, egy kislány. Szin Szangok egyfolytában azt állította, hogy szakít a fiatal nővel. Cshö Unhi abban reménykedett, hogy végül mégis sikerül megmenteni a házasságukat – fogalma sem volt róla, hogy a lány újból várandós. Így, huszonkét év elteltével, benyújtotta a válókeresetet.

*

Cshö Unhi szívét összetörték Megalázták, és elvesztette a becsületét. Visszafojtott gyűlöletet érzett a férje iránt, akinek Szoulban volt egy második élete, azok után, hogy lerombolta az övét. „Mindezek ellenére is hiányzott” – mondta.

Az édesanyja a válás kimondása után néhány héttel meghalt, tiszteletből Szin Szangok is részt vett a temetésén. Cshö Unhi először látta a válásuk óta. Egy roncs volt, a rá jellemző „vibrálás” teljesen kiveszett belőle. Még mindig nem sikerült felfognia, hogy nem engedik többé a kamera mögé, és nem készíthet több filmet. Pár szót váltottak. Szin Szangok elmondta, hogy Amerikába megy, hátha ott dolgozhat.

A következő két évben Cshö Unhi nevelte a gyerekeket, és próbálta életben tartani a színiakadémiát – ez volt az utolsó dolog, ami maradt neki. Szin Szangok járta a világot, vízumért folyamodott, olyan országot keresett, ahol letelepedhet, ahol jogi státust kap, és pénzt tud szerezni, hogy forgathasson. Elszakadtak egymástól. Szin Szangok később elmondta, hogy „az volt a legnehezebb, legfrusztrálóbb és legelviselhetetlenebb része” az életének. A filmes karrierjének vége szakadt.

9.

A Repulse-öböl

Cshö Unhi a háborgó óceán hullámaint bámulta, és ugrani akart. Érezte, hogyan nyög és remeg a talpa alatt a teherhajó, miközben hasít a hullámok között, fehér tajtékot vetve a test két oldalán. Csináld, gondolta Cshö Unhi, ugorj, és végre mindennek vége lesz.

Habozva a látóhatárt kémlelte. A távolban kínai halászhajók ringatóztak lágyan a vízen, a fedélzeten rakott tüzekből vékony, fehér füstcsíkok szálltak a kék ég felé. A teherhajó elsietett mellettük, aztán nem is látta többet őket.

Tőle nem messze a fedélzeten a legénység néhány tagja különböző nemzetek zászlóit terítette ki, „ha esetleg kellenének”, mondta neki az egyikük. Cshö Unhi a családjára gondolt, és beléhasított a fájdalom. Megmarkolta a korlátot, az ujjai elfehéredtek. Meg kellett tennie. A sarkára nehezedett, és készen állt az ugrásra – de az örök észrevették. Odarohantak hozzá, megragadták a karját, és visszarántották. Megpróbált kiszabadulni, de nem sikerült. Miközben visszalökdösték a kabinjába, csendben átkozta magát, amiért nem hallgatott Szin Szangokra.

*

Két évvel a Szin Film csődje után szomorú, nehéz idők köszöntöttek rá. Cshö Unhi nem szerepelt több filmben. Az ideje java részében próbálta menteni az Anjang színiakadémiát, hogy a Szin Film csődjének örvénye magával ne rántsa. Az iskolának hétszáz hallgatója volt, és úgy érezte, mindegyikükért felelősséggel tartozik, hogy gondoskodnia kell róluk.

1977 őszén meglátogatta egy férfi, aki Vang Tung-Il néven mutatkozott be, és azt állította, hogy van egy filmstúdiója Hongkongban. Emellett van színiakadémiája is, és azt szeretné tudni, Cshö Unhinek lenne-e kedve együttműködni vele. Talán még a hongkongi iskolát is vezethetné. Meghívta az év végi Hongkongi Nemzetközi Filmfesztiválra, hogy ott beszéljék át a részleteket. Cshö Unhi nem tudott volna elutazni az eseményre, és nehéz szívvel ugyan, de nemet mondott a meghívásra. Vang azonban kapcsolatban maradt vele. Egy nap küldött neki egy forgatókönyvet, és megkérdezte, mit szólna, ha ő rendezhetné meg. A gázsiból meg tudná menteni a színiakadémiát – legalábbis egy időre. Cshö Unhi beleegyezett, hogy Hongkongba repül, hogy ott beszéljenek a részletekről.

Mielőtt elment, felhívta Szin Szangokot. Hetek óta nem látták egymást. A férfi gyakran repült Amerikába, majd onnan Hongkongba, próbálta újra beindítani a karrierjét, eddig sikertelenül. Amikor beszámolt neki a fejleményekről, a férfi kételkedőnek tűnt. „Nem furcsa, hogy egy hongkongi valaki téged kér fel, amikor annyi híres rendező és annyi szakember van ott helyben?” – kérdezte Szin Szangok.

Még ő sem talált munkát, szóval miért akarta volna valaki Cshö Unhit szerződtetni, amikor nem is rendező? És miért akarnak a kínaiak együttműködni egy olyan, nem túl neves iskolával, mint az Anjang?

Szin Szangok „mindig gondoskodni akart rólam” – mondta később Cshö Unhi, de magában azon tűnődött, vajon nem némi féltékenységet és neheztelést hall-e a hangjában. Nem hallgatott a férfitra. Be fogja bizonyítani neki, gondolta, hogy nélküle is boldogul. 1978. január 11-én összepakolta a bőröndjét, és a gimpói repülőtéren felszállt a Cathay Pacific Hongkongba tartó gépére, amely a Kajtak repülőtéren szállt le.

A sofőr vezette autó csendben siklott végig a Kaulungot Hongkonggal összekötő vadonatúj, víz alatti alagúton. Cshö Unhi elnézést kért Vang Tung-Iltől, amiért nem tudta korábban elfogadni a meghívását, és hogy mindössze pár napig tud maradni. Az égbolt narancsszínben ragyogott, az autó pedig egyenesen behajtott a felhőkarcolók alkotta kanyonba.

Az akkor még brit fennhatóság alá tartozó Hongkong drámai átalakuláson ment keresztül: a kis kézműves cégek városából a világ egyik vezető pénzügyi központja lett. Az 1972-ben kezdődő tízéves otthonteremtési program kétmillió ember számára akart minőségi otthont kínálni, a horizonton ágaskodó daruk erdeje ennek az igyekezetnek a következménye volt. Szupermarketek és multik kezdték átvenni a kis családi boltok és a helyi üzletek helyét. A bankok és a brókercégek virágoztak, és közel félmillió hongkongiból vált részvényes.

Vang Cshö Unhit a Parma Hotelnél tette ki, ahol egy hatodik emeleti szoba várta, lenyűgöző kilátással a Victoria-öbölre. Megegyeztek, hogy másnap reggel pontban tízkor találkoznak.

*

A következő két napban Vang megmutatta neki a várost, és a legjobb helyekre vitte vacsorázni. A fényűző vendéglátás ellenére Cshö Unhit idegesítette, hogy nem beszélnek az üzletről – és idegesítette az a két, kínainak látszó férfi is, akik mintha követték volna őket, és mintha fotókat is készítettek volna róluk, miközben ők a várost járták. A harmadik napon Vang eltűnt, így Cshö Unhi elment a Szin Film helyi irodájába, amely még mindig működött, és arra várt, hogy kiderüljön, mi lesz Szin Szangokkal. A hongkongi cég vezetője, I Jongszeng és az igazgató, Kim Gjuhva várta, ott volt egy ötvenes éveit elején járó nő és egy aranyos, tizenkét év körüli kislány is. Kim régi barátjaként mutatta be a nőt, a kislány pedig a lánya volt. „Helló, I Szanghi vagyok” – mondta a nő üdvözlésképpen.

Vacsoránál I Szanghi és Cshö Unhi összebarátkoztak. I Szanghi elmesélte, hogy nagy rajongója, és minden filmjét látta. Azt ajánlotta, hogy amíg Cshö Unhi Vangra vár, a következő napot akár együtt is tölthetnék. Cshö Unhit közben arról értesítették, hogy Vangot teljesen váratlanul letartóztatták, de hamarosan folytatni tudják a megbeszéléseket, így igent mondott az ajánlatra.

Másnap, január 14-én Cshö Unhi találkozott I Szanghivel és a lányával. A nő nagyon izgatottnak tűnt. „Be nem állt a szája – idézte fel Cshö Unhi. – Be akart mutatni a japán ismerőseinek, különösen egy idősebb férfinak, aki nagyon érdeklődött a művészetek és a kultúra iránt. Azt mondta, szerinte segíthet az iskola működtetésében.” Egy japán étteremben ültek, amikor az ebéd felénél I Szanghi elnézést kért, és kiment telefonálni. Miután visszatért, azt mondta Cshö Unhinek, hogy éppen az egyik befolyásos japán ismerőseivel beszélgetett. Megkérdezte, hogy szeretne-e még aznap találkozni vele. Cshö

Unhinek nem volt programja, így beleegyezett. I Szanghi azt mondta neki, hogy a férfi háza nagyjából egyórás autóútra található a Repulse-öbölben.

*

A Repulse-öböl Hongkong déli részén fekszik, a 19. században kalózok tanyáztak erre, akik Japánba tartó angol kereskedelmi hajókat fosztogattak. A kalózok támadásait régen visszaverték – innen az öböl neve –, és a területen strandokat alakítottak ki. Miközben a taxi az elhagyatott országúton haladt, Cshö Unhi kibámult az autó ablakán. Tél volt, délután négy óra, és a tenger felől érkező szél egyre jobban lehűtötte a levegőt. Látott néhány házat a közelben, villákat, nyaralókat, egy néptelen strandot. Fogalma sem volt róla, hol vannak. I Szanghi hirtelen megkérte a taxist, hogy álljon meg az egyik strandnál.

– Kiszállunk – mondta.

– Megkérjük a taxist, hogy várjon meg minket? – kérdezte Cshö Unhi.

– Majd hívunk egyet, ha kell. Gyorsan itt lesz.

I Szanghi kiszállt, a kislánya és Cshö Unhi pedig követték. A nő megállt, és körbenézett.

Cshö Unhi rákérdezett, hogy mi történik, de nem kapott választ. Úgy tűnt, I Szanghi vár valakit. Egy perc múlva Cshö Unhi és a kislány lesétáltak a tengerhez. Késő délután volt, az árnyékaik messzire nyúltak a homokon.

I Szanghi egyszer csak felkiáltott. Cshö Unhi megfordult, a nő 40 m-re állt tőle a parti homokon, és integetett, hogy menjenek oda hozzá. Pár hosszú hajú férfi állt mellette. Egy kis fehér motorcsónak hánykódott a hullámokon, amelyben még több fiatal férfi ült, ők is mind hosszú hajúak voltak, és mind őt bámulták. Cshö Unhi nyugtalanul odasétált I Szanghihoz. A nő elmagyarázta, hogy a férfi, akivel találkozni szeretnének, azért küldte előre az embereit, hogy egy titkos villába vigyék őket, amely az öböl túlsó felén fekszik, tízpercnyi hajóútra.

Cshö Unhi habozott.

A tizenkét éves kislány boldognak tűnt, ami akár jó jel is lehetett volna, Cshö Unhi mégis kényelmetlenül érezte magát. Nem tudta, hol van. Alig egy napja ismerte a nőt. Émelygő érzés szorította össze a gyomrát. Éppen elég kellemetlen szituációban volt már, hogy felismerjen egy újabbat.

– Este hatkor vacsorázom valakivel... – mondta.

– Ne aggódj, ne aggódj! – vágta rá I Szanghi ugyanabban az izgatott hangnemben, ahogy egész nap beszélt. – Tíz perc alatt a villában leszünk. Még bőven lesz időd odaérni a vacsorára.

Cshö Unhi már éppen válaszolt volna, amikor a motorcsónakban ülő férfiak egymásra néztek, bólintottak, majd kiugrottak a csónakból, és megragadták. Próbált küzdeni, de túlerőben voltak, és bedobták a csónakba. A parancsot követve I Szanghi és a kislánya is beszálltak. A csónak motorja hangosan felbőgött. Cshö Unhit elborította a rettegés. Elraboltak, gondolta. A csónak elkanyarodott, és egyre csak távolodott az öböltől a nyílt tenger felé. Cshö Unhi I Szanghihoz fordult. A nő higgadtan tűnt. Cigarettaét vett a szájába, és Cshö Unhit is megkínálta vele.

– Minden rendben lesz – mondta.

Az egyik férfi a nevéen szólította. Középkorú volt, valószínűleg a legidősebb a csoportban.

– Honnan tudja a nevem? – kérdezte.

– Koreai vagyok – mondta.

Cshö Unhi ereiben megfagyott a vér, a férfi ugyanis az észak-koreai „csoszon” kifejezést használta, és nem a Dél-Koreában szokásos „hanguk” szót.

– Hová megyünk? – kérdezte elhaló hangon.

– Cshö Unhi asszony – jelentette ki ünnepélyesen –, Kim Ir Szen elvtárs ölelő karjai várnak minket!

– Mi?! Mit mondott?

A férfi levette a fejről a hosszú hajú parókát.

– Azt mondtam, hogy a Nagy Vezető, Kim Ir Szen tábornok elvtárs ölelő karjai várnak bennünket.

Cshö Unhi sikoltva talpra ugrott, a hajó pedig billegni kezdett. Megragadták, és lenyomták az ülésre. A látása elhomályosult. A teste megbénult, majd elájult.

Sokáig álom és ébrenlét határán lebegett. Emlékezett rá, ahogyan felcipelik egy folyosón, hogy valaki injekciót ad be neki, aztán újra elvesztette az eszméletét. Egy teherhajó fedélzetén, a kapitány kabinjában tért magához. Kim Ir Szen hatalmas, ünnepi portréja mosolygott le rá. Hat napja volt a hajón, egy orvos és a felesége gondoskodtak róla, amíg sokkos állapotban volt. Másik két ember napi huszonnégy órában figyelte minden mozdulatát, egyikük a középkorú férfi volt a csónakból, a neve Im Hokun, ő volt az észak-koreai fedett műveleti részleg igazgatóhelyettese. Cshö Unhi a szomszéd kabinból hallotta I Szanghi zokogását. Rájött, hogy a nő ugyan benne volt az elrablásában, de nem sejtette, hogy őt is Észak-Koreába kényszerítik. Cshö Unhi is sírt. Képtelen volt enni, de magába erőltette a tésztalevest. A negyedik napon felvitték a fedélzetre. Ott állt, bámulta az óceánt, és erőt gyűjtött, hogy a vízbe vesse magát. Az ötödik napon egy tájfun miatt a hajónak le kellett horgonyoznia, ő pedig nézte, amint a vihar elvonul felettük. A hatodik napon, 1978. január 22-én délután három órakor a hajó kikötött az észak-koreai Nampho-öbölben. Cshö Unhit áttették egy másik kis fehér motorcsónakba, amely elvitte egy másik kikötőbe, húszpercnyire a főkikötőtől.

A lábai megremegtek, ahogy a mólóra lépett. Lehajtott fejjel követte az őrzőit, közben próbált nem összeesni. „Fontos személy érkezik” – súgta az egyikük. Egy alacsony, harmincas évei közepén járó férfi lépett oda hozzá. Mao-zubbonya felett vastag, divatos gyapjúkabátot viselt. Egy csillogó Mercedes parkolt mögötte, mellette fényképezőgéppel a kezében, fotózásra készen egy fényképész állt. A kisember mosolyogva nyújtotta felé a kezét. „Köszönöm, hogy eljött, Cshö Unhi asszony – köszöntötte. – Bizonyára kimerítette az utazás. Üdvözlöm önt. A nevem Kim Dzsongil.”

MÁSODIK TEKERC **A KEDVES VEZETŐ KÉT VENDÉGE**

„Ne is figyelj a függöny mögött álló férfira!”

Óz, a nagy varázsló (Frank Morgan), *Óz, a csodák csodája*,
L. Frank Baum regénye alapján
a forgatókönyvet írta: Noel Langley,
Florence Ryerson és Edgar Allan Woolf,
rendezte: Victor Fleming

A remetekirályság

Cshö Unhi hallotta már a nevet, de többet nem nagyon tudott az előtte vigyorgó emberről. A tavalyi évben a dél-koreai újságok szalagcímei tele voltak azzal, hogy Kim Dzsongil súlyos autóbalesetet szenvedett, orvosi gépekhez kötve, zsák krumpliként vegetál egy kórházi ágyon az apja egyik villájában. Voltak magazinok, amelyek nem vették komolyan a balesetet, és azt írták, hogy túlélte egy kudarcba fulladt merényletet. A férfi most ott állt előtte, makkegészségesen, és lefegyverzően szívélyesen.

Cshö Unhi a férfi kinyújtott kezére bámult, és lassan, remegve emelte a karját, hogy kezét fogjon vele. Azonnal villant a vaku – két-három alkalommal is. A fotós tette a dolgát. Cshö Unhi megpróbálta a kabátja gallérja mögé rejtetni az állát.

– Hagyja abba! – kiáltott fel.

A hangja mintha nem is a sajátja lett volna, vékony volt, hisztérikus. A fejében tucatnyi gondolat kavargott: nem akarta, hogy ezt a pillanatot megörökítsék, ráadásul ápolatlan volt, szörnyen nézne ki a fotókon – aztán rájött, mennyire abszurd ezen aggódnia. Kim Dzsongil egy apró mozdulattal jelzett a fotósnak, aki leengedte a fényképezőgépét.

– Ön csodásan fest – mondta Cshö Unhinek. – Ez az elegáns trapéz szövetnadrág remekül áll önnek.

Ugyanazt a ruhát viselte, mint az elrablásának napján. Nem válaszolt. Kim Dzsongil elengedte a kezét, és azt javasolta, sétáljanak egyet a mólón, hogy a több napnyi utazás után visszanyerje az egyensúlyát. Jelzett a két emberének, akik két oldalról finoman közrefogták Cshö Unhit, és tíz percig fel-alá sétáltak vele a mólón. Végül odakísérték egy hosszú, impozáns Mercedeshez. Kim Dzsongil ment elől, a katonai egyenruhába öltözött sofőr kiugrott az autóból, és kinyitotta a hátsó ajtót. Kim Dzsongil utat engedett, hogy Cshö Unhi beszállhasson, majd ő is beült. A testőrök bepréselődtek előre, a sofőr mellé. A motor halkán duruzsolva beindult, az autó elkanyarodott, és eltűnt az éjszakában. Mögöttük két másik Mercedes-Benz fényszórói is felgyulladtak, és követték őket.

*

Annak ellenére, hogy élete java részében Szöulban élt, amely alig 70 km-re feküdt a határtól, Cshö Unhi alig tudott valamit Észak-Koreáról. A kormány minden lehetséges alkalommal démonizálta az észak-koreaiakat, ráadásul a háború vége óta Észak-Korea bezárkózott és eltávolodott, kevés információ jutott csak ki onnan a külvilágba. Abból a kevésből, amit megosztottak, arra lehetett következtetni, hogy a határaikon belül csendes, békés jólétben élnek, és ez teljes ellentmondásban állt azokkal a törekvésekkel, amelyeket az országuk határain kívül kívántak véghez vinni: emberrablások, politikai gyilkosságok, terrortámadások.

Cshö Unhinek mindez eszébe jutott, miközben az autóból a kint elsuhanó tájat nézte. Kim Dzsongil kedvesen szóval tartotta, mintha csak egy rövid taxiútról lenne szó, útban

egy étterem felé. Kérdéseket tett fel neki, amelyekre nem kapott választ. Hideg volt, amikor leszállt a hajóról, és most foltokban havat vett észre az út menti földeken. „Az út nem volt leaszfaltozva – írta később. – Emberi életnek nyomát sem lehetett látni, a táj olyan kihalt volt, mint egy háborús övezet.” Egy apró falun hajtottak keresztül. „Minden kereszteződésben piros-fehér óriásplakátokat helyeztek el, amelyeken különböző szlogenek szerepeltek. »Sokáig éljen Kim Ir Szen!« »Sokáig éljen a Koreai Munkáspárt!« »Villámháború, megsemmisítő csapás.« »Feltétlen és teljes odaadás.«”

Két órával később az út két oldalán tízemeletesnél nem magasabb bérházak tűntek fel. Közeledtek Phenjanhoz. Cshö Unhi hunyorgott, de nem sokat látott. A városban vaksötét volt, a közvilágítás nem működött, az otthonok és az irodaházak ablakai sötétek voltak. Mint később megtudta, Észak-Korea 1976-ban kétmillió dollárnyi külföldi kölcsönt nem fizetett vissza, és elkezdtek spórolni az árammal. „Ez a Potong kapu – mondta Kim Dzsongil, és a láthatatlan látnivalókra mutogatott az ablakon át. – Az meg ott a Moran-csúcs.”

Negyvenöt perccel később az autó lehajtott a főútról, és rátért egy kanyargó, aszfaltozatlan útra, amely egy őrházhoz vezetett. Az ott álló örök szalutáltak, a kapu pedig kinyílt. Pár száz méterrel arrébb újabb őrház következett, újabb tisztelgő katonákkal. Az út végén hatalmas fenyők árnyékában egy terebélyes, földszintes villa bújt meg. Az autó megállt.

Kim Dzsongil körbevezette a hivalkodó villában, megmutatta a hálószobákat, a nappalit, a könyvtárat és a házi mozi termet. Minden szobában volt legalább egy giccses kristálycsillár, japán kütyük mindenhol – mindez bizarr, nyers energiát kölcsönzött a háznak, amolyan „Las Vegas találkozik Vlagyivoszttal” érzés jellemezte, ahogy Cshö Unhi később írta. Visszakanyarodtak a ház elé, ahol egy negyvenes éveielején járó nő várta őket. Egyszerű ruhát viselt, és az arckifejezéséről sem lehetett leolvasni semmit.

– Ez itt Kim Hakszun elvtársnő – mondta Kim Dzsongil, majd a nőhöz fordult. – Viselje gondját a vendégünknek, tegyen róla, hogy jól érezze magát nálunk!

Majd, valamivel kedvesebb hangon, Cshö Unhihez szólt:

– Kérem, érezze magát otthon!

Hátralépett, rábólintott az egyik emberére, aki azonnal Cshö Unhi mellé állt.

– Cshö Unhi asszony, önnél van a dél-koreai útlevele. Kérem, adja át nekem!

Nem volt értelme ellenállni, így kivette a táskájából az okmányt, és odaadta a férfinak.

– És magánál van a dél-koreai személyi igazolványa is. Azt is el kell kérnem.

Miután megtette, a férfi odament Kim Dzsongilhez, és átadta neki a dokumentumokat. Kim Dzsongil zsebre tette őket, bólintott, majd elment. Kim Hakszun intett, hogy Cshö Unhi kövesse az étkezőbe, ami nagyjából 140 m-re állt a főépülettől. Odabent az asztal roskadozott „a sült rák, a nyers hal, a marhaoldalas és a tengernyi koreai, japán és kínai étel súlya alatt” – írta Cshö Unhi. Gombócot érzett a torkában, a gyomra forgott, és akármennyire is bátorította Kim Hakszun, mindössze egy levest volt képes legyúrni. Később Kim Hakszun Cshö Unhit a hálószobájába vezette, amelyet már előkészítettek a számára. „Jó éjt!” – mondta az észak-koreai nő, mielőtt visszavonult volna a saját szobájába.

Cshö Unhi becsukta a háló ajtaját, de észrevette, hogy nem lehet bezárni.

A ház egyetlen ajtaját sem lehetett kulcsra zárni.

Cshö Unhi később megtudta, hogy a villa az 1-es Számú Épület nevet viseli. A következő kilenc hónapban az lett az otthona. Kim Dzsongil mindennap friss virágot küldött neki, és egy orvost is, aki ellenőrizte az egészségi állapotát, és étrend-kiegészítőkkel látta el. Az első pár hét minden éjszakáján a gyermekei nevét kiabálta, és a könnyeivel küszködve aludt el. Az észak-koreaiak keveset beszéltek, már ha megszólaltak egyáltalán. Cshö Unhi észrevette, hogy az orvos „művelt és udvarias”, de kerülte az egyenes válaszokat. Ha a szülővárosáról kérdezte, vagy arról, járt-e délen, esetleg hogy tudja-e, miért rabolták el, hirtelen elhallgatott, majd témát váltott.

Az örök és Kim Hakszun ugyanígy viselkedtek, bár a nap minden percét a lakásban töltő Kim Hakszun egyre közelebb került Cshö Unhihez. Kim Hakszun volt Cshö Unhi „oktatótisztje”, és mint ilyen, az volt a dolga, hogy folyamatosan figyelje őt, ellássa mindennel, amire csak szüksége van, és hogy tapintatosan bevezesse az észak-koreai mindennapokba. Fiatalkorában a Manszude Művészeti Csoport énekes volt, így találkozott Kim Dzsongillel, akinek később – elmondása szerint – a „bizalmasa” lett. Hogy ez eufemizmus volt-e, Cshö Unhi nem tudta megmondani. Kim Dzsongil teljes mértékben megbízott Kim Hakszunban, és ahogy kiöregedett a művészeti csoportból – a Kimek nem szerették, ha az előadóművészek 25 évnél idősebbek –, áthelyezték Kim Dzsongil egyik villájába személyzetnek. Hogy múlassa az időt, Kim Hakszun zongorázott, halkan dallamokat dúdolt a *600 dalgyűjtemény*ből és a *Kim Dzsongil-énekeskönyv*ből: mindkettő tele volt a Nagy és a Kedves Vezetőt dicsőítő himnuszokkal. Cshö Unhivel sétákat tettek a ház körüli kertben, Cshö Unhinek így alkalma nyílt megfigyelni, hogy négy másik épület is van a birtokon, amelyeket betonfal vesz körül, azon kívül pedig volt egy szögesdrót kerítés is. Fegyveresek őrzésként álltak a kerítés mindkét oldalán éjjel-nappal.

Mielőtt Cshö Unhi beköltözött volna, a házat minden elképzelhető luxuscikkkel felszerelték. Ráadásul naponta küldött ajándékokat Cshö Unhinek, hogy meglágyítsa a szívét: Estée Lauder kozmetikumokat, japán fehérneműket, dobozokat tele ruhákkal, hagyományos és divatos öltözékeket. A kozmetikai termékek pontosan olyanok voltak, mint amelyeket Szöulban is használt, a ruhákat – a fehérneműktől az alkalmi ruhákig – a méretére igazították, hogy tökéletesen álljanak rajta. Minden egyes étkezés valóságos bankett volt.

Az ötödik nap délutánján Kim Hakszun rontott be Cshö Unhi szobájába. „A Kedves Vezető, Kim Dzsongil elvtárs meghívta egy vacsorára – jelentette be lihegve. – Sietnünk kell, hogy elkészüljünk!”

Egy Mercedes Phenjanba vitte őket, végimentek egy mellékutcán, majd behajtottak egy magas fallal körbevett udvarra. A bejáráshoz vezető lépcső tetején Kim Dzsongil várta őket. Közben Cshö Unhi és Kim Hakszun odasétáltak hozzá, mosolyogva nézte őket.

– Üdvözlöm, Cshö Unhi asszony! Sikerült kipihennie magát?

Cshö Unhi nem szólt semmit. A mélyen meghajló Hakszunt követve ő is meghajolt, de olyan visszafogottan, amennyire csak lehetett,

– Kerüljünk beljebb! – javasolta Kim Dzsongil. Végigvezette őket a fogadótermen, közben folyamatosan beszélt. – A dél-koreaiak egyfolytában arról hablatyolnak, hogy agyhalott vagyok, egy ember formájú krumplis-zsák – utalt az autóbalesetéről szóló pletykákra, majd felnevetett. – Most mit szól hozzá?

Cshö Unhi nem válaszolt, mire Kim Dzsongil megállt, és hiú, drámai pózba vágta magát.

– Ugyan már, Cshö Unhi asszony, mégis, mit gondol? Hogy festek? Akkora vagyok, mint egy darab szar, amelyet egy kerti törpe tolt ki magából, igaz?

Cshö Unhi majdnem felnevetett. Teljesen váratlanul, de úgy érezte, az idegessége szemernyit enyhült. Kim Dzsongil elégedettnek tűnt, hogy sikerült megtörnie a jeget. Egy folyosón át egy hatalmas, felcícomázott, vakítóan kivilágított terembe értek, amely tele volt művirágokkal. Cshö Unhi olyannak találta, mint egy vidéki diszkót.

– Na, mit szól? – kérdezte büszkén Kim Dzsongil. – A belső dolgok mindig fontosabbak, mint a külsőségek. Kívülről nem túl mutatós, de ha az ember veszi a fáradságot, és bent is körülnéz, nem bánja meg.

Körbevezette őket a terem közepén lévő asztal körül. Már szervírozták a vacsorát. Nyugati és koreai ínycségeket fogyasztottak, amelyeket konyakkal, francia fehérborral, ginszengborral és *szodzs*uval öblítettek le. A számára fenntartott helyen ülő Cshö Unhi lassan felismerte a többi vendéget is: ők voltak a motorcsónakos férfiak a Repulse-öbölből. Levett parókáik alatt rövidre nyírt, katonai frizurát viseltek. Ott volt a férfi, aki a Namphóig tartó tengeri utazáson figyelt rá, és a testőrök, akik csónakon a szárazföldre vitték. Rádöbrent, hogy azért hívták meg, hogy egy kellemes, társasági estét töltsön el azokkal, akik elszakították az otthonától, a gyerekeitől és egy idegen országban tartották fogva. Kim Dzsongil helyet foglalt, így a többiek is leülhettek. A pincér teletöltötte a Kedves Vezető poharát Hennessyvel. Kim Dzsongil nagyot kortyolt, majd Cshö Unhire pillantott.

– Kérem, Cshö Unhi asszony, igyon egy kortyot!

*

Ez volt az első a rengeteg Kim Dzsongil rendezte vacsora közül, amelyen Cshö Unhi az évek során részt vett Észak-Koreában. Rendszerint szerdán vagy pénteken voltak, este nyolckor kezdődtek, és másnap, a kora reggeli órákban értek véget. A vacsorákat mindig ugyanabban az épületben rendezték, amelyet a párttagok csak Halas Háznak neveztek, méghozzá azért, mert a második bálteremben volt egy padlótól a mennyezetig érő, 8 m széles, tengeri nagyhalakkal teli akvárium. Bizonyos alkalmakkor, mint amilyen az az este is volt, csak kevesen voltak, a vacsorát filmvetítés követte, de a vendéglista rendszerint negyven-ötven fős volt, és a népköztársaság szűk elitje vett részt rajta.

Kim Dzsongil hétköznapi rendezett partijai nagy hírnévnek örvendtek a hatalmasok körében, mivel óriási befolyásuk volt a pártpolitikára. „Sok kulcsfontosságú döntést ott hoztak meg – árulta el az észak-koreai politikus, Hvang Dzsangjop –, főleg személyi kérdésekben.” Kim Dzsongil a párt és a Politikai Bizottság fontos tagjait, befolyásos tábornokokat, a kedvenc filmsztárjait, színházi színészeit hívta meg, a lista pontosan tükrözte, kik tartoznak a belső köreihez – de azért is hívott meg olykor embereket, hogy megnézzék, vajon érdemesek-e arra, hogy bennfentesek legyenek. Kim Dzsongil szeretett húga majdnem mindig ott volt. A vendégek egy pohár whiskyt, brandyt vagy konyakot kaptak a bejáratnál, amelyet egy hajtásra le kellett dönteniük, különben nem léphettek be. Pár héttel később Kim Hakszun megtanította Cshö Unhit, hogy mindig legyen nála zsebkendő, hogy kiköphesse az italt, mielőtt beérne a terembe.

Kim Dzsongil ritkán érkezett korán. Akkor szeretett odaérni, amikor a buli már javában tartott. Amint belépett, a vendégek felálltak, és addig tapsoltak, amíg le nem ült. És miután Kim Dzsongil helyet foglalt – mindig az asztalfőn, a lehető legközelebb a színpadhoz, és csak különleges vendégek ülhetek mellé –, a pincérek felszolgálták az ételt. Kim Dzsongil szerette utasítani a zenekart, akár egy-egy dal közben is félbeszakította őket, hogy saját nótát kérjen. Néha megkért egy-egy különleges vendéget, hogy álljon fel, és énekelje el a kedvenc dalát, volt, hogy azért, mert szerette a hangjukat, máskor azért, hogy kínos helyzetbe hozza őket. Kim Dzsongilt tilos volt visszautasítani. Akárkihez is szólt, mesélte Cshö Unhi, annak a vendégnek fel kellett pattannia, akár teli szájjal is azt mondania, hogy „Igen, uram!”, és addig állva maradnia, amíg Kim Dzsongil nem intett, hogy leülhet.

A vacsora után madzsongoztak, ruletteztek, és lányok is érkeztek, hogy a vendégek kedvében járjanak. Az Örömbriád volt az egyik legvonzóbb dolog Kim Dzsongil estéyeiben – Korea leggyönyörűbb fiatal nőit Kim Dzsongil saját maga válogatta ki. Engedelmesek voltak, és illemtudóan viselkedtek. A hadsereg kötelékébe tartoztak, és minden lánynak ugyanaz volt a rangja: a testőrosztag hadnagya. Három csoportba osztották őket: az énekes-táncos csoportba, amely a vendégeket szórakoztatta, a boldogság csoportba, amely a masszázsért felelt, végül a kielégülés csoportba, amelynek tagjai szexuális szolgáltatásokat nyújtottak.

Kim Dzsongil ezeken az összejöveteleken sosem nyúlt a lányokhoz, nem is énekelt és nem is táncolt. Ült, ivott, Rothman Royalst szívott és dirigált. Felkapta a pálcáját, vezényelte a zenekart, vagy arra bátorította a vendégeket, hogy merészebben üzzék a szerencsejátékokat. Néha ő is játszott, de csak röviden, ami mindig úgy végződött, hogy az osztóval játszott, és nagyon hamar feltette mindenét. („Azt hiszem, megértettem valamit Kim Dzsongil személyiségéből, miközben a háttérből figyeltem” – mondta Cshö Unhi.) Egy párttag követte minden lépését az este során, és mindent feljegyzett, amit a Kedves Vezető mondott. Ezeket rögzítettek, majd szétosztották a párttagok között, és azonnal hivatalos instrukciók lettek az elhangzottak – akár este nyolckor mondta őket Kim Dzsongil, még józanul, akár hajnali háromkor, mattrészen. Ittasan egy szempillantás alatt léptetett elő vagy rúgott ki embereket. Nehezen lehetett lépést tartani vele a beszélgetések során, elkalandozott, hirtelen témát váltott, és boldogan árult el olyasmiket is, amiket nem lett volna szabad.

A parti néha teljesen abszurd fordulatot vett. Hvang Dzsangjop azt állította, hogy többször is szemtanúja volt, amint Kim Dzsongil stábja 2 m átmérőjű gömböket töltött meg ajándékokkal – tulajdonképpen hatalmas piñatákat készítettek –, ezeket Kim Dzsongil egy speciális fegyverrel szétlőtte, mire ajándékeső hullt a vendégek nyakába, akik aztán egymás hegyén-hátán mászva próbálták megszerezni a legjobb darabokat. Legalább egy alkalommal megtörtént az is, hogy Kim Dzsongil parancsára egy maroknyi táncos meztelenre vetkőzött, és táncolni kezdett. Kim Dzsongil aztán utasította a Politikai Bizottság tagjait: „Táncoljatok, de nem érhetnek hozzájuk. Ha mégis, akkor tolvajok vagytok!”

A férfiak odatopogtak a nőkhöz, táncoltak velük, de vigyáztak, hogy jól látszódjon, egy ujjal sem érnek hozzájuk. Pár perc múlva Kim Dzsongil rájuk vakkantott, hogy hagyják abba. „Valószínűleg Kim Dzsongil ezeken az estéken állította össze szűkebb alattvalói körét – mondta Hvang. – Meghívta a megbízható embereit egy-egy estélyre, és közben

közletről tanulmányozta őket. Azokat meg szétvetette a büszkeség, hogy a Nagy Vezető közeli beosztottjai lehetnek... Ezeken az alkoholtól fűtött partikon a részvegeknek csak arra kellett figyelniük, hogy tisztelettudóan viselkedjenek Kim Dzsongillel, egyébként bárkivel úgy beszélhettek, ahogy jólesett, tekintet nélkül az illető rangjára.”

Kim Dzsongil ezeket a partikat szentnek tekintette, és bárki, aki kiszivárogtatta, mik történnek ott, súlyos büntetésre számíthatott. Hajthatatlan volt, hogy az összejövetelekhöz az apjának nem lehet semmi köze, sőt nem is tudhat róluk, és ezt a kívánságát erőszakosan és kegyetlenül be is tartatta. Volt egy híres eset, mesélte Hvang, amikor „Kim Dzsongil egyik titkára egyszer berúgott, és beszámolt a feleségének a Kedves Vezető erköcstelenségeiről. A jó feleség, egy művelt és erkölcsös asszony, valósággal sokkot kapott, és némi gondolkodás után úgy döntött, levelet ír Kim Ir Szennek. A levélben azt kérte, dorgálja meg a fiát. Mondani sem kell, a levél Kim Dzsongilnél kötött ki, aki újabb piálást szervezett, és letartóztathatta a nőt, akit azonnal a színe elé vittek. Az összes jelen lévő vendég előtt ellenforradalmárnak bélyegezte, és parancsba adta, hogy ott helyben lőjék főbe. A szerencsétlen nő férje könyörgött Kim Dzsongilnek, hadd lőhesse le ő a feleségét. Kim Dzsongil teljesítette a titkára kívánságát: a kezébe adott egy pisztolyt, hogy a férfi maga végezzen a feleségével.”

*

Cshö Unhi egyetlen gyilkosságot sem látott a bálteremben, és piñatákat sem. Egy alkalommal mégis szemtanúja volt egy bizarr játéknak. Az egyik vacsora kellős közepén Kim Dzsongil hirtelen felkiáltott: „Katonai uniformis!”

Erre minden férfi vendég a széke alá rejtett egyenruháért nyúlt, belebújt, majd elkezdtek az asztal körül futni, amíg Kim Dzsongil megálljt nem parancsolt. Később ismét felkiáltott: „Haditengerészeti uniformis!”

Ugyanaz következett, csak egy másik egyenruhában. Miközben a vendégek körbe-körbe rohantak, egy pincér segített Kim Dzsongilnek belebújni a tábornoki vagy a tengernagyi egyenruhájába, a mellkasát és a vállát gigantikus csillagok és rangjelzések díszítették. Egyszer, miután jót nevetett azon, amit a vendégek diszkózásnak hívnak („tánc helyett csak körbe-körbe ugráltak” – magyarázta Cshö Unhi), Kim Dzsongil megkérte Cshö Unhit, hogy mindenkit – tábornokokat, hírszerző tiszteket és a lányokat is – tanítson meg diszkótáncolni. Egy másik héten Cshö Unhi hagyományos rózsaszín hanbokban érkezett a vacsorára. Kim Dzsongil megdicsérte: „a hosszú szoknyához illik a rövid frizura”, majd parancsba adta, hogy az összes előadócsoporthoz női tagja vágassa rövidre a haját, hogy jobban hasonlítsanak rá.

Az esetek többségében Cshö Unhi trófeaként ült Kim Dzsongil mellett, és büszkén mutatták be a különleges vendégeknek. Cshö Unhi ezeken a partikon döbrent rá, hogy nem Kim Ir Szen rendelte el az elrablását, hanem Kim Dzsongil. Bár társasági ember volt, Kim Dzsongil idegesítő, dicsekvő és követelőző házigazdának bizonyult. „Azt hitte, mindent megtehet – emlékezett vissza Cshö Unhi. – Egyfolytában felvágott.”

Folyamatosan dél-koreai filmekről beszélt, kinevette, ahogy a dél-koreai színészek gyatrán utánózták az északi akcentust (és ezt pont ő mondta, akinek a filmjeiben a fehér nyugatiakat fehérre kent képű koreai színészek játszották), valamint szerette, ha Cshö Unhi énekel neki. A dél-koreai dalok voltak a kedvencei, de rajta kívül az országban

mindenkinek meg volt tiltva, hogy ilyeneket hallgasson (kivéve a partijain), ám végre ott volt neki Cshö Unhi, aki ismerte azoknak a daloknak a szövegét, amelyeket dúdolni szokott. Majdnem minden héten megkérte Cshö Unhit, hogy csatlakozzon a zenekarhoz, és énekeljen el neki egy-két számot. Minél melankolikusabb, annál jobb, mint például Kim Patti dala, a „Búcsú”.

*„Ha nem is akarok, néha rá gondolok, még ha távol is jár.
Az ígéretre, amit azon éjjelen tett, talán meg is bánta már.
Elválasztanak minket a hegyek, a messzi, messzit ávol.”*

Miközben Cshö Unhi énekelt, a hangja elcsuklott, a szája remegni kezdett. Könnyek futottak végig az arcán. A vendégek minden egyes alkalommal azt hitték, hogy elragadtatott színészi alakítást látnak, talpra ugrottak, dobogtak a lábukkal, és fülsiketítő tapsban törtek ki.

*

Egyik éjjel, pont egy hónappal az elrablása után, Cshö Unhi a szobájában ült, amikor megszólalt a telefon. Azonnal tudta, hogy Kim Dzsongil az: a telefonokról nem lehetett kimenő hívásokat kezdeményezni, és ez a vonal a Vezető fiának volt fenntartva. Felvette, és meglepődve hallotta, milyen izgatott Kim Dzsongil hangja – olyan volt, mintha spicces is lett volna.

- Elfoglalt? – érdeklődött.
- Nem.
- Lenne kedve átjönni hozzám? Ma van a születésnapom.

Pillanatokon belül egy Mercedes érkezett a házához, amely elvitte Kim Dzsongilhez. Amikor odaértek, Kim Dzsongil már az ajtóban állt.

- Cshö Unhi asszony! Hogy szolgál az egészsége? Úgy hallom, már jobban van. Bevezette a lakásba, és elárasztotta bókokkal. Cshö Unhi megköszönte őket.
- Van bármi, amivel elégedetlen? – kérdezte. – Ha elégedetlen, kérem, szóljon nekem!
- Ó, szó sincs róla. Lekötelez a figyelme.

Kim Dzsongil felnevetett.

- Tényleg így érzi magát?

Átsétáltak a vendégszobán, ahol a sarokban egy vetítővásznat állítottak fel. Cshö Unhit meglepte, milyen szerény és puritán a ház berendezése.

- Kedves Vezető! – kezdte Cshö Unhi, felbátorodva, hogy Kim Dzsongil lakásában van.
- Elnézést, hogy ezt kell kérnem, de nem mehetnék haza, Dél-Koreába? Dolgom van ott. Ott van a családom, a tanáram, diákok százai, akikről gondoskodnom kell. Aludni sem tudok, mert mindig rájuk gondolok. Kérem!

Kim Dzsongil úgy tett, mintha alaposan átgondolná a dolgot.

- Értem a dilemmáját – mondta végül. – De, kérem, legyen türelemmel! Terveim vannak, és ez mindkettőnket érint... A problémáját pedig hamarosan megoldjuk.

Cshö Unhi úgy érezte, mintha még mondani akarna valamit, ám abban a pillanatban egy kövérkés kisfiú szaladt be a szobába. Sötétkék katonai egyenruhát viselt, kerek arca, fekete haja volt, és feltűnően hasonlított Kim Dzsongilre.

– Magának van egy fia! – kiáltott fel Cshö Unhi.

– Igen, és egy lányom is, de ő most nincs itt.

Cshö Unhi lehajolt a kisfiúhoz.

– Milyen helyes fiúcska vagy! – mondta. – Hány éves vagy?

– Hét – válaszolt a fiú.

– És hogy hívnak?

A kisfiú a kérdésre elbátortalanodott. Az apjára pillantott, majd kibökte:

– Miért akarja tudni a nevem?

Kim Dzsongil felnevetett, és megsimogatta a fia fejét.

– Amikor a felnőttek megkérdezik a neved, akkor úgy illik válaszolni, hogy „az én nevem...”

– Ááá – mondta a fiú, és Cshö Unhihez fordult. – Az én nevem Kim Dzsongnam.

A gyerek még sosem találkozott senkivel, aki ne tudta volna a nevét.

Amint Kim Dzsongil átvezette őket az étkezőbe, megjelent Kim Dzsongnam dadája, és a kisfiút átvitte egy másik szobába.

Hat férfi ült az asztalnál, és egy nő egymagában állt oldalt. Kim Dzsongil odasétált hozzá.

– Cshö Unhi tanárnő, íme a feleségem – mondta Kim Dzsongil, annak ellenére, hogy Szong Hjerimmel hivatalosan sosem házasodtak össze. – Ők pedig a rokonaim, akik velem együtt ünnepük a születésnapomat.

Cshö Unhi hatalmas, pazarló születésnap partira számított, nem csendes, családi vacsorára. Szong Hjerim üdvözölte. Cshö Unhi úgy tippelt, hogy 158 cm magas lehet, nagyjából akkora, mint Kim, és annak ellenére gyönyörű volt, hogy egyszerű, nyugati stílusú otthoni ruha volt rajta.

– Nagyon örvendek – mondta Szong Hjerim halkán, majd Kim Dzsongilhez fordult. – Olyan sokakat hívtál meg az utolsó pillanatban, Mit fogok én itt csinálni?

– Jaj, ne aggódj már! Cshö Unhi asszony különleges vendégünk.

Szong Hjerim nem szólt semmit. Kim Dzsongil az évek során egyre távolabbra sodródott tőle, színésznőkkel, egykori egyetemista évfolyamtársaival és az apja nagyköveteinek feleségeivel bonyolódott viszonyokba, ezért a nőt az elmúlt években pánikrohamok gyötörték, és néha depresszióba zuhant. Sokan észrevették, hogy Kim Dzsongil hódításai feltűnően hasonlítanak néhai édesanyjára.

1974-ben Kim Ir Szen – akinek még mindig fogalma sem volt arról, hogy a fia Szong Hjerimmel él. – megparancsolta a fiának, hogy nősüljön már meg végre. Kim Dzsongil alázatosan engedelmeskedett, és elvette Kim Jongszukot, egy táborno lányát, aki gépíróként dolgozott Kim Ir Szen irodájában. Kim Jongszuk hamarosan lánygyermeket szült neki, de Kim Dzsongil nem foglalkozott a hivatalos feleségével. Nem csinált párttagot a feleségéből, és igazán sosem vált az élete részévé. „A személyének csupán annyi jelentősége volt, hogy hivatalosan ő volt a feleségé” – írta később Kim Jongszuk testvére.

Kim Dzsongil akkoriban kezdett bele egy harmadik tartós viszonyba. A lány japán származású volt, Ko Jonghi, az Örömbriád egyik táncosa, aki az 1980-as évek elején két fiúgyermeket szült neki. Szong Hjerim azzal fenyegetőzött, hogy elszökik a gyerekekkel, sőt beszámol Kim Ir Szennek a titkos viszonyról. Kim Dzsongil arra kérte, hogy higgyen

benne, tartson még ki egy kicsit – majd megparancsolta a személyzetnek, hogy „a saját biztonsága és a magánszférája érdekében” soha ne engedjék ki a házból.

1975-ben, két évvel azt követően, hogy megszabadult Kim Jongdzsu nagybácsitól, és biztosította az utódlást, Kim Dzsongil végül elárulta apjának, hogy Szong Hjerimmel van egy közös fiuk. A segítők beszámolója szerint Kim Ir Szen egy rövid ideig zaklatottnak tűnt, majd amikor megpillantotta az unokáját, előntötte a büszkeség. Mindezek ellenére Szong Hjerimet elzárva tartották a saját lakásában, és a nő idővel rettegni kezdett Kim Dzsongil megalomániájától és haragjától. Belefáradt a magányba és a fájdalomba. Az idegesség úgy rágta a szervezetét, mint valami kór.

Kim Dzsongil születésnap vacsorájára élő pontyot szolgáltak fel, amely még mozgott a tányéron, ezt körtekimcsi, édes gyümölcsbe töltött erjesztett káposzta követte. Mindenki Hennessyt ivott, és mindenki tósztot mondott Kim Dzsongil születésnapja alkalmából, természetesen minden tószthoz teletöltötték a poharakat. Cshö Unhi is mondott egy köszöntőt a Kedves Vezető születésnapja alkalmából, mert bárdolatlanság lett volna, ha nem teszi. Kim Dzsongil roppant vidám volt.

– A feleségem nem túl okos – mondta Cshö Unhinek. – Az otthonteremtéshez viszont nagyon ért. És hát nem éppen ez minden nő feladata? Végeredményben a nők dolga, hogy rendben tartsák a házat, és felneveljék a gyerekeket. Szerintem el kellene mennie vele valamikor a termálvizes fürdőbe.

Aztán, magához hívta Szong Hjerimet, aki kirobogott a konyhából.

– Drágám, ha legközelebb mész a fürdőbe, vidd magaddal Cshö Unhi asszonyt is! Gyengélkedik a szíve.

Cshö Unhinek fogalma sem volt, honnan tudhatja ezt Kim Dzsongil. Még az őt rendszeresen megvizsgáló doktornak sem mondott semmit erről.

– Valóban? – mondta Szong Hjerim. – Nekem is hasonló problémám van. Mindenképpen el kell jönnie velem a fürdőbe.

Miközben az est zajlott, Kim Dzsongil otthagya az asztalt, és – ahogy sok más apa is az 1970-es években – egy Super8-as kamerával tért vissza, hogy megörökítse az ünneplést. Amikor asztalt bontottak, és átmentek a nappaliba, a frissen előhívott filmet berakta a vetítőbe, hogy mindenki megnézhesse az anyagot. A felvétel életlen volt, rózsaszínű, a kamerakezelés bizonytalan. Mindenki jót nevetett ezen, még ő is. Napnyugtakor a parti véget ért, Cshö Unhi indulni készült. Amint Kim és a testőrök kikísérték a kertbe, Cshö Unhi megdöbbsent, hogy robbanások hangját hallja. Az ég vakítóan kivilágosodott. Az arcára kiülő rettegést látva Kim Dzsongil felnevetett.

– Az elvtársak tűzijátékot rendeznek a születésnapom alkalmából!

Ahogy a Mercedesben ülve elhajtottak, a jelenet beleégett az elméjébe. Pár hete még két gyereket nevelő elvált nőként az otthonában élt, és amiatt aggódott, hogy az iskolája csődbe mehet. Ma pedig együtt töltötte a napot Kim Dzsongil lel, egy kommunista diktátor fiával, aki filmen örökítette meg a saját születésnapját, miközben a háttérben tűzijáték ropogott.

11. Meggvádolva

„Azt reméltem, hogy 1978 jó évem lesz” – írta Szin Szangok később. Két éve nem készített filmet, de úgy tűnt, a helyzete végre kezd jobbra fordulni. Kim Hjonguk egykor a Koreai Központi Hírszerző Ügynökségnél dolgozott, és Szin Szangok barátja volt. Ő is kiesett Pak Csong Hi elnök kegyeiből, azóta New Jersey-ben élt száműzetésben. Szin Szangok az ő segítségével folyamodott vízumért, hogy letelepedhessen az Egyesült Államokban.

Hollywood volt az otthona kedvenc filmrendezőjének, Charlie Chaplinnek és a Columbia Pictures stúdióinak, amelyet a Szin Film buzgón igyekezett utánózni. A filmgyártást nem bénította meg a politika és a cenzúra. Szin Szangok nem szakította meg teljesen a kapcsolatát O Szumival, de azt sem tervezte, hogy vele élje le az életét. Mivel a dél-koreai kormány nagyon szigorúan kezelte a kiutazási kérelmeket, nem volt valószínű, hogy O Szumi követni tudja majd az Egyesült Államokba – ezzel tulajdonképpen le is volt zárva az ügy.

Szin Szangok biztos volt benne, hogy elég gyakran vissza fog látogatni Szöulba, hogy lássa a gyerekeit. A kicsik most vele éltek, de amíg ő külföldön volt, a testvére családjánál laktak, így majd kapcsolatban maradhat O Szumival. Lehetséges, hogy a tervei nem nyerik el O Szumi tetszését, de ez nem nagyon zavarta.

Egyedül Cshö Unhi aggasztotta. Két hét telt el azóta, hogy elment Hongkongba, és még mindig nem tért vissza Szöulba, Szin Szangok másnapra már lefoglalt egy jegyet egy Los Angeles-i járatra, de egyre jobban aggódott. Úgy döntött, hogy mielőtt elmegy, felhívja I Jongszenget, a kínai képviselőjét Hongkongban. Minden bizonnyal csak túlaggódja, gondolta Szin Szangok, és I Jongszeng gyorsan megnyugtatja majd.

– Találkoztál Cshö Unhivel? – kérdezte, miután túlestek a formaságokon.

A vonal túlsó felén rövid csend támadt.

– Nem telefontéma – mondta végül I Jongszeng, – Gyere Hongkongba!

– Hogy érted? Mi történt vele?

– Hongkongba kell jönnöd. Kérlek, utazz ide!

*

Másnap Szin Szangok a hongkongi reptéren találkozott I Jongszenggel, aki elég idegesnek és bizonytalannak tűnt. Kim Gjuhva, a Szin Film igazgatója és I Jongszeng kollégája is ott volt. A hotelben Kim Gjuhva közölte a tényeket Szin Szangokkal: Cshö Unhi január 14-én eltűnt, a poggyászát a szállodában hagyta. Azóta senki sem hallott felőle, és a szobájában sem járt senki. Szin Szangok egy darabig csak zavartan ült.

– Nem volt a szobájában tíz napja – mondta.

– Úgy fest – válaszolta Kim Gjuhva.

– Lehet, hogy kirabolták? Bár szerintem nem lehetett nála sok készpénz.

Jól ismerte az exfeleségét.

– Valószínűleg nem érte közlekedési baleset – mondta Kim Gjuhva. – Ha az történt volna, benne lett volna a lapokban.

Szin Szangok egyetértett vele.

– A hotelben nagyon idegesek. Ott hagyták a bőröndjeit a szobájában.

– Kell, hogy legyen valami nyoma, valami jel. Kivel találkozott Hongkongban?

– Vang Tung-Illel – kezdte Kim Gjuhva. – Rajta kívül még I Szanghivel és...

– I Szanghivel?!

Szin Szangok emlékezett a nőre. Kim egyik barátja volt, aki gyakran járt a hongkongi irodájukban, volt egy aranyos kislánya, akit mindig magával hozott. Mindig is nyugtalanítónak találta I Szanghit. Ha összefutott a nővel, az egyfolytában fényképeket készített róla, elmondása szerint „szuvenirnek”. Ha Szin Szangok jól emlékezett vissza a beszélgetésükre, évekig volt egy kávézója Szöul mozikkal teli negyedében, aztán azt tervezte, hogy elindul egy képviselői posztért a választásokon, később pedig számtalan üzleti úton vett részt Makaóban és Kantonban. A férje egy Észak-Koreát támogató üzletember volt, aki Dél-Koreából Kínába költözött, és az északi országgal állt üzleti kapcsolatban. I Szanghi azt mondta, gyakran utazik Phenjanba.

Ezek az információk villantak át Szin Szangok gondolatain, de volt egy szó, amely szöveget ütött a fejébe: *Phenjan*. Pár éve pletykák kezdtek terjengeni arról, hogy embereket raboltak el és hurcoltak Észak-Koreába, továbbá feltűntek olyan, északról szökött állítólagos dezertőrök, akik nem önszántukból kötöttek ki ott. A zongoraművész Pek Konu és a felesége, a színésznő Jun Dzsonghi azt állították, hogy észak-koreai ügynökök alig hat hónapja, 1977 júliusában megpróbálták elrabolni őket Zágrábban.

– Hogy találkoztak? – kérdezte Szin Szangok.

– Bemutattam őket egymásnak, és egészen jól kijöttek – válaszolta Kim Gjuhva.

– Hol van ez a nő?

– Próbáltam párszor hívni, de senki sem vette fel. Elmentem a házához, de ott sem volt senki.

– Akkor lehet, hogy mindketten eltűntek.

– Nagyon úgy néz ki – állapította meg Kim Gjuhva.

– Gondolod, hogy az észak-koreaiak állnak emögött? – szaladt ki Szin Szangok száján.

Kim Gjuhva tudta, hogy I Szanghi észak-koreai férjére gondol.

– Nem hinném. Miért csinálnának ilyesmit?

– Ki hívta meg Cshö Unhit Hongkongba? Ki fizette a költségeit? – kérdezte Szin Szangok.

– Fogalmam sincs – válaszolta Kim Gjuhva, aki láthatóan kínosan érezte magát.

Egy darabig egyikük sem szólt semmit. Éppen csak nekikezdtek, máris zsákutcába jutottak. Szin Szangok elment a rendőrségre és a dél-koreai nagykövetségre, bejelentette a felesége eltűnését. Próbálta megtalálni I Szanghi lányát, de egy ideje nem ment iskolába. Aztán – talán a rá jellemző egoizmus, talán a kétségbeesés miatt, hogy kockáztatja a saját terveit – elrepült Los Angelesbe. Az életrajzában így ír erről a döntéséről: „A jegyemet lefoglaltam, és bonyolult lett volna átíratnom, különösen, mivel közeledett a kínai holdújév.” Így aztán megoldatlanul hagyta a felesége eltűnésének ügyét, és felszállt a gépre.

A következő majdnem három hetet az Egyesült Államokban töltötte. Találkozott a barátjával, a hírszerző ügynökség egykori vezetőjével, Kim Hjongukkal. Megbízott egy bevándorlási ügyekre szakosodott ügyvédet – első részletként adott neki kétezer dollárt, egy jelentős részét annak a pénznek, ami megmaradt a csőd után majd benyújtotta a kérelmét egy átmeneti, O vízumra, amelyet olyan egyének kérelmezhetnek, akik „a művészetek terén nemzetközileg elismert különleges teljesítménnyel és kiemelkedő képességekkel” rendelkeztek.

Hogy ezt megkapja, szüksége volt egy amerikai cég támogatására, így felkereste Robert Wise-t, a *West Side Story* és *A muzsika hangja* rendező-producerét. Amikor a Steve McQueen főszereplésével készült *Homokkavicsok* című filmet forgatta Kínában 1966-ban, Wise beleszeretett a Távol-Keletbe. Olyan ember volt, aki hitt a közösség erejében, és szenvedélyesen támogattott más filmkészítőket. Beleegyezett, hogy segít Szin Szangoknak.

Szabadidejében Szin Szangok felvázolta egy filmtervét a Csipkerózsika nyomán, ez lett volna az első angol nyelvű projektje. A mese egyetemes volta segítette volna a nyelvi határok áttörésében. Beleszeretett David Morrell *Rambo* című könyvébe, amely egy vietnami veteránról, John Rambórról szólt, aki hazaviszi magával a háborút a Kentucky állambeli Madisonba. A könyvet a Columbia Pictures vette meg, majd eladta a Warnernek, ők pedig eladták valaki másnak, és ez így ment hat éve.

Szin Szangok úgy gondolta, meg tudná szerezni a filmjogokat, és rávennie Kuroszava Akira régi munkatársát, Kikusima Rjúzót, hogy írjon belőle egy angol nyelvű forgatókönyvet. Szin Szangok gyengén beszélt angolul, Kikusima Rjúzo pedig egyáltalán nem, így azt tervezték, hogy először japánul írják meg, aztán lefordítatják a könyvet angolra.

Miközben Szin Szangok Kaliforniában volt, Cshö Unhi eltűnésének hírért megírták a dél-koreai lapok. A *Hanguk Ilbo* újság kihelyezett tudósítója megtalálta Szin Szangokot, és elárasztotta kérdésekkel. Legjobb tudása szerint igyekezett válaszolni, aztán az újságíró mondott valamit, ami megdöbbenetett.

– Tudja, sokan azt gyanítják, hogy maga valahogy benne van Cshö Unhi asszony eltűnésében.

– Ez nonszensz – válaszolta Szin Szangok, miközben majdnem felnevetett.

Amikor február 28-án a gépe leszállt Hongkongban, egy tucatnyi riportert várta a kapuknál. A hongkongi rendőrség bűnügyi nyomozói ügyosztályának detektívjei is ott álltak közöttük.

Musicalesk, filmek és ideológiai tanulmányok

– Azt akarom, hogy mutass meg Cshö Unhi asszonynak néhány filmet – mondta Kim Dzsongil. – Az első, amit meg kell néznie, *A negyvenegyedik*. Tudod, melyikre gondolok.

Kim Hakszun bólintott. Mindhárman Kim Dzsongil autójának hátsó ülésén ültek, a kocsit a Korea Filmstúdió mellett parkolt. Hajnali kettő volt. Aznap este Cshö Unhi és Kim Dzsongil megnézték a Manszude Színház egyik előadását. Ezt követően a beszélgetés a filmekre terelődött.

– Vannak Észak-Koreában filmstúdiók? – kérdezte Cshö Unhi.

– Hát persze hogy vannak! – válaszolt Kim. – Szeretné látni őket?

Cshö Unhi éppen igent mondott volna, hogy a hét folyamán szívesen megnézné, de Kim Dzsongil már talpra is pattant. A legközelebbi őrt elküldte az autóért. Elmentek a stúdióba, és anélkül, hogy kiszálltak volna az autóból, Kim Dzsongil végigkalauzolta őket a néma, elhagyatott díszletek között. Volt egy utca, amely úgy festett, mint Korea a gyarmati időkben. Egy másik úgy nézett ki, mint a Meidzsi-kori Japán, a harmadik pedig egy 1950-es évekbeli szöuli háztömb leharcolt mása volt. Az európai díszletet mindössze egy tiroli nyaraló jelentette, szemben vele, egy domb túlsó oldalán egy angol vidéki ház állt. Alattuk épített műszőlőskert, és volt ott egy vidéki templom is, amely Dél-Franciaországra emlékeztetett.

Ahogy az autó végigment az épületek között, Cshö Unhi észrevette, hogy az épületek minden oldalát különböző európai stílusú házakká alakították ki, amitől olyanok lettek, mint egy építészeti Rubik-kocka. Abban reménykedett, hogy Kim azért döntött az éjszakai látogatás mellett, mert valahol egy éjszakai jelenetet forgatnak, de egy teremtet lélek sem volt a stúdió területén. Amit látott, az alapján a hely elég kicsi és lerobbant volt.

Kint álltak a kapu előtt, és az autóban viccelődtek a rögtönzött túra után.

– Tudod, melyikre gondolok – ismételte meg Kim Dzsongil.

Kim Hakszun bólintott, mintha mélyen meghajolna.

– Reggel az első dolgom lesz intézkedni – mondta.

Furcsa módon *A negyvenegyedik* nem észak-koreai, hanem szovjet alkotás volt, amelyet Grigorij Cuhraj rendezett 1956-ban. Oroszországban hatalmas siker volt, és a Cannes-i Filmfesztiválon elnyerte a zsűri különdíját, de Cshö Unhi sosem hallott még róla. A kópián nem volt felirat, így a film közben Hakszun magyarázta a cselekményt.

A film az orosz polgárháború idején játszódik, és a Vörös Hadsereg mesterlövésze, Marjutka történetét meséli el, aki eddig negyven fehérgárdistát ölt meg. A negyvenegyediket nem sikerül megölnie, de foglyul ejti, és rájön, hogy fontos titkokat tud a vörösök stratégiájáról, ezért úgy dönt, maga kíséri vissza a főhadiszállásra. A hajó, amely átvinné őket az Arai-tavon, felborul, ők pedig – a két túlélő – egy kis szigeten ragadnak. Idővel egymásba szeretnek. Aztán egy nap egy hajó tűnik fel a láthatáron, és úgy fest, végre megmenekülhetnek – de a hajó a fehér hadseregé. A fehér tiszt önkívületi

állapotban a vízbe gázol, és úszni kezd a hajó felé. Marjutka utánakiabál, hogy álljon meg, ám a férfi csak úszik tovább. Megtölti a fegyverét, a vállához emeli, és célra tart. „Állj!” – kiáltja, de a férfi nem hallgat rá. Marjutka pedig – könnyekkel a szemében – lelövi a tisztet. A kétségbeesett fájdalomtól elejti a puskát, és a férfi után veti magát. Átöleli a holttestet, és lassan elsodrónak az árral.

Cshö Unhi nem volt biztos benne, Kim Dzsongil miért ezt a filmet választotta ki. Talán még fiatalkorában látta, és megragadt benne, vagy esetleg olyan alkotás volt, amelyet Kim Dzsongil is szeretett volna készíteni – melodramatikus, drámai történelmi háttér előtt megjelenő monumentális érzelmekkel, tömve államilag jóváhagyott propagandával, de még mindig elég művészi, hogy egy neves filmfesztiválról elhozza a második legfontosabb díjat. Cshö Unhi ezen gondolkodott, miközben Hakszun felkapcsolta a lámpát.

– Ez a film nem sokkal azután készült, hogy Hruscsov átvette a hatalmat a Szovjetunióban – mondta Hakszun. – Érti a film lényegét, ugye? Ha áruló lesz valaki, nem számít, hogy barát vagy szerető...

A szavai ott lógtak a levegőben.

*

Pár héttel azt követően, hogy Észak-Koreába érkezett, Cshö Unhinek megengedték, hogy elhagyja a ház területét. Ezeket a kirándulásokat minden egyes alkalommal részletekbe menően megtervezték, és gondosan felügyelték. Mindig az utolsó pillanatban értesítették, aztán Kim Hakszunnal beültek egy Mercedesbe, és két-három ór követte őket egy másik kocsiban. A konvoj rendszerint Phenjanban kötött ki. A szövetségesek a háború során a földdel tették egyenlővé a várost, ám a kormány újjáépítette, és a propagandájának emblematikus jelképévé vált. Tele volt impozáns műemlékekkel, hatalmas bevásárlóközpontokkal, széles sugárutakkal, minden fehér betonból készült, a város levegője tiszta volt, és nem voltak közlekedési dugók. Kim Ir Szen szerint ez volt a tökéletes város, a munkások paradicsomának tökéletes fővárosa.

Valójában csak az elit kirakatvárosa volt, a munkások paradicsoma pedig természetesen nem létezett. A társadalmi egyenlőség helyett Kim Ir Szen egy olyan, alaposan kidolgozott társadalmi rendet alakított ki, amelybe a tizenegymillió észak-koreai polgárt politikai megbízhatóságuk alapján sorolták be. A szongbun néven ismert rendszer kegyetlenül újraszervezte a teljes észak-koreai társadalmat, és egy kommunista pseudofeudális rendszerré alakította, amelyben mindenkit nyolcszor világítottak át, számba vették a családok történeteit, egészen a nagyszülőikig és a másod-unokatestvéreikig visszamenőleg. A végső szongbun értékelése alapján az ember az ötvenegy fokozat egyikébe került. Ezeket a fokozatokat három fő kategóriába osztották: a felső szinten volt a „mag” osztály, a középső szintet jelentette az „ingadozók” osztálya, a rangsor végén pedig az „ellenséges” osztály szerepelt. Az utóbbiba a társadalom széles rétegei tartoztak, a politikailag gyanúsaktól (gazdag birtokosok, kereskedők, iparosok, gazdák és családtagjaik, Japán- és Amerika-barát személyek, reakciós bürokraták, dezertőrök délről, buddhisták, katolikusok, kirúgott köztisztviselők) a *kiszengokon* (a gésa koreai megfelelője) át a *mudangokig* (vidéki sámán).

Bár az észak-koreaiakat nem értesítették az új besorolási rendszerről, mindenki számára gyorsan világossá vált, melyikbe került. Az ellenséges osztályba tartozó észak-

koreaiakat kitiltották Phenjanból és a jó termőföldekkel rendelkező vidékekről, továbbá jó állásokat sem kaphattak. Feljebb lépni tulajdonképpen lehetetlen volt – aki ellenség, az is marad –, lejjebb jutni sokkal könnyebben lehetett. Ha bármi illegálisát követett el az ember, vagy egyszerűen csak megorrolt rá a rendszer, az illető és a családja szongbunja bánta.

A személyi akták a helyi irodákban voltak elzárva, volt róluk egy másolat az Állambiztonsági Védelmi Minisztériumban és egy másik egy bombabiztos széfben, valahol Rjanggal tartomány hegyeinek mélyén. Képtelenség volt meghamisítani a státust, és lehetetlenség volt kibújni a rendszer alól. De még csak nem is ez volt a legdörzsöltebb húzás Kim Ir Szentől: arra kötelezte az alattvalóit, hogy maguk szervezzék meg a saját elnyomásukat. Környékenként nagyjából húsz család alkotott egy *inminbant* (népi csoportot), a tagjaiknak az volt a dolguk, hogy szemmel tartsák egymást, és jelentsék a lehetséges bűnügyi vagy felforgató tevékenységeket. Ezt még kiegészítették a *kjucshaldéval*, mozgó rendőri egységekkel, amelyek folyamatosan beszivárgókat kerestek, és akiknek jogukban állt bármikor belépni az emberek otthonába, a munkahelyekre, akár nappal, akár éjszaka. Kihágásnak számított, ha valaki több áramot használt, mint amennyi jutott neki, ha farmernadrágot viselt, ha az öltözékén latin ábécés felirat szerepelt (kapitalista elhajlás), vagy ha hosszabbra növesztette a haját a megengedettnél. És ami még rosszabb, Kim Ir Szen úgy döntött, hogy az illető bűne átszáll a családjára, sőt a családja három generációja is ugyanúgy bűnössé válik. Ha az ember ellenállt a rendszernek, azt kockáztatta, hogy a nagyszülei, a felesége, a gyerekei – mindegy, mennyi idősek – vele együtt mind börtönbe kerülnek, ahol megkínózzák őket.

Történelmileg Koreában mindig is az indiaihoz hasonló és ugyanolyan szigorú kasztrendszerben éltek az emberek. A KNKD első éveiben az ország lakói úgy érezték, mindössze annyi történt, hogy modernizálva keltették életre a hagyományos társadalmi rendszert. Mire ráébredtek, hogy valami nagyon nem stimmel, a piramis már felépült, és annak a tetején, a vékonyka csúcson Kim Ir Szen ült, egymagában, emberek megtört gerincén, legyilkolt családokon, barátokon, tönkretett életeken. Mire felocsúdtak, és vették a bátorságot, hogy elgondolkodjanak, hogy a felszabadítójuk, a megmentőjük elárulja őket – tulajdonképpen mindig is elárulta őket –, már rég késő volt.

*

Kim Dzsongil „vendégeként” Cshö Unhit gyakran vitték el az egyébként megközelíthetetlen Phenjanba és a forradalom fontos helyszíneire, például Kim Ir Szen szülőhelyére, Mangjongdébe, egy szalmatető parasztkunyhóhoz és istállóhoz, nem messze a városközponttól. Mindkét épület teljesen újnak tűnt, mintha egy fiktív élménypark lenne.

Meghamisítani egy 1910-és évekből származó kunyhót a Kim-rezsimnek semmiség volt: évekkal később hamis ősi sírokat hoztak létre, hogy legitimálják a diktatúrájukat, azt bizonyítva, hogy a legendás koreai király, Tongmjong, akinek a dinasztiaja hét évszázadon keresztül volt trónon, a 38. szélességi körtől északra uralkodott. A mítoszok szerint Tongmjong egy tojásból kelt ki, amelyet a nap melege keltett ki, és egy unikornis hátán ment a csatába.

2012 novemberében, az állami Központi Hírügynökség bejelentette, hogy az unikornis sírját is megtalálták, méghozzá egy igen kényelmes helyen, Phenjan központjában, egy négyszögletes szikla alatti barlangban. A KNDK Nemzeti Tudományos Akadémiájának elnöke kijelentette: „Ez a felfedezés bizonyítja, hogy az ősi Korea és a Kogurjo Királyság fővárosa is Phenjan volt.” Mindez figyelemre méltó módon egy mitológiai lény létezését is bizonyította, de ennek csak másodlagos jelentőséget tulajdonítottak.

Sajnos Cshö Unhi a kirándulásain nem látott unikornisokat, ellenben rengeteg szobrot kellett megnéznie, köztük Kim Ir Szen aranyozott szobrát, amely előtt meg kellett hajolnia, és amelyről büszkén azt állították, hogy „három méterrel magasabb, mint az egyiptomi szfinx”. (Később, 1978-ban a kínai elnök, Teng Hsziao-ping ellátogatott Phenjanba, és meglátva a csillogó aranszobrot, aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy mire is költik a Pekingből érkező támogatást. Az aranyborítást leszedték, majd ugyanolyan csillogó rézzel pótolták.)

Múzeumokba is elvitték Cshö Unhit. A Nagy Vezető imádta a múzeumokat. Olyan sok épült Észak-Koreában, hogy van például A Metró Megépítésének Szentelt Múzeum Megépítésének Múzeuma is. A legtöbbjük Phenjanban volt, mint a Koreai Művészeti Múzeum, amelyben csak és kizárólag Kim Ir Szen- és Kim Dzsongil-portrék voltak kiállítva, de akkoriban más tartományokban is épültek, például Sincshonban az Amerikai Háborús Bűnök Múzeuma, amely tele volt az amerikai hadsereg 1950–53-as, a koreai háború alatt elkövetett brutalitásainak festett, de azért „történelmileg hitelesnek” minősített ábrázolásaival. Gyerekeket lőttek fejbe, éhes vérebekeket szabadítottak rá ártatlan parasztokra, élve nyúztak meg embereket, máglyán égették el őket, csontfűrészszel skalpolták meg az áldozataikat és kapitalista propagandát karcoltak a homlokukba. Minden amerikainak hosszú orra, sápadt bőre és ördögi, vérszomjas tekintete volt. Természetesen egyetlen fénykép sem volt a múzeumban.

Cshö Unhit elvitték a Koreai Forradalmi Múzeumba is, amelyet Kim Ir Szen őseinek szenteltek, és a Győzedelmes Apaföld Felszabadító Háborús Múzeumba is, ahol megtudta, hogy az észak-koreaiak nyerték meg az általuk Felszabadító Háborúnak nevezett háborút, és olyan fényképeket mutattak, amelyeken amerikai katonai járművek adták meg magukat, és fehér zászlókat dugtak ki az ablakaikon. (Valójában ezek az első fegyverszüneti tárgyalások idején készültek Keszonban, amikor az észak-koreaiak meggyőzték az ENSZ-parancsnokságot, hogy a béke jeleként fehér zászlókkal érkezzenek a helyszínre.) A múzeum az észak-koreai áldozatok számát csökkentette, de eltúlozta az ellenség veszteségeit, és elhallgatta a kínaiak és a szovjetek szerepét a konfliktusban.

Később Cshö Unhit elvitték Kim Dzsongil legújabb intézményébe, a Nemzetközi Barátság Kiállítási Múzeumba is, amely augusztusban nyílt meg, és amelyről a Központi Hírügynökség dicsekedve azt állította, hogy mindössze három nap alatt építették fel. Az atomrobbanásnak is ellenálló, ólombevonatú betonból épített múzeumban azokat a tárgyakat állították ki, amelyeket külföldi méltóságok Kim Ir Szennek ajándékoztak. A rezsím szerint ez „bizonyította”, hogy „a világ végtelenül szereti és tiszteli a Nagy Vezetőt”. A kiemelt tételek között szerepelt egy golyóálló limuzin, amelyet Joszif Sztálin küldött, egy páncélozott vasúti kocsik Maótól, egy kitömött krokodilpincér, amely egy tálcán teáscsészéket tartott, utóbbi a kommunista Nicaragua ajándéka volt. Ezüst gépfegyverrel felszerelt örök motozták meg a vendégeket a bejáratnál, a látogatóknak meg

kellett hajolniuk Kim Ir Szen portréja előtt, majd eldobható papucsokba kellett bújniuk, hogy cipőikkel ne koszolják össze a padlót.

*

Cshö Unhi oktatása – mert annak nevezték – folytatódott. Kim Hakszun megállás nélkül áradozott a Nagy Vezetőről és az eredményeiről. Minden egyes nap arra biztatta Cshö Unhit, hogy üljön mellé a zongorához, és tanuljanak Kim Ir Szent és Kim Dzsongilt dicsőítő dalokat. Hamarosan felkeresték, hogy vegyen részt propaganda-rádióadásokban, amelyekben azt kellett volna állítania, hogy önként jött Észak-Koreába, hogy „a Nagy Vezető oltalma alá helyezze magát”, de Cshö Unhi erre nem volt hajlandó. Sohasem erőltették a dolgot, és úgy tűnt, azt az utasítást kapták, hogy ne zaklassák, inkább nyerjék meg az ügynek.

Egy nap az a férfi, aki elkérte Cshö Unhi útlevelet és személyi igazolványát, visszatért, és beköltözött a vendégházba. Kang úrnak hívták, és az Állambiztonsági Minisztérium nyomozati részlegétől érkezett. Azt mondta, mostantól ő lesz az instruktora. Onnantól Kang szervezte Cshö Unhi mindennapi tevékenységét, és ő felügyelte az ideológiai átnevelését is. Cshö Unhi megkapta Kim Ir Szen háromkötetes életrajzát, és megkérték, hogy olvassa fel hangosan. Nehezen boldogult a furcsa nyelvezettel és a hosszú, túláradóan dicsőítő mondatokkal.

- Igyekezzen szebben olvasni! – kérte Kang.
- Nem olvashatnám magamban?
- Nem. Olvassa hangosan!

Mindennap két órán át küzdött a könyvvel. Kang rendszeresen arra kérte, hogy magoljon be fejezeteket, majd szóról szóra mondja fel őket. Lassan fejlődött, a könyvek pedig vastagok és émelyítőek voltak, így két hónapig tartott, mire eljutott a harmadik kötet végéig. „Minden egyes fejezet Kim Ir Szent és az őseit dicsőítette” – emlékezett vissza Cshö Unhi. A könyv szerint az apja „bátor és hazafias volt”, az anyja „a hadseregben harcolt a nemzet függetlenségéért, életét a nemzeti küzdelem szolgálatában élte le”, Kim Ir Szen pedig maga volt a Fényes Csillag, amely beragyogja egész Koreát. Cshö Unhi mindezt abszurdnak találta. Még nem tudta, hogy Észak-Koreában minden iskolásnak el kellett olvasnia a könyvet, és még hosszabb fejezeteket kellett memorizálniuk, mint neki. Azt tanították a gyerekeknek, hogy a könyv megkérdőjelezhetetlen tényekkel van tele.

A történelem (*Kim Ir Szeret élete és tettei*), a gazdaságelmélet (*Kim Ir Szen gazdasági intézkedései*) és a kultúra (*Nagyszerű dalok és mesék Kim Ir Szenről*, összeállította Kim Dzsongil) mellett Cshö Unhit bevezették a Nagy Vezető „korszakalkotó” filozófiájába, a *dzsucsébe*. A kifejezés önerőt jelent, és alapvető marxista ideákat vett ár a gazdag tőkésék és a dolgozó proletariátus közötti konfliktusról, ehhez pedig nacionalista elemeket tett hozzá. A *dzsucse* szerint, miután az emberek ellenőrzésük alá vonták a termelés különböző területeit, máris saját kezükbe vették a sorsukat, és a hatalom, amely a sorsukat irányítja, abban rejlik, hogy egyéni igényeiket alárendelik a kollektíva akaratának. A kollektívát egy abszolút Legfelsőbb Nagy Vezető vezette és képviselte, akit nem lehetett megkérdőjelezni, és akit azért küldtek, hogy vezesse a koreai népet, mert ők egy különleges, kiválasztott nép, tisztább vérűek, érdeműsőbbak másoknál, és ez további

okot szolgáltatott, hogy a megvilágosodásra törekedjenek, méghozzá más, alsóbbrendű népek segítségével nélkül.

Vagy valami hasonló. A *dzsucse* híresen zavaros, ellentmondásos doktrína volt, olyasmi, amit Észak-Korea-szakértők és elemzők negyven éve próbálnak megfejteni anélkül, hogy sikerült volna megegyezniük abban, mi is az pontosan. Cshö Unhi sem értette a logikáját. Gyakran kapta magát azon, hogy vitatkozik Kanggal.

– A kommunisták szerint ebben a társadalomban mindenki egyenlő, és mindenki boldogan él – mondta neki egy nap. – De véleményem szerint a kasztrendszer itt szigorúbb, mint máshol. Mi a véleménye?

– Ez csak egy átmeneti periódus – válaszolt hangosan, öntudatosan Kang úr, mintha könyvből olvasná. – Mielőtt elérnénk az ideális kommunista társadalmat, át kell esni ezen az átmeneti állapoton.

– Akkor mi a különbség a kapitalizmus és a jelenkori szocializmus között? – kérdezte Cshö Unhi ártatlanul.

Kang idegesnek tűnt.

– Mire célozgat? Hogyan hasonlíthatja a szocializmust a kapitalizmushoz, amelyben a gazdag egyre gazdagabb, a szegény pedig egyre szegényebb lesz? Egy olyan rendszerhez, amely az erősebb túlélésére rendezkedett be?

– De a kapitalizmusnak is a társadalmi jólét a célja.

– Nonszensz! Van egy különbség, méghozzá igen lényeges.

– És mi lenne az? Ki tudná fejteni érthetően?

– Ha azt mondom, hogy van, akkor van! – kiáltotta Kang. – Minek kérdez ennyi mindent?

Minden párbeszéd hasonlóképpen zajlott: a beszélgetéseket gyorsan lezárták azzal az ígérettel, hogy ha végre abba hagyja az öncélú gondolkodást, és magának vallja a forradalom szellemiségét, minden rendben lesz. Az instruktor rendszeresen nekiszegzte a hirtelen kérdést:

– Cshö Unhi asszony! Magának sok ismerőse volt Dél-Korea legmagasabb köreiből, igaz? Azt mondják, közel állt a Koreai Hírszerző Ügynökség vezetőjéhez, Kim Dzsongpilhez. Lehetséges, hogy ő lesz a következő elnök?

Vagy egy beszélgetés közepén:

– Mit gondol erről Pak Csong Hi elnök?

Cshö Unhi tudta, hogy információt szeretnének kicsikarni belőle, így közölte Kanggal, hogy túlbecsülik a jelentőségét. „Vidéken ragadtam, és az iskolámat vezettem. Anjangban” – mondta.

A férfi csak nevetett, majd pár nappal később újra előállt a kérdéssel. Persze Cshö Unhinek is voltak kérdései: miért rabolták el őt? „Amikor a Nagy Vezető irányításával véghez visszük a forradalmat Dél-Koreában – válaszolta Kang –, azon a napon önnek fontos szerep jut majd. A dél-koreaiak azt hiszik, szörnyek és barbárok vagyunk. Miután felszabadítottuk Dél-Koreát, és megpróbálnánk elmagyarázni az ideológiánkat nekik, maga szerint nyitottak lennének rá? De ha maga áll elébük, és maga mondja el Dél-Korea népének – akár csak egyetlen szóval –, az sokkal meggyőzőbb lesz, mintha mi százezer szóval próbálkoznánk.”

Cshö Unhi abszurdnak találta az ötletet, de a következő hetekben Kang többször is felhozta.

– Nem bírom elviselni a gondolatát, hogy a családom szenved, és azt hiszik, meghaltam – mondta neki egyszer Cshö Unhi. – Lehet, hogy nélkülem éhen halnak.

– Éhen halnak? – rántotta meg a vállát Kang. – Mindegy, milyen rossz a helyzet, az emberek mindig megtalálják a túlélés módját. Emellett ha annyira aggódik – mondta Kang –, akkor csak bele kell egyeznie a rádiófelvételbe, és máris tudni fogják, hogy életben van.

– Mi?! Hogy álljak a világ elé azzal, hogy boldogan élek a Nagy Vezető kebelén, meg a többi szarság?

– Nyugodjon meg! Elviselhetne egy kis fájdalmat a forradalom érdekében.

– Mi az ördög ez a maguk forradalma? – csattant fel.

Kang állta a tekintetét.

– Forradalmibb szellemben kellene tovább tanulnia, hogy megértse. Forradalomra van szükségünk, ha újra egyesíteni szeretnénk az országot. Csak az újraegyesítés után lehet újra együtt a családjával és a rokonaival. Kérem, addig tartson ki!

Egy másik alkalommal azzal kapcsolatban oktatták ki, hogy Pak Csong Hi és a felesége amerikai kémek, a first ladyt gyűlölték délen, és a halálhírére örömnep tört ki. „Ismertem a first ladyt – vágott közbe idegesen Cshö Unhi. – Csodálatos, nagylelkű ember volt. Miféle bizonyítéka van erre a képtelenségre?”

Addig ragaszkodott valamiféle bizonyítékhoz, amíg az oktatója üvölni nem kezdett vele, és magára hagyta. Minden egyes alkalommal, amikor szembeszállt Kanggal, nem hívták meg a következő partira, mintha valami csínytevő kisgyerek lenne. Filmeket is nézett, és természetesen a *Vértengerrel* kellett kezdenie. Együtt nézte Kim Dzsongillel, és amikor véget ért, a férfi megkérte, hogy elemezze. Azt válaszolta, hogy a sztori izgalmas volt, és a színészi játék nagyszerű. Kim Dzsongil boldogan mosolygott, amikor azt mondta, hogy a film olyan magas színvonalú, amelyet Dél-Koreában jelenleg képtelenség lenne elérni. Kevésbé volt boldog, amikor azt mondta, hogy szerinte az észak-koreai filmek eléggé önisméltók, mert, ahogy ő látja, mind a szolgálatról, a kötelezettségekről és az önfeláldozásról szólnak.

– Nekem úgy tűnik, hogy végeredményben a forradalom célja, hogy hozzásegítse az embereket egy minőségibb élethez, ugye? – kérdezte. – Rengeteg olyan téma van még, ami boldoggá teheti az embereket.

Kim Dzsongil kétkedve pislogott.

– Például?

– Például a szerelem. Egy férfi és egy nő szerelme.

Kim Dzsongil még mindig nem volt meggyőzve. Cshö Unhi azt mondta, hogy *A negyvenegyedik* sem a politikai üzenete miatt volt olyan erős, hanem mert a történet középpontjában lévő karakterek szerelmesek voltak egymásba. Hát nem jobb minden film, amelyben van szerelmi szál is? Kim Dzsongil rövid ideig gondolkodott, majd finoman megrántotta a vállát.

– Ha Szin Szangok rendező úr ideér, majd megbeszéljük vele a dolgot.

Cshö Unhi megdermedt. Ez volt az utolsó dolog, amire számított.

– Mi? Ezt hogy érti? Minek? Hogyan?

– Pár napja már meglátogattott minket – mondta Kim Dzsongil.

Ez egyszerűen nem lehet igaz, gondolta Cshö Unhi, ez képtelenség – de hazudhat valaki ennyire hihetően? A habozását látva Kim Dzsongil a testőrökhöz fordult.

– Elvtársak, nem azt ígérte Szin Szangok rendező úr a legutóbbi látogatása után, hogy visszatér ide?

Túl nagy volt a tét – az emberei zavarodottaknak tűntek, és láthatóan kínosan érezték magukat.

– De igen – motyogták pár másodperc múlva.

– Na, látja! – mondta Kim Dzsongil, mielőtt témát váltott volna. – Tudja, amikor majd tartunk egy észak–dél-koreai sajtótájékoztatót, magának is részt kell vennie rajta...

Cshö Unhi és a személyzet legnagyobb meglepetésére Kim Dzsongil úgy döntött, hogy egyfajta kulturális tanácsadót csinál belőle. Elvitte színházakba, és olyan musicaleket néztek, amelyeket ő írt, aztán az operába, a cirkuszba és a filmszínházába. Ahhoz képest, hogy olyan férfi volt, akinek a nemzetfilozófiája az önerőn és az észak-koreai nép felsőbbrendűségén alapult, úgy tűnt, kétségbeesetten szomjazik vendége jóváhagyására, sőt Cshö Unhinek egyenesen az volt az érzése, Észak-Koreában mindenki kétségbeesetten vágyott a külföldiek pozitív véleményére. Vég nélkül dicsekedtek az épületeik méretével és fontosságával. „Mit szól ehhez a színházhoz? – kérdezte Kim Dzsongil Cshö Unhit, amikor először léptek a Manszude Színház nagyszínpadára. – A méretét és a felszereltségét tekintve világszínvonalú, igaz? És mindössze egy év alatt épült fel!”

Amikor elvitte cirkuszba, ezzel fogadta: „Ez egy különleges műsor, csak a maga kedvéért. A társulat mindig fontos díjakat nyer kelet-európai nemzetközi versenyeken.”

Cshö Unhi volt az egyetlen ember, akire Kim Dzsongil igazán hallgatott, és akinek kíváncsi volt a véleményére. Az egyetlen személy, akinek joga volt kritizálni az általa létrehozott Halhatatlan Klasszikusokat, Ő pedig nem fogta vissza magát.

Furcsa kötelék alakult ki közöttük. A fiatalabb férfi felváltva nézett fel Cshö Unhire, és szólt le az asszonyt, miközben Cshö Unhi egyre inkább megkedvelte, és kezdte élvezni a társaságát, annak ellenére, hogy átkozta és gyűlölte, amiért elrabolták a gyerekeitől, az életétől. Kim Dzsongil a hagyományos koreai etikett szerint néha Cshö Unhi tanárnőnek szólította, főleg akkor, amikor a tanácsát kérte. Ha a társaságában volt, ellazult, nyíltabban beszélt vele, mint honfitársaival, de Cshö Unhi azzal is tisztában volt, hogy sohasem maradt négy szemközt vele: mindig ott voltak a testőrei és a beosztottjai, akik csendben vártak az árnyékba húzódva.

13. Elrabolva

Miután kikérdezték, a hongkongi rendőrség Szin Szangokot visszavitte a szállodájába, ahol szobát foglalt magának. A nap folyamán egy fiatal angol tiszt türelmesen végighallgatta Szin Szangokot, akinek meggyőződése volt, hogy az exfeleségét észak-koreai ügynökök elrabolták, és az ügyhöz valami módon kapcsolódik I Szanghi észak-koreai férje is. Amikor az észak-koreai elnökhelyettes, Pak Szongcsol 1972-ben Szöulba látogatott az Észak és Dél közötti igen ritka tárgyalások apropóján, kért egy kópiát *A házivendég és az anyám* című filmből Kim Ir Szennek. Szin Szangok szerint ennek is köze lehetett ehhez az egészhez. Miután befejezte, a tiszt köszönetet mondott neki, megígérte, hogy kapcsolatban fognak maradni, és megkérte, hogy amíg a nyomozás tart, maradjon Hongkongban.

Szin Szangok a szobájában ült, felkapta a telefont, és felhívta a testvérét Szöulban, aki azt mondta, a családban teljes a „káosz”. Szin Szangok lakását átkutatták, és a rendőrség és a sajtó is azt sugallja, hogy kétségbeesésében és bosszúból, amiért elhagyta, vagy az állandó pénzügyi gondjai miatt, anyagi okokból ártott Cshö Unhinek. Szin Szangok sarokba szorítva érezte magát. Aznap estére sajtótájékoztatót hívott össze a szobájába, ahol a jelen lévő tucatnyi újságíró előtt megismételte az elméletét az észak-koreai részvételről. Elmondta, hogy sosem bízott I Szanghiben, és hozzátette, hogy ő lehet az egész politikai összeesküvés középpontjában. A riportereknek rengeteg kérdésük volt, de szinte mindegyik az ő állítólagos érintettségét firtatta Cshö Unhi eltűnése kapcsán. A helyzete cseppet sem lett jobb.

Egy álmatlanul töltött éjszaka után a koreai konzulátusra ment, ahol találkozott egy hírszerzővel és két rendőrrel, akiknek előadta a saját verzióját. A hírszerző tiszt elkérte Szin Szangok útlevelét, az utazási engedélyét, majd azt javasolta, hogy térjen vissza Szöulba, és működjön együtt a dél-koreai rendőrséggel. Szin Szangok azt mondta, boldogan együtt is működne, ha kapna kiutazási vízumot. Otthon nem tudott dolgozni, és garanciára volt szüksége, hogy utazhat és új munkahelyet kereshet. A hírszerző tiszt azt mondta, nem tud számára ilyesmit garantálni. Amikor Szin Szangok elhagyta a konzulátust, észrevette, hogy két rendőr követi. Aznap este a hongkongi rendőrség megparancsolta neki, hogy ne hagyja el a hotelt. Rendőrök váltott műszakban álltak őrt a szobája előtt.

*

Akkoriban nem volt szokatlan jelenség, hogy dél-koreaiak nem bíztak a saját hatóságaikban, ez az attitűd több évtizednyi igazságtalanság eredménye volt, amit a friss politikai elnyomás csak tovább erősített. Szin Szangokban az átélt élmények hatására az érzés erősebb volt, mint valaha. Amikor egy középkorú angol kopogtatott az ajtaján, és a

Bűnügyi Nyomozati Osztály detektívjeként mutatkozott be, már tudta, mi készül aznap reggel.

– Maga azért jött, hogy hivatalosan kihallgasson engem, igaz?

– Így van.

Szin Szangok beengedte, és hellyel kínálta.

– Maga áll Cshö Unhi eltűnése mögött, igaz?

Lassan, tagoltan beszélt.

– Nem – válaszolta Szin Szangok.

– Elrejtette valahol Cshö Unhit és I Szanghit, igaz? Átkutattuk I Szanghi North Point-i lakását, és megtaláltuk a *Pokolhajú* című forgatókönyvet, ami a maga filmötlete. Mindent vele tervezett el, ugye?

– Nem, ez nem igaz!

– Akkor mit keresett a forgatókönyve a lakásában?

– Nem tudom – válaszolta Szin Szangok. – Gyakran járt az irodánkban. Talán az igazgatóm, Kim Gjuhva adta kölcsön neki. Hadd beszéljek Kim Gjuhvával, és a végére járhatunk ennek a dolognak.

Ez az ember eldöntötte, hogy mindenképpen válaszokat akar kapni, állapította meg Szin Szangok megkönnyebbülve. Vele volt Kim Gjuhva és egy japán tolmács, mindkettejüket egy rendőr kísérte be Szin Szangok szobájába.

– Nincs koreai tolmácsunk, így aztán hozzá beszéljen – mutatott a nyomozó a tolmácsra –, méghozzá japánul. Kim Gjuhva úr japánul fog válaszolni, és a választ lefordítják nekünk angolra. És nem szeretném, ha koreaiul beszélnének egymáshoz, értve vagyok?

Szin Szangok bólintott. Az igazgatójára, Kim Gjuhvára pillantott.

– Hogy keveredtél bele ebbe? – kérdezte tompán.

Minél többet gondolkodott rajta, annál inkább az volt az érzése, hogy Kim Gjuhva elhallgat valamit. Amikor Kim Gjuhva nem válaszolt, Szin Szangok máshogy tette fel a kérdést:

– Ki hívta meg Cshö Unhit Hongkongba?

– A Kum Csang Vállalat – válaszolt Kim Gjuhva japánul.

– Sosem hallottam erről a cégről.

– Kis cég.

Elhallgattak, hogy a tolmács mindent lefordíthasson angolra.

– Mennyit fizettek neked, hogy bemutasd őket egymásnak? – folytatta Szin Szangok, amikor a tolmács befejezte.

– Nem sokat – mondta Kim Gjuhva az anyanyelvén, koreaiul.

– Ne koreaiul! – vágott közbe a tolmács.

– Mennyit? – ismételte meg Szin Szangok a kérdést.

– Kaptam pár ezer dollárt – válaszolta Kim Gjuhva japánul.

A kurva anyád, gondolta Szin Szangok.

– Ki akarta, hogy meghívd Cshö Unhit?

– Ami azt illeti – válaszolta Kim Gjuhva –, I Szanghi volt az.

Szin Szangok egyre dühösebb lett, és kiabálni kezdett Kim Gjuhvával. Ahogy egyre hangosabban kezdtek vitatkozni, a szóváltásuk követhetetlen lett: kérdések sorát

zúdították egymásra, ordítottak, a tolmács igyekezett lépést tartani velük, a rendőrök pedig képtelenek voltak leállítani őket.

– Hová vitték? – kérdezte Szin Szangok.

Kim Gjuhva nem válaszolt. Szin Szangok elé állt.

– Elrabolták, és Észak-Koreába vitték, igaz?

– Nem gondoltam, hogy ez lesz belőle – hebegte Kim Gjuhva.

– Hát nincs neked lelkiismereted?!

– Eszembe sem jutott, hogy ez fog történni. Az a nő átvert.

– Nincs mit mondanom neked. Takarodj innen!

– Nem akartam semmi rosszat. Csak közvetítő voltam.

– Tüntessék el a szemem elől!

*

A hongkongi rendőrség letartóztatta Kim Gjuhvat, bevonták a munkavállalói vízumát, és visszaküldték Szöulba. Mivel együttműködött egy észak-koreai állampolgárral, elítélték a nemzetbiztonsági törvény megszegéséért, és tizenöt éves börtönbüntetést kapott.

Bár Szin Szangok kezdett tisztábban látni, ez a legkevésbé sem vigasztalta. I Szanghit felhasználva az észak-koreaiak lefizették Kim Gjuhvat és a kínai Vang Tung-Ilt is, hogy Hongkongba csalják Cshö Unhit, onnan pedig már a saját kezükbe vették az irányítást. És a nyomok itt el is tűntek. Szin Szangoknak fogalma sem volt, mi történhetett ezt követően, és hogy merre nyomozzon tovább. Vang azóta eltűnt Kínában, és Cshö Unhivel senki más nem találkozott I Szanghin kívül – ő azonban szintén eltűnt. Az észak-koreaiaknak jó okuk lehetett Cshö Unhi elrablására, hogy ekkora áldozatokat hoztak, gondolta Szin Szangok, amiből az következik, hogy még életben lehet. De rossz a szíve, és ha a stressz...

Hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, Szin Szangok nem engedhette meg magának, hogy Hongkongban maradjon. Már március vége volt. A dél-koreai útleveleket csak egy-, öt- vagy tízéves időtartamra adták ki a tulajdonos utazási szükségleteinek megfelelően. Szin Szangoké pedig pár hónappal később, a nyáron lejárt. Onnantól a további utazásai azoktól a hatóságoktól függnének majd, amelyek nemrég igazságtalanul visszavonták a filmgyártási engedélyét. Nem engedhette hát, hogy ez megtörténjen.

A következő négy hónapban Szin Szangok olyan sokat utazott, amennyit csak lehetett, és olyan messzire, amennyire csak megengedhette magának. Annyi kellett csupán, hogy egy filmterve zöld utat kapjon – mindegy, hol –, hogy megkaphassa az állandó vízumot, és az élete újra sínre kerüljön. Japánba ment, hogy forgalmazható filmeket keressen, és találkozzon a forgatókönyvíró Kikusima Rjúzóval, hogy beszéljenek a *Rambóról*. Valakitől azt hallotta, hogy könnyebben juthat amerikai vízumhoz, ha Franciaországban igényli, mivel dél-koreaiak vízum nélkül is beléphettek az országba, így megpróbálkozott ezzel is, de nem járt sikerrel. Nyugat-Németországba is elutazott, hogy politikai menedékjogot kérjen, de az egyre fogyó megtakarításaihoz mérten a jogi procedúra túl drága volt. Egy szingapúri forgalmazó érdeklődni kezdett Szin Szangok néhány régebbi filmje iránt, és legalább egy kicsit egyenesbe jöhetett volna anyagilag, de az üzlet nyélbe ütése lassan haladt.

Aztán újra Hongkongban kötött ki. Szin Szangoknak egy helyi bankban is volt számlája, és a Szin Film egyik utolsó leányvállalata a városban működött. Ott eldönthette, a meglévő projektjei közül melyiknek van a legnagyobb esélye a megvalósulásra, és ennek függvényében vagy visszatér Szöulba, vagy elmegy Nyugat-Németországba, hogy ott elköltse a maradék pénzét egy bizonytalan kimenetelű menedékkérelemre. Július közepe volt. Az útlevele augusztus 9-én járt le.

*

Szin Szangok letette a telefont. A Szin Film irodájában ült, éppen befejezte a beszélgetését a testvérével. Habozva ugyan, de megígérte, hogy feladja a nyugat-németországi terveit, és visszatér Szöulba. A kormány enyhített a filmtörvényen, mondta a testvére, talán visszakaphatja az engedélyét, és új vállalatot is alapíthat. Szin Szangok beleegyezett, hogy hazatér, csak hogy megnyugtassa a testvérét, és végre letehesse a telefont.

Igazából fogalma sem volt, mihez kezdjen. Fáradtan dőlt hátra a székén. Egész életében egy filmbirodalom felépítésén munkálkodott, és most itt ül, majdnem 52 évesen, le van égve, elvált, munkanélküli, és az egész világon képtelen találni valakit, aki munkát adna neki. Cshö Unhi még mindig mindennap eszébe jutott, de kezdett megbarátkozni a gondolattal, hogy valószínűleg soha többé nem fogja viszontlátni, és sosem fog kiderülni, mi történt vele. Szomorúan gondolt a gyerekeire, a fájdalmukra, hogy az anyjuk nem lehet mellettük, és talán már soha nem is lesz. I Jongszeng, a hongkongi iroda vezetője némán figyelte. Végül megszólalt.

- Szin Szangok rendező úr! Nekem van egy ötletem. Kíváncsi vagyok a véleményére.
- Van egy ötlete? - kérdezett vissza Szin Szangok.
- Igen, amivel talán megoldhatjuk az útlevelproblémáját.

I Jongszeng finoman elővezette Szin Szangoknak, hogy ismer valakit, aki tízezer dollárért be tudná szerezni valamelyik közép-amerikai ország eredeti útlevelét. Szin Szangok szkeptikus volt, bár már hallott ilyesmiről. Eichmann és más nácik 1945-ben hamis papírokkal és személyi igazolványokkal menekültek Argentínába. És azt beszélték, hogy Délkelet-Ázsiában, a drogcsempészet, az orvvadászat és az emberkereskedelem központjában virágzó feketepiac működött, ahol lopott és hamisított útleveleket is lehetett szerezni. Mi van, ha tényleg működik a dolog? Nem oldaná meg Szin Szangok összes problémáját, de kezdetnek nem is lenne rossz: nem kellene visszamennie Dél-Koreába, tudna utazni, lenne ideje utánajárni a lehetőségeinek, és abban reménykedett, hogy lesz egy hely, ahol új filmeket tud készíteni, és pénzhez juthat. A tízezer dollár Szin Szangok teljes vagyonának az egyharmada volt. I Jongszengre pillantott.

- Meg lehet bízni ebben a fickóban?
- Persze.
- Rendben - mondta Szin Szangok, és rábólintott. - Benne vagyok.

*

A neonfények pislákolva keltek életre a halványuló estében, amint az autó a Repulse-öböl felé hajtott. Szin Szangok a hegy oldalában kapaszkodó néhány villát nézte az ablakon át. Ahogy a nap lebukott a horizonton, az ablakokban világosság gyúlt. Azok az emberek ott

a házakban, a családjuk körében biztosan boldogok, gondolta. Ez a feltevés valamiért elkeserítette. Szin Szangok és I Jongszeng Kaulungban, ahol az irodájuk is volt, kompra szálltak a Hongkong-sziget felé. A fehér Mercedes és a sofőr a másik oldalon várt rájuk, az autót I Jongszeng kapcsolata küldte értük. Átmentek a turistákkal teli részeken, el a villák, a nyaralók mellett, és már az utolsó házak is kezdtek eltűnni a visszapillantó tükörben.

Az autó hirtelen lefékezett. Négy hosszú hajú férfi állta el az utat. Odasétáltak a kocsihoz, feltépték az ajtót, és kirángatták Szin Szangokot. Egyikük kést szorított a torkához.

– Ide a pénzt! – sziszegte tört angolsággal.

– Kérem, ne! Csak vigye a pénzt! – dadogta Szin Szangok.

A zsebébe nyúlt, de hirtelen egy másik férfi nejlonszákot húzott a fejére, majd ráhúzta az egész testére, egészen le a lábáig. Kötelet kötöttek a bokája köré, Szin Szangok pánikba esett, kezdett elfogyni a levegője, aztán hallotta, ahogy az anyag szétszakad, és egy penge hasítja fel a zacskót pár centire az orrától. Friss, hideg ömlött az arcába. Amint kinyitotta a száját, hogy mélyet szippantson belőle, az egyik férfi egy palackot nyomott a réshez, és valami folyadékot fújta Szin Szangok arcába. A szaga égette az orrcimpáját. Pár másodpercen belül elájult.

Amikor kissé szédelegve magához tért, érezte, amint viszik valamerre, és hullámverést is hallott. Ennyi, gondolta. Elrabolták és megölik. Az óceán alján ér véget az élete egy nejlonszákba csomagolva. Az őt cipelő férfiak megálltak. Szin Szangok úgy hallotta, mintha egy motorcsónak közeledne feléjük. „Kíváncsi vagyok, az orvos elvtárs a fedélzeten van-e” – mondta az egyik ember. A hangja nagyon közel szólalt meg Szin Szangokhoz, aki egészen leledmedt.

Aztán érezte, hogy a testét előnti a megkönnyebbülés. Mégsem fog meghalni.

De ez a megkönnyebbülés nem tartott sokáig. A férfi ugyanis észak-koreai akcentussal beszélt.

*

Szin Szangok útja nagyjából ugyanúgy telt, mint Cshö Unhié. Ugyanazon a teherhajón ébredt, ugyanabban a kabinban, ugyanaz a télapószerű Kim Ir Szen-portré mosolygott le rá is. Neki is azt mondták, hogy a „Nagy Vezető kérésének eleget tevé” viszik a KNDK-ba. Amikor Szin Szangok az egyik, mindig mellette lévő őrt megkérdezte, hová tűnt a kínai férfi, aki vele volt, az őt felnevetett. „Azt hiszi, hogy I Jongszeng kínai? Ő a honfitársunk.”

Az őt nagyon viccesnek találta, hogy Szin Szangokot éveken át sikerült átverni. Szin Szangok egy másik férfitől megkérdezte, hogy Cshö Unhi jól van-e. Hogy Phenjanban van-e. A férfi megrántotta a vállát. Nem tudta, de azt hallotta, hogy a dél-koreai titkosszolgálat elrabolta, és kivégeztette, amiért egykor a koreai háborúban együttműködött az északi hadsereggel. Teljes nonszensz, gondolta Szin Szangok. Vagy mégsem?

Három nappal később a teherhajó horgonyt vetett Namphóban, és Szin Szangokot egy kis motorcsónakon a partra vitték. Nem személyesen Kim Dzsongil várta rá, csak két Mao-zubbonyba öltözött férfi egy Mercedes mellett. „Üdvözljük a szocialista apaföldön!” – köszöntötte egyikük.

Még mindig délután volt, amikor áthajtottak Phenjanon, és Szin Szangok – aki ugyan északon született, de az 1945-ös szétszakadás óta nem járt arra – egy olyan városban találta magát, amelyet harminc éve nem láthatott. Csakhogy Phenjan egyáltalán nem úgy nézett ki, mint régen, A széles sugárutak nem hasonlítottak az egykori utcákra. Minden épület új volt, és betonból készült, sokat cserép fedett, és „pontosan úgy néztek ki, mint a régi közfürdők”, írta később. Egész egyszerűen idegennek tűnt, mintha egy másik bolygóról került volna ide.

A műemlékek hamisítványnak, a szobrok giccsesnek tűntek. Nem voltak boltok, éttermek, óriásplakátok, cégérek, kiülős helyek, újságosok, vegyesboltok, kávézók, bárók, utcai árusok. Az egész városban nem volt kereskedelem, járműforgalom, nem voltak idősök és állatok, hiányzott az öröm, a zaj, a vidámság. Az utcáknak nem volt nevük, a középületeken nem voltak feliratok. De Kim Ir Szen arcképe mindenütt ott volt: a szobroktól és a plakátoktól kezdve a hatalmas hirdetőtábláig és a háztetőkön elterülő képekig. „Senki sem volt az utcákon – állapította meg Szin Szangok. – A város néma volt, mint a sír.” Elrejtett hangszórókból forradalmi dalok és szövegek kúsztak elő alig hallhatóan, akármerre járt.

Szin Szangokot egy Phenjantól egyórányira lévő villába vitték, a területet az őrei szerint Gesztenye-völgynek hívták. A villa vetítője készen állt, a személyzet szintén. A fürdőszobában ugyanazok a kozmetikumok sorakoztak, amelyeket otthon is használt. A gardrób tele volt öltönyökkel, ingekkel, nyakkendőkkel, mandzsettákkal, alsóneművel, zoknikkal és lezserebb öltözékekkel. Az ingek jók voltak rá, a nyaka 151/5 cm-es volt, az ingujja 77 cm hosszú. Amikor leült vacsorázni, egy acéltányérban hideg tésztalevest tettek elé.

– Úgy tudom, a hideg tésztaleves a kedvence – mondta az őre.

A következő két hónapban Szin Szangok a házban élt. Egyszer sem beszélt vagy találkozott Kim Dzsongillel, bár többször azt mondták neki, hogy „minden a Kedves Vezető, Kim Dzsongil elvtárs instrukcióinak megfelelően történik”. Mindennap egy „igazgatóhelyettes elvtárs” nevű férfi kereste fel, hogy ellenőrizze az átnevelését, ő mesélt neki Kim Ir Szen csodálatos életéről és pályafutásáról, és néha elvitték kirándulásokra is. Ha Szin Szangok Cshö Unhi után érdeklődött, az igazgatóhelyettes dührohámot kapott, és leszidta. Egyszer látta Kim Dzsongilt: a Manszude Színház egyik előadásán az első sorban ült. Arról ismerte meg, hogy mindenki felállt, amikor megérkezett, és valaki felkiáltott: „Sokáig éljen a Kedves Vezető elvtárs!”

„Amikor elhagytuk a színházat, sötét volt – idézte fel Szin Szangok. – A színház előtti forrás vízsugarat lőtt a magasba, és többféle színben pompázott. Az épület előtt éppen őrségváltás volt, katonák lépdeltek el előttem. Először éreztem, hogy tényleg Észak-Koreában vagyok.”

Ugyanez a nyugtalanító felismerés pár héttel később még egyszer rátört. Szeptember 9-e volt, a függetlenség napja, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság megalapításának az évfordulója és az egy hónapon át tartó eseménysorozat, az Arirang Fesztivál vége. Aznap reggel az igazgatóhelyettes egy jelvénnel lepte meg Szin Szangokot: a zászló alakú kitűzőn Kim Ir Szen mosolygott. A férfi megmutatta Szin Szangoknak, hogyan tűzze fel „a megfelelő tiszteletet mutatva”.

Aztán autóval elmentek a phenjani Népstadionba, ahol a VIP-részlegben elfoglalták a számukra fenntartott székeket. Húszezer ember töltötte meg a fedett stadion széksorait.

A zaj fülsiketítő volt. Az Arirang Fesztivál egy olyan népmese után kapta a nevét, amely Korea kettéosztását szimbolizálta – egy fiatal házaspárt szétválaszt egy gonosz földesúr. Azóta már Tömegjátékok néven ismert, és a menetelő katonai díszparádé, az elképesztően megkoreografált tornabemutatók és a hatalmas mozaikképek révén lett híres, amelyeket tízezernyi betanított néző mutat be, méghozzá úgy, hogy a megfelelő pillanatban színes kartonokat emelnek a levegőbe.

Az előadások egyszerű átlagembereit fiatalon, akár már 15 éves korukban kiválasztják, és onnantól az idejük java részében erre az eseményre készülnek és gyakorolnak. A Tömegjátékokat Kim Dzsongil találta ki 1972-ben az apja 60. születésnapjára. Ez volt az egyik olyan trükk, amellyel bizonyítani akarta, milyen remek örökös válhat belőle. „A játékok jelenítették meg legpontosabban, amit mi utódlási művészetnek nevezünk – írta két történész, Heonik Kwon és Byung-Ho Chung –, mivel a korszak művészi törekvéseinek központi célja az volt, hogy szublimálják Kim Ir Szen autoritását, hogy a személyes karizmáját egy történelmi, örökölhető karizmává alakítsák át, amelyet aztán továbbadhat Kim Dzsongilnek.”

Szin Szangok a székében ült, és lefelé pillantott. Láta a VIP-részleg elején ülő Kim Ir Szent, a kínai miniszterelnököt, Teng Hsziao-pinget és más külföldi méltóságokat a mellettük lévő üléseken. Kim Ir Szen kövérebbnek nézett ki, mint a hivatalos portréin, amelyek egytől egyig festmények voltak, és volt valami a nyaka hátsó részén, ami úgy nézett ki, mint egy tumor. Egy kis idő elteltével Kim Ir Szen felment a főszínpadra, és ünnepi beszédet tartott. Pár mondatonként robajszerű, viharos taps szakította félbe. Vele szemben diákok színes lapokat emeltek a magasba, hogy a mozaikokból összeálljon az észak-koreai zászló. Aztán egyetlen mozdulattal átalakították egy képpé, amelyen Kim Ir Szen arca szerepelt, körülötte lebegő felhők és hullámozó tenger. Szin Szangok még sosem látott ilyen hatalmas, jól koordinált tömeget – és még sosem érezte magát ennyire egyedül.

Cshö Unhi is a stadionban volt, csak egy másik szektorban, talán még észre is vehették volna egymást, ha alaposan körülnéznek. Cshö Unhi kilenc hónapja volt az országban, és ez volt az első alkalom, hogy egy olyan észak-koreai ünnepséget láthatott, amelyen hétköznapi emberek is részt vettek. Körülötte mindenki megállás nélkül tapsolt, olyan hosszan és erősen, hogy már abba belefájdult a tenyere, ha tartani akarta velük a tempót. Egyértelmű volt számára, hogy az arénában mindenki „abszolút lényként” imádja Kim Ir Szent, írta később. Vajon egy nap ő is ilyen lelkesen tapsol majd? – tette fel a kérdést magában.

Ahogy nézte az ide-oda forgó kartonlapokat, az azokat tartó fiatalokra gondolt. Vajon mennyi ideig tartott a felkészülésük, hogyan bántak velük, volt-e idejük másra is? És vajon élvezték egyáltalán ezt az egészet? Lenézett a gyepre, amely tele volt gyerekekkel, színes ruhákban várták, hogy sorra kerüljenek a bemutatóra, aztán észrevette, hogy néhányan, akiket nem engedtek ki a sorból, nehogy megzavarják az események folyását, ott, álló helyükben bepisiltek.

A műsor hosszú órákig tartott. Sem Szin Szangok, sem Cshö Unhi nem tudta, hogy aznap egy épületben tartózkodtak.

14. A többiek

Cshö Unhinek fogalma sem volt a férje érkezéséről, mégis ekkoriban történt, hogy Kim Dzsongil nem hívta meg többé a partijaira.

Hivatalos magyarázat nem érkezett, Kim Dzsongilt pedig egyre jobban lefoglalták az államügyek. Egyre fontosabb ember lett. Ritkaságszámba ment, de 1978-ban az Arirang Fesztiválra és a KNDK megalapításának 30. évfordulójára érkező külföldi vendégekkel találkozási nyilvánosan is mutatkozott. Decemberben kihirdette az új nemzeti jelmondatot: „Éljünk a magunk módján!” Ez jelezte, hogy Észak-Korea kezd elkanyarodni a szocializmustól, és a nacionalizmus lesz a mérvadó irány.

Cshö Unhi folyamatosan kérte, hogy találkozhasson a Kedves Vezetővel. Abban reménykedett, hogy kérvényezheti a visszatérését Dél-Koreába, de nem kapott választ. Majdnem mindennap kapott ajándékokat Kim Dzsongiltól: többdoboznyi, méret után készült ruhát minden évszakra, textileket, szőrmebundákat, kozmetikumokat. Kim Dzsongil fotósai a Nampho-öbölbeli érkezésén kívül a partikon és a kirándulásokon is fotózták, Kim Dzsongil pedig minden ilyen fotóból küldött neki egy példányt. Az idő múlásával Cshö Unhi egyre reményvesztettebbé vált. Kim Hakszun társasága ugyan elviselhetőbbé tette a mindennapokat, de „amikor esténként visszamentem a saját szobámba – írta Cshö Unhi –, rám tört a nosztalgia, az idegesség és a rettegés. Bementem a fürdőbe, teljesen kinyitottam a csapokat, és csak sírtam.” Rájött, hogy éjjel után, amikor a katonai tevékenység befejeződött, az ágya melletti két rádióon dél-koreai frekvenciák is bejönnek. A fejére húzta a lepedőt, és a fülére tapasztva hallgatta a rádiót éjjelenként. „Ez volt az egyetlen örömem és vigaszom.”

Aztán Kim Hakszunt is áthelyezték. El sem tudtak búcsúzni egymástól. Az egyik nap még ott volt a házban, másnap már sehol. „Végleg visszatért Phenjanba” – mondta Cshö Unhinek a személyzetből valaki. Az újabb veszteség csak megerősítette Cshö Unhit abban, hogy hátralévő életét céltalanul fogja leélni szürreális börtönében, alig pár száz kilométerre a hazájától.

Egykor híres színész volt, volt családja, barátai, karrierje, és most egy párhuzamos jelenben él, ahol az emberek ugyanazt a nyelvet beszélik, mint ő, de képtelen kapcsolatot teremteni velük. Képtelen volt enni és aludni. Amikor elszenderedett, rémálmok gyötörték, látta a gyerekeit, és biztos volt benne, hogy már soha többé nem fog velük találkozni. Az öngyilkosság gondolata is foglalkoztatta, de a fájdalom, amelyet a családjának okozna, túl nagy ár volt. „Borzalmas időszak volt” – mondta.

Ahogy javult az idő, az oktatói – Kim Dzsongil ígéretéhez híven – elvitték egy tóparti villába hétvégi horgászásra. Az első nap, ahogy lement a tóhoz, elsétált egy „betonkerítéssel és szögesdróttal körbevett nagy ház mellett”. Amint elhaladt a fal mellett, egy éles, ideges hang förmedt rá.

– Ki van ott?

Cshö Unhit megkérte a kísérője, hogy várjon, odament a ház bejáratához, amely alig pár méterre volt tőlük. A férfi sietve tért vissza hozzá.

– Vissza kell fordulnunk – motyogta –, ez lezárt terület.

Pár nappal később Cshö Unhi egy csónakban ült Kang úrral és egy kísérővel, amikor a távolban ismét meglátta azt a bizonyos házat. Egy nő állt a ház előtti udvaron, és a tó felé sétált. Világoszöld ruhát viselt, lazán összefogott haját lágyan fújta a szellő. Szomorúnak tűnt. Lenyűgözve bámulta őt, Cshö Unhi pedig nem tudta nem észrevenni, hogy a nőre is ugyanúgy két kísérő vigyáz, mint rá.

*

Az Arirang Fesztivál idején Cshö Unhinek új helyre kellett költöznie. Kang az éjszaka közepén jött érte, és ráparancsolt, hogy pakoljon össze. Egy katonai dzsip várt rá. Kim Dzsongil szerette, ha az éjszaka folyamán szállítják az embereit, mivel így nehezebben tudták megfigyelni és számon tartani, hol vannak, és pontosan hová is viszik őket.

Két órán keresztül hajtottak fel egy hegyi úton, amíg megérkeztek egy kétszintes házhoz Tongbuk-Ribe. Cshö Unhi visszaemlékezése szerint az épület úgy bújta meg az erdőben, „mint egy kísértet-járta ház a sötétségben”. Cshö Unhinek bemutatták az új személyi asszisztensét, egy középkorú nőt, aki úgy nézett ki, mint Kim Hakszun. Cshö Unhinek elmondták, hogy őt Ho Hakszunnak hívják. A tongbuk-ri-i ház sokkal szerényebb volt, mint az előző. Cshö Unhinek egy hagyományos szoba jutott. Csak egy ágy, egy szekrény és egy asztal volt benne, a padlót tatamiszőnyeg borította. Rádió nem volt. Cshö Unhi elveszettnek érezte magát. Kötögetéssel és reggeli sétákkal töltötte az idejét, délután filmeket nézett. A gyerekei születésnapjai jöttek, aztán el is múltak. Szomorú csendben, fojtott fájdalommal ünnepelte őket. Remélte, hogy a fiából „jó és egyenes férfi” válik, és hogy a lánya „éli majd az életét... és egy csodálatos férfihoz fog hozzámenni”. Azon tűnődött, hol lehet az apjuk, és vajon törődik-e velük.

Eszébe jutott egy régi emlék, amikor az anyja hirtelen hazajött a bevásárlásból, megölelte őt, és azt mondta: „Csak azért jöttem haza korábban, mert rád gondoltam.” Cshö Unhi akkor csak nevetett ezen, és megrántotta a vállát, most viszont már értette ezt a vágyakozást. Kétségbeesetten akarta látni Szöült. Hiányzott neki a „Tokszu Palota előtt kéz a kézben sétáló fiatal nők látványa, a Pekundéra felmászó fiatal emberek, akik vidáman kiabáltak, hogy hallhassák a visszhangot, és a vacsora után tévéző családok, amelyek valami tévéjátékot néztek és közben sírtak. Hiányoztak a veszekedések, amelyek valami jelentéktelen dolog miatt törtek ki, és az apró örömférfik, amelyeket az emberek megosztanak egymással. Hogy mennyire vágytam én ezekre!”

Kang úr új elemeket vezetett be az ideológiai képzésébe. Szeptember 9-e alkalmából írnia kellett egy „gratulálólevelet” Kim Ir Szennek, és ehhez mintának a köszönőlevelek gyűjteményét kellett felhasználnia. A könyvben lévő példák „hosszúak és körülményesek” voltak, mondta Cshö Unhi. „A dicsérő és tiszteletet kifejező jelzők sora értelmetlenné tette a szöveget.” Mindent beleadott, és lekörmölt pár mondatot az elvárt euforikus, talpnyaló stílusban. Kang végigolvasta a levelet, bólintott, és beletette egy borítékba. Aztán átnyújtott neki egy sablont: Önéletrajz pártkádereknek.

– És most írja meg az élettörténetét, aztán adja be a pártnak – mondta Kang. – Csak az igazságot írja. Elemesse saját magát alaposan, és ítélje meg keményen a saját személyét, a

tetteit. Aztán írja le a következtetéseit is.

– Még sosem írtam önéletrajzot – tiltakozott Cshö Unhi.

Nemcsak abszurdnak, de idegesítőnek is találta az egész feladatot. Az utolsó dolog, amit az ellopott életével tenni akart, hogy alaposan átértékelje.

– Ezt mégis hogy képzelik?

– Ez a Kedves Vezető, Kim Dzsongil elvtárs szerető gondoskodásának jele.

– Szerető gondoskodás?

Kang arcán átfutott valami.

– Írja meg gyorsan! – fejezte be a beszélgetést.

Cshö Unhi felkapott egy tollat. „1930. november 9-én születtem Cshö Jonghvan harmadik lányaként.”

Miközben írt, Kang olvasta a vázlatát, és helyenként nagyobb részletességet kért, vagy azt, hogy írja le konkrétan egy-egy nagybácsi vagy unokatestvér nevét. Cshö Unhi nem értette a logikáját, de tudta, hogy egyfajta tesztről, beavatásról van szó. Hogy mihez, arról fogalma sem volt.

*

Amikor éppen nem az önéletrajzán dolgozott, Cshö Unhi igyekezett a lehető legjobban kihasználni a napokat. Az olvasás és a kötögetés mellett sétákat tett a közeli erdőkben. Észrevette, hogy az ingatlan nagy részét lezárták, és táblák jeleztek, hogy tilos a bemenet. Pár hét elteltével csatlakozott hozzá egy kóbor kutya, Ő pedig elkezdett ételt hordani neki. Összebarátkozott az egyik kertésszel, és ha tehetett, együtt kertészkedett vele, térden állva gazolt, és virágokat is ültetett. Élvezte a munkát. „A kétkezi munkának eredménye volt, méghozzá kézzelfogható. A kötögetés (vagy a kertészkedés) őszinteséget és egyszerűséget hozott az életembe, ami egyébként tele volt káosszal.”

Naplót is vezetett, ez segítette megőrizni a józan eszét, és segítette neki megfelelő perspektívából látni a dolgokat. Új kísérője, Ho Hakszun kedves, nyugalmat árasztó jelenség volt. Ha Cshö Unhi ideges volt, ginszenglikőrt hozott neki.

– Igyon ebből egy kortyot! – biztatta. – Ez majd megnyugtatja.

Gyakran megszorította Cshö Unhi kezét, próbálta oldani a benne lévő feszültséget.

– Kérem, nyugodjon meg, Cshö Unhi asszony! Ez árt az egészségének. Legyen erős, és tűrjön! Minden jobbra fordul majd.

„Amikor először találkoztam vele – idézte fel Cshö Unhi –, az ötvenes évei közepén járt. Nem volt csodaszép, de csúnya sem. Kedves és hűséges volt. Bár nem volt művelt, nagyon intelligensnek találtam. Azzal dicsértem, hogy ha rendes oktatásban lett volna része, bizonyára nagy sikereket ért volna el az életben. A szülei nincstelen tarlóégető parasztok voltak az onszongi hegyekben, Észak-Hamgjong tartományban. Tizennyolc évesen ment férjhez, ugyanazokban a ruhákban, amelyeket hétköznapi is hordott.”

Az esküvő után nem sokkal gyereke született, aztán a férje harcolni ment a koreai háborúba. Meghalt, a család minden felnőtt férfitagjával együtt. Mint minden hadiözvegy, a család áldozathozatala előtt tisztelegve Ho Hakszun is párttag lehetett, ennek köszönhetően pedig javíthatott az életkörülményein. Egy, a párt által működtetett kis boltban kezdett el dolgozni, autodidakta módon megtanult írni, olvasni és számolni, végül rábízták a bolt vezetését.

1964-ben, tizenegy évvel a háború vége után áthelyezték, hogy Phenjanban dolgozzon a Központi Tanácsnál, ahol „egy nagyon fontos, titkos munkát kapott”, árulta el Cshö Unhinek. Istenítette Kim Ir Szent. Két takarékkönyve volt otthon, mindkettőben mindig ugyanakkora összeg szerepelt: négy von és tizenöt cson az elsőben (ez Kim Ir Szen április 15-i születésnapját szimbolizálta), a másodikban pedig két von és tizenhat cson volt (ez pedig Kim Dzsongil február 16-i születésnapját jelképezte). Élete fő célja az volt, hogy olyan kitűnő munkát végezzen, hogy kapjon egy Kim Ir Szen-karórát, amelybe belevésték a Nagy Vezető nevét. „A névvel ellátott óra – idézte fel Ho Hakszun szavait Cshö Unhi – a Kommunista Párt dicsőségét hirdeti, a viselője pedig kiváltságos személy.” Cshö Unhi figyelemre méltó nőnek tartotta, és „nénémnek” vagy „nővéremnek” kezdte szólítani.

Ahogy telt az 1978-as esztendő, az idő egyre hidegebbre fordult. Ho Hakszun a hadsereg téli egyenruhájával ajándékozta meg Cshö Unhit, amely egy vastag, mustárszínű szőtt gyapjúkabátból, nadrágból és gyapjúval bélelt cipőből állt, és megkérte, hogy ezt viselje, ha sétálni megy. Ennél melegebb öltözetet nem talált neki. Cshö Unhi 1952 óta nem látott észak-koreai egyenruhát. Belenézett a tükörbe, és nevetségesnek találta a látványt.

Naponta kétszer sétált, reggel és délután. Ahogy a hőmérséklet fagypontra alá zuhant, néha akár $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ig, embereket látott átmászni a birtok falán, akik tűzifát loptak. Cshö Unhi megtudta, hogy a környékbeli családok kisebb fejadagokban kapták a szénport, és ebből kellett volna brikettet gyártaniuk, hogy fűteni és főzni tudjanak. Csakhogy erre a hatnapos munkahét, a napi kötelező ideológiai képzések és az „önkéntes” feladatok vállalása mellett senkinek sem jutott ideje.

Amikor az egyik férfi megpillantotta Cshö Unhit, megmerevedett a félelemtől. „Hajlongani kezdett előttem – emlékezett vissza Cshö Unhi. – Több mint 70 évesnek tűnt. Jégcsapok lógtak a bajszán, az arca beesett volt.” Közelebb lépett, hogy segítsen neki, de az öregember pánikba esett, a bocsánatáért esedezett, és rettegve az erdőbe menekült. Amikor az örök értek tetten valakit, ott helyben agyonlőtték, vagy lopásért munkatáborba küldték az illetőt. Néha Cshö Unhi embereket hallott sikoltozni a távolban, ritmusra, mintha vernék vagy korbácsolnák őket.

Leginkább a környező házak keltették fel a kíváncsiságát. A birtok különböző sarkaiban apró házak rejtőztek, amelyek mellett alkalmanként egy-egy dzsip vagy Mercedes parkolt. Valaki más is él itt, gondolta Cshö Unhi.

Az arab nő volt az első, akivel találkozott.

*

Az egyik délutáni sétája során botlott bele. A nő a másik irányba sétált, Cshö Unhi meglepetten figyelte. Ez volt az első nem koreai arc, amellyel Cshö Unhi az országban találkozott. „Hosszú, formás orra volt – írta le –, és gyönyörű arcbőre.” Az arab nő ugyanolyan kíváncsi volt, mint ő. Cshö Unhi nem sokat tudott angolul, de megkérdezte, hová valósi.

– Jordániából jöttem.

Úgy tűnt, megkönnyebbült, hogy végre beszélhet valakivel.

– Jordánia? Jó messzire elkerült otthonról.

– Igen. És maga honnan jött?

– Én? Japánból – hazudta Cshö Unhi.

Nem tudta megmondani, miért, de nem akarta elmondani, hogy dél-koreai.

– Hol vette ezt?

Cshö Unhi sapkájára mutatott.

– Ezt én csináltam.

– Tényleg? Nagyon szép.

Cshö Unhi elmosolyodott. Egyikük sem beszélt jól angolul, és a beszélgetés holtpontra jutott.

– Viszlát! – mondta Cshö Unhi.

Tett pár lépést, aztán a nő hangját hallva megállt.

– Maga boldog itt?

Cshö Unhi megfordult.

– Ó – motyogta, és megrántotta a vállát.

– Anyyira idegesítő – mondta a jordán nő. – Még a családomnak sem írhatok.

– Sajnálom.

Csend lett.

– Viszlát.

Amikor Cshö Unhi beszámolt Ho Hakszunnak a történekről, az idegesen válaszolt, és azt javasolta, hogy a jövőben kerülje el azt a nőt – és mindenki mást is. Cshö Unhi nem hallgatott rá. Kötött a nőnek egy sapkát, cserébe a nő karácsonyra neki ajándékozta az egyik sálját. Pár hónappal később a nő elment, és Cshö Unhi sosem látta többet.

Decemberben Kang úr több időt töltött a házban, mint valaha. Arra biztatta Cshö Unhit, hogy írjon újévi üdvözlőt Kim Ir Szennek és Kim Dzsongilnek, „tele fennkölt kifejezésekkel, négy-öt oldal terjedelemben. Nagyon-nagyon jó írás legyen. Még a levélpapír is remek minőségű legyen.” Ha Cshö Unhi hibázott, vagy akár egy betű nem volt „nett és tiszta”, akkor előlről kellett kezdenie a levelet. Kang minden vázlatot végigolvasott. Kritizálta a szóismétlések miatt és azért, mert ugyanazokkal a kifejezésekkel méltatta mindkét férfit.

– Itt hiányzik a megfelelő megszólítás – mutatott egy bizonyos sorra. – Cshö Unhi elvtárs! Miért ezt a helyesírást választotta? Ez a hibás helyesírás csak délen dívik.

Karácsonykor Kang végül jóváhagyta mindkét levél vázlatát, és drága levélpapírokat hozott, hogy Cshö Unhi elkészíthesse a végleges változatokat. Egyetlen betűt sem lehetett elrontani, emlékeztette, és minden karakter között ugyanakkora helynek kell lennie, különben újrakezdheti. „Két teljes napig tartott, mire mindkét levelet befejeztem – mondta Cshö Unhi. – Olyan sokszor kellett leírnom őket, hogy szinte szóról szóra emlékszem rájuk. A Kim Ir Szennek írt levél ilyesmi volt: *„Ahogy az új év közeleg, szeretném elküldeni Önnek, Fénylő Csillagunknak, Atyánknak, Vezetőnknek jókívánásaimat. Veretlen csaták százaiban, acélférfit, nagyra becsült vezetőnk, aki a japánok ellen vezette országunk védelmét, és nem volt hajlandó térdre hullni az amerikai imperialisták előtt...”* A fiának írt levél pedig így kezdődött: *„Népünk Fénye, Tanárunk, kedves elvtársunk, Kim Dzsongil! Szeretném kifejezni legmélyebb hálám és köszönetem. Ugyanakkor jó egészséget kívánok a következő évre. Köszönöm, hogy a bizalmába fogadott, és segített meglátni a fényt...”*”

Kang elégedett volt. Nem mindenki volt olyan kivételes helyzetben, hogy levelet írhasson ezeknek az embereknek, mondta Cshö Unhinek, és a levelek közül is csak

néhányat fognak személyesen elolvasni – az övé ilyen lesz. Cshö Unhi megrázta a fejét. Kang őszintén hitt abban, hogy szerencsésnek kellene éreznie magát, hogy köszönőlevelet írhat azoknak, akik elrabolták.

*

Újabb hat hónap telt el, amikor találkozott a makaói szépséggel. A szokásos reggeli sétáját tette, amikor észrevette a vele szemben sétáló nőt. Magas volt, a haja divatosan rövid és egyenes szálú. Cshö Unhi azonnal látta, hogy nem észak-koreai. Mindketten megálltak, és egy pillanatra csendben méregették a másikat, majd köszöntötték egymást. A nő nem beszélt tökéletesen koreaiul, de meg lehetett érteni.

– Hol a lakása? – kérdezte Cshö Unhi röviden és udvariasan.

– Ott – mutatta a nő. – A 4-es Számú Épületben.

A Jordániái nő is ugyanabban a házban lakott.

– Maga nem idevalósi, ugye? – kérdezte Cshö Unhi.

– Nem, kínai vagyok Makaóról.

Cshö Unhi körbepillantott. Úgy tűnt, senki sem figyeli őket. Jelzett a nőnek, hogy kövesse az erdő egy távolabbi pontjára.

– Jól beszél koreaiul – mondta, amikor végre megálltak. – Hol tanult?

– Akkor tanultam meg, miután ideértem. Már majdnem egy éve vagyok itt.

– Hogy hívják?

– A nevem Hong. Az angol nevem Catherine.

Nem kérdezett rá Cshö Unhi nevére.

– És mivel telnek a napjai? – kérdezte Cshö Unhi.

– Kim Ir Szen írásait tanulmányozom.

Megállt egy pillanatra, majd kibökte.

– Tudom, hogy ki maga, nővérem. Maga a híres színésznő, Cshö Unhi.

– Honnan tudja, ki vagyok? – kérdezte Cshö Unhi meglepődve.

– Makaón elég gyakran láttam az arcát az újságokban. Azonnal felismertem.

Cshö Unhi nagy levegőt vett. Az egész teste remegett a kíváncsiságtól, a hangja elcsuklott. És akkor feltette a kérdést, amelyet azóta fel akart tenni, hogy megpillantotta őt.

– Maga hogy került ide?

*

Catherine Hong egyike volt annak a tucatnyi embernek, akiket észak-koreai ügynökök raboltak el az 1970-es években. 1970. május 29-én késő este I Dzsengun és huszonhét halásztársa hajójuk, a Pongszan fedélzetén tartózkodott, amikor több hajó rohant beléjük. Kommandósok lepték el a fedélzetet, puskákat fogtak rájuk, és kiabálni kezdtek velük.

– Meg akartok halni? Kifelé! Kifelé!

A halászatot felsorakoztatták, a Pongszant pedig hozzákötötték az egyik hajóhoz, és észak-koreai vizekre vontatták. 1974 júniusában egy hét- és egy hároméves koreai-japán kisgyereket raboltak el észak-koreai ügynökök a japán Szaitamában. Tokióba vitték őket, ott éltek hat hónapig, majd feltették őket egy Észak-Koreába tartó hajóra. Az apjuk a

Japánban élő észak-koreaiak hálózata, a Csószen Szóren vezetője nem sokkal korábban kiesett Phenjan kegyeiből.

Egy évre rá a dél-koreai Ko Mjongszop és harminckét másik halász Korea partvidékén hajózott, amikor a hajójuk a tudtuk nélkül észak felé sodródott. A harminchárom férfi hamarosan észak-koreai fogságban találta magát, és arra kényszerítették őket, hogy északra hajózzanak. Amikor megérkeztek, munkatáborba kerültek. Ko Mjongszopnak huszonkilenc évvel később sikerült visszaszöknie Dél-Koreába. Ekkor már kényszerházasságot kötött egy észak-koreai nővel, volt két gyereke, és a legénysége legtöbb tagja meghalt. Amikor megszökött, biztos volt benne, hogy a feleségét és a gyerekeit büntetésképpen kivégzik.

1977 novemberében a 13 éves Jokota Megumi éppen befejezte tollasedzését a szülővárosában, a Japán nyugati partvidékén fekvő Niigatában. Elkészönt a csapattársaitól és a barátaitól, majd gyalog indult hazafelé. A házuk egy rövid sétára volt csupán, az útójét fehér válltászájába tette, az iskolatáska a kezében volt. Megállt egy közlekedési lámpánál. Hirtelen ismeretlenek ragadták el a járdáról, megkötözték, és belegyömösölték egy szovjet katonai táskába. Egy rozsdás halászbárkán tért magához útban Észak-Korea felé. A következő tizenhat éve elszigetelt átneveléssel telt, japán nyelvet kellett tanítania a Kim Dzsongil Katonai Egyetemen, majd hozzá kellett mennie egy másik elrabolt személyhez, egy dél-koreai férfihoz. Beszámolók szerint 1993-ban egy idegösszeomlás után öngyilkosságot követett el.

1977 júniusában Tagucsi Jaeko, egy 22 éves tokiói bárhoszesz családját felhívták telefonon abból az óvodából, ahová a két gyereke járt. Tagucsi Jaeko nem jelent meg, hogy elvigye a gyerekeket, érdeklődtek, hogy nem történt-e valami baja. Elment, hogy vegyen magának egy új blúzt, és soha többé nem látták. Tizenhárom évvel később derült ki, hogy akarata ellenére Észak-Koreába hurcolták.

Azon a nyáron öt dél-koreai gimnazista tűnt el egy szigeten egy strandról. Azt hitték, hogy vízbe fulladtak. Két évtizeddel később Észak-Koreában fedezték fel a tinédzsereket, akik ekkor már középkorú férfiak voltak. Kim Dzsongil kémiskolájának oktatói voltak, és a dél-koreai kultúra és életmód sajátosságaival ismertették meg az észak-koreaiakat.

Csimura Jaszusi és a menyasszonya, Hamamoto Fukie 1978. július 7-én 23 évesek voltak. A japán Obamához közeli Vakasza-öböl sziklás strandján sétáltak, amikor észak-koreai férfiak támadták meg őket, és egy hajó fedélzetére kényszerítették mindkettejüket. Több mint huszonöt évig eltűntnek hitték őket, amíg az észak-koreai kormány be nem ismerte az elrablásukat. 2002 októberében tértek vissza Japánba, hátrahagyva három gyereküket, akik a KNDK-ban születtek, és akiket a phenjani rezsim észak-koreai állampolgárokként tartott számon.

Később, ugyanabban a hónapban, Haszuike Kaoru és a barátnője, Jukiko a Kasivazakihoz közeli strand egy eldugott zugában pihentek, igyekeztek félrehúzódni a nyári tömeg elől. Egy férfi sétált oda Kaoruhoz, és tüzet kért. Mielőtt válaszolni tudott volna, a férfi arcon ütötte, és újabb férfiak rohanták le őket. A halálra vált párosnak másodperceken belül kipeckelték a száját, összekötözték és nagy zsákokba gyömösölték őket. Egy ideig csak a földön feküdtek. Hallották a mellettük álló férfiakat, akik valószínűleg arra vártak, hogy a lehetséges szemtanúk eltűnjenek a környékről. Először egy felfújható csónakba rakták őket, aztán egy nagyobb hajó fedélzetére, amely kivitte őket a tengerre. Amikor Karout és Jukikót kiengedték a zsákból, valamilyen droggal

elkábították őket. Amint a hideg este levegője megcsapta az arcukat, még látták a horizonton, amint a szülővárosuk fényei a semmibe vesznek. Két nappal később az észak-koreai Cshongdzsinban voltak.

Tizenhárom nappal azután, hogy Haszuike Kaoru és a barátnője eltűnt a strandról, a 19 éves Szoga Hitomi és az édesanyja jégkrémet vettek Szado szigetén, 80 km-re Kasivazakitól, amikor három férfi rohant utánuk, majd leütötték őket. Betömtek a szájukat, nagy zsákokba dugták őket, levitték a közeli folyóhoz, ahol egy motorral felszerelt csónak várt rájuk. A csónak egy nagyobb hajóhoz csatlakozott, amely a part menti vizeken állomásozott. Hitomit a raktérben tartották másnap reggelig, addigra a szárazföldet már nem is lehetett látni a horizonton. A lány azt sem tudta, hová tűnt az anyja.

Aznap este, amikor őt és az anyját elrabolták, alig pár órával később a 23 éves Icsikava Súicsi és a 24 éves Macumoto Rumiko eltűntek az 1500 km-re, Japán déli csücskében fekvő Kagosima prefektúrában. Egy évvel később összeházasodtak Észak-Koreában.

Egy hónappal később két japán férfi felhívott egy szingapúri escortügynökséget, és öt gyönyörű fiatal lányt kért a fedélzetre, mert „hajós bulit” rendeztek. A 24 éves Diana Ng Kum Yim, a 22 éves Yeng Yoke Fun és Yap Me Leng, a 19 éves Seetoh Tai Thim és Margaret Ong Guat Choo ötöst küldték a hajóra, hogy együtt töltsék az estét a férfiakkal. Aznap este mindannyian – a két férfi, a fiatal escortlányok és a jacht is – eltűntek, és soha nem kerültek elő, kivéve Yeng Yoke Funt, aki 1980-ban bukkant fel: egy phenjani vidámparkban dolgozott.

1979 júniusában a dél-koreai Ko Kzangmun a norvégiai Oslóban taxiba szállt, és kérte, hogy vigyék a dél-koreai nagykövetségre. Véletlenül vagy szándékosan, de a sofőr a orosz koreai nagykövetségre vitte. Legközelebb akkor hallottak Kóról, amikor kiderült, hogy Észak-Koreában, Phenjanban van, ahova, elmondása szerint, önszántából dezertált.

Ugyanebben az évben négy libanoni nőnek azt állította egy munkaközvetítő, hogy Japánban havi ezerdolláros titkárnői állások várnak rájuk. Mindannyian lelkesen jelentkeztek a munkára, felszálltak egy járatra, amelynek elméletileg Tokióba kellett volna mennie, ám a célállomás Phenjan volt. Amint landoltak, elvették az útlevelüket, majd az egyikük állítása szerint elküldték őket „egy intézménybe, ahol kémkedést, dzsúdót, taekwondót, karatét, lehallgatási technikákat tanultak, illetve átnevelő oktatást kaptak, hogy higgyenek Kim Ir Szen tanításaiban. Huszonnyolc fiatal nő volt még az intézményben, egy nyugat- és egy kelet-közép-európai nő mellett három francia, három olasz és két holland nő élt ott. Egyformán tehetetlenek voltak, képtelenek fellázadni a fogvatartóik ellen.”

Néhányan szerencsések voltak, és sikerült elkerülniük a fogságot. 1977-ben Jun Dzsonghi színésznő és a partnere, Pek Konu zongorista hajszál híján úszott meg egy emberrablási kísérletet a jugoszláviai Zágrábban. Azt mondták nekik, hogy egy gazdag jugoszláv férfi azt szeretné, ha Pek Konu a házában adna zongorakoncertet. A zágrábi rendőrfőnök 30 ezer dollárt kapott, hogy együttműködjön a lakásában bujkáló észak-koreai ügynökökkel, akik készen álltak abban a pillanatban letámadni a párt, amint belépnek a lakásba. De Jun Dzsonghi és Pek Konu valahogy aggódni kezdtek, és amint leszálltak Zágrábban, elmentek az amerikai nagykövetségre. A követség ugyan zárva volt, de az alkonzul csak pár hete volt hivatalban, és sokáig bent maradt. Elkísérte a párt a Palace Hotelbe, és ott maradt, amíg szállást nem talált nekik, végül ugyanazon az

emeleten foglalt nekik szobát, ahol ő is lakott. Reggel hatkor kopogtak az ajtajukon. Pek Konu felhívta az alkonzult, aki kinézett a folyosóra. „Három észak-koreai ügynök áll az önök ajtaja előtt” – mondta Pek Konunak az alkonzul.

Az amerikai követségi személyzetet odahívták a helyszínre, és a párost a szervizliften át kimenekítették a hotelből és egyből a reptérre vitték.

1978. augusztus 15-én Takaokában hat férfi megtámadott egy japán férfit és a menyasszonyát, miután a délutáni úszásból visszatértek az autójukhoz. Egy közelben ugató kutya mentette meg őket, amelyik megijesztette a támadókat, akik éppen megkötözték és zsákokba tették volna őket. A nő berohant az egyik közeli házba, ahol történetesen éppen egy nyugalmazott rendőr lakott, a férfinak zsákkal a fején sikerült bemenekülnie egy pár száz méterre lévő házba. Amikor a helyi rendőrség később átvizsgálta a helyszínt, házi készítésű gumi szájszecekre bukkantak, amelynek a közepébe lyukat vágtak, hogy az áldozat képes legyen levegőt venni. Találtak még gumiból készült fülvédőket, hogy az áldozat ne hallhasson semmit, továbbá nagy nejlonszúcsokat, egy kötelet és számos törülközőt.

Az 1970-es évek során észak-koreai ügynökök a Dél-kínai-tengeren, a Japán-tengeren, Londonban, Koppenhágában, Oslóban, Hongkongban, Makaón, Zágrábban, Bejrútban, Dél-Korea több városában, Kínában és Japánban is raboltak el embereket. Az észak-koreai különleges alakulat és a fedett akciók feje, a férfi, aki minderre parancsot adott vagy éppen jóváhagyta őket, maga Kim Dzsongil volt.

*

Catherine Hong története nagyjából hasonló volt. 1978-ban idegenvezetőként dolgozott Makaón, amikor két, harmincas éveiben járó férfi felbérelte.

– Pár napig kalauzoltam őket a városban. Jól megfizettek, és sok pénzt költöttek. Azt mondták, hogy délkelet-ázsiaiak, és úgy tűnt, gazdag családból származnak. Nagyon jól beszéltek angolul. Egy nap arra kértek, hogy vigyem le őket a partra.

Amikor odaértek, egy thai nő várta őket.

– Azt mondta, hogy egy éjszakai klubban dolgozik. Nagyjából tíz évvel tűnt idősebbnek nálam – én húsz voltam akkor. Négyen beszálltunk egy csónakba, és egy darabig a part mentén köröztünk. Aztán kijebb mentünk a nyílt tengerre.

A motorcsónak egy nagyobb hajóhoz vitte őket, amely mintha pont rájuk várt volna. Catherine-t és a thai nőt kényszerítették, hogy lépjenek a fedélzetre. Először Phenjanba vitték őket. Miután a szökési kísérlete kudarcba fulladt, többször is megpróbált öngyilkosságot elkövetni. Ezt követően az észak-koreaiak egy vidéki házba vitték, és a szobájából mindent kivittek – „mindent”, ismételte meg a nő –, hogy ne tudjon kárt tenni magában, és büntetésképpen a napi élelme egy kistányérnyi rizsből és egy darab zöldségből állt.

– Éheztek – mondta Catherine Cshö Unhinek. – Ekkor döntöttem el, hogy megváltozom. Elkezdtem koreaiul tanulni. Ez tetszett nekik, mert egy hónappal később idehoztak, és itt már jobban bánnak velem.

Catherine szerencsés volt. Az elraboltak többsége, akik ellenálltak, vagy nem bizonyultak hasznosnak, koncentrációs táborba került. Az emberrablások általában véletlenszerűek voltak, az áldozatokat kényelmi szempontok, és nem valami komoly terv

alapján választották ki – bár ritkán, mint Cshö Unhi és Szin Szangok, illetve Pek Konu és a felesége esetében akadtak, akiket kifejezetten azért választottak ki, mert a személyük hasznára válhatott a rezsimnek. A Kim-rezsim már a koreai háború idején politikai eszközként használta az emberrablásokat. Amikor a háború elkezdődött, Kim Ir Szen aláírt egy memorandumot a „dél-koreai személyek szállításáról”, amellyel felhatalmazta az észak-koreai katonákat, hogy otthonokba törjenek be, és „hazaköltöztessenek” bizonyos személyeket – többnyire értelmiségieket, újságírókat, diákokat és köztisztviselőket, hogy azok földeken, gyárakban és a népköztársaság hivatalaiban dolgozzanak.

Így 1950 és 1953 között nagyjából 70–80 ezer dél-koreait költöztettek át erőszakkal Észak-Koreába. Továbbá ötvenöt külföldit, többnyire diplomatákat és újságírókat raboltak el a háború során, és csak a háború után engedték szabadon őket, mondván, addig csak „védelmezni” kívánták őket. Amikor a koreai háború véget ért, az észak-koreaiaknak nem sikerült „hazatelepíteni” nagyjából 40–60 ezer dél-koreai hadifoglyot. Sheila Miyoshi Jager történész szerint „több ezer hadifogoly kényszerült rabszolgasorban maradni Észak-Koreában. Sok dél-koreai hadifogoly arról sem tudott, hogy a két ország fegyverszünetet kötött egymással”. A folyamat lassult, de a tűzszünet után sem állt le: a szöuli Nemzeti Egyesülés Koreai Intézete szerint 1953 és 2005 között további négyezer dél-koreait raboltak el és vittek északra, „részben azért, mert Észak-Korea hasznosnak találta a tudásukat és a képességeiket”.

Voltak kevésbé drámai emberrablások is, olyanok, amelyek nem fedett műveletek voltak, nem voltak erőszakosak, és nem a háborúban történtek. Voltak dél-koreai halászok, akik kicsit közelebb merészkedtek az észak-koreai tengeri határvonalhoz, és azon kapták magukat, hogy az észak-koreai haditengerészet „megmenti” őket, hogy aztán a híradókban szerepeljenek, és a phenjani utcán ünneplések közepette vonuljanak végig mint hazatelepült népi hősök. Miután a propaganda szempontjából nem volt több hasznuk, foglyotáborokba kerültek, a párt pedig azt állította, hogy „úgy döntöttek, végleg a munkások paradicsomában maradnak, és nem térnek vissza a kapitalista Dél poklába”. Japánból 93 ezer koreai származású embert csábítottak vissza azzal, hogy kivételes bánásmódban részesülnek, és busás jövedelem vár rájuk. Végül Kim Dzsongil hivatalnokai találkoztak velük a hajókon, aláírtak velük egy kétkezi munkára szóló szerződést, állami lakást utaltak ki nekik, életük végéig gürcölhettek, és sohasem térhettek haza.

Az 1970-es évtized kétségtelenül az észak-koreai emberrablások aranykorának számított. Az ok igen egyszerű volt: Kim Dzsongil. A Kedves Vezető sosem részesült katonai kiképzésben, sosem tanult hírszerzést, sosem dolgozott hírszerző ügynökségnél, sosem hagyta el a hazáját, de minden James Bond-filmet látott, és imádta őket. (Később, Szin Szangok jelenlétében bevallotta, hogy azt hitte, a nyugati filmek valójában dramatizált dokumentumfilmek.) Az információ összegyűjtése, a stratégiai tervezés, és más munkaigényes kémtevékenység nem sokat jelentett Kim Dzsongilnek. De az emberrablás, amelyet az emberei az 1970-es években űztek, már sokkal inkább.

A merényletek szintén, hiszen az emberei próbálták megölni Pak Csong Hit, és szintén az ő emberei követték el az 1983-as ranguni bombatámadást, miután 1974-ben ő lett a külföldi hadműveletek irányítója. A rajtaütésekben is hitt, az 1970–80-as években a demilitarizált övezet alatt ásott alagutakon keresztül az emberei rendszeresen behatoltak Dél-Koreába.

A terrorizmus is az eszköztára része volt: 1986-ban a Gimpo repülőtéren robbantottak észak-koreaiak, a merényletben öten meghaltak. 1987-ben az emberei térítették el és robbantották fel a Koreán Air járatát – mindenkit megöltek a fedélzetén... Ezek voltak azok az álnok tevékenységek, amelyek Kim Dzsongil szerint a hozzá hasonló, hatalommal és ambíciókkal bíró emberekhez illettek, ha el akarták érni a céljaikat.

„Kim Dzsongil imádta a titkos hadműveleteket” – erősítette meg Hvang Dzsangjop. „Számptalan emberrablást hajtottak végre az 1970-es években – tette hozzá An Mjongdzsin, egykori észak-koreai ügynök, aki a különleges hadműveletekért volt felelős. – Miután 1974-ben Kim Ir Szen utódjának jelölték, Kim Dzsongil azonnal annak a pártirodának az élére állt, amely a dél-koreai behatolásokért felelt... Kim Dzsongil ezt követően megparancsolta, hogy biztosra kell menni, hogy az ügynökök tökéletesen képesek legyenek beolvadni a helyi populációba, ezért helyieket kell Észak-Koreába szállítani, hogy oktassák az ügynökeiket. Parancsára japán, koreai, arab, kínai és európai polgárokat raboltak el szervezett körülmények között. Amikor a Kim Dzsongil Katonai Egyetemre jártam, azt tanították, hogy ez annak a példája, hogy Kim Dzsongil milyen sikeresen javította a behatolási tevékenységek minőségét.”

Kim Dzsongil parancsára az elrabolt japánok némelyike a kémiskoláiban lett japán- és kultúratanárra, aki a jövőbeli beépített ügynököknek megtanította, hogyan viselkedjenek hiteles japánként, amint elérték az ellenséges területet. Másokat csak azért raboltak el, hogy észak-koreai ügynökök felvehessék a személyazonosságukat. Voltak nők, akiket a külsejük miatt raboltak el, majd Észak-Koreában állomásozó japán terroristák kapták meg őket feleségnek jutalomként. A hátrahagyott családok, barátok szintén áldozatok voltak. A szeretteik hirtelen eltűntek, soha többé nem látták őket, a sorsukra pedig általában sosem derült fény.

Az észak-koreaiak által elrabolt áldozatok családjainak japán szövetsége szerint legalább tizenkét országban – köztük Franciaországban, Hollandiában, Olaszországban és Jordániában – történtek emberrablások, és ezek az áldozatok valószínűleg a mai napig Észak-Koreában vannak. 1978 és 1982 között Cshö Unhi sokukkal találkozott: Catherine Honggal és a jordániai nővel, később egy francia professzornővel, aki hitt abban, hogy a kormánya biztosan küzdeni fog azért, hogy megmeneküljön és hazajusson. A fodrász, akit Kim Dzsongil rendelt ki mellé, szintén mesélt történeteket. Voltak európai nők, akiket gazdag kínaként bemutatkozó észak-koreai ügynökök csábítottak el és csaltak Phenjanba. A fodrász elmondta, hogy találkozott velük az egyik közeli házban, ahol őrizték őket, és „agymosáson mennek át”.

Ezek az alvó, étkező, sétálgató, a villákból ki-be járkáló emberek olyanok voltak, mint a szellemek, és Cshö Unhi ráébredt, hogy tulajdonképpen ő maga is egy szellem. Vajon kereste őt valaki? Létezett-e még a külvilág számára? Vagy egész egyszerűen eltűnt örökre?

15. Szökés a Gesztenye-völgyből

– Igazgatóhelyettes elvtárs – kérdezte Szin Szangok az oktatóját, miközben a vetítőteremben ültek és egy filmet néztek –, miért raboltak el? Hogy ingyen nézhessem meg ezt a sok filmet?

Az igazgatóhelyettes megrántotta a vállát.

– Maga régen filmeket csinált, szóval valószínűleg azt akarják, hogy itt is filmeket forgasson.

Maga régen filmeket csinált. Szin Szangokot meglepte, hogy ez még mindig mennyire rosszlesik neki.

– Az én filmjeim sok pénzbe kerülnek – válaszolta nagyképűen.

– Ne foglalkozzon ezzel, koncentráljon a tanulmányaira! A Kedves Vezetőnek, Kim Dzsongil elvtársnak aranybányái vannak. Azokból van a pénze, és azokból finanszírozza a filmjeit, a színdarabjait, a zeneműveket és más művészeti vállalkozásokat. Nem aggódnék a maga helyében a pénz miatt.

Miközben beszélgettek, Szin Szangok csendben az asztalra kitett süteményekkel és mogyoróval tölte meg a zsebét. Már a délutáni szokásos sétájára készült, ahol mindig tempósan haladt, és igyekezett erősíteni az állóképességét. Nem számít, Kim Dzsongil miért raboltatta el, vagy hogy képes-e finanszírozni a karrierje feltámasztását. Szin Szangok nem szándékozott olyan sokáig Észak-Koreában maradni, hogy ezek kiderüljenek.

*

A napi rutinja ugyanaz volt, amióta megérkezett a Gesztenye-völgybe: reggel két óra ideológiai átképzés, ebéd, csendespihenő, majd két vagy három film, amelyet Kim Dzsongil személyesen választott ki neki, közben egy séta, aztán vacsora és alvás. Az ingatlant szögesdróttal fedett magas betonkerítés vette körbe, a tövében fegyveresek járőröztek. A felügyelők Szin Szangok házában aludtak. Mégis „minden egyes nappal egyre elszántabb voltam, hogy megszököm”, írta később. Senki sem mondta el neki, hol van Cshö Unhi, vagy hogy él-e egyáltalán. Biztos volt benne, hogy halott, és nem kívánta „sorsát az elrablói kegyelmébe ajánlani”, ahogy később fogalmazott.

A korábbi tervei nem igazán váltak be. Először arra gondolt, hogy rávehetne őket, hogy elvigyék Keszongba – az instruktora egyfolytában „kirándulásokról” magyarázott –, és a fürdőszobai manikűrszettből kicsempészett ollóval kiszúrhatná a gumikat, hogy pár órát Keszongban maradjanak, sőt talán az éjszakát is ott töltenék. Észrevette, hogy az autóban nincs pótkerék. Így aztán nem lenne más dolga, csak valahogy távolabb kerülni a felügyelőitől, és „eljutni az Imdzsin folyóig, beleugrani, és elúszni”. Az Imdzsint halál folyónak is nevezték, mivel éhínségek és tisztogatások után több száz holttestet vitt

magával délre. Pont átfolyt a demilitarizált övezeten, de közben Szin Szangoknak el kellene kerülnie az aknákat, a szögesdrótot és azt is, hogy valószínűleg a folyó mindkét partjáról lőnének rá. „Visszagondolva elég abszurd ötlet volt, de a kétségbeesés miatt kezdtem elveszíteni a józan eszem” – mondta. Csak az tartotta vissza, hogy az oktatója nem vitte el Keszongba. „Még túl korai – mondta az igazgatóhelyettes elvtárs. – Inkább tanuljon! A kirándulás később jön.”

Aztán arra gondolt, hogy áshatna egy alagutat a kerítés alatt. Egy közeli tó partján lévő halászkunyhóban talált egy ást, és elrejtette, de sosem volt alkalma kisurranni vagy nekiállni ásni. Aztán „edzésnek” kért egy kerékpárt, és a legnagyobb meglepetésére kapott is. Azt tervezte, hogy éjszaka oson ki, magához veszi az ételt, amit elrejtett a szobájában lévő rádió dobozában, és felugrik egy, a kínai határ felé tartó vonatra. Az az ötlet szinte abban a pillanatban meghiúsult, amint megszületett, ugyanis észrevette, hogy az örök éjszakára elzárják a kerékpárt. Amikor színes tévét hoztak a villába, elcsente a csomagolófólia egy részét, hogy úszómellényt csináljon magának, ha a menekülése során át kellene kelnie egy széles és erős sodrású folyón, Aznap éjjel lelopózott a közeli tóhoz, hogy tesztelje az összebarkácsolt mellényt, de majdnem megfulladt.

A szeptember 9-i nyüzsgő ünnepség közben is szökést tervezett. A Tömegjátékokat követő éjszaka kimászott annak a lakásnak az ablakán, ahol az igazgatóhelyetttel együtt szállást kapott, de épphogy kilépett rajta, az egyik felügyelője rányitotta az ajtót.

– Maga meg hová megy? – kiáltotta a nő.

– É-é-én csak a tűzijátékot akartam megnézni – dadogta Szin Szangok, a szíve közben majd kiugrott a helyéről, és izzadságcseppek jelentek meg a homlokán.

A nő visszaparancsolta a szobába. „Esélyem sem volt megszökni – látta be végül. – Egyszerűen nem volt rá mód.”

*

A filmnézés ugyan elviselhetőbbé tehetné volna egy Szin Szangokhoz hasonló filmőrült mindennapjait, de ezúttal inkább csak lassította az idő múlását. Az összes észak-koreai filmet pocskéknak találta, mindegyik ugyanarról szólt, és egy kaptafára készült. Az igazgatóhelyettes minden film után írásban kért szakmai kritikát tőle, és ezeket el is készítette. Szin Szangok azt remélte, hogy a vetítőszoba menedékként szolgálhat, de idővel ugyanannyira idegesítette és frusztrálta, mint a ház többi helyisége.

Paradox módon, ahogy hidegebbre fordult az idő, úgy töltött egyre több időt a szabadban. A felügyelőitől kapott télikabátot, szőrmesapkát és bakancsot ki akarta próbálni, hogy működnek, ha hosszú órákig odakint van a hidegben és a szélben. A ház előtt parkoló autótól viszont egészen lázba jött.

Volt egy sofőr, aki egész nap a vendégház előtti Mercedesben ült. A férfi minden este vacsora után bement a házba, és nyolc és tizenegy között rendszerint a szakáccsal és a szolgálaton kívüli gondnokokkal kártyázott. Soha nem ment ki, hogy ellenőrizze az autóját. Szin Szangok az ebédlőből hallotta a kártyapartit kísérő zajokat, a nevetést, a káromkodást, a poharak csörrenését. Az autó közel parkolt a vendégház oldalához, az orra lefelé nézett a dombról, éppen az egyik kapu felé, amely ahhoz a tóhoz volt közel, ahol Szin Szangok nap mint nap sétált. A sofőr minden este leállította a motort, és bement kártyázni.

És ami a legfontosabb: a kulcsot mindig az autóban hagyta.

Mivel a magántulajdon birtoklása Észak-Koreában törvényellenes volt, csak a rezsim tagjainak lehetett autójuk – és azoknak, akiknek a rezsim ajándékként vagy a befolyás jeleként autót ajándékozott. Ennek megfelelően az emberek többsége sosem látta, milyen belülről egy autó, és nagyon kevés ember tudott vezetni. A sofőr nagyon kivételezett foglalkozásnak számított, és ahhoz, hogy az ember sofőr lehessen, semleges vagy pozitív szongbunnal kellett rendelkeznie. Ezt követően az embert egyéves képzésre választhatták ki, amelynek során elméleti, majd gyakorlati oktatás következett. Megtanulták a gépjármű szerkezetének alapjait, a karbantartását, és a végén a jelentkező nem is jogosítványt, hanem diplomát kapott. A diplomaszerezés után a legtöbb sofőrt három-öt év időtartamra „sofőrasszisztensnek” nevezték ki egy tapasztaltabb vezető mellé, és csak azt követően kaphattak saját járművet. Később, ha jól végezték a munkájukat, és minden évben megújították az engedélyüket, a sofőröknek életük végéig nem kellett aggódniuk a megélhetésük miatt.

Rendszerint amiatt sem aggódtak, hogy ellophatják az autójukat. Esély sem volt elrejteni vagy eladni egy autót. Aki tudott vezetni, az a párt alkalmazásában állt, és a párt tudta, hol lakik. Ráadásul a Mercedes egy fallal körbevett, őrzött ingatlan területén állt. Mitől kellett volna tartani?

Szin Szangok a slusszkulcsot bámulta. Ahogy lélegzett, apró párafelhők keletkeztek, majd tűntek el a hideg éjszakai levegőben, közben különböző lehetőségek villantak át a fején. Ez lesz az. Biztos, hogy ez az egyetlen esélye.

*

Az igazgatóhelyettes elvtárs gyanakodva méregette Szin Szangokot.

– Minek magának térkép? – kérdezte.

Szin Szangok megköszöri a torkát.

– Nos, eléggé nehezemre esik megjegyezni azoknak a csatáknak a helyszíneit, ahol Kim Ir Szen a japánok ellen harcolt.

– Amikor a mi Atyai Vezetőnkéről beszél, mindig tegye hozzá, hogy „Nagy Vezető”!

– Elnézést! Igen, a csaták, amelyeket a Nagy Vezető, Kim Ir Szen vívott a japánok ellen.

– Hozom a térképet. Úgy látom, nagyon keményen koncentrálsz a tanulmányaira.

– Igen, uram.

*

A Szovjetunióban Vlagyivosztokban és Nahodkában működtek japán konzulátusok, ezt Szin Szangok a dél-koreai rádióból tudta, amelyet az ágya melletti készüléken fogott be, és amelyet minden éjszaka hallgatott. Azt is tudta, hogy Pekingben van egy amerikai nagykövetség. Kína tűnt a legelfogadhatóbb lehetőségnek. Ha meg tudná tenni a 180 km-es utat Csongdzsuba, az Észak-Korea északnyugati sarkában fekvő városba, és elhaladna a mellett a pár város mellett, amely Csongdzsu és a természetes határt jelentő Jalu-folyó között fekszik, aztán valahogy átjutna a folyón...

Eszébe jutott a Szuphung-gát, amelyet a japánok építettek az 1930-as évek végén, amikor ő még gyerek volt, és arra gondolt, hogy ott talán átkelhetne. Aztán már csak fel

kellene ugrania egy vonatra, vagy követnie a nyugatra tartó síneket, és eljutnia Pekingbe. Szin Szangok úgy spekulált, hogy amikor az észak-koreaiak felfedezik a szökését, akkor azt feltételezik majd, hogy a legrövidebb utat választva Dél-Korea felé menekül, ezért inkább délen keresnék. Ezzel nyerhetne pár nap előnyt, mielőtt a kínai határ közelében kezdenék el keresni. Mire erre sor kerülne, addigra, reményei szerint, ő már rég nem lenne ott.

Már csak türelmesen kellett várnia, amíg a tavak befagynak. Akkor a Jalu is valószínűleg be lesz fagyva, gondolta, és átsétálhat a jégen. Minden egyes nap újra és újra átvette magában a tervet. Amikor a felügyelők meleg téli ruhákat ajánlottak neki, igyekezett minél szürkébb és zöldebb árnyalatú darabokat kiválasztani, hogy minél könnyebben elrejtőzhessen.

December 19-én jégréteg borította a tó felszínét.

Tíz nappal később abban a tudatban, hogy a jég megmarad, Szin Szangok úgy döntött, megszökik.

*

Olyan erős volt a szél, hogy beleremegtek az ablakok. Az egyik fiatal női felügyelő benyitott Szin Szangok hálósobájába, hogy ellenőrizze, ágyban van-e. Elégedetten becsukta az ajtót, és végigsétált a folyosón. Szin Szangok várt néhány másodpercet, majd kimászott az ágyból. Felkapta a régi rongyokból összeeszkábált zsákot, amelyet a szófa mögött rejtegetett, és csendben kilépett a folyosóra. A konyhában nagyban ment a kártyaparti, a ház többi része üres és csendes volt. A személyzet visszavonult.

Szin Szangok megpróbálkozott a bejárati ajtóval, és nyitva találta. Az őrei minden bizonnyal magabiztosak voltak, hogy nem tud elmenni az őrház mellett, és nem tud kijutni a területről, miért zárnák hát az ajtót? Szin Szangok már majdnem kinyitotta, de gyorsan elbújt, amikor az egyik kártyázó kiment, hogy vizeljen egyet az ösvényen.

– A francba, de hideg van! – morogta az őr, miközben visszatért a házba.

Szin Szangok kisurrant a házból, és odalopakodott az autóhoz. Hangos, nyugtalanító éjszaka volt, a fák hajlongtak, siránkoztak a viharos szélben. Szin Szangok olyan halkán nyitotta ki az autó ajtaját, amennyire csak tudta. A kulcs a helyén volt, ahogy számított rá. Gyorsan elfordította félig, a műszerfal fényei pedig azonnal világítani kezdtek. A tank majdnem félig volt. Talán elég, hogy elérjen Csongdzsuba, talán nem.

De már túl késő. Most vagy soha. A hátsó ülésre dobta a zsákját, aztán beszállt, üresbe tette az autót, és felengedte a kéziféket. Az autó lassan megindult lefelé a lejtőn. Szin Szangok tudta, hogy a következő percek kulcsfontosságúak lesznek. Ha egy másik őr is kijönne, vagy ha bárki kinéz az ablakon, és észreveszi a guruló autót, neki vége.

De senki sem vette észre. Amikor már elég messze gurult az autó, ráadta a gyújtást, bekapcsolta a fényeket, és rálépett a gázra. Komótos tempót választott. Elérte az őrházat, és mély levegőt vett. Amint meglátta az autót, az őr mereven szalutált, és átengedte a kapun. A következő kanyarig normális tempóban vezetett – aztán beletaposott a gázba.

Ha valaha még fog filmet készíteni, ez az élmény kapóra jön majd, gondolta, ahogy Phenjan felé száguldott. A városba érve üres utcákat látott, és senki sem foglalkozott a száguldó állami Mercedes mindennapos látványával. Megtalálta a városból kifelé vezető utat, és ráfordult. A sebességmérő majdnem 130 km/h-s sebességet mutatott.

Alaposan átgondolta a tervét, de nem számolhatott mindennel: a sötétben nem ismerte ki magát az utakon, és azt sem tudta, milyen erőket fektetnek majd a hatóságok a keresésébe. Nem számított rá, milyen könnyen meg lehet találni egy olyan feltűnő autót, mint amilyenben ő ült, egy olyan országban, ahol az autó ritkaságnak számít. És ami a legfontosabb: azzal sem volt tisztában, hogy háromból egy észak-koreai állampolgár biztosan besúgó, és hogy a besúgás olyannyira a kultúra része, hogy nincs olyan sötétség, amelyben elrejtőzhetne. És azt sem tudta, hogy a párt annyira az ellenőrzése alatt tartja a lakosság mozgását, hogy még ahhoz is hetekkel korábban engedélyhez kellett folyamodni, ha valaki az egyik városból a másikba akart utazni.

A fényszórók által megvilágított utat figyelő Szin Szangoknak erről fogalma sem volt. Derülátó volt és határozott.

Félúton járhatott a Kína felé vezető úton, amikor egy olyan útelágazáshoz ért, amelyre nem emlékezett a térképről. Döntött, de rossz irányt választott. Egy murvás mellékúton találta magát. Hirtelen feltűnt valaki a reflektorok előtt, talán egy földműves, Szin Szangok pedig ösztönösen elrántotta a kormányt. Az autó csikorogva farolni kezdett, majd egy árokban kötött ki. Mire kikászálódott az ülésről, a paraszt eltűnt. Szin Szangok visszaugrott a kocsiba, rükvercbe tette az autót és rálépett a gázra. Az első kerekek vadul kipörögtek, de az autó nem moccant.

Fél óráig tartott kitolatnia az árokból. Szin Szangok minden kétségbeesett pillanatban azon tűnődött, vajon a Gesztenye-völgyben az örök már észrevették-e, hogy eltűnt a Mercedes. Az autó fara durván behorpadt, és majdnem hozzáért a kerékhez. Kivette a csomagtartóból az emelőt, és amennyire tudta, kiegyengette. Ahogy visszadobta az emelőt a helyére, ránézett az órájára: már este tíz óra volt. Beszállt az autóba, ráadta a gyújtást, és visszaszáguldott a kereszteződésig. A gumik hangosan csikorogtak, ahogy arra az útra tért, amelyet egy órával korábban kellett volna választania.

A baleset kikezdte az idegeit. Pár kilométerrel távolabb, Szukcshonnál – félúton Csongdzsu felé – belefutott az első katonai ellenőrzőpontba. Itt a Cshongcshon-folyón átkelő forgalmat ellenőrizték. Arra gondolt, hogy talán kidumálhatja magát a helyzetből, vagy talán az örök felismerik a pártautót, és egyszerűen továbbengedik. Sem az első, sem a második nem jött be.

A híd keskeny volt, a forgalom pedig egyirányú. Ahelyett, hogy megállt volna, Szin Szangok nem foglalkozott az integető őrrrel, hanem elhajtott mellette. Havazni kezdett. Az út – már ha annak lehetett nevezni – kövekből és murvából összefoldozott valami volt, és mivel Szin Szangok olyan gyorsan ment, amennyire csak lehetett, a Mercedes bukácsolva haladt rajta, miközben az alváz többször is leért. Az egyik első kerék hangosan kidurrant. A Phenjantól háromóránnyira kanyargó vidéki utakat egyértelműen nem városi autókra tervezték.

Szin Szangok nem akarta feladni, és lapos gumival is tovább haladt, egészen addig, amíg meg nem pillantotta Csongdzsu vasútállomását, amelynek homlokzatáról egy megvilágított portréről a sugárzó mosolyú Kim Ir Szen bámult le rá. Szin Szangok jobbra fordult, és szembetalálta magát a Szuphung-gáttal. Az úttest mellett vasúti sínek futottak. Szin Szangok korábban úgy tervezte, hogy itt szabadul meg az autótól. Félrehúzódott, leállította a motort és kiszállt. Dermesztő hideg volt. Gyalog haladt a sínek mentén. Egy katona meglátta, és utánakiáltott.

– Elvtárs! Elvtárs!

Úgy tett, mintha nem hallaná, és továbbment. A katona túlságosan fázott, hogy üldözőbe vegye. „Futni kezdtem – idézte fel Szin Szangok. – Alig kaptam levegőt, de tudtam, hogy ha megállok, végem.” Mintha órák teltek volna el, mire végre megérkezett egy kis vasútállomáshoz. Nagy ládák sorakoztak a peronon, amelyeken a következő felirat állt: robbanóanyag. Meghúzódott mögöttük, hogy ne legyen szem előtt. Este tizenegy volt, még az éjszaka közepén se jártak. Vajon mikor veszik észre az autót? Vajon a sofőr még mindig a házban kártyázik? Vagy már felfedezték a szökését?

Nem sokkal később meghallotta egy közeledő tehervonat hangját. Egy öreg gőzmozdony zakatolt felé, Észak-Koreának csak ennyire futotta. Leguggolt a sínek mellett, és várt, amíg a vonat mellé ért, majd beugrott az egyik vagonba, amelyik tele volt kövekkel. Bizonyára valamiféle ércek, gondolta. Leült, és kinyújtóztatta fájós lábait. Az egész teste megfeszült az idegességtől.

„Köszönöm, istenem!” – mondta ki hangosan.

A fejét a vagon falának támasztotta, és elaludt.

Néhány megállóval később három vasúti munkásnak öltözött férfi lépett ki az állomásról, egyenesen odasétált ahhoz a vagonhoz, amelyben Szin Szangok megbújt, és kirángatták onnan. Az államrendőrség egyik embere várta a peronon, a szemét dörzsölgette, mintha akkor kelt volna.

– Maga nyúlta le a Mercedest? – kérdezte félig ásítva.

Szin Szangok nem tudta, hogy az észak-koreai vasúttársaság fél kilométerenként őrszemeket állított, hogy elfogják a potyautasokat, és hogy megelőzzék az esetleges baleseteket. Azonnal kiszúrták, amint bemászott a vagonba.

A színoncsihoni állomáson fogták el – alig 15 km-re volt a kínai határtól.

16.

Itt halt meg Szin Szangok

Bevitték az állomás épületébe, rongyos zsákját a földön húzta maga után. Minden erő elszállt belőle. Az arcát feketére festette a mozdony kéményéből kiszálló füst. Szánalmasnak és összetörtnek érezte magát, de furcsa módon meg is könnyebbült. „Már nem érdekel – gondolta. – Inkább meghalok, mint hogy itt ragadjak. Azt csinálnak velem, amit akarnak.”

- Adjanak vizet, hogy megmossam az arcom! – kérte az államrendőrségtől jött férfitől.
- Adjanak neki! – parancsolta álmos hangon az egyik őrnek a férfi.
- Hol a mosdó?

Megengedték Szin Szangoknak, hogy elvégezze a dolgát, és hogy kezet meg arcot mosson. Amikor végzett, egy dzsip érkezett a sínek mellé, az első ülésen az igazgatóhelyettes elvtárs ült dühös arckifejezéssel. Szin Szangok a levegőben helikopter hangját hallotta. Behunyta a szemét, és próbált semmire sem gondolni.

Megbilincseltek, végül kivitték az épületből.

*

Olyan volt, mint valami filmjelenet, gondolta Szin Szangok, amikor az egész véget ért. A helikopter leereszkedett egy apró, elhagyatott repülőtér leszállópályájára. Kilökdösték a gépből, és betuszkolták egy másik dzsipbe. A fejére csuklyát húztak, és csak akkor vették le róla, amikor már kiszállt a járműből, és fedett helyen voltak. Végigvezették egy folyosón, amelynek mindkét oldalán egyforma ajtók voltak. Az őrk az egyiknél megálltak, és kinyitották. A helyiségben mindössze három szék volt, az egyikre leültették, A másik két széken, vele szemben, az igazgatóhelyettes ült és egy kövér férfi, akit nem ismert. A férfi olyan tohonyán folyt bele a székbe, mintha nem is lenne gerince. Mindketten ceruzát és papírt fogtak a kezükben.

Elsőként a kövér szólalt meg, a hangja mintha a zsírpárnák mélyéről érkezett volna.

– Maga észak felé haladt, Csongdzsu érintésével Észak-Phjongan tartományban. Ez eléggé fenn van északon. – Egy pillanatra mintha elgondolkodott volna ezen. – Véletlenül ment arra, igaz?

Szin Szangok nem tudta, mit válaszoljon erre.

- Eltévedt, igaz? – csattant fel az igazgatóhelyettes elvtárs. – Vagy nem érti a kérdést?
- Szándékosan mentem arra – válaszolta.
- *Miért?*

Az igazgatóhelyettes hangja annyira dühös és olyan fenyegetően éles volt, hogy Szin Szangok úgy érezte, mintha kést szúrnának belé.

– Mert nem tudtam volna tovább abban a házban élni.

A kövér lejegyezte a válaszait a papírra. Az igazgatóhelyettes felállt, a kövér férfi pedig követte. Amint kimentek, négy ór lépett be a cellába, hideg tekintetüket mind Szin

Szangokra szegezték. Néhány perc múlva kihallgatói visszatértek, és leültek vele szemben.

– Ez azt jelenti, hogy az újévi köszönőlevelei hazugságokkal voltak tele? – kérdezte az igazgatóhelyettes.

Cshö Unhihez hasonlóan Szin Szangoknak is saját kezűleg kellett hálálkodó és a csodálatát kifejező ünnepi leveleket írnia mindkét Kimnek.

– Válaszoljon a kérdésre! – bömbölte a kövér.

– Azt írtam, amit parancsba adtak. Olyan embereknek írtam, akikkel sosem találkoztam. Azt hittem, jól csináltam.

A két férfi döbbenetesen bámult rá. Örökkévalóságnak tűnő másodpercek után a kövér pislogott egyet, és leírta a válaszát, majd ismét kimentek. A négy ór visszatért. Szin Szangok rájött, hogy a vallatói a válaszait továbbbítják valakinek, majd miután visszatértek, ennek a valakinek a kérdéseit teszik fel neki. Nem volt nehéz kitalálni, ki lehetett az. Kim Dzsongil valószínűleg nem volt képes felfogni, hogy azok után, hogy olyan kedvesen bántak vele, meg akart szökni.

A páros visszatért.

– Hová akart menni? – kérdezte az igazgatóhelyettes.

– Kínába.

Megint kimentek, a négy ór belépett. Kisvártatva a kihallgatói újabb kérdéssel tértek vissza.

– És hogyan akart eljutni oda?

– Vonattal.

– Vonattal? – visszhangozta a kövér, mintha sosem hallotta volna ezt a szót.

– Igen.

Megint magára hagyták. Aztán ugyanez folytatódott, és olyan sokszor mentek ki, hogy már számolni sem tudta. Mire végeztek, mindent elmondott nekik. A kimerültség és a fáradtság nehéz lepelként borult rá, és kioltott benne minden más érzést. Kivitték az épületből, a délutáni napfényben csak hunyorgott, majd rájött, hogy Phenjanban van. A Nagy Vezető szobra állt az épület előtt, az arcán ott ült az örök mosoly.

Szin Szangok beszállt egy dzsipbe. Miközben a katonai jármű átszelte a várost, az ablakon bámult kifelé. „Rideg, komor látvány fogadott. Emberi életnek nyoma sem volt. Az utcák kihaltak voltak.”

1978. december 30-a volt. Börtönbe vitték.

*

Az észak-koreai börtönrendszer egyidős a KNDK-val. Az országban található börtöntáborok száma nem ismert. Bár a KNDK rezsimje hivatalosan tagadja a létezésüket, sokuk jól látszódik a Google-térképeken. A börtönökben becslések szerint 220 ezer fogvatartottat őriznek. Minden észak-koreai ismer olyan embert – családtagot, barátot, munkatársat –, akit az éjszaka közepén hurcoltak el, hogy munkatáborba vigyék. Ezeket az embereket soha többé nem látták. Bár senki sem beszél róluk, mindenki – *mindenki* – tudja, hogy léteznek börtöntáborok.

A legnagyobbhoz bányák és gyárak tartoznak, a területe meghaladja Los Angelesét. Mindegy, milyen vétséget – valósat, véltet, kitaláltat – követett el az ember, könnyen ott

találhatta magát. És mivel az észak-koreai törvények alapja a kollektív bűnösség elve, a bűncselekmények következményeit az elkövető rokonságának is viselnie kell, így aztán gyakran egy család három generációját is kemény munkára vagy halálra ítélik, (Mivel a feleségek nem vérrokonok, ezért nekik néha megkegyelmeznek, bár válásra kötelezik őket, a szongbunjukat csökkentik, a vagyonukat elkobozzák, és ha van rokonuk a hadseregben vagy az egyetemen, akkor azonnali hatállyal elbocsátják, és „leküldik a gyárba”, vagyis a bányákba vagy kohókba dolgozni.) Ezekben a börtönökben olyan kemény a bánásmód, és olyan életveszélyesek a körülmények, hogy a pár évnél hosszabb büntetések tulajdonképpen halálos ítélettel érnek fel. Az elítéltek hosszú órákon keresztül végeznek nehéz fizikai munkát, és aki nem teljesíti a normát, brutális megtorlásra számíthat. Az étel borzalmas, az örök pedig szadisták.

Mivel az észak-koreai társadalom az ellenségéstől a mag osztályig kasztokra van osztva, csak a leglojálisabb állampolgárok lehetnek börtönőrök. A leglojálisabb a gyakorlatban a gazdag elitet jelenti. Ezeket az öröket arra képezték ki, hogy ne embereként, hanem „kutyaikként” vagy „állatokként” tekintsenek a foglyokra. Jutalmat kaptak, ha sikerült szökést megakadályozniuk, ezért sok olyan történetről hallani, amikor örök azt ígérték a foglyoknak, hogy segítenek nekik megszökni. Mindezt csak azért tették, hogy később lelőhessék őket, vagy végignézhessek, amint halálra égnek a magasfeszültségű árammal ellátott kerítésen, aztán a holttestet visszacipelték az őrszobára, hogy begyűjtsék az érte járó bónuszt.

A legrosszabb internálótáborokban, a *kvalliszókban* (szó szerinti fordításban fogságkezelő központok) árulókat, politikai foglyokat őriznek, és bárkit, akit „államellenes bűncselekmény” elkövetésében találtak bűnösnek. Ilyen bűn a puccskísérlet, az imperialistákkal való kollaborálás, az olyan ártalmatlanabb vétkek, mint a külföldi újságok olvasása, vagy ha az ember elsütött egy viccet valamelyik Kim külsejéről vagy értelmi képességeiről. A szovjet gulág mintájára felépített első kvalliszót szinte abban a pillanatban létrehozták, amint Kim Ir Szen magához ragadta a hatalmat, pontosan azért, hogy a hatalmát fenyegetőket legyen hová küldenie. Egy kvalliszóban a legalacsonyabb büntetés is életfogytig szól, a kivégzések pedig mindennaposnak számítanak.

Nehéz pontosan megmondani, mi zajlik egy kvalliszóban, ugyanis nagyon kevesen tudtak elmenekülni onnan, hogy elmesélik. Néhány tanú szerint a foglyok számára tilos a szex, a koedukált börtönökben az abortuszokat és az újszülöttek megölését pedig az állam szankcionálja. A kényszerabortuszok során mérget fecskendeznek a magzatba, vagy egyszerűen felvágják az anya méhét, vagy, ha másképpen nem sikerül, az újszülöttet abban a minutumban megfojtják, hogy első alkalommal felsír. A besúgókat megjutalmazzák, így az elítéltek gyakran egymás ellen fordulnak, és ezt a fajta viselkedést a börtönvezetés kifejezetten bátorítja.

Egy elítélt leírta, mi történt egy kudarcba fulladt szökési kísérletet követően. Miután a vakmerő szökevény összeverve feküdt a földön, az elítélteknek parancsba adták, hogy gyalogoljanak át rajta. Mindezt addig csinálták, amíg a csontjait és a szerveit összezúzták, és meghalt. Amikor egy elítéltet felakasztottak, a többi fogvatartottnak megparancsolták, hogy amíg az utolsókat rúgja, dobálják kövekkel. A testeket éjszakára lógva hagyták, de néha akár napokig nem vágták le őket a kötélről, hogy minél tovább szolgáljanak elrettentő példaként.

Vannak börtönök, ahol az elítélteket párokba osztják, hogy szemmel tartsák egymást,

amikor alszanak, hátha álmukban mondanak valami kompromittálót. A kihallgatások során középkori módszerek vannak érvényben: botozás, kövezés, az elítéltek máglya fölé lógatása, a testükbe kampókat akasztanak, ujjakat és végtagokat törnek össze, tépnek és vágnak le. Az óra elnevezésű kínzási módszer során például az elítéltnak fel kell állnia egy asztalra, szemben a többi elítélttel, egy ór bmondja a pontos időt, a fogvatartottnak pedig a karjaival a mutatókat utánozva kell pózba vágnia magát, és egészen addig úgy maradnia, amíg egy új pontos időt nem mondanak be. Ezt addig csinálják, amíg az illető össze nem esik.

Gyerekeket és terhes nőket ugyanolyan gyakran büntetnek így, mint felnőtt férfiakat. Az örök számára engedélyezett a foglyok megerőszakolása. Gyerekeket gyakran végeznek ki a saját anyjuk szeme láttára, feleségeket pedig a férjük jelenlétében. Ha nem halnak meg kínzás vagy erőszak következtében, akkor könnyen meghalhatnak munkahelyi balesetben egy bányában vagy vaskohóban. Ha ezt is túlélnek, még mindig éhen halhatnak, vagy belehalhatnak egy sor betegségbe, amelyekkel tele vannak az olyan helyek, ahol nem lehet fürdeni, tiszta ruhához jutni, ahol a foglyok ehetetlen ételeket kapnak, és a hideg padlón alszanak egymáshoz bújva. Ha egy elítélt meghal, a családját nem értesítik, és ha egy elítéltet szabadon bocsátanak, titoktartási megállapodást kell aláírnia, hogy nem beszél arról, ami a táborban történt vele. A legtöbb elítélttel nem is közlik, hogy milyen bűncselekményben találták bűnösnek.

A munkatáboroknál egy szinttel lejjebb vannak a politikai elítéltek számára fenntartott táborok, amelyeket átnevelő táboroknak vagy *kjohvaszóknak* neveznek (szó szerinti fordításban felvilágosító központok). Ezekben a körülmények hasonlóak, mint a nagy területen elterülő internálótáborokban, csak azoknál kisebbek. Nagyjából húsz ilyen intézmény működik Észak-Koreában, az ezekbe kerülő elítéltek „kártékonyak” és „felforgató elemek”, akik politikai bűnöket, más bűncselekményeket (gyilkosság, engedély nélküli utazás) vagy gazdasági bűntetteket (phenjani eufemizmus a lopásra, illegális határátkelésre, csempészésre, feketepiaci seftelésre és maszekolásra) követtek el.

Az internálótáborokban az elítélteket „javíthatatlanoknak” bélyegzik, ám az átnevelő táborokban a foglyok mindennap ideológiai átképzésen esnek át, így élhet bennük némi halvány remény, hogy egy nap visszatérhetnek a „normális” társadalomba. Néhány foglyot a cellájában őriznek, de a többség reggel héttől napnyugtáig dolgozik, és csak az ebéd, valamint az ideológiai gyűlések idejére hagyja abba a munkát. Hivatalosan az átnevelő táborok nem börtönöknek, hanem rehabilitációs intézményeknek számítanak, és a kormány azt állítja, hogy a bentlakók „képtelenek voltak elviselni a bűnös lelkiismeretük nyomását”, ezért önként jelentkeztek és vonultak be ezekre a helyekre.

A kínzások itt is mindennaposnak számítanak. Egy nő, Ri Szunok elmesélte, hogy amikor egy jelentéktelen kihágás miatt kihallgatták, azzal kezdték, hogy a földre lökték, letakarták egy pokróccal, és húsz-harminc férfi addig rugdosta-verte, amíg el nem ájult. Három napon át megállás nélkül vallatták, és amint lehunyta a szemét, vagy megpróbált aludni, megütötték. Több hónapon keresztül bántalmazták – betuszkolták egy tégláégető kemencébe, amíg a hőségtől eszméletét nem veszítette, meztelenül egy székhez kötözték, és megkorbácsolták, kikötözték egy padhoz, és vizet öntöttek a torkába, kiverték a fogait, botokat tettek az ujjai köze, majd elcsavarták őket. Miután az egyik büntetése után elájult, arra tért magához, hogy egy deszkát fektettek a hasára, amin két férfi áll. Ezután két hétig nem tudott lábra állni. Az volt a bűne, hogy egy magas rangú biztonsági tisztnek

a fejadagján kívül nem adott extraszövetet, hogy olyan kabátot készíttethessen magának, amelyet Kim Dzsongilen látott. Ha mégis odaadta volna az anyagot a tisztnek, az azért járó büntetés ugyanilyen súlyos vagy még rosszabb lehetett volna.

Egy másik észak-koreai, egy iskolaigazgató tanúvallomást tett, miután az iskolában rábukkant két tanár kollégája holttestére. Amikor jelentette a bűncselekményt, kettős gyilkosság elkövetése miatt mindenféle nyomozás nélkül letartóztatták. Az államrendőrség ki akarta csikarni belőle a vallomást, ezért árammal kínozták, egészen addig, amíg a fülei és az ujjai szó szerint elolvadtak. Később, amikor tolvajok bevallották, hogy ők követték el a bűncselekményt, megnyomorítva és megcsonkítva szabadon bocsátották az igazgatót, de aláírtak vele egy papírt, hogy nem fedí fel, mi történt vele, különben ismét börtönbe kerül, és megkínozzák.

Szó szerint nem volt menekvés. Ha az ember megölte magát, ahogy azt sokan megtették, a család többi tagja táborba került. Ha esetleg már ott voltak, akkor kivégezték őket, vagy magánzárkába kerültek, ami olyan kicsi volt, hogy még leülni sem lehetett, a falakból pedig tüskék álltak ki, hogy az elítéltek ne dőlhessenek nekik, és ne pihenhessenek.

*

A fegyház hangos volt és zsúfolt. Szin Szangokot levetkőztették, elvették a ruháit, és odaadták neki a fegyencek egyenruháját. Biztos volt benne, hogy a koreai háború idejéből származó kínai egyenruhából szabták át. Amikor átöltözött, egy akkora magánzárkába dobták, amekkorában épphogy le tudott feküdni. Mindössze egy apró nyílás volt a fal tetején, a falban pedig egy vasajtó. A fapadló mocskos volt az idők során beleivódott testnedvektől. Olyan volt, mint egy vártömlőc. Egy kőtáiban „rizzsel kevert kukoricát és babot” kapott, mellé alumíniumkanalat, amelynek nem volt nyele. Két ór állt az ajtóban.

– Elmondom a parancsokat, amelyeknek engedelmeskednie kell – vakkantotta az egyik.
– Az első: amíg nem engedélyezem, hogy aludjon, addig egyenes háttal ül, a kezét a térdén tartja. Nyitott szemmel kell előrenéznie. A fejét és a kezét tilos megmozdítania. Értve vagyok?

Szin Szangok bátortalanul bólintott. Egy kanál ételt vett a szájába, de ki is köpte, mert tele volt kövekkel.

– A második: ha vécézni akar, felemeli a kezét, és engedélyt kér. A harmadik: a lámpaoltást egy csengő jelzi. Ha a csengő megszólal, megmozdulhat. Miután a csengő megszólalt, ellenőrizzük a celláját, és utána engedélyt kap, hogy lefeküdjön. Csak ekkor szabad lefeküdni. Értve vagyok?

– Igen.

Szin Szangok magába erőltette az ételt. Az örök elvették az üres edényt, és bezárták a vas ajtót. A nap alábukott az ablak peremén, és Szin Szangok magára maradt a sötétben.

*

A börtönben éhezett, betegségek gyötörték, és nagyon magányos volt. Az egyik lábujja a szökés során fagyási sérülést szenvedett, és elfertőződött. Folyamatosan remegett az idegességtől, és olyan éhes volt, „mint egy állat”. Miközben egyenes háttal, a kezét a

térdén pihentetve ült a cellájában, hallotta, amint elítélteket vernek össze, amiért nem engedelmeskedtek a parancsoknak, vagy nem ültek rendesen. Egyik nap női sírást hallott, és ekkor döbbsent rá, hogy koedukált börtönben van. Az őnök között rendszeresen tört ki verekedés, amelyeket rendszerint az robbantott ki, hogy valakit „liberálisnak” vagy „demokratának” neveztek – ez volt a két legdurvább szitokszó a börtönben.

Szin Szangok teljesen összezavarodott. Az őnök ugyanúgy sértegették és ordibáltak vele, mint bárki mással. Nem kapott se szappant, se fogkefét, így sóval mosott fogat, és ugyanazt a kavicsokkal teli, sós ízű moslékot ette, mint mindenki más. A levesben sosem volt hús, néha került bele egy-egy darabka retek vagy káposzta. Amikor azonban megbetegedett, orvost hívtak hozzá, és ha éjjel hideg volt, az őnök további takarókat hoztak neki. Ez olyan luxus volt, amelyben más foglyok nem részesülhettek. Volt egy nő a konyhán, aki a szokásos adag lötty mellé mindig adott neki egy kevés rizses teát, ami hagyományos koreai ital, égett rizsteának is szokás nevezni. Úgy készül, hogy forró vízzel mossák le a lábas falára odaégett rizst, majd a lét bögrébe töltik. A tea íze csodás volt, olyan, mint amelyet az anyja készített neki gyerekkorában.

A cellája népszerű hely lett az őnök körében, akik gyakran álltak meg előtte, miközben fel-alá sétáltak a folyosón. Nem mozdultak, amíg észre nem vette őket. Ekkor halkán kérdéseket tettek fel neki, hogy milyen az élet Dél-Koreában.

- Dél-Koreában vannak olyan szórakozóhelyek, amelyek tele vannak nőkkel, mi?
- Persze – válaszolta Szin Szangok.
- És ha az ember bemegy egy ilyen helyre... szórakozhat kicsit velük, mi?
- Nos...
- Ha az ember fizet nekik – folytatta az őrszem –, akkor mindent lehet, mi? Mi? Szin Szangok bólintott.

– Így van.

A férfi vigyorogva bólintott, majd otthagyta.

Másnap egy újabb őr tett fel kérdéseket.

- Délen bárki vehet magának csokoládét?
- Ha az embernek van pénze, bármelyik boltba bemehet, és ott vehet csokit, igen.
- Mármint úgy érti, hogy csak a magas rangú tiszték?
- Nem, bárki megteheti.
- Hát persze – rázta meg a fejét távozóban az őr.

Az egyik őr gúnyosan kérdezte meg, miközben odakint viharos szél fúj: „Amikor ilyen erős szél fúj Dél-Koreában, az letépi minden ház tetejét, igaz?”

– Nehezen viselem a magából áradó kapitalista búzt – mondta neki egy másik őre. – Hogy lehet valaki ennyire büdös?

- Olyan szagom van, mint egy kapitalistának?!
- Ennek a sok piperének erős szaga van.

Szin Szangok rájött, hogy az őr még azoknak a japán kozmetikumoknak a szagát érzi, amelyeket a vendégházban használt. Nem hitte el, hogy az őr még mindig érzi, azt végképp nem, hogy erősnek találja a szagukat.

Ezek a csendes, titokban folytatott beszélgetések alkalmat adtak arra, hogy ő is feltegye a saját kérdéseit.

- Elvtárs! – mondta az egyik őrnek.
- Magának én nem vagyok elvtárs. Szóljon „uramnak”!

– Uram, hol vagyunk?
– Miért jó azt tudni magának? – kérdezett vissza az őr. – Tudni akarja, hol van? Ez egy fogház.

– Ez egy olyan hely, ahol... – kezdte Szin Szangok, majd a torka előtt elhúzta az ujját. Az őr megrázta a fejét.

– Ez nem olyan hely. Az olyan embereket máshová viszik.

Amint a nap lement, Szin Szangok a rizslevesből kiszedett kövek segítségével számolta a napokat. Lefekvés előtt egy követ helyezett az ablak párkányára. A falban lévő lyukakból egész éjjel egerek szaladgáltak ki-be, bemásztak a vécébe, és próbáltak jóllakni az ürülékkel. Amikor az őrök nem figyeltek, felkapta a kanalat, ami az egyetlen engedélyezett eszköz volt a cellájában, és először bevészte a nevét a falba. Aztán egy teljes mondat következett. „A betonfal kemény volt, és a vésésnek alig maradt nyoma – mondta Szin Szangok később –, de lassan kezdett láthatóvá válni.” *Itt halt meg Szin Szangok 1979-ben*, állt a falba vésve. Nem számított arra, hogy valaha kijut a börtönből. Az életének többé nem volt értelme. Talán egy nap a következő generáció egy tagja itt áll majd, és elolvassa ezt a kopott kijelentést. Talán egy nap „a családom és a világ megtudja: nem juthattam ki innen másképpen”.

*

Amikor Szin Szangokot a börtönigazgató parancsára kivitték a cellájából, tizenöt kavics gyűlt össze az ablakpárkányon. Az igazgató irodája egy másik, nagyjából 100 m-re lévő épületben volt, ahová dzsippel vitték át. Arcát a friss levegő felé nyomta, kiélvezte minden pillanatát. Az irodában az igazgatóhelyettes, a börtönigazgató és egy ismeretlen férfi állt, aki a Társadalom biztonsági Minisztériumtól jött. Az igazgatóhelyettes megkérdezte Szin Szangokot, hogy megbánta-e a tetteit, és felismerte-e, hol hibázott, Szin Szangok lecsüggesztette a fejét.

– Sokat gondolkodtam, és rájöttem, mekkorát hibáztam. Nem jöttem rá, mik Kim Dzsongil elvtárs valódi szándékai velem, így buta hibát követtem el.

– Nem egyszerűen Kim Dzsongil elvtárs – javította ki a férfi a minisztériumból –, hanem *Szeretett Vezérünk*, Kim Dzsongil elvtárs.

– Igen, uram. Nem ismertem fel, mik is Szeretett Vezérünk, Kim Dzsongil elvtárs valódi szándékai velem, és hibáztam. Átgondoltam, milyen ostoba voltam, és nagyon bánom, amit tettem.

– Van még valami? – kérdezte az igazgatóhelyettes hidegen.

Bizonyára nagy bajba került a szökési kísérlete miatt. Szin Szangoknak semmi sem jutott eszébe.

– Szeretnék naponta legalább egy tojást kapni – bökte ki végül.

Az igazgatóhelyettes leírta a kérését, majd a minisztérium emberével közösen felálltak, és elmentek. Az őrök visszavitték a cellájába. A következő három hónapban ezt a procedúrát többször elismételték, Szin Szangok minden egyes alkalommal megalázkodott előttük. „Ha Cshö Unhi él, szeretném látni őt – kérte egy alkalommal az igazgatóhelyettestől. – Ha találkozhatnék vele, együtt dolgozhatnánk a Nagy Vezetőért és a Kedves Vezetőért. Szorgalmasan dolgoznánk értük.”

Egy másik alkalommal így szólt: „A családom miatt akartam elszökni, de hajlandó vagyok mindent feláldozni a nagyobb jó érdekében. Adjanak nekem egy esélyt!”

Minden alkalommal egyre könnyebb volt hazudnia. Mindent megtett volna, hogy kijusson a börtönből. Egy nap az egyik újabb álmeghallgatás után egy orvos kereste fel Szin Szangokot, és orosz multivitaminokkal látta el. Ezt követően mindennap kapott vitaminokat. Ez újabb ürügyet szolgáltatott az őreinek, hogy a cellája körül őgyelegjenek.

– Azt hallottam, ha az ember bevesz egy ilyet, akkor nem lesz éhes – mondta az egyik őr egy reggel, miközben a fény felé tartotta a vitamintablettát, és alaposan megvizsgálta.

– Nem, ez csak étrend-kiegészítő – válaszolta Szin Szangok. – Enni akkor is kell.

– Én akkor is ezt hallottam valakitől...

– Az emberek délen sok vitamint szednek – kanyarította a beszélgetés irányát arra, amerre magától is elkanyarodott volna.

– Mi? – bámult rá az őr. – Mármint a hivatalnokok, igaz?

– Nem, nem csak ők. Patikákban lehet kapni ezeket.

– És bárki megveheti?

– Persze.

Az őr a déli csodák hallatán megcsóválta a fejét. Aztán hirtelen rávert a szomszédos cella vasajtájára, és ráordított az elítéltre.

– Érthetően válaszolj, ha kérdezek, te kutya! Nyomorult féreg!

Az őr hangosan felnevetett.

– Mit követett el az a férfi? – kérdezte Szin Szangok.

– Gazdasági kihágás.

– Létezik olyan bűn, hogy gazdasági kihágás?

Az őr köpött egyet.

– A fickó egy tolvaj. Érti már?

Április 9-én, öt nappal a legkisebb fia harmadik születésnapja után és kevéssel azt követően, hogy vitamintablettákat kezdett kapni, a börtönigazgató kikísérte a cellájából, és elvitte egy szobába, ahol egy őr villanyborotvával rövidre nyírta a haját. Elvitték a személyzeti zuhanyzóba, és ráparancsoltak, hogy fürödjön meg. Visszakapta azokat a ruháit, amelyeket a szökése napján viselt. Miután megfürdött és felöltözött, az igazgatóval az irodájába mentek, ahol az igazgatóhelyettes és az a kövér ember várta, aki az első kihallgatásán is jelen volt.

– Elvtárs! – kezdte, és a mélyről érkező hangja remegett. – Maga megrongálta az állam tulajdonát, és azt tervezte, hogy megszökik az országból. Ezért halálra kellene ítélnünk. – Szin Szangoknak elakadt a lélegzete. – Ám úgy döntöttünk, hogy ezúttal szemet hunyunk a kihágásai felett, cserébe keményen kell dolgoznia a népért és a pártért. Érti?

– Igen – válaszolta Szin Szangok. – Igen!

– Sose feledkezzen meg az állam melegsívű nagylelkűségéről! – figyelmeztette a kövér férfi.

– Köszönöm! – mondta Szin Szangok.

Egy újabb titokzatos Mercedes parkolt az épület előtt. Az igazgatóhelyettes odakísérte Szin Szangokot. A három hónappal korábbi, első kihallgatása óta egy szót sem szólt Szin Szangokhoz. Vékonyabbnak tűnt, mintha nem enne eleget, gondolta Szin Szangok, mintha ő maga is valamiféle szenvedésen ment volna keresztül. Talán megbüntették,

amiért megszökött a felügyelete alól. Amint kinyitotta az ajtót, az igazgatóhelyettes keserűen az arcába bámult.

– Maga borzalmasan fest – morogta. – Csak nézzen magára!

A Mercedes visszavitte Szin Szangokot a Gesztenye-völgybe, de egy másik házba, amely messzebb volt, túl a Tedong-folyón. Elmentek egy hatalmas óriásplakát mellett, amelyen a mosolygó Kim Ir Szen a helyi parasztokat instruálta. Az új lakása kisebb volt, és kevésbé fényűző, mint az előző. Az ablakokon rácsok voltak, őrk posztoltak a ház előtt és mögött, Szin Szangok pedig reflektorokat látott mindenfelé.

Amint beléptek, az igazgatóhelyettes elvtárs leszidta, amiért „olyan sok fájdalmat” okozott, és kifejezte reményét, hogy mostantól nem fog bajba kerülni. Leültette, és megparancsolta, hogy írjon bocsánatkérő levelet Kim Dzsongilnek.

Három napon át írta a levelet, az igazgatóhelyettes legnagyobb meglepedésére. Szin Szangok egy hónapon belül ismét elkezdett élelmet félretenni, mert újabb szökést tervezett.

A kínzópóz

Egy nap Szin Szangok így szólt az igazgatóhelyetteshez: „Úgy döntöttem, hogy örökre Észak-Koreában maradok. Talán mesélhetnék az életemről, maga pedig tanácsot adhatna nekem.”

Olyan energiával fogott bele az ideológiai tanulmányaiba, ahogy csak telt tőle. Elolvasta Kim Ir Szen japánellenes küzdelme történetének mindhárom kötetét. Olyan hízelgő kritikát írt róla, amilyenre a benne élő forgatókönyvíró csak képes volt, és még hosszabb bekezdéseket is bemagolt, csak hogy lenyűgözze oktatóját. Naponta két észak-koreai filmet néztek meg, egyet reggel, egyet délután. Amikor április közepén közeledett Kim Ir Szen születésnapja, Szin Szangok is csatlakozott a pezsgős koccintáshoz, noha rendszerint egyáltalán nem ivott. „Az első italomat egy hajtásra megittam, majd újabbat kértem – idézte fel. – Aztán én is mondtam egy tósztot. Hosszú életet és jólétet kívántam szeretett Nagy Vezetőnknek, Kim Ir Szennek.”

Az őrei sokkal éberebbek voltak. Szin Szangok hálószobája az emeleten volt, a körülötte lévő helyiségekből pedig rá lehetett látni az ő szobájára, így szemmel lehetett tartani a mozgását. A földszinten volt a nappali, amely vetítőteremként is funkcionált, egy étkező és egy harmadik hálószoba az egyik bentlakó felügyelő számára. Két ór lakott együtt Szin Szangokkal. Azt mondták neki, hogy ők „a szakácsa és a recepciósa”. Az igazgatóhelyettes elvtárs korábban egy házban lakott vele, de most máshol volt a szállása, és csak akkor kereste fel, amikor megtartotta neki az ideológiai képzéseket. Szin Szangok nem mehetett ki a házból, még a hátsó udvarra sem, csak akkor, ha az igazgatóhelyettes is vele volt. Minden ablakot beszögelték, kivéve egyet az étkezőben. Éjszaka, amikor mindenki aludt, egy vérebet engedtek szabadon az udvaron.

Teltek a hónapok, az áprilist május, majd június követte, és hirtelen július lett. Forró és fülledt idő volt, a virágok, a növények ezernyi színben pompáztak. A levegő egész nap az akácfák illatával volt tele. A lakásba zárva Szin Szangok mindent összegyűjtött, ami csak a keze ügyébe került: élelmet, sót, gyufát. Lázasan improvizált, nem is gondolkodott, mire lehetnek jók. „Tudtam, hogy ez az utolsó esélyem – mondta. – Ha elkapnak, biztosan megölnék.”

*

Az órák vánszorogtak, a napok „idegeskedéssel, tervezéssel teltek, vártam a lehetőségre”, idézte fel Szin Szangok. Az izzasztó hőséget majdnem minden este viharok szakították meg. Az ézengés és a zivatar hangja elnyomta a házban zajló tevékenység zaját, az örök pedig abbahagyták a járőrözést, és fedél alá húzódtak. Szin Szangoknak még így is el kellett volna mennie az őrkutya mellett, de nem ezt tervezte. Amit kitalált, az sokkal egyszerűbb, ám vakmerőbb volt, mint az első szökése.

Egy ilyen viharos júliusi éjszakán besurrant az egyik emeleti vendégszobába. Észrevette, hogy volt benne három guruló radiátor, és ha az egyiket eltolta a helyéről, akkor a falban lévő fedlapot ki lehetett emelni. A lap mögött egy apró üreg nyílt, amely elég nagy volt ahhoz, hogy elbújjon benne. Félretolta a radiátort, elmozdította a fedlapot, bebújt az üregbe, és a borítást gondosan visszaillesztette maga után. Mivel egy íróasztal mögött volt, a radiátor miatt nehéz lett volna észrevenni, hogy a fedlapot elmozdították.

Szin Szangok összekuporodott a falban lévő üregben. A zsebeit megtömte az előző hetek során összegyűjtött élelmiszerekkel. Úgy számolt, hogy akár négy-öt napig is ott kell bujkálnia – nem tudta kinyújtani a lábát, és nem tudott magán könnyíteni sem. Közben a fogvatartóinak azt kell hinniük, hogy megszökött, és nyilván hatalmas embervadászatba kezdenek majd. „Később, ha az izgalom alábbhagy – írta Szin Szangok –, elhagyom a házat, és elindulok valamelyik kikötő vagy határ felé, végül eljutok a Szovjetunióba.”

Amikor aznap este felszolgálták a vacsorát, és Szin Szangokot sehol sem találták, hihetetlen zűrzavar tört ki. Pár óra múlva tiszták lepték el a lakást, és minden zezzugát átkutatták. Arra számított, hogy a lakás elnéptelenedik, de éppen ellenkezőleg, a főhadiszállásukat pont azzal a szobával szemben lévő helyiségben alakították ki, ahol ő bujkált. Szin Szangok megdöbbsent. Arra számított, hogy miután a szobáját üresen találták, a fogvatartói úgy fognak viselkedni, ahogy ő elképzelte – a fejében megírt forgatókönyv szerint. Még ebben a kétségbeejtő helyzetben is hitt abban, hogy valamiképpen a kedve szerint alakíthatja az eseményeket.

A falban összegörnyedve nyomorgott, fáj a háta, a toroka kiszáradt a szomjúságtól, és izgatottan hallgatta, amint autók fékeznek csikorogva a ház előtt. Emberek masíroztak végig a szobákon, rádió adó-vevők reccsentek fel hangosan. Hallotta, amint végigkopognak a mennyezetten és a falakon, hátha üreget találnak valahol. „Hallottam, hogy emberek vannak fenn, a tetőn. A hálószobámban és a tanulószobában rendezték be a főhadiszállásukat. Jöttek-mentek, parancsokat adtak ki, és jelentéseket tettek. A szobámban sofőrök voltak, a rádiót hallgatták.” Hajnali háromkor már majdnem bevizelt, ezért kiosont a fürdőbe, hogy könnyítsen magán. Várt, hogy a kutya ugatni kezdjen, vagy dörögjön az ég, és csak akkor húzta le a vécét.

Szin Szangok elrejtőzésének harmadik napján egy felügyelő lépett be a szobájába, hogy takarítson. Ahogy az íróasztal mögé ért, észrevette, hogy az egyik radiátort elmozdították, és hogy a fedlap nincs rendesen a helyén. Aztán Szin Szangokot is észrevette. Azonnal felkiáltott.

– Itt van! Itt van! Az úriember a segéd szobájában bujkál!

Pár pillanattal később rendőrök lepték el a szobát. Egy harmincas éveiben járó, Mao-zubbonyos férfi volt a főnökük. Miután kirángatták a lyukból, a férfi leültette, és udvarias hangnemben elkezdte kikérdezni.

– Miért akart újra elszökni? – kérdezte. – Miért okozott megint ennyi bajt?

– Mert képtelen vagyok itt élni. Nincs mellettem a feleségem, a gyerekeim, a családom. A barátaim sem. Mind Délen vannak. Hogy élhetnék itt egyedül?

– De hiszen nem is kérvényezte, hogy a családját ideszállítsuk – mondta a férfi, majd megrántotta a vállát. – Csak kérnie kellett volna, és elintézik.

– De hogy hozhatnák ide az egész családom? A kormány bizonyára árgus szemekkel figyelteti őket.

– Mikor kezd elvégre hinni a nép erejében? Maga egyszerűen képtelen megérteni, milyen erős a nép – sóhajtott a férfi. – Maga kihágást követett el, és elárulta az államot, amikor megpróbált megszökni az országból. Ezek súlyos bűnök, megérdemli, hogy kivégezzék.

– Én dél-koreai vagyok. Miért lenne az bűn, ha haza akarnék menni?

– Maga már helyi állampolgár. Az állampolgároknak pedig kötelességük tiszteletben tartani a törvényeinket.

– Én nem vagyok észak-koreai – tiltakozott Szin Szangok – Továbbra is dél-koreai vagyok.

– Hah! Ugyan! A Koreai-félsziget igazi kormánya a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság kormánya, tehát maga észak-koreai állampolgár.

És ezzel a beszélgetés véget ért.

Újabb magas rangú tisztek jelentek meg, hogy vessenek rá egy pillantást, aztán később az egyik földszinti helyiségben beszéltek meg, mi legyen a sorsa. Az igazgatóhelyettes is megjelent, úgy mérte végig, „mint egy vipera az áldozatát”, majd engedélyt kért a távozásra. Amikor végül levitték vacsorázni, Szin Szangoknak börtönkosztot szolgáltak fel: sós levest, egy kis marék rizst hús nélkül. Még több ór és kutya tűnt fel a ház körük. Másnap reggel minden ablakra szögesdrótot szereltek.

Szin Szangok összetört. Arra számított, hogy bármelyik pillanatban kivégezhetik. Mindkét szökési kísérlete során őszintén hitt abban, hogy sikerrel fog járni. „A szökéseim olyanok voltak, mintha valami filmben látta volna őket az ember – írta évekkel később. – Talán összekevertem a valóságot a fantáziával... De ha nem próbáltam volna megszökni, képtelen lettem volna elviselni az idegességet, a magányt és a félelmet. Abban az ijesztő helyzetben, a rengeteg rendelkezésemre álló szabadidővel természetes volt, hogy az álmaim és a fantáziák kezdtek összeolvadni a valósággal.”

Húsz nappal azt követően, hogy Szin Szangok rejtekhelyét felfedték, két biztonsági tiszt érkezett a házba, azzal a paranccsal, hogy egy helyre szállítsák, „ahol megfizethet a bűneiért”. „Végül csak meg fognak ölni” – gondolta, miközben összebilincsel kézzel bemászott egy Mercedesbe. A holmiját a csomagtartóba tették.

Nem ölték meg. A Mercedes három órán át hajtott a sötétben, bele a semmi szívébe, majd kitétték egy erődszerű intézmény előtt.

Szin Szangok megérkezett a 6-os számú börtönbe.

*

A fegyház egy dolog volt, a 6-os számú börtön és felvilágosító központ pedig egy másik.

Ali Lameda venezuelai költő azért utazott Phenjanba, hogy lefordítsa Kim Ir Szen összegyűjtött műveit spanyolra, ám 1968-ban konkrét vádak nélkül letartóztatták, és elítélték. Hat évet töltött a 6-os számú börtönben, amelyet ő a legközelebb fekvő város neve miatt szarivoni börtönként ismert. „A börtönben lévő állapotok borzalmasak voltak. Éveken át ugyanazt a ruhát hordtuk, és ugyanazt a tányért használtuk. Az elítélteknek nincsenek jogaik, nem látogathatják őket, nem kapnak cigarettát, nem lehetett újságokat vagy könyvet olvasni, vagy írni... Az éhséget használták a fogvatartottak kontrollálására. Véleményem szerint sokkal jobb, ha verik az embert, mert ha az ember összeszorítja a fogát, ellent tud állni a fizikai bántalmazásnak. A folyamatos éhezés rosszabb.”

Az egyik őrtől megtudta, hogy nagyjából hatezer férfit és nőt őriznek a börtönben, ami „egy hatalmas, kör alakú építmény, közepén egy óriási udvarral”. Lameda sokszor hallotta a szomszédos cellákban ülők kiáltásait. „Az ember egy ilyen helyen gyorsan megtanulta, hogy itt valaki azért sír, mert fél, mert fáj valamije vagy mert megőrült” – mondta keserűen Lameda.

Erre a helyre számúzták Szin Szangokot a második szökési kísérlete után. Átöltözött a fegyintézet egyenruhájába – egy használt, az előző tulajdonosától megörökölt gyapjúruhába –, majd elvitték egy apró, mocskos, nyirkos cellába. Négykézlábra kellett ereszkednie, hogy bemásszon a cellába. Csótányok nyüzsögtek a vécéként szolgáló edényen.

Hamarosan megtudta, hogy a börtönszabályzat szerint tilos más elítéltekkel találkozni és beszélni. A beszélgetés, a nevetés és az éneklés is tiltott dolog volt. Az elítéltek a ruháikat kimoshatták, de azt megtiltották nekik, hogy tisztálkodjanak. A hetente végrehajtott motozás és testüregvizsgálat olyan volt, mint egy rituális megalázás. Amikor az elítélteket kivitték napozni, olyan drótketrecekben tartották őket, amilyenben az állatkerti állatokat szokás. A ketrecek oldala betonból készült, hogy az elítéltek ne láthassák egymást, és ne is beszélgethessenek. Az étel alig volt több, mint sós vízben főtt marék fű, néha egy-egy rizsgombóc.

A társaihoz hasonlóan Szin Szangoknak is keresztbe tett lábbal, lehajtott fejjel kellett ülnie – és ezúttal sem volt szabad megmozdulnia. A legkisebb mozdulatot is súlyos verés követte. Leggyakrabban megparancsolták az elítéltnak, hogy dugja ki a kezét az ajtó nyílásán, majd az őr a botjával brutálisan összezúzta az ujjait.

A dezertőr Kang Hjok apja is átment ezen. A férfi így írt erről: „Az elítéltek keresztbe tett lábbal leültek... Nem mozdulhattak, és meg sem szólalhattak. Ez igazi kínzás volt, mivel hiába zabálták a tetvek az embert, nem tehetett mást, csak nézhette, mivel a legkisebb mozdulatot is megtorlás követte... Apám még mindig tele van harapásnyomokkal. Naponta egyszer szünetet tarthattak, és ilyenkor megmozdulhattak. A szünet tíz percig tartott. Mivel az elítéltek lábában megállt a vérkeringés, a lábaik feldagadtak, felpuffadtak, és alig bírtak talpra állni.” („Az elítélteknek napi tizenhat órán keresztül kellett bámulniuk az öröket és a rácsokat – tette hozzá Lameda. – Egész nap ébren kellett maradniuk, szólt a hivatalos magyarázat, hiszen hogyan is gondolhatná végig a bűneit az elítélt, ha alszik?”)

Ez volt a kínzópor, és a következő két és fél évben Szin Szangok számára ez a napi rutint jelentette.

A 39-es divízió

Bár nem egy cellában raboskodott, de Cshö Unhi sem volt szabad – Kim Dzsongil láthatatlan láncokkal kötötte magához. Elképzelni sem tudta, miért, de egy nap Kim Dzsongil meghívta a nyaralójáig vezető, frissen átadott vonszani autópálya megnyitójára. „Négysávos autópálya volt – emlékezett vissza Cshö Unhi –, de nem voltak szalagkorlátok, így az emberek összevissza térferegtek az úttest közepén.” A pályán futó alagutakat mind elnevezték, olyan neveket kaptak, mint „Dzsucse”, „Hűség” vagy „Diadalmas visszatérés”. A leghosszabb alagút 4 km hosszú volt, tudta meg Cshö Unhi. Az út mentén falvak sorakoztak, de egyikhez sem vezettek lehajtók.

Amikor megérkeztek a tengerparton fekvő négyemeletes villához, Kim Dzsongil mosolyogva várta a bejáratnál. „Cshö Unhi asszony! Üdvözlöm! Rég nem láttuk egymást. Hogy szolgál az egészsége? Először jár Vonszanban?”

Kim Dzsongil több barátja is ott volt, az este hosszú vacsorával telt, majd a vendégsereg csoportokra oszlott, voltak, akik ittak, mások biliárdoztak vagy madzsongoztak. „Minden pontosan olyan, mint egy kapitalista társadalomban” – gondolta Cshö Unhi.

Másnap reggel Kim Dzsongil Kanggal elvitette a közeli Kungang-hegyre, amelyet Gyémánt-hegyként is ismernek. Cshö Unhi még sosem járt ott, de népdalok és népművészeti alkotások örökítették meg évszázadok óta, a világ egyik legszebb hegyének tartották. A sötét sziklákba fenséges csúcsokat, bérceket és hasadékokat vájt a természet.

A kirándulás mégis hatalmas csalódás volt, a vidék ugyanis tökéletesen illusztrálta Észak-Koreát. Minden csúcsra légelhárító ütegeket telepítettek, hogy „az amerikai féreg repülőgépei ne léphessenek be az ország légterébe”, tudta meg a vezetőjétől Cshö Unhi. Vajatokat robbantottak a hegy oldalába, ahol hadianyagot és élelmiszert halmoztak fel végszükség esetére, majd ronda deszkaborításokkal takarták be. A tengerpartot szögesdróttal kerítették le, hogy megakadályozzanak egy esetleges ellenséges partraszállást.

A hegy ijesztő volt, mintha tele lenne vérző sebekkel. Amikor Cshö Unhi közelebb ment egy ilyenhez, rájött, hogy a vér nem más, mint a „dzsucse” szó, amit belevéstek a hegy oldalába, majd a betűket vörösre festették. „Szinte minden sziklafal és nagyobb szikla aljába mottókat és szlogeneket véstek, majd vörösre mázolták őket – emlékezett vissza Cshö Unhi –, és mind Kim Ir Szent, az apját, az anyját, a családjának a tagjait és a Koreai Munkáspártot éltették.” Ezek a rikító feliratok borították be a hegyet, ameddig a szem ellátott.

– Azt nézze! – kiáltotta Kang úr. – Egészen közel kell mennie hozzá, oda kell állni a betű elé, hogy lássa, mekkora. Egy betű akkora, mint egy autó!

Cshö Unhi még sosem látta ennyire büszkének. A legrosszabb az volt, hogy a fennsík tetejéről látni lehetett Dél-Koreát. Miközben ő a könnyeivel küszködött, a vezetője folytatta a kérkedést.

– Amikor esküdt ellenségeink, a jenki férgek megszállták ezt a helyet, kegyetlenül agyonverték a falu előljáróját... És ott van a 351-es magaslati pont, ahol kemény harcot vívtunk a jenki férgekkel és dél-koreai bábjaikkal nemzetünk szabadságáért. És amott meg...

*

A tengerparti látogatás után váratlanul meghívást kapott, hogy szavazzon a pártkongresszuson, amelyet egy hajnali ötórai telefonhívás követett. Kim Dzsongil meghívta egy partijára a Halas Házba – egy csapat részeg férfi dülöngélt olyan nők körül, akiket nem ismert. Az egész felhajtás közepén Kim Dzsongil állt véreres szemekkel, a beszéde pedig kásássá vált a szesztől. Aztán meghívták, hogy nézzen meg egy másik nyaralót, amely egy hatalmas mesterséges tó partján állt. Kim Dzsongil egy gyorsasági motorcsónakba ültette a vendégeit, és a frászt hozta rájuk azzal, hogy „teljes sebességgel kezdett jobbra-balra kanyarogni, miközben önfeledten nevetett, és láthatóan jól szórakozott”. Ha ez sem lett volna elég, hogy Cshö Unhi megbizonyosodjon róla, ismét élvezi Kim Dzsongil bizalmát, az egyik éjszaka kellős közepén beültették egy Mercedesbe, és elvitték egy messze északon fekvő, impozáns, új rezidenciára.

A látványtól tátva maradt a szája. A ragyogó fehérre mázolt villa háromszor akkora volt, mint a Tongbuk-Riben fekvő ház. Minden helyiségben volt szőnyeg, luxusbútorok, és minden kényelemmel felszerelték – természetesen volt benne egy vetítoszoba is. Egyáltalán nem volt olyan bumfordi, mint a korábbi lakásai. „Gyönyörű volt” – emlékezett vissza Cshö Unhi. Ez volt a Pektu-hegyi vendégház, amely a Kim Dzsongil hivatalos szülőhelyének számító hegy lábánál feküdt, és amely a legfényűzőbb volt a huszonnégy villája közül.

*

Kim Dzsongil az 1970-es évek java részét azzal töltötte, hogy kialakítsa fényűző életstílusát. Szinte bizonyos volt, hogy ő fogja megörökölni apja hatalmát. Kim Ir Szen már majdnem a hetvenes éveibe lépett, és nem volt egyértelmű elképzelése Észak-Korea jövőjét illetően. Katonai tervei, hogy a két Koreát egyesítse, kudarcba fulladtak, és a pár évig jól teljesítő dzsucse gazdaság hanyatlani kezdett. A nép azonban istenítette. A Legfelsőbb Vezető készen állt, hogy nyugdíjas éveit élvezze, és a népköztársaság napi ügyeinek intézését a fiára bízta. Kim Dzsongil szerint úgy illett, hogy a magasabb pozícióhoz magasabb életszínvonal tartozzon.

Kim Dzsongil kéttucatnyi villájának többségét 1979 és 1981 között fejezték be, az új építésű és a felújított rezidenciák költségét két és fél milliárd dollárra becsülik. Kizárólag Kim Dzsongil kénye-kedvére építették őket, hogy hódolhasson számtalan hobbijának. A dezertőr Han Jongdzsin szerint volt egy olyan kelet-phenjani villa, amelynek a parkjában „szarvasokat tartottak háziállatként”. Volt három villa Phenjan belvárosában, az egyiknek a teljes földszintje videojátékokkal, flipperekkel és játékautomatákkal volt tele. Aztán volt egy tengerparti ház Vonszanban, amelyhez egy teljes mozi, kosárpálya és két, csúszdával felszerelt hatalmas úszómedence tartozott. A vidéki kúriáját bowlingpálya, görkorcsolyapálya és lőtér egészítette ki.

Tavak közelében voltak nyári rezidenciái, ahol kedvére jetskizhetett, horgászhatott, sőt ha vadászni támadt kedve, vadállományt is tartottak fenn e célból. A lovait a kínai határhoz közeli Cshangszongban lévő birtokán tartotta. Egy Hamgjong tartományban lévő tó partján állítólag volt egy olyan háza, amely három emelet mélyen nyúlt le a víz szintje alá, a vastag üvegfal mögül kiváló panoráma nyílt a tó élővilágára. Az egyik, Phenjanhoz közeli házához pedig olyan kanyarokkal és hurkokkal teli óriáscsúszdát építtetett, amely egy aquaparknak is a becsületére vált volna, Jonghungban azért húztak fel neki egy kisebb házat, hogy az ottani patakban szivárványos pisztrángot horgászhasson, amely fóliában kisütve nagy kedvence volt. Még az újonnan épített Jongbjon nukleáris kutatóállomás közelében is volt luxusvillája, hogy kényelmesen vehesse szemügyre az intézetet.

Fudzsimoto Kendzsi, a személyi szusiséfje jó néhány vendégházában megfordult. Állítása szerint az órák minden házban svájciak voltak, a bútorokat főként Franciaországból és Svájcban importálták, a szobák hőmérsékletét pedig minden lakásban 22 °C-ra állították be, akár ott tartózkodott Kim Dzsongil, akár nem. Mielőtt megérkezett, a helyiségeket a kedvenc parfümjével illatosították. Minden villát víz közelében építettek meg, legyen az tó, tenger, folyó vagy víztározó, mivel Kim Dzsongil úgy tapasztalta, hogy a víz nyugtató hatással van rá.

A Kedves Vezető a luxus híve volt, az életstílusát és a környezetét tekintve is. Csak akkor ment autóval, ha nagyon muszáj volt, egyébként saját golyóálló luxusvonatán szeretett közlekedni, amely az ország legtöbb részén saját vasúti sínpályáján közlekedett. Szerette a kutyákat is, élete java részében volt négy sicuja, amelyek mindenhová elkísérték. A szerencsejátékokat és a golfot is különösen kedvelte – az egyik phenjani lakásához egy háromlyukú golfpálya is tartozott. Volt egy versenylovakkal teli istállója is (egy orosz fajta, az Orlov ügető volt a kedvence), egy flottányi gyorsasági motorcsónakja, versenyautó-gyűjteménye és egy légiónyi motorkerékpárja, jetskije, golfkocsija. Mindegyikkel olyan gyorsan szeretett száguldani, amennyire csak lehetett. Viszont, mivel egész életében rettegett a repüléstől, magánrepülőgépe nem volt, csupán egy helikoptere. A hegyekben szarvasokra vadászott, a hajói fedélzetéről sirályokra. Volt saját sétahajója, 1990-től pedig saját struccfarmja is.

Fudzsimoto mellett egy nemzetközi séfcsapat dolgozott neki, amelynek a világ különböző pontjairól szállították az alapanyagokat. A pincéi tele voltak a legfinomabb és legdrágább borokkal és szeszes italokkal. Az ételeket illetően nagyon finnyás volt, mindennap megbeszélte a menüjét a szakácsokkal, és azonnal észrevette, ha egy új alapanyag megváltoztatta az ételt. Szerette a cápauszonylevest, a *poszinthangot*. (kutyahúsból készült étel), a rákot, a friss tésztákat, a *torót* (zsíros tonhalat). Utóbbiból Fudzsimotótól tört angolsággal mindig kért „még egyet”. Rothman Royal cigarettát szívott. Emellett döntött, miután 1977-ben a tengerentúli nagykövetségeket arra kérte, hogy minden létező fajtaból gyűjtsenek be mintákat, és küldjék el Phenjanba, hogy személyesen tesztelhesse őket. Miután kiválasztotta a Rothmant, építtetett egy gyárat, amelynek az volt a feladata, hogy létrehozson egy ugyanolyan ízű helyi márkát, hogy legyen mit szívnia a népének. Pektuszan Dicsősége lett a neve, de ő nem az olcsó utánzatot szívtá, hanem továbbra is a Rothmant hozatta magának külföldről. A Hennessy cég szerint évi közel 700 ezer dollárt költött Paradis konyakra.

De miből telt minderre a vezető fiának? A KNDK-nak nem volt magánkézben lévő

gazdasága, és az állam alig állított elő annyit, amennyi a nép túléléséhez elegendő, így aztán adódik a kérdés: miképpen finanszírozta az extravagáns életstílust a Kedves Vezető?

Az igazság bármilyen hihetetlen, mégis nagyon egyszerű: Kim Dzsongil a világ egyik legbefolyásosabb nemzetközi bűnszervezetének a feje volt. A szindikátus minden akciója egyetlen célt szolgált: Kim Dzsongil jólétét. Egyedül az övét, és senki másét. Az 1970-es években Észak-Korea nem tudta visszafizetni a külföldi kölcsöneit, Moszkva és Peking pedig elkezdett érdeklődni, mire is költötte el a Legfelsőbb Vezető a több milliárd dollárt. Mivel csak korlátozott anyagi erőforrások álltak a rendelkezésére, és iparilag olyan elmaradott volt, hogy nem tudott versenyképes árukat előállítani, Észak-Korea rövid idő alatt olyan országok segélyeire szorult, mint Kuba vagy Bulgária.

Kim Ir Szen csak annyit látott, hogy az ország népének jut enni, még van fedél a fejük felett, nem érzekelte a közelgő krízist. A fia azonban észlelte, mi dereng a horizonton, és tudta, hogy el fog jönni az idő, amikor Észak-Koreának csak annyi pénze lesz, hogy vagy a népet támogatja, vagy a rezsimet, de mindkettőt képtelen lesz segíteni. Így aztán Kim Dzsongil két részre osztotta az ország gazdaságát: az egyik a nemzetgazdasághoz tartozott, a másik részének pedig az volt a feladata, hogy ellássa őt.

A „saját gazdasága” számára a legjobban teljesítő iparágakat választotta ki. Hvang Dzsangjop szerint Kim Dzsongil „külön gazdasági egységet hozott létre azzal az üreggel, hogy a pártüzletet akarja menedzselni. Prosperáló üzleti vállalkozásokat választott ki, olyanokat, amelyek jelentős valutabevételeket generáltak, és ezeket egy csoportba szervezte. Más szavakkal: lefölözte a hasznot, és egy független gazdaságot hozott létre saját magának.” A lista élén aranybányák szerepeltek, mivel az aranyat könnyedén lehetett konvertálni erős valutára. Aztán a Manszude Művészeti Csoport és a filmstúdiók következtek, amelyekről Kim Dzsongil jelentős profitot remélt. És ott volt az exportra szánt ginszeng, a gomba, a tengeri hal, az ezüst és a magnézium.

Minden potenciális hasznot hajtó vállalkozást és gyárat hozzácsaptak a listához, ezek elsőbbséget élveztek áramellátás és üzemanyag terén, és jó minőségű árukhoz is könnyebben hozzájutottak. Kim Dzsongilt nem érdekelt a fenntarthatóság. Minden profitot azonnal kiszivattyúzott az arany- és szénbányákból, a termőföldből, utóbbi illetően teljesíthetetlen termelési számokat irányozott elő, és lecsapolta a tartalékokat. Miután a teljes nemzetgazdaságra kiterjesztette a hatalmát, és ráébredt, hogy ez még mindig nem elég, hogy csillapítsa az étvágyát, Kim Dzsongil egy teljesen új területet célzott meg: az államilag támogatott szervezett bűnözés világát. „Hamisított cigaretták, gyógyszerek – köztük Viagra –, drogok, biztosítási csalások, pénzhamisítás, veszélyeztetett állatfajok és emberek csempészete, a Kim-rezsim mindenben benne volt” – írta a *The New York Times*. A *Time* magazin Kim Dzsongilt egy alkalommal Tony Sopránóhoz, a *The New York Times* pedig Vito Corleonéhoz hasonlította, és a Kim családot „a világ egyik legprofibb szervezett bűnözéssel foglalkozó családjának” nevezte.

A phenjani kormány köreiben Kim Dzsongil irodáját „a harmadik emeletnek” nevezték, mivel ezen az emeleten voltak a Kedves Vezető és a Központi Bizottság Phenjan belvárosában található irodái. Ez a szint az új Kim Dzsongil Katonai Politikai Iskola végzőseivel volt tele, akik olyan hűségesek voltak Kim Dzsongilhez, hogy mindenki a „harcosok” néven emlegette őket. A harmadik emeleten található részlegek között ott volt a három legfontosabb is: a 35-ös, a 38-as és a 39-es divízió. Mindegyik közvetlenül Kim Dzsongilnek jelentett. A 35-ös divízió a hírszerzésért felelt, és információval látta el a

Kedves Vezetőt, koordinálta és kivitelezte a titkos és terroristaakciókat, az olyan műveleteket, mint amilyen Szin Szangok és Cshö Unhi elrablása is volt, amelyeket Kim Dzsongil rendelt meg. A 38-as divízió menedzselte a Kim család pénzügyeit, üzletrészeket vásároltak legitim vállalkozásokban, hotelekben, éttermekben, például a Phenjan étteremláncban, amely ázsiai és európai városokban nyitott észak-koreai éttermeket. A 38-as divízió egy kicsit hasonlított a *Keresztapa*-filmek olívaolaj-bizniszére, és leginkább a 39-es divízió kirakataként funkcionált. Utóbbi számított a három részleg közül a legnagyobbaknak, és a feladata igen egyszerű volt: külföldi valutát kellett szereznie Kim Dzsongilnek, mindenáron.

Kim Dzsongil titokban hozta létre a Munkáspárt Központi Bizottsága pénzügyi és könyvelési részlegének alegységeként (ha valamire jók a szerteágazó, bürokratikus kommunista kormányzatok, akkor arra, hogy sikeresen elrejtessék a bűnözői tevékenységeket). A 39-es divízió alá végül mintegy százhusz kereskedelmi cég tartozott, amelyek közel 50 ezer észak-koreait alkalmaztak. Ez a részleg Észak-Korea kereskedelmi és valutaforgalmának 25%-áért (a Samsung Gazdasági Kutatóintézet becslése), illetve 50%-áért (Hvang Dzsongjop becslése) felelt. Ez a százhusz cég folyamatosan nevet változtatott, hogy elkerülje az ENSZ szankcióit. Az amerikai hadsereg Stratégiai Tanulmányok Intézetének 2010-es jelentése szerint a 39-es divízió története 1974-ben kezdődött, az éves bevételét pedig 500 millió és egymilliárd dollár közé teszik. Ezt a bevételt makaói, svájci, osztrák és luxemburgi bankszámlákon tartották.

Kim Dzsongil a 39-es divízióon keresztül működtette bűnszervezetét, méghozzá egy szuverén kormány anyagi háttérével és eszköztárával: katonasággal, kereskedelmi és katonai járművekkel, diplomatákkal, konzulátusokkal, téészekkel és gyárakkal. A 39-es divízió létezése nyílt titok volt a phenjani elit számára, amelynek tagjai a Kim család széfjének őreként tekintettek a szervezetre.

Becslések szerint a drogkereskedelem – főként ópium, kokain és metamfetamin – révén egytonnányi kábítószeren 60–70 millió dollárt keresett (a dél-koreai *Csoszon Ilbo* szerint Észak-Korea csak Kelet-Európában évi 3 tonna drogot értékesített). Bizonyos észak-koreai falvakban a termőterület egyharmadát máktermesztésre tartották fenn (és ezzel tovább csökkentették az élelemre szánt termőterületek méretét abban az országban, ahol a mezőgazdasági források amúgy is szűkösek voltak). A mákot iskolások és a párt ifjú gárdistái takarították be, aztán az állam által fizetett kémikusok vezette gyárakba küldték, ahol a mákból ópiumot, majd heroint készítettek. Diplomataik töltötték be a drogfutárok szerepét, de bizonyos műveletekkel kínai triádokat bíztak meg. A triádok hajói az Ohotszki-tengeren találkoztak az észak-koreai hadihajókkal.

A japán jakuzával, az orosz maffiával, sőt az IRA-val is üzleteltek. A *Csoszon Ilbo* szerint nem volt szokatlan, hogy 20 kg drogot küldtek bizonyos nagykövetségek diplomatáinak, akik azt a feladatot kapták, hogy „lojalitásuk bizonyításaképpen” 300 ezer dollárt szedjenek össze a drog eladásából. A venezuelai kormány már 1977-ben minden észak-koreai diplomatát kiutasított drogkereskedelem miatt. Az 1990-es évek végén észak-koreai attasékat tartóztattak le Oroszországban (az egyiküknél 25 kg heroint, másik két diplomatánál 35 kg kokaint találtak), Németországban és Ausztriában (heroin miatt), Tajvanon (szintén heroin miatt), Kínában (kokaint találtak), Japánban (metamfetaminnal buktak le) és Egyiptomban (félmillió randi drogtabletta, azaz Rohypnol miatt).

Kim Dzsongil nem csak drogértékesítésből tett szert vagyona. Észak-koreai

pénzhamisítók olyan jó minőségű százdolláros-hamisítványokat készítettek, hogy az amerikai titkosszolgálat „szuperbankóknak” nevezte őket, és még a Las Vegas-i kaszinókban sem ismerték fel őket. Az Amerikai Kincstár a hírek szerint új bankjegyet tervezett, hogy kijátssza Kim Dzsongil csalóit, csak hogy Phenjan az új dizájnról is majdnem tökéletes másolatokkal rukkolt elő. A 39-es divízió okirat-hamisítással és biztosítási csalásokkal is foglalkozott. „Kim Dzsongil születésnapjára az észak-koreai biztosítási ügynökök különleges ajándékkal készültek – írta Blaine Harden 2009-ben a *The Washington Post*ban. – Húszmillió dollárnyi bankjegyet tömtek két zsákba, és Pekingben keresztül elküldték a vezetőjüknek Phenjanba.”

Az összeget a világ legnagyobb biztosítótársaságai fizették ki, köztük az Allianz Global és a londoni Lloyd's, még hozzá gyártúzek, árvízkarok és „más természeti katasztrófák” miatt benyújtott hamis kérelmekre. A 21. században természetesen a nukleáris titkokkal való kereskedelem is felkerült a 39-es divízió szolgáltatásokat és termékeket tartalmazó listájára. Ezzel nemcsak pénzt tudtak keresni, de krízis idején az egész világot túsul ejtve a nukleáris fenyegetés eszközével is élhettek.

Az állami támogatásnak köszönhetően a 39-es divízió gyorsan tudott alkalmazkodni az új helyzetekhez, és magas árréssel dolgozott. Rengeteg pénzt csináltak, többet, mint amennyiből Kim Dzsongil életstílusát, a tábornokok és a phenjani elit kenőpénzeit finanszírozták, akiknek a lojalitására, a tettekészségére és a támogatására a Kedves Vezetőnek nagy szüksége volt. David Asher, az amerikai Külügyminisztériumhoz tartozó Tiltott Tevékenységek Ügyosztályának munkatársa szerint a 39-es divízió „olyan, mint egy befektetési bank. Finanszírozza Kim Dzsongil szükségleteit, bármiről legyen is szó. Mint minden bűnszervezet esetében, itt is van egy don, és vannak könyvelők. Nagyon bonyolult üzlet, rengeteg pénzt kell szemmel tartani, és biztosra kell menni, hogy a főnök mindig ki legyen fizetve. És ha a szervezet tagjai nem teljesítik a kötelességüket, elteszik őket láb alól.”

*

Kim Dzsongil Pektu-hegy lábánál fekvő villája impozáns épület volt egy impozáns vidéken, és az, hogy Cshö Unhit meghívta oda – akár tudatában volt a színészről, akár nem –, azt jelentette, hogy élvezte a bizalmát.

Ho Hakszun is elkísérte, aki egyszerre volt a szakácsa és az asszisztense. Az indulás előtt pár nappal kapta meg a párttól a szakácsengedélyét – büszkébb már nem is lehetett volna. A ház teljesen új volt. Cshö Unhi néhány szobában még érezte a festék és a tapétaragasztó szagát.

Amíg a házban tartózkodott, kijelöltek mellé még egy asszisztent, a húszas éveiben járó Kim Mjongokot. A karcsú és csinos fiatal nőnek nemrég fejeződött be az átnevelése. Temperamentumos, sőt goromba is tudott lenni, és úgy viselkedett, mint egy őrkutya. Parancsokat osztogatott, és gyakran kémkedett Cshö Unhi után a kulcslyukakon vagy az ajtók résein át. Kim Mjongok volt a felelős Cshö Unhi következetes átneveléséért. Kang úr is ott volt, de mivel az oktatása egyre intenzívebbé vált, úgy döntöttek, hogy Cshö Unhinek Kim Mjongok és a helyi részlegvezető fog különórákat adni. Ahogy jobban megismerte a fiatal nőt, rádöbbsent, hogy az 1945 előtti történelemről semmit sem tud, és Észak-Koreán kívül nem rendelkezik földrajzi ismeretekkel. „Kim Ir Szen forradalmi

történetéhez képest minden más jelentéktelen – magyarázta Kim Mjongok. – Ha azt mondom, a többi szarság nem fontos, akkor az úgy is van. Az én feladatomban, hogy átneveljem magát, ezt ne felejtse el!”

Cshö Unhi mindent megtett, hogy megőrizze az optimizmusát. Ha már ott ragadt, akár tanulhat is valamit a történelem marxista felfogásáról, gondolta. „Csakhogy, meglepetésemre, nem ebből állt az oktatás. Kim Ir Szen szuverenitásról alkotott ideológiája és az úgynevezett dzsucse volt a tananyag.” Reggel kilenctől délután egyig tanították, majd délután háromtól ötig újfent. Mindent le kellett írnia, amiről beszéltek. Cshö Unhi úgy érezte, annyit körmöl, hogy leszakad a karja. Ebédszünetben és vacsora után át kellett ismételnie, amiről aznap szó volt. A szabadidejében még többet kellett olvasnia a Kim család életéről: *A halhatatlan történelem* és *A Pektu-hegy lábánál* című könyvekből.

Akárcsak a többi tanár, Kim Mjongok is ragaszkodott hozzá, hogy a dél-koreai emberek éheznek, és fellázadnak a jenki imperialisták ellen, sőt az egész világon éhínség dúl, mindenhol konfliktusok vannak, igazságtalanságok, kivéve a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot, amelynek állampolgárai a világon a legszerencsésebbek – és mindez természetesen a szeretett Nagy Vezető, Kim Ir Szen elvtársnak köszönhető. Cshö Unhi néha tiltakozott, és mondta Kim Mjongoknak, hogy „a dél-koreai ipar nagyon gyorsan fejlődik, a saját szememmel láttam... Az ipar állapota nagyon különbözik attól, amit maguk itt, Észak-Koreában hisznek róla.” Kim Mjongok és a többiek természetesen cáfolták mindezt. Erről vitázni vagy ebben kételkedni egyenlő a felforgató és tisztátalan gondolatok terjesztésével, mondták. A népbe vetett igaz hit csakis teljes lehet.

Az oktatás természetesen ellenkező hatást ért el. „Ahelyett, hogy átneveltek volna, több kétélyem támadt, mint korábban” – emlékezett vissza Cshö Unhi.

*

1979 októberében egy reggel Cshö Unhi Ho Hakszunnak segített elrámolni a konyhában, amikor letről sikítást hallott, majd Kim Mjongok rontott be a konyhába.

– Azt mondják, Pak Csong Hi meghalt! Meghalt! – lihegte Kim Mjongok Ho Hakszun arcába.

Cshö Unhi megdermedt a félelemtől, Ho Hakszun a kötényébe törölte a kezét.

– Hol hallotta ezt? – kérdezte.

– Most mondták be a rádióban. Azt mondták, lelőtték!

Cshö Unhi sarkon fordult, felrohant a hálójába, az ágyra ugrott, és a rádión egy dél-koreai adóra tekert. Nappal volt, a jelet csak gyengén fogta, zajos volt a vétel, de kisebb szünetekkel ki tudta venni a bemondó hangját: „Pak Csong Hi elnök merénylet áldozata lett.”

Cshö Unhi elmerengett, hogy az ördögbe történhetett ez. Pak Csong Hi előző éve a diktatórikus intézkedések miatt nagyon viharos volt. Bár vasmarokkal tartotta kézben a kormányt és a sajtót, majdnem elvesztette az 1978-as választást. Jimmy Carter visszahívta szülői nagykövétét, hogy ezzel tiltakozzon a politikai ellenfelek elnémitásáért, a fővárosban pedig egymást követték az ülősztrájkok és a demonstrációk. Október 16-án kormányellenes tüntetők Puszanban felgyújtottak harminc rendőrőrsöt. Három nappal

később diákok vonultak fel a közeli Maszan utcáin, ami hamar népfelkeléssé dagadt, miután különböző életkorú és hátterű polgárok is csatlakoztak hozzájuk.

Pak Csong Hi már majdnem tűzparancsot adott a katonáknak, amikor október 26-án, az ünnepségek és a nyilvános szereplések után egy nappal leült vacsorázni a Koreai Központi Hírszerző Ügynökség menedékházában, amely az elnöki palota területén található. Az asztalnál Pak Csong Hi mellett ott ült a testőrsége feje és Kim Dzsegju, a Koreai Központi Hírszerző Ügynökség igazgatója. Vacsora közben megvitatták, hogyan bánjanak a tüntetőkkel, és miképpen állítsák helyre a rendet az országban. Pak Csong Hi azon a véleményen volt, hogy a demonstrálókon „tankkal kell átgazolni”. A beszélgetés egy pontján Kim Dzsegju elhagyta a termet. Egy félautomata Walther PPK-val tért vissza. A testőrség vezetőjét gyomron és karon lőtte, Pak Csong Hi pedig a mellén és a fején érte találat. Sosem derült ki pontosan, mi volt a motivációja. Ugyanabban a városban született, mint Pak Csong Hi, és osztálytársak voltak a katonai akadémián. Pak Csong Hi egyik legközelebbi barátjának számított. A büntetőper során egyszerűen felállt, és vallomást tett. „Úgy lőttem szíven a Juszint, mint egy fenevadat. Azért tettem, hogy demokrácia legyen az országban. Se többért, se kevesebbért.” (Juszinnak nevezték Pak Csong Hi 1972-es alkotmányát, amely élete végéig elnökké tette.)

Cshö Unhinek fogalma sem volt minderről, csak annyit tudott, hogy egy ismerőse meghalt, és hogy a hazájában, ahol már két éve nem járt, kitört a káosz. Sokkal jobban átérezte, milyen rövid és kiszámíthatatlan az élet.

Senki sem tudja, milyen sors vár rá, gondolta.

Az éhségsztrájk

A 6-os számú börtönben Szin Szangok azzal múlatta az időt, hogy fejben újraforgatta minden filmjét.

„A kínzópózt reggeli után azonnal fel kellett venni – írta. – Egyenesen előre kellett nézmem, és a kezemet a térdemen tartani... Kiszámoltam, hogy abból a tizenhét órából, amit ébren töltöttem, ébredéstől lefekvésig tizenhat órát ebben a pózban kellett végigszenvednem. Egyetlen dolgot tehettem: gondolkodtam.”

A múltján merengett, és a megszokott hibákat találta benne. „Lehetőségem volt megállás nélkül gondolkodni az életemen, a hibáimon, és hogy miképpen tölthettem volna több időt a gyerekeimmel.” De a legtöbbet mégis filmekben töprengett. „Még mindig a filmek bűvöletében éltem.”

Úgy találta, hogy csak úgy bírhatja ki, ha a filmek világába menekül, az alkotásba – hogy visszautazhasson abba a világba, amikor még filmrendező volt. Képzletben folyamatosan újraírta, újraforgatta és újravágta az összes régi filmjét. Magában feljegyezte az összes hibát, és elképzelte, hogyan javítaná ki őket, ha megtehetné. Dél-Koreában folyton kapkodnia kellett, tartania magát a költségvetéshez, a számlákhoz, és gondoskodnia arról, hogy a kétszázötven fős stábnak mindig legyen mit csinálnia, és hogy megkapják a fizetésüket. Ezt a hihetetlenül ambiciózus és nyugtalan embert életében először megállásra kényszerítették. Az elviselhetetlen börtönkörülmények között, amikor már úgy érezte, hogy elveszíti a józan eszét, ez az elképzelt karrier volt az egyetlen vigasza. Meglepően megnyugtatónak találta. Mielőtt elrabolták volna, a Csipkerózsikához próbált valamiféle cselekménnyel előrukkolni, de nem jutott semmire. A börtönben azonban „egyszerűen magától ment minden – írta. – Nagyon jó érzés volt.”

Szülőiban gazdag, híres és szabad volt, és az arrogancia határát súrolóan büszke volt a filmjeire. A börtön elszigetelt világában azonban sekélyesnek és lényegtelennek találta őket. „A filmjeimre gondoltam, és úgy éreztem, társadalmilag érzékenyebbnek kellett volna lenniük – emlékezett vissza. – A legnagyobb hibájuk talán az volt, hogy hiányzott belőlük a realitás, nem voltak eléggé életszagúak. Ez az őszinte véleményem. Váratlanul fiatalon lettem híres, és azóta olyan mélyen elmerültem a filmezésben, hogy arra sem volt időm, hogy körülnézzek. Így történhetett, hogy nem engedhettem meg magamnak a normális, egyszerű élet luxusát, hogy meg tapasztalhattam az élet valódi mélységét.”

Csendben három csoportba osztotta a filmjeit. „Az első csoportba a kielégítő filmek tartoztak, a másodikba azok, amelyeket csak részben kellett volna újraforgatni. A harmadik csoportba tartozók mehettek a kukába.”

Amikor mindet végigvette magában, nem volt egyetlen olyan sem közöttük, amellyel maradéktalanul elégedett lett volna. Csalódott volt. „Azt hittem, a filmjeim a való életet ábrázolják. Ma már másképpen gondolom.” Kínosan érezte magát, hogy lenézte azokat a kortársait, akik érzékenyek voltak a társadalmi problémákra, és eszébe jutott, milyen nagyképpen nyilatkozott saját filmjei társadalmi fontosságáról. „Nagyon büszke voltam

magamra. Később azonban rájöttem, hogy teljesen félreismertem az élet és a fájdalom valódi értelmét.”

*

A filmjei képzeletbeli újraforgatása felébresztette benne a vágyat, hogy kijusson a börtönből, és a való életben is újra elkészítse őket. Engedélyért folyamodott, hogy fellebbező levelet ír hasson Kim Dzsongilnek, hogy „beszámoljak neki a hibáimról, és megosszam vele a gondolataimat az észak-koreai filmiparról”, Arra számított, hogy megismételt szökési kísérlete miatt kivégzik, és elég okos volt ahhoz, hogy tudja, már rég nem élne, ha nem reménykednének abban, hogy a hasznukra válhat, Nem kapott hírt a kérelméről, de időről időre kirángatták a cellájából, és elvitték egy kamrába, ahol volt íróasztal és szék. Ráparancsoltak, hogy írjon levelet, amelyben „önkritikát gyakorol” a bűneivel kapcsolatban. „Szándékosan lassan írtam, hogy teljen az idő – mondta Szin Szangok, – Egy hétig tartott megírnom egy tizenöt oldalas levelet. Megköszöntem Kim Dzsongil jóságát, és bocsánatot kértem a szökési kísérleteim miatt.”

A levelet hamarosan visszakapta, és megkérték, hogy írjon még egyet, egy jobb vázlatot, mint az előző. Ez egy hónapig tartott. („Minél hosszabb volt az önkritika, annál jobb – írta Kang Hjok saját élményeiről. – Tíz oldal sokkal jobb, mint öt. Ajánlott volt kommentárokkal, politikai szakzsargonnal teli kifejezésekkel, fölösleges szavakkal, szinonimákkal és mindenféle szóismétlésekkel teletűzdelni a bűnbánó vallomást. Ebben a keserű hangvételi fogásban a jelzők a legfontosabb alapanyagok – alapvetően, határozottan, eltökélten, igazán stb. –, és amolyan édesítőszerként funkcionálnak. A hab a tortán a fellengzős, ünnepélyes fogadalom, amelyben az ember megígéri, hogy soha többé nem fog olyan hatalmas hibákat elkövetni, amelyek méltatlanok a szocialista emberhez. Aztán jöhetett a dátum és az aláírás.”)

Nem sokkal azután, hogy Szin Szangok elkészült a második önkritikus levéllel, az igazgató közölte vele, hogy engedélyt kapott egy újabb levél megírására Kim Dzsongilnek. Ennek a levélnek az észak-koreai filmipar problémáiról és a lehetséges megoldásokról kell szólnia. „Olyan gyártási módszereket javasoltam, amelyekkel csökkenteni lehet a költségeket, és javítani a minőséget. Azt is tanácsoltam, hogy térjenek el a bevett témáktól, és a történelmi eseményeken alapuló filmek gyártása helyett használják ki az igazi észak-koreai »hősökben« rejlő lehetőségeket.”

Ha beengedték abba a szobába, egyik levelet írta a másik után, és adta át az öröknek, anélkül, hogy bármilyen reakció is érkezett volna rájuk. „Bár Kim Dzsongil elraboltatott – vélekedett magában, és ezzel magára vállalta egy emberrabló szerepét –, kedves és gondos vendéglátóm volt. Ennek ellenére kétszer is megpróbáltam elszökni. Ezt minden bizonytalannak tekintette.” Nem tudta, vajon elolvasta-e a leveleit, de később arra jutott, hogy mivel Kim Dzsongil minden részletről szeretett tudni, valószínűleg igen. Akárhogy is, Szin Szangok Cshö Unhihez hasonlóan szorgalmasan folytatta ideológiai tanulmányait, és vég nélküli levelek megírásával múlatta az időt.

Teltek a napok, aztán a hetek, majd a hónapok, 1979-nek vége lett, és beköszöntött az 1980-as esztendő. Valamikor januárban Szin Szangokot átvitték egy másik cellába a börtön végébe, amelynek padlófűtése volt és vízöblítéses, működő vécéje. A cella mérete még mindig nem volt elég nagy, hogy rendesen elfeküdjön benne, de kapott ágyneműt,

szappant, fogkefét, fogkrémet és egy mosdót. Közölték vele, hogy be kell osztania őket: a szappannak hat, a fogkrémnek hét hónapig kellett kitartania, és figyelmeztették, ha hamarabb elfogynának, nem fog újat kapni belőlük.

Ebédre rizst és levest adtak neki, és néha egy falatnyi vastag, csillogó, hájas disznóhúst. A napja továbbra is kínzópózban ülve telt. Valaki hibátlan kézírással egy hétsoros szöveget vésett a falba „Figyelmeztetések” címmel:

1. *Gondolkodás nélkül engedelmeskedj az öröknek!*
2. *Ne érdeklődj más elítéltek iránt!*
3. *Ne hallgasd ki az örök és az elítéltek beszélgetéseit!*
4. *Soha ne beszélj más elítéltekkel!*
5. *Ha szemtanúja vagy annak, hogy más elítéltek megszegik a szabályzatot, azonnal jelentened kell az öröknek!*
6. *A betegeknek mindig meg kell fogadniuk az orvosaik tanácsát!*
7. *Soha ne okozz kárt a napi használati tárgyaidban, például az ágyneműben, mert ezek az állam tulajdonai!*

Másnap egy megbízott elkísérte a zuhanyzóba, hogy Szin Szangok megejtse a szokásos kétheti mosdását. Ezek a vamzerek olyan elítéltek voltak, akiket az örök kedvezményes bánásmódban részesítettek, cserébe takarítottak és üzeneteket hordtak. „Bár a vamzer durván bánt a társaival, velem rendes volt” – írta Szin Szangok. Az előírások szerint öt perce volt fürdeni, a megbízott pedig pontosan ennyit engedélyezett neki, és megmutatta, hogyan állítsa be a meleg vizet. Miközben mosdott, a férfi szemmel tartotta.

– Tudom, ki maga – mondta. – Maga Cshö Unhi férje, igaz?

Szin Szangok ledöbbsent. Miután évekig magányosan, a világtól elzárva élt, az, hogy végre egy olyan emberrel beszélhetett, aki tudta, ki ő, Szin Szangok szavaival élve olyan volt, „mint Buddhával találkozni a pokolban”. A megbízottól kapott egy tükröt és egy borotvát, mindkettő luxuscikknek számított a 6-os számú börtönben. Miután megtörölte lesoványodott, sápadt arcát – hosszú idő óta először látta –, a vamzerhez fordult.

– Honnan ismer engem?

– Cimora, hát hogyan ismerném magát? Dél-koreai kém voltam. Elfogtak, és húsz évre bevarrtak. Még van hátra öt évem.

– Engem Hongkongban raboltak el – válaszolta, és elöntötte az öröm, hogy nyíltan beszélhet valakivel. – Próbáltam megszökni, de elkaptak. Ha még lett volna hat óráam, sikerük Az a hat óra volt a probléma.

– Cshö Unhi is volt itt három hónapig – szakította félbe a megbízott. – Még soha senki nem jutott ki innen három hónapnál gyorsabban.

– Cshö Unhi volt itt? – kérdezte Szin Szangok.

Azon tűnődött, vajon miért vitték oda.

A vamzer bólintott. A beszélgetésüket a zuhanyzó előtt sorban álló elítéltek szakították félbe, Szin Szangokot pedig félelmetes gondolatok mardosták, miközben visszatért a cellájába. Ahogy az este telt, és a cellájában ülve bámulta az ajtót, rájött, hogy a megbízott sztorijában valami nem stimmel. Ha sikerül elfogni egy dél-koreai kémet, azt biztosan kivégzik. Nem húsz évet kap, amikor egy átlagos észak-koreait sokkal kevesebért is

lelőnek vagy felakasztanak. Honnan tudott ennyi részletet egy megbízott Cshö Unhiről, és arról, hogy mennyi időt töltött a 6-os számú börtönben?

Másnap Szin Szangok megkérte, hogy írja le neki a nőt, akit állítólag látott. Gyorsan kiderült, hogy a férfi összetévesztette valakivel Cshö Unhit. Ugyanakkor Szin Szangokot azonnal felismerte, annak ellenére, hogy kettőjük közül ő volt az, aki mindig a kamera mögött állt. Csak tévedett, vagy hazudott? Vajon így tesztelték? „Beszélni akartam azzal a vamzerrel, de nem volt egyszerű – emlékezett vissza Szin Szangok. – Naponta csak pár szót válthattam vele. Mosdáskor sikerült vele egy vagy akár két percet is beszélnem.”

Idővel sikerült a darabkákból összeraknia az elítélt sztoriját; ő is a szórazoztatóiparban dolgozott 1945-től, és azt állította, ő volt a rendezője a Koreai Katonai Műsornak. Ez volt az a dél-koreai katonai szórazoztatószerkezet, amely Cshö Unhit a koreai háború alatt kényszerrel besorozta. Az ENSZ csapatai 1951-ben kivonultak Phenjanból, a vamzer pedig azt állította, ezt követően beszéltek rá, hogy beépített ügynökként maradjon Észak-Koreában. Utána, kétségekkel telve ugyan, de letelepedett Phenjanon kívül, megházasodott, és három gyereke is született. Tizenöt évvel később az állambiztonság letartóztatta, kémkedéssel vádolták, és életfogytiglant kapott.

Minél többet mondott, Szin Szangok annál kevésbé hitt neki. Először úgy mesélte, húsz évet kapott, most meg életfogytiglanról beszélt. Azt állította, hogy még abból az időből ismeri őt, amikor Délen élt, de a háború alatt még nem volt híres. Amikor tovább érdeklődött, hogyan ismerte fel, mikor Észak-Koreában élt, a férfi azt mondta, a dél-koreai rádióműsorokból (azt már meg sem merte kérdezni, hogyan ismert rá a hangja alapján). A vamzer szívesen szidta az észak-koreai rendszert, csak hogy lássa, Szin Szangok egyetért-e vele. „Ez itt a szocialista állam esszenciája – mondta Szin Szangoknak, miközben repedéseket tüntetett el a folyosón, mert ez volt az egyik feladata. – Csak öt zsák cementet használnak, amikor tízet kellene. Aztán amikor megvannak a munkával, akkor örülnek, mert teljesítették a normát, és még építőanyagot is sikerült spórolniuk. Sőt megkapják a munka hőse címet is. Micsoda istenverte látvány! Mind seggfejek.” Szin Szangok mindig ügyelt rá, hogy a válaszában az egekig magasztalja a Nagy Vezetőt és a dzsucset. Ekkor már biztos volt benne, hogy a vamzer a börtönigazgatónak dolgozik, talán az állambiztonság embere. „Azért provokált, hogy színt vallják” – jött rá.

A férfi vezetékneve Cshö volt – a keresztnévet sosem árulta el neki –, Szin Szangok pedig eltűnődött, hogy nem szándékosan azért választotta-e ezt a nevet, hogy mindig eszébe juttassa a feleségét. A vamzer Cshö Unhiről is sokat beszélt. Azt állította, hogy egyáltalán nem rabolták el, hanem önszántából jött Észak-Koreába, miután egy híres észak-koreai színész, Cshun megszöktette. „Maga éppen akkoriban csalta fűvel-fával, ő meg eléggé maga alatt volt, nemde? Nos, beleszeretett Cshunba, és megígérte neki, hogy Észak-Koreába szökik vele. Később pedig meg is tette. Beleszeretett, és megszökött vele.”

Egy másik alkalommal a vamzer oldalba bökte, majd mosolyogva azt mondta: „Ha egyszer kikerül innen, és filmeket csinálhat, azt az Érdemes Művésznőt vagy A Nép Színésznőjét kaphatja meg, amelyiket csak akarja. Még az ország legjobb színésznője is a magáé lehet. A párt elintézi.”

Minden bizonnyal megpróbálta felmérni, milyen érzéseket táplál a felesége iránt, de azért nyugtalanító volt hallgatni mindezt. Szin Szangok egyre kétségbeesettebb lett. A kínzópózban ülve bőven jutott ideje arra, hogy megszállottan, minden lehetséges

szemszögből kiértékelje a férfi meséjét, és megpróbálja kiszűrni, mennyi igazság lehet benne.

Ahogy telt az idő, egyre biztosabb lett abban, hogy jól teljesít a teszteken, mivel az ellátása egyre javult. Minden hónapban kapott egy kevés sütit és cukrot, néha főtt tőkehalat vagy másféle halat a leves és a rizsgombóc mellé. Elkezdett hízni. Néha olyan sok ételt raktak a tányérjára, hogy nem tudta mindet megenni, és otthagya. 1980 őszén az őr kiharcolta a napozóketrecéből, és lefotózta. Azt tippelte, hogy ezzel akarják bizonyítani Kim Dzsongilnek, hogy egészségesebben néz ki. A következő tavasszal a férfi megállt Szin Szangok cellájánál. „Jó híreim vannak – súgta. – Azt hallottam, hamarosan kiengedik. Vasalja ki a ruháit meg a dolgait, lehet, hogy még ma este jön magáért valaki!”

Szin Szangok ünnepi hangulatba került. Annyira izgatott lett, hogy még a vacsorát is kihagyta, képtelen volt aludni. De senki sem jött érte.

– Maga teljesen megőrjít – sziszegte a fogai között a vamzernek, amikor másnap megjelent a reggelivel a cellájánál.

– Hamarosan szabadon engedik – mondta. – Csak legyen türelemmel.

Telt-múlt az idő. Augusztusban depresszióba zuhant. „A holnap ugyanilyen lesz, és a holnapután is.” Úgy döntött, maga veszi kézbe az irányítást: éhségstrájkba kezdett, elhatározta, hogy vagy magára irányítja Kim Dzsongil figyelmét, vagy belehal.

Ismét rossz tervezőnek bizonyult. Az első pár napban nem nyúlt az ételhez, de titokban a vécéartály mögé rejtett édességeket majszolta.

– Miért nem eszik? – kérdezte az összezavarodott őr, amikor látta, hogy az első nap nem nyúlt az ebédjéhez és a vacsorájához sem. – Talán beteg?

– Nem, uram. Éhségstrájkolok, és ha szükséges, készen állok meghalni. Inkább meghalok, mint hogy ez folytatódjon.

– Mi? Éhségstrájk? – röhögött fel az őr. – Majd meglátjuk. Pár nap, és itt fog könyörögni, hogy enni kapjon.

Másnap reggel Szin Szangok nem ette meg a reggelijét.

– Uram, beszélni akarok a nyomozóval – mondta az őrnek, aki elvette a tányérját.

– Hogyne. Ha nem eszik egy hónapig, akkor beszélhet vele. Az aztán mindent marhára rendbe hoz majd.

Szin Szangok úgy számolt, hogy az örök három nap elteltével fognak reagálni az éhségstrájkjára, és akkor már kénytelenek lesznek tenni valamit. Tévedett. Az édességtől csak éhesebb lett, és letargikus állapotba került. Egyedül cukor került a gyomrába, amitől hasmenést kapott. Energiabevitel nélkül még a kínzópóz is kimerítette. Nemcsak az ételt, de a vizet is elutasította, így gyorsan kiszáradt. Olyan szomjas volt, hogy majdnem megitta a vécéartályban lévő mocskos lötytyöt.

Ahogy az lenni szokott, a fájdalom hetvenkét órával az első kihagyott étkezés után ütött be. Tápanyagbevitel nélkül a teste elkezdte felélni az izmokban tárolt fehérjét, hogy a működéshez szükséges glükózt elő tudja állítani. Szin Szangok gyorsan fogyni kezdett. Még ülve is szédült. A vérnyomása leesett, és alig érezte a pulzusát.

Az ötödik napon összeesett, és elvesztette az eszméletét. Vajon újabb hibát követett el az éhségstrájkjal? Vagy felkeltette Kim Dzsongil érdeklődését?

Amikor magához tért a gyengélkedőben, és egy nyomozó meg egy katonai tiszt állt az ágya mellett, megkönnyebbülten vette tudomásul, hogy a szökései után végre bejöttek a számításai.

Végre sikerült magára irányítania Kim Dzsongil figyelmét.

Szin Szangok hamarosan itt lesz

Miután két és fél évig élt a Pektu-hegyi vendégházban, Cshö Unhit visszaköltöztették Tongbuk-Ribe, ahol újabb egy évet töltött. Közben folytatódott véget nem érő ideológiai képzése és a nevezetességek felkeresése. Mindennap sétált egyet a ház körüli erdőben, és ugyanazon az útvonalon ment, mint majdnem három évvel korábban – abban a reményben, hogy talán belefut Catherine Hongba. Közben azon tűnődött, a makaói szépség még mindig az épületben lakik-e, és hogy mi történhetett vele. Három nappal azt követően, hogy megérkezett, egymásba futottak. Mindketten nagyon megörültek.

– Hogy ment a sora? – kérdezte Cshö Unhi.

– Annyit sírtam, miután maga elment – mondta Catherine, és átölelte. – Sokat álmodtam magával. Soha többé ne hagyjuk el egymást!

Sétáltak egy nagyot, közben végig beszélgettek. Catherine koreainyelv-tudása sokat javult, a beszélgetéseik mélyebbek voltak, és sokkal több témát tudtak érinteni. A következő pár hétben előre megbeszélt időpontokban és helyen, kétnaponta találkoztak, és néha egy kis üveg ginszenglikőrt is megosztottak egymással.

– Nővérem, maga milyen vallású? – kérdezte Catherine egy nap Cshö Unhitől.

– Nos, néha imádkozom, de nem mondanám, hogy vallásos vagyok – válaszolta.

– Én római katolikus vagyok – mondta Catherine. – A keresztnem Maria. Mit gondol a katolikus vallásról?

– Mindig találtam benne valami vonzót – mondta Cshö Unhi kissé vontatottan.

– Nos, akkor miért nem imádkozunk együtt Istenhez?

– Rendben – válaszolta Cshö Unhi.

Catherine-t követve egyre mélyebben bementek az erdőbe, és mivel az ingatlan falain belül nem volt olyan mélységű víz, amelyben megkeresztelhetette volna, ezért Catherine lehullott arany- és vörös színű levelekben merítette meg Cshö Unhit. Nem szabályszerűen járt el, árulta el Maria, de úgy érezte, a körülmények feljogosítják erre.

– Már maga is katolikus, imádkozhatunk együtt. Adok magának keresztnemet is. Szerintem kedves lenne, ha ugyanúgy M-mel kezdődne, mint a Maria. A Madeline jó lenne, mit gondol?

Cshö Unhi bólintott.

– Jó. Akkor mostantól Madeline-nek szólítom.

Cshö Unhi és Catherine ettől kezdve együtt imádkoztak, és bátorságot merítettek egymásból. Cshö Unhi magabiztosabb lett attól, hogy volt valami, amit a sajátjának nevezhetett, még akkor is, ha az csak egy név volt – Maria, Madeline, mint valami titkos kód, mindezt azzal az egyetlen emberrel, aki tudta, hogyan érzi magát. Cshö Unhi a könyvében világosan leírja: azért lett katolikus, mert a legjobb barátja is az volt.

Március elején Cshö Unhit újra elköltöztették. Mielőtt elment volna, még egyszer utoljára találkozott Catherine-nel., akitől egy nyakláncot kapott ajándékba. Mivel nem

volt nála semmi olyan, amit méltó viszonzásnak érzett volna, két százdolláros bankjegyet akart adni neki, amelyek azóta nála voltak, hogy elrabolták Hongkongban. Maria gyengéden megrázta a fejét.

– Semmi gond. Én itt fizetést kapok. Szerintem magának nagyobb szüksége lesz rá.

Cshö Unhi nagyon nehéz szívvel vált meg attól az embertől, akivel őszintén beszélhetett az érzéseiről és a gondolatairól. A kezébe nyomta a pénzt, megfordult, és elindult. Alig pár lépést tett, amikor meghallotta Catherine hangját.

– Madeline!

Cshö Unhi megfordult, és a barátnője szemébe nézett.

– Nővérem – mondta Catherine –, még látjuk egymást.

Odasietett Cshö Unhihez, megölelte, és a mellére hajtotta a fejét. Alaposan kisírták magukat, majd elbúcsúztak egymástól. Évekkel később Cshö Unhi tudomására jutott, hogy Catherine-t az ország különböző részeibe helyezték át, végül azt a feladatot kapta, hogy kantomra tanítson észak-koreai kémeket. Soha többé nem látták egymást.

Volt azonban egy bizonyos valaki, akit Cshö Unhi nagyon is sokat látott: Kim Dzsongil. 1981-ben és 1982-ben rendszeresen találkoztak a Halas Házban tartott partikon. „Nagyon vékonynak” találta a férfit.

– Azért, mert mindennap edzem, hogy lefogyjak – érkezett a válasz.

Még mindig dohányzott, de kevesebbet ivott, és a partijai java részében palackozott ásványvízből kortyolgatott, bár arról nem szokott le, hogy ivásra biztassa a vendégeit. A kapcsolatuk amolyan anya-fia viszonyra vált, hiszen Cshö Unhi tizenhat évvel volt idősebb a férfinál. Kicsit csipkelődött vele a diétája miatt, és minden tőle telhetőt megtett, hogy „elnyerje a bizalmát”. Az egyetlen mód, hogy valamiféle szabadságot harcoljon ki magának, és megőrizze az épelméjűségét, az volt, ha elégedettnek, sőt boldognak mutatkozik. Ennek megfelelően, amennyire lehetséges volt, igyekezett felszabadultnak látszani, de vigyázott, hogy ne tűnjön talpnyalónak.

Valószínű volt, hogy Kim Dzsongil azért is igyekezett formába lendülni, mert egyre több közszereplés várt rá. 1980 októberében a Munkáspárt hatodik kongresszusa előtt Kim Ir Szen bejelentette, hogy ő lesz az utódja. Döntését nemzetközi felháborodás követte, nepotizmussal és önkényuralommal vádolták, nemcsak Nyugaton, hanem kelet-európai és ázsiai szocialista országokban is. Ugyanezen a kongresszuson Kim Dzsongil bejelentette, hogy Észak-Korea elkanyarodik a hagyományos kommunizmustól, és az önrendelkezés és a dzsucse idea megújult, fejlettebb szintje felé indul. A kongresszuson részt vevő párttagok a legmodernebb technikát jelentő ajándékkal térhettek haza: egy nagy méretű, Japánban gyártott modern hűtőgéppel. A hűtő ajtajára hatalmas betűkkel egy szót festettek: Pektuszan (Pektu-hegy). A párttagokkal közölték, hogy minden hűtő a Kedves Vezető ajándéka.

1982 februárjában Kim Dzsongilt „beválasztották” a Legfelsőbb Néptanácsba, és a Kedves Vezető megszólítást megismertették a nagyközönséggel. Kim Dzsongil ugyanakkor az apja 70. születésnapjára rendezendő ünnepekkel is el volt foglalva, amelyeket 1982. április 15-én tartottak. A fényűző ünneplés mellett Phenjan városképének átalakítása is lefoglalta: a 170 m magas Dzsucse torony, egy diadalív és a Kim Ir Szen tér megépítése is tervben volt. Ezek egyetlen egyenes tengelyen épültek volna meg a városban. És ott volt még a többrészes Kim Ir Szen életrajzi film is – a *Korea Csillaga* című alkotásban a Nagy Vezető végre személyesen is megjelenhetett a vásznon.

Miután hivatalosan is bejelentették, hogy Kim Dzsongil veszi át a párt irányítását – a nagyközönség erről csak tizennégy évvel később, Kim Ir Szen halála után értesült –, Kim Dzsongilt is elkezdtek ugyanúgy isteníteni, mint az apját. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy Kim Dzsongilból az Isten fia lett. Ezt megelőzően Cshö Unhi kirándulásai rendszerint olyan helyeket érintettek, amelyek Kim Ir Szen életéhez kapcsolódtak, ezután azonban elvitték a Kim Dzsongil forradalmi emlékhelyhez, amely inkább a fiút, semmint az apját dicsőítette. A helyszínhez tartozott egy „történeti múzeum”, egy park, amely állítólag Kim Dzsongil katonai kiképzőpályája volt, egy előadóterem, amely filmkurzusoknak adott helyet, és ahol Kim Dzsongil kivételes művészi hajlamairól lehetett tanulni. Minden épület vadonatúj volt, az idegenvezetők pedig egytől egyig a hadsereg kötelékébe tartozó nők voltak. Az előadóterem falán külföldi újságokból kivágott újságcikkek sorakoztak – például a *The New York Times*ből –, és mindegyik a Kim családot dicsőítette. Amikor Cshö Unhi közelebről is megnézte őket, rájött, hogy újságcikkeknek álcázott fizetett hirdetések voltak.

*

A legutóbbi találkozóikon Kim Dzsongil rendszeresen azt állította, hogy „Szin Szangok hamarosan itt lesz”. Egy alkalommal annyira egyértelmű volt, hogy egy filmekről szóló beszélgetés közben azt mondta: „Apropó, híreim vannak Szin Szangok rendező úrról. Április 15-én, a Nagy Vezető születésnapján érkezik meg.” Cshö Unhinek gyanús volt a dolog. Nem úgy ismerte a volt férjét, mint aki önszántából Észak-Koreába dezertált volna.

Kim Dzsongil mégis olyan gyakran és magabiztosan emlegette, hogy Szin Szangok is csatlakozik hozzájuk, hogy Cshö Unhi egyre feszültebb lett. Ha mégis idejön, mi lehet a gyerekekkel, tűnődött. Vajon gondoskodott róluk, mióta ő eltűnt? És egyébként is, hogyan jutna ide? Egy napot sem bírna ki ezen a helyen. De ha mégis betoppanna, talán segíthetne abban, hogy elviselhetőbb legyen itt, gondolta magában. Órákon át vívódott.

Szin Szangoknak *egyértelműen* nem szabad idejönnie.

Pedig csodás lenne, ha csak az én kedvemért vállalná ezt:...

Nem, nem szabad ideutaznia. *Nem utazhat ide.*

„Minél többet gondoltam rá, annál jobban összezavarodtam – írta később, – Akármit csináltam, egyfolytában rá gondoltam. Álomban is sokszor megjelent.” Az egyik álmában egy forgatáson volt, de sehol sem találta Szin Szangokot. Keresni kezdte, végül meg is találta egy mező szélén, magzatpózbba összegömbölyödve feküdt egy árok aljában. Mindent megtett, hogy talpra állítsa, de sehogy sem bírta, írta később. Amikor felébredt, meg volt róla győződve, hogy valami borzasztó dolog történt a volt férjével.

1982. április 14-én, a Nagy Vezető születésnapját megelőző napon semmilyen hírt nem kapott Szin Szangokról. Vacsora előtt Kang úr és egy másik oktatója leültette a földszinten, hogy meghallgassanak egy felvételt Kim Ir Szen vívmányairól. Aztán egy másikat is meghallgattak, ezúttal Kim Dzsongszuk eredményeiről, majd még egyet, amelyben a családot magasztalták – apát, anyát, a testvéreket, a nagybácsikat. Amíg a felvételek mentek, senkinek sem volt szabad behunynia a szemét vagy megszólalnia. A Vezető napját megelőző estén ez volt az államilag támogatott hagyomány. Az egész országban mindenkinek csendben kellett töltenie az estét, és a Központi Hírügynökség által készített történeteket kellett hallgatnia. „A magnószalag egy óra negyven percen

keresztül ment, és én közben végig csak Szin Szangokra tudtam gondolni” – írta később Cshö Unhi.

*

Másnap, a Vezető napján Kang úr Kim Dzsongil ajándékával, egy csokor azáleával tért vissza a házba. A hivatalos észak-koreai történelemkönyvek szerint, amikor Kim Ir Szen és a partizánjai 1945-ben végleg visszaszorították a japán elnyomókat a kínai-koreai határon túlra, és hosszú száműzetés után ismét a szülőhaza földjére léptek, az első faluban virágzó azáleamezők fogadták őket, és a látványtól öröm költözött a szívükbe. Onnantól Észak-Korea nemzeti virága az azálea lett.

Hogy tartsák a lépést a Kim Ir Szent mosolygósan, pirospozsgásan, télapószerűen ábrázoló észak-koreai ikonográfiával, a születésnapjából egy mindenkire kiterjedő, karácsonyra hasonlító ünnepséget kerekítettek. Azok közé a ritka alkalmak közé tartozott, amikor a munkások és a diákok megpihenhettek, az élelmiszeradagokba hús került, és az állam megajándékozta a gyerekeket rendszerint cukorkával vagy új iskolai egyenruhával. Mindezért köszönetet kellett mondaniuk a Nagy Vezetőnek, méghozzá úgy, hogy fejet hajtottak a minden iskolában kötelezően kifüggesztett, hivatalos és törvény által előírt portré előtt, amelynek ott kellett lógnia minden helyiség leginkább szem előtt lévő pontján. A portrékat ingyen kapta meg minden állampolgár, és egy speciális törölőkendő is járt mellé, amellyel csak a portrét lehetett megtisztítani, semmi mást. Havonta egy alkalommal a Közsabványi Minisztérium alkalmazottai ellenőrizték a képek tisztaságát. Pár porszem már elég volt, hogy feljelentsék az embert, a többszöri feljelentés pedig könnyen börtönbüntetést vonhatott maga után. A portrékat jó magasra kellett kifüggeszteni. A keret felső része szélesebb volt, hogy ne legyenek tükröződések, továbbá azért is, hogy vonzza a szemet, és a Nagy Vezető pillantása intenzívebbnek tűnjön a jelenlévők számára.

Kang a virágokkal együtt egy dobozt is hozott. Büszke mosoly terült szét az arcán.

– A Kedves Vezető ajándékokat küldött. Most pedig előadom az ilyenkor illő ceremóniát.

Megparancsolta Ho Hakszunnak és Kim Mjongoknak, hogy menjenek fel vele az emeleti nappaliba, mert ott volt kifüggesztve a kötelező Kim Ir Szen-portré. Egy zöldsészesrekeszre hasonlító dolgot helyezett elé. Megkérte Cshö Unhit, hogy álljon fel a lábára, és nézze a képet.

– A hivatalos ünnepségen el szoktuk énekelni a „Kim Ir Szen tábornok dalát”, de most kihagyhatjuk – mondta Kang úr. – Elég, ha letesszük a húségesküt.

Cshö Unhit megkérték, hogy tanulja meg, és próbálja el néhányszor a szöveget, de amikor arra került a sor, hogy élesben adja elő, tévesztett. Hezitált.

– Na, gyerünk már! – kérlelte Kang úr.

Tudta, hogy nem úszhatja meg, ezért úgy döntött, túlesik rajta.

– Köszönöm, Nagy Vezető, hogy kedvesen bánik velem, és engedi, hogy részt vegyek a győzedelmes forradalomban. Fogadom, hogy keményen dolgozom, hogy viszonzzam a jószágát. Hosszú életet kívánok a Nagy Vezetőnek!

Ezt követően fejet hajtott a kép előtt. „Bár sok filmben játszottam, ez volt a legkínosabb szerepem” – mondta később. Kang úr mindenesetre elégedettnek tűnt. Kibontotta a

kezében tartott csomagot. Japán gyümölcsök, egy doboz halkonzerv, pár fürt banán és egy óra volt benne, amelybe belegravírozták Kim Ir Szen nevét. Ho Hakszun egész életében egy ilyen órára vágyott. Cshö Unhit elöntötte a bűntudat, mert nem tett semmit, amivel kiérdemelte volna, és nem is vágyott ilyesmire. A gondolatait egy sikoly szakította félbe.

– Hát ez meg micsoda?! – kiáltott fel Kim Mjongok, és megragadta az egyik gyümölcsöt. Életében először látott banánt.

*

Alig egy évvel később, 1983-ban Cshö Unhi egy hasonló, mosolygó portré alatt állt, ugyanabban a helyiségben, és ugyanazok az emberek álltak körülötte. Az ugyanolyan ceremónia után ismét egy ajándékokkal teli dobozt kapott. A dobozban egy újabb gravírozott óra volt, egy tömör arany Omega. Szinte érezte Ho Hakszun irigykedő pillantását. Az óra mellett volt még egy nemzeti lobogó színű szalag, amelynek a közepén aranszínű csík futott végig.

Kang úr kitűzte a szalagot Cshö Unhi mellére. „A Nagy Vezető, Kim Ir Szen elvtárs és a Kedves Vezető, Kim Dzsongil elvtárs megajándékozta a Nemzeti Lobogó első osztályú rendjelével.”

Ez volt a második legmagasabb szintű elismerés, amelyet civil kaphatott a népköztársaságban. Az első mi más is lett volna, mint a Kim Ir Szen-rend. Cshö Unhinek fogalma sem volt róla, hogy mit is tett, hogy megkapja ezt az érdemrendet, de egy dolgot tudott: mindez azzal járt, hogy szolgálnia kellett az országot. Biztos volt benne, hogy Kim Dzsongil elérkezettnek látta az időt, hogy kihasználja őt. Fogalma sem volt, mi lehet a célja, mígnem az egyik partin Kim Dzsongil odafordult hozzá, és így szólt: „Szin Szangok rendező úr megérkezett.”

*

Az éhségstrájkja után Szin Szangoknak még másfél évig kellett szenvednie a 6-os számú börtönben. A körülményei egy idő után javulni kezdtek. A börtönigazgató egyre gyakrabban hívta magához, hogy filmekről kérdezze. A kérdései olyan speciálisak voltak, hogy egy kihallgatással is felért az egész, amilyen Szin Szangok első szökése után is volt a vasútállomáson, amikor az állambiztonság emberei ki-be rohángáltak, hogy a válaszait jelentsék Kim Dzsongilnek, hogy aztán még több kérdéssel térjenek vissza. Egyetlen ember létezett egész Észak-Koreában, aki elég jól ismerte a hivatalosan betiltott dél-koreai filmeket, hogy olyan kérdéseket tegyen fel, mint amilyeneket most nekiszegeztek.

Nem sokkal azt követően, hogy a filmes kvíz megkezdődött, Szin Szangokot kikérdezte a Népbiztonsági Minisztérium minisztere.

– Ha együtt élhetne Cshö Unhivel, Észak-Koreában maradna, és nem próbálna meg többet megszökni? – kérdezte a miniszter.

– Természetesen – válaszolta Szin Szangok. Túljátszotta egy kicsit, aggódott is később miatta. – Egy olyan átlagember, mint én, boldogan fogadná el a lehetőséget, hogy békés családi életet éljen. Részt fogok venni a forradalomban. Mostantól csak és kizárólag a pártra fogok támaszkodni, és mindent a párt kéréseinek megfelelően fogok tenni. Végre

megértettem a Koreai Munkáspárt jelszavát: „Feltétlen és teljes odaadás”. Korábban nem értettem, mert kapitalista szemszögből próbáltam megközelíteni.

Legbelül undorodott a saját szavaitól. Ez egy nagyon rosszul megírt felelet volt, de az állam azt akarta, hogy mindenki ezt szajkózza.

– Igen – mondta a miniszter. – A feltétlen és teljes odaadásnak nincs határa. Végre megértette.

Pár hónappal később, 1982 decemberében egy másik küldött érkezett Phenjanból, hogy beszéljen vele. A férfi arra kérte, hogy írjon le mindent az összes dél-koreai filmrendezőről, aki csak az eszébe jut, ezt követően pedig kikérdezte arról, hogyan látja a saját filmes pályafutását. Szin Szangok elmondta, hogy a börtönben ezerszer is megbánta a múltbeli bűneit, és hogy megváltoztatta a nézőpontját és hitét. „Ma már látom, hogy minden, Dél-Koreában készített filmem elködösítette a nép osztálytudatát, éppúgy, ahogy a vallás is a kapitalisták érdekeit szolgálja. Ha még lenne lehetőségem filmet készíteni, az az osztálytudat szellemében születne.”

Úgy tűnt, ismét megfelelő válaszokat adott.

Aztán 1983. február 23-án, reggeli után egy ór kinyitotta a cellája ajtaját, és kiengedte. Elvitték fürdeni, majd visszakapta azt a gyűrött barna öltönyt, amelyet a letartóztatásakor viselt. Átöltözött, aztán az őrk elkísérték a börtön látogatószobájába. Három férfi várt rá: egy nyomozó, akivel Szin Szangok már találkozott, egy Mao-zubbonyos tisztviselő és, mint mindig, a vamzer Cshö a sarokban állva. A nyomozó egy ideig csevegett vele, az egészségéről érdeklődött, majd a Mao-zubbonyos kinyitotta az aktatáskáját, és egy papírlapot vett elő. „Kérem, álljon vigyázzba, és nagyon figyeljen arra, amit olvasni fogok! – kérte. Maga elé tartotta a lapot, majd hangosan, hivatalos hangnemben felolvasta. – Elvtárs, maga súlyos bűnöket követett el, de megbocsátunk. Mostantól azonban a Nagy Vezetőnek kell szentelnie az életét, és hozzá kell járulnia a dzsucse apaföld forradalmi feladatainak beteljesítéséhez. Aláírás: Kim Dzsongil. 1983. február 23.”

Alig csukódott vissza az aktatáska, Szin Szangok már a börtön falain kívül volt, és az Észak-Koreában állandó és visszatérő látványelemnek számító Mercedesek egyikét bámulta. Ez az autó kék volt, és vadonatúj. Beszállt. Miközben a jármű elkanyarodott, szemét a börtön épületére szegezte, és mintha széles mozivászon lenne, az autó hátsó ablakán át bámulta egészen addig, amíg végleg eltűnt a szeme elől.

Elvitték az állambiztonság egyik rejtekhelyére, ahol le kellett tennie a hűségesküt. A kényelmes körülmények és a rendes koszt megtette a hatását: az egészsége fokozatosan helyreállt. Új ruhákat kapott, egy orvos alaposan megvizsgálta, és a haját is levágták. Március 6-án, tíz nappal azt követően, hogy beköltözött a rejtekházba, azt mondták, találkozni fog a Kedves Vezetővel.

Életében először készült részt venni Kim Dzsongil partiján.

*

Cshö Unhi érkezett elsőként a Halas Házba. A parti pontosan olyan volt, mint amilyeneken az első öt évben részt vett, kivéve talán, hogy ezen még többen voltak. Az egész bankett-terem megtelt, a szokásosnál kétszer többen voltak ott. Feszült várakozás töltötte meg a levegőt.

Kim Dzsongil önelégültebbnek tűnt, mint máskor. Kicsivel korábban, még az este folyamán valaki odalépett Cshö Unhihez, megfogta a karját, és így szólt:

– Ma lesz életed legboldogabb napja!

Nem hatotta meg a dolog. Már hozzá volt szokva, milyen szívesen túloznak és lelkesednek a helyiek.

*

Szin Szangok feszült és ingerült volt, miközben az autó a betonépület felé közeledett. A ház előtt egyforma Mercedes-Benzek sorakoztak. Kiszállt, majd odasétált a bejárathoz. Két szolga fejet hajtott előtte, és kinyitották neki az ajtót. Amint belépett, a zsúfolásig telt teremben állók tapsban törtek ki.

Megdöbbenve pillantott körbe. Tíz nappal korábban még kínpózban ülve szenvedte végig a napot egy börtönben, éhezett, és elgyötört, kivégzett elítéltek halálsikolyaira riadt fel az éjszaka közepén. Most pedig egy olyan teremben volt, amely leginkább „egy szülői luxusklubra” hasonlított, tele egyenruhás és egyforma, nyugati zakós férfiakkal, akik ugyanolyan piros zászlós jelvényt viseltek a hajtókájukra tűzve, a világ legdrágább italait nyakalták, és roskadásig megrakott asztalokról falatoztak. Tizenéves lányok táncoltak, flörtöltek és nevetgéltek mindenütt.

És az egész közepén Kim Dzsongil állt. A férfi, aki évekre börtönbe záratta, és aki most megmagyarázhatatlan módon idehozatta. „Már jó pár fotót és festményt láttam Kim Dzsongilról, de először pillantottam meg a saját szememmel. Alacsony volt, és hatalmas, ragyogó szemei voltak. A bőre fénylett, mintha kezdtek volna megmutatkozni rajta az ivás jelei.” Kényelmes nadrágot és kigombolt nyakú inget viselt, amely leginkább pizsamára emlékeztetett. Üdvözlésképpen rámosolygott.

Szin Szangok megindult felé.

*

Cshö Unhi elmulasztotta az est díszvendégének bevonulását. Amikor a zene hirtelen elhallgatott, és a tömeg tapsviharban tört ki, nem is figyelt oda, amíg egy nő oda nem lépett hozzá. „Nézze, ki van itt!” – Cshö Unhi a bejárat felé fordult.

Egy nagyon sovány embert pillantott meg. Elsőre nem ismerte fel, aztán kővé dermedt. Úgy érezte, megáll a szíve. „Miért álldogál itt?” – kérdezte a nő, és előrerángatta.

*

Szin Szangok Kim Dzsongil felé sétált, a pulzusa szaporán vert, amikor hirtelen megpillantotta Cshö Unhit. Hagyományos hanbok ruhát viselt, és hatalmas, füstös lencsés szemüveget. Öt éve nem látta, és egy pillanatra sem volt meggyőződve arról, hogy az országban tartózkodik, vagy hogy életben van egyáltalán. Elnémult, nem hitt a szemének, miközben Cshö Unhi felé tartott. Majd mindketten megtorpantak, csak álltak egy helyben, nem tudták, mit mondjanak, és zavarta őket, hogy többtucatnyian bámulják őket.

– Veled meg mi történt? – nyögte ki végül Cshö Unhi.

Szin Szangok arcára halvány mosoly ült ki. Kim Dzsongil a közelben ógyelgett, arcán

hatalmas vigyorral. Úgy festett, mint egy kölyök, aki éppen nyert a bújócskában.

– Na, csak rajta! Öleljék meg végre egymást! ~ mondta. – Mit ácsorognak ott?

Szin Szangok és Cshö Unhi elsőre kicsit kurtán-furcsán megölelték egymást, majd belefeledkeztek egymás közelségébe. Örömujjongás és tapsvihár tört ki. Vakuk villantak.

– Jól van, jól van! Most már hagyják abba, és jöjjenek ide! – parancsolta Kim Dzsongil.

Mivel tudták, hogy egy műsor részei, Szin Szangok és Cshö Unhi engedelmeskedtek. A férfi udvariasan fejet hajtott Kim Dzsongil előtt, és megrázta a kezét. Kim Dzsongil viszonzásképpen jól megszorította a rendező kezét. Szin Szangokot a bal oldalára állította, Cshö Unhit a jobbára, és már készen is álltak egy fotóhoz.

– Nyugi, ez még nem kerül be a dél-koreai lapokba! – viccelődött, majd a jelenlévőkhez fordult.

– Elvtársak! Ettől a pillanattól fogva Szin Szangok úr a filmművészeti tanácsadóm.

Fülsiketítő taps tört ki.

– És Cshö Unhi asszony mostantól a koreai nők képviselője!

Újabb tapsvihár. Kim Dzsongil a rendezőre, majd a színésznőre pillantott.

– Tartsuk meg az önök esküvőjét! Mondjuk április 15-én, a Nagy Vezető születésnapján!

Szin Szangok csak bámult, miközben a taps tovább zúgott. 1983. március 6-a volt. Ha nem válnak el, éppen aznap lett volna a huszonkilencedik házassági évfordulójuk.

A Kedves Vezető tökéletesen megrendezte a jelenetet.

SZÜNET

A nép színésznője, U Inhi

U Inhit tartották a legszebb nőnek Észak-Koreában. A propagandaposzterek és a képeslapok ideális nőihez hasonlóan puha, ovális arcformája volt, és ezt a tulajdonságot hagyományosan nagyra becsülték. Alakja törékeny, de formás volt. A közönség tolongott, hogy láthassa *Az osztagparancsnok történetét* és *A város, ahol élünk*. *A lány a Gyémánt-hegyről* című filmben egy olyan nőt alakított, akit gyerekkorától időskoráig végigkísérhettek a nézők, és a bemutatón az utcán kígyóztak a sorok a mozik előtt.

Még az élettörténete is melegséggel és büszkeséggel töltötte el az emberek szívét. Az Észak- és Dél-Korea határán fekvő Keszongban született 1950 nyarán, egy olyan helyen, amely a háború során állandó csatározások helyszíne volt. Azon a nyáron éppen az északiak foglalták el, majd októberben elvesztették, végül 1950 decemberében a kínai hadsereg segítségével végleg visszaszerezték. A kis U Inhi a harcok alatt végig dolgozott, és ezzel példaként szolgált minden gyerek számára a munkások paradicsomában.

A gyönyörű kislány képzett táncos lett, és hamarosan felfedezte egy híres színész, aki Phenjanba vitte, hogy ott színészetet tanulhasson. Egy évvel később már megkapta a főszerepet a *Cshunjang meséje* című filmben, amelyben egy alacsony rangú, ám erényes és nemes jellemű lányt játszik, aki győzedelmeskedik az arisztokrácia ellenszenvé felett, amikor végül hozzámegy szerelméhez, a kerületi rendőrbíróhoz. Akkor is hűséges marad hozzá, amikor a riválisai megpróbálják megsarolni, hogy legyen az ágyasuk – és akkor is, amikor koholt vádak alapján halálra ítélik. A film végén a férje megmenti, és a szerelmük minden akadályt legyőz. A szerep egy csapásra sztárrá avatta U Inhit.

Ezt követően többtucatnyi filmben játszott, egyik sikeresebb volt a másikinál. Több állami díjat is kapott, sőt a legmagasabb elismerésnek számító A Nép Színésznője címet is átvehette. Kim Dzsongil imádta, ezért úgy bántak vele, mint egy királynővel. Még Csehszlovákiába is elengedték, hogy nyugati színészi módszereket tanuljon. Miután visszatért, hozzámment Észak-Korea leghíresebb rendezőjéhez, Rju Hoszunhoz, akivel három közös gyermekük született. Az élete tökéletesnek tűnt. Akik személyesen is ismerték, azt állították, az életben sem okoz csalódást: a nép színésznője kedves és jószívű fiatalasszony volt.

De a gyönyörű és kívánatos U Inhinek volt egy hibája. Romantikus volt, és könnyen szerelembe esett. A szíve mindig valami olyasmi után vágott, amit a házassága, a hírnév és a siker nem tudott megadni neki.

*

Az első szeretője egy stábtagnak volt. A többiek is a filmes világból kerültek ki: írók, a filmrészleg tisztviselői, más stábtagnak. Valószínűleg nem volt nagyon sok férfi az életében, ám a pletyka gyorsan és kíméletlenül terjedt. A phenjani filmdíszletek között az

a hír járta, hogy U Inhi, a nép színésznője a legjobb esetben is csak afféle könnyű nőcske, aki kihasználja a külseje és a státusa adta lehetőségeket, a legrosszabb esetben pedig romlott nő, egy prosti, aki boldogan adja oda magát bárkinek, aki megpróbálja elcsábítani. A történetekben volt valami közönséges, nőgyűlölő és rosszindulatú – a pletykákat csendes kuncogások és színpadias arckifejezések kísérték.

U Inhi nem viselkedett kihívóan, Talán magányos volt, talán csak valami olyasmi után vágyott, ami nem adatott meg neki, vagy talán a legtöbb romantikushoz hasonlóan könnyen szerelembe esett. Akármilyen is volt az oka, könnyen el lehetett csábítani, a reményeit és a vágyait szinte az első önként jelentkező férfi képes volt beteljesíteni. Ha valaki elcsábította, ő minden alkalommal szerelmes lett, és minden egyes alkalommal, miután elcsábították, és az újdonság varázsa elmúlt, ejtették. Csakhogy az 1970-es évek Észak-Koreája olyan hely volt, ahol a válások után a gyerekek és a vagyon a férfiaknál maradtak, még akkor is, ha a válás oka fizikai bántalmazás vagy a férj hűtlensége volt – sőt férfiaknak nemegyszer még azt is elnézték, ha egyszerre több feleséget tartottak.

A nők magaviseletét azonban nagyító alatt vizsgálták, és könnyen ítélték felettük. Rövid ujjú inget vagy térd fölé érő szoknyát tilos volt viselniük. A házasságokat a család vagy a párt intézte. A házasság előtti szex tilos volt, és még az olyan ártatlan cselekedet is rosszállást váltott ki, ha egy pár kézen fogva sétált nyilvános helyen. Perverz módon pontosan ezek a szabályok tették még sebezhetőbbé az olyan nőket, mint U Inhi. Annyira elfojtották a vágyaikat, olyan kétségbeesetten akarták megélni őket, hogy a kockázatokkal már nemigen foglalkoztak.

Azt azonban tudni kell Észak-Koreáról, különösen a nép színésznőiről, hogy a társadalom nem hagyta, hogy magánéletük legyen. Mindent tudtak róluk, a hajviseletüket, azt, hogy mennyi idősen mentek férjhez, a legbensőbb titkaikat, hogy merre húz a szívük. A kémkedés, a besúgás és a pletykázkodás olyan erényeknek számítottak, amelyek éberen tartották a társadalmat, és működtették a rendszert. A Munkáspárt kiüresedett alattvalókká tette a dolgozókat. Az emberek szívügyei és a szexuális életük is folyton terítéken volt, nem számított, hogy egy tévesben aratják a búzát, vagy a Korea Filmstúdió kamerái előtt hullatnak forró műkönnyeket. Voltak persze határok, amelyeket nem lehetett átlépni – és amilyen láthatatlan és elmosódott vonalak voltak ezek, ha az ember átlépett rajtuk, már nem volt visszaút.

Főleg akkor nem, ha Kim Dzsongil is a képben volt.

Az 1970-es évek végére az U Inhiről szóló pletykák olyan közhelynek számítottak, hogy egy napon személyesen is találkozhatott velük. A kötelező önkritikai gyűléseken minden dolgozótól elvárták, hogy a kollégái előtt szedje össze, azon a héten hány alkalommal hagyta cserben a pártot, és hányszor kapta ezen egy-egy munkatársát. Egy ilyen kritikai gyűlésen egy férfi a laza erkölcssei és az afférjai miatt U Inhit vette célba. Ahelyett, hogy a fiatal nő szégyenében lehajtotta volna a fejét, szóban ostromozta volna magát, és kifejezte volna, hogy minden vágya, hogy Kim Dzsongil még egy esélyt adjon neki a bizonyításra (ez lett volna az elvárt viselkedési forma, akármekkora váddal is illették az embert), U Inhi visszavágott. „Ez csak egy ember véleménye!” – csattant fel. Majd megkérdezte, nem pont ő volt-e az egyik férfi, aki elcsábította. Aztán több jelen lévő férfira is rámutatott. „Ti mind megkaptatok engem, nem igaz?”

U Inhi pályafutása hamarosan darabokra hullott. A férfiak nem hagyták, hogy ezt megússza. Megfosztották A Nép Színésznője címtől, először csak statisztává minősítették,

majd teljesen eltiltották a színjátszástól, végül a filmstúdió kazánházában kapott munkát. Egy évig fűtőmunkásként dolgozott, szemet lapátolt a kazánba. Kemény, kimerítő és veszélyes munka volt. Ám 1979-ben visszatérhetett a filmvászonra, és rögtön főszerepeket kapott. Ez a döbbenetes változás valósággal sokkolta azokat, akik korábban akkora örömeiket lelték a bukásában. U Inhi nagyon népszerű színésznő volt, és hiba lett volna túl sokáig távol tartani a moziktól. De a visszatérésének volt még egy oka: egy férfi, aki értette, milyen az életük az olyan szenvedélyes embereknek, akiknek meg kell felelniük a társadalmi elvárásoknak; aki tudta, hogyan használja ki a hatalmát és használjon ki kétségbeejtő helyzetben lévő gyönyört nőket; akinek a színésznők voltak a gyengéi, az egyetlen ember, aki képes volt semmissé tenni azt a súlyos büntetést, amely a nép színésznőjét sújtotta.

Pontosan nem tudni, mikor kezdődött U Inhi és Kim Dzsongil viszonya, hogy vajon már korábban is volt-e köztük valami, vagy a fiatal Kim Dzsongil akkor látta meg a lehetőséget, amikor ez a pompás színésznő mindent elvesztett, és készen állt arra, hogy beleszeressen abba a férfiba, aki mindent visszaadhat neki. Ekkoriban Kim Dzsongilnek két szeretője is volt, de a magánélete szigorúan őrzött titoknak számított. Aki a részévé vált, el kellett fogadnia, hogy az élete Kim Dzsongil kezében van. Aki nyilvánosan vagy privát körülmények között felfedett belőle bármilyen részletet, börtönbe ment. Ha Kim Dzsongil akár csak gyanította, hogy valaki felfedheti a titkait, az illető élete veszélyben volt. U Inhinek sosem lett volna szabad viszonyt kezdenie Kim Dzsongillel. De napi tizenkét órában lapátolta a szemet, így nemet mondani a Kedves Vezetőnek, a Korea Fénylő Csillaga cím örökösének talán elgondolva könnyű, de gyakorlatilag lehetetlen.

Ha Kim Dzsongillel viszonyba kezdeni veszélyes volt, megcsalni őt egyenesen öngyilkosság. U Inhi mégsem tudott ellenállni. Ismét szerelmes lett, ezúttal egy Japánban született fiatal koreai. A férfi apja üzletember volt, aki az évek során nagylelkűen támogatta a Kim-rezsimet. A férfi a kisére elpuhult, kényelmes körülmények között felnövő fiát Japánból Észak-Koreába küldte dolgozni, hogy férfi váljék belőle. A fiatalember a rádiónál kapott munkát, ott találkozott U Inhivel, és azonnal, kétségbeesetten udvarolni kezdett neki. A színésznőnek tetszett a romantikus és a többiekétől annyira különböző fiú, de távol tartotta magát tőle. A fiatalember azonban nem adta fel. Elárasztotta ajándékokkal figyelmessége jeléül, a nő pedig végül megadta magát.

Nem volt hová menniük. U Inhinek családja volt, és a fiatalember társasága is pletykálni kezdett volna, ha a nép színésznője felbukkan a köreikben, de a stúdióban sem mutatkozhattak, ahol U Inhit árnyékként követte a múltja. Kim Dzsongil egy másik színésznőt bízott meg azzal, hogy kövesse U Inhi minden lépését a munkahelyén, és jelentse, mit csinál. A szállodák sem jöhettek szóba, mivel a tulajdonosoknak a törvény előírása szerint ellenőrizniük kellett az éjszakai engedélyeket, tilos volt párokat fogadniuk, és minden vendéget be kellett jelenteniük a rendőrségen. Az apja nagylelkűségének köszönhetően a fiúnak volt egy autója, egy luxus Mercedes, és mivel Japánban egész életében ő vezetett, sofőrre sem volt szüksége. Így aztán a Mercedes lett a találkozási helyszíne. Órákon át autóztak, vagy megálltak egy-egy távolabbi, sötét helyen.

1980 telén, egy fagyos reggelen leparkoltak egy eldugott helyen, és szeretkezni kezdtek. Talán ez volt az első alkalom, talán a századik. A motor járt, az ablakokat felhúzták, hogy benn tartsák a meleget. Aztán egymás karjaiban aludtak el. Amikor másnap reggel

megtalálták az autót, a fiú már nem élt, a halálát szén-monoxid-mérgezés okozta. U Inhi eszméletlen volt, alig lélegzett.

Két hétig kezelték a kórházban, mire képes volt kinyitni a szemét. Amint rendbe jött, katonák keresték fel. A párt egy magas rangú támogatójának a fia meghalt, mert viszonya volt egy férjezett nővel, akinek botrányos viselkedése közismert volt. A hatalom csúcsán lévőknek kérdéseik voltak, és válaszokat akartak. A kihallgatásokról nincsenek felvételek, de egy ponton U Inhi kiejtette Kim Dzsongil nevét. Talán ismét megmenti őt. A katonák kimentek a kórteremből. Amikor visszatértek, ráparancsoltak U Inhire, hogy álljon fel. Elhagyhatja a kórházat, hazaviszik.

*

A filmstúdió előtt buszok tucatjai sorakoztak járó motorral, a sofőrök csevegtek és dohányoztak. Közeledett a tél vége, de az időjárás még fagyos volt.

Aznap reggel a filmszakma minden egyes dolgozóját a rendezőktől a gépírókig összehívták, és buszra ültették, hogy részt vegyenek a párt által előírt társadalmi munkában. Nem mondták meg nekik, hová viszik őket, még akkor sem, amikor a buszok ajtajai becsukódtak, és elindultak. A rendezők között ott ült Rju Hoszun is, U Inhi férje és a három gyerekük apja. Hetek óta nem látta a feleségét, egészen pontosan azóta, hogy kórházba vitték, miután a japán-koreai fiatalember autójában megtalálták. Nem ment haza, és a munkahelyére sem ment vissza. Rju Hoszun azt gondolta, hogy valamiféle átmeneti büntetést kaphatott, mint amikor a kazánba irányították, de az is lehet, hogy börtönbe került.

Ám aznap el kellett feledkeznie az összes problémájáról. Pályafutása során egyszer sem volt része olyan rejtélyes utazásban, mint azon a napon, de mindenki más is izgatott volt. Talán kirándulni viszik őket, és történelmi kegyhelyeket fognak felkeresni? Talán elmennek a Nagy Vezető szülőhelyére, Manszudéba, vagy valamelyik forradalmi emlékműhöz? Talán valamilyen fontos szakmai bejelentést fognak tenni, ami az ország filmgyártásának jövőjét érinti? Az is lehet, hogy csak egy lehangoló, tömeges önkritikai gyűlésre viszik őket – bár ez túl nagy hajcihőnek tűnt egy gyűlés miatt, főleg azért, mert a filmgyárban volt jó pár olyan nagy stúdió, ahol mindenki kényelmesen elfért.

A többtucatnyi busz konvojban haladt át a városon, ki a külvárosba. Az út legalább negyvenöt percig tartott. Végül egy lőtér mellett álltak meg. Phenjan környékén tucatnyi ilyen létesítmény volt, az országban pedig több száz. Sok helyen amerikai katonai egyenruhás farkasok voltak a céltáblákra rajzolva. Idősebb gyerekeket rendszeresen vittek célba löni, főleg amikor közeledett július 8-a, az Amerika-ellenes nap. Aznap a lőtér elhagyott volt, de a célpontokkal szemben fedetlen lelátókat állítottak fel, és a hátsó sorokat, illetve a lelátók oldalait civilek töltötték meg. A mintegy kétezer filmesnek le kellett szállnia a buszról, és meg kellett töltenie a lelátó üres sorait.

A célpontok elé fehér vásznat feszítettek ki, és egy faemelőt állítottak fel a függöny elé. A nézők pár percig ideges csendben várakoztak. Aztán egy katonai dzsip tűnt fel, és leparkolt a célpontok és a függöny között. A függöny mögül egy nő kétségbeesett sikolya hasított bele a levegőbe. Az összegyűlt tömeg úgy rándult össze, mintha áramot vezettek volna beléjük. Akármi is készült, ez volt az, ami miatt idehozták őket.

Reggel még azt mondták U Inhinek, hogy hazamehet. Amikor beült a dzsipbe, és csuklyát húztak a fejére, rögtön tudta, hogy hazudtak neki.

A katonák odarángatták a függöny elé, a szemét bekötötték, a karjait összebilincseltek. Ekkor a férje üvöltése hallatszott a tömeg közepéről.

Mint sok minden mást Észak-Koreában, a kivégzéseket is úgy tervezik meg, mint egy előadást, amelynek tudatlan főszereplője a halálraítélt. U Inhit egy olyan speciális uniformisba öltöztették, amelyet az észak-koreai hadsereg tudósai kifejezetten kivégzésekre terveztek: a vastag, szürkés színű gyapjúruhát úgy alakították ki, hogy magába szívja a vért, miközben drámai módon sötétvörösre színeződik. U Inhit két kötéllel egy fapóznához kötötték, az egyiket a mellkasánál, a másikat a bokájánál kötötték meg. Közben végig sikoltozott. Kim Dzsongilnek és a pártvezetésnek könyörgött – pár szemtanú szerint megátkozta őket, mások szerint még mindig a bocsánatukért esedezett, beszélni akart Kim Dzsongillel, el akarta magyarázni, mi történt. Az egyik katona odalépett a mikrofonhoz, a szavai recsegve, visszhangozva törtek elő a hangfalakból, de így is alig tudták elnyomni a nő kiáltásait. „A nép színésznőjét, U Inhit erkölcstelen és buja cselekedetek elkövetéséért ezennel golyó általi halálra ítéljük a nép nevében.”

Pár másodperccel az utolsó szó után sortűz ropogása hasított bele a csöndbe.

A három katonából álló kivégzőosztag a szokásos módon járt el. Az első sorozat elszakította a mellkasán keresztülvetett kötelet, így U Inhi teste előrebukott, mintha még egyszer és utoljára meghajolna a közönség előtt. A következő sorozat a fejét vette célba, amely hús-, csont- és agydarabokból álló nedves masszává vált. (Az észak-koreai dezertőr, Kang Hjok gyerekkorában több téli kivégzést is látott. Ilyenkor a –20, –30 °C-os hidegben a testből a hőmérséklet-különbség miatt párafelhők törnek elő.) Az utolsó sorozat az U Inhi lábait tartó kötelet vette célba, ezután a test tompa puffanással zuhant az elé kifektetett zsákra.

A közönség soraiban ülő Rju Hozsun megdermedt, majd elájult. Már nem volt magánál, hogy lássa, amikor a katonák a felesége testét belökdösték és berugdosták a hullaszákba, majd feldobták a dzsip hátuljára. A kivégzés után a testeket rendszerint nem temették el, hanem kitették valahol a hegyekben, hogy kóbor kutyák martalékai legyenek, írta később Kang Hjok. A nép színésznőjére, U Inhire is rácsapták a kocsiajtót, a dzsip pedig elhajtott. Nyomában rövid csend támadt, amit aztán hangos gyerekzsivaj tört meg. Az első sorokból gyerekek rohantak a kivégzés véráztatta helyszínére, hogy összeszedjék az üres töltényhüvelyeket.

*

Ezt követően U Inhi filmjeit betiltották, az újságokban lévő fotóit kivágták vagy kitakarták, a filmes szakkönyvekben és pamfletekben összeragasztották azokat az oldalakat, amelyeken szerepelt a neve. Ha a régi, klasszikus filmjeit megismételték a tévében, a jeleneteit kivágták, így a cselekmény teljesen követhetlenné vált – viszont a közönségnek küldött üzenet világos volt, és mivel egy eléggé ritualizált világban éltek, a nézők értették is, miről van szó.

A férjét, Rju Hozsunt vidékre száműzték, gyári munkás lett belőle. A kivégzésen részt vevő többeszernyi emberrel titoktartási papírt íratnak alá, és halálbüntetéssel fenyegettek meg mindenkit, aki beszélni mer az esetről. De miért épít az ember hatezer férőhelyes

lelátókat egy kivégzőtér köré, és fuvaroztat oda hatezer szemtanút, ha nem akarja, hogy beszéljenek róla?

Hát persze, hogy beszéltek róla. Suttogva, lopva a hátuk mögé pillantva. Három évvel később Cshö Unhi az egyik luxusvillában, ahol élt, fültanúja volt három férfi beszélgetésének, akik éppen az esetet tárgyalták ki. Elég hangosan beszéltek, talán véletlenül, talán szándékosan, pontosan azért, hogy hallja. Az üzenet mindenesetre célba ért.

A férfi, akinek hatalmában állt kivégeztetni a híres, elismert, mégis csalódást okozó színésznőt – kegyetlenül drámai és színpadias körülmények között –, nem más volt, mint Kim Dzsongil.

HARMADIK TEKERCÉS

PRODUCER: KIM DZSONGIL

„Színház az egész világ,
És színész benne minden férfi és nő;
Fellép s lelép: s mindenkit sok szerep vár Életében...”

Jaques, *Ahogy tetszik* (II. felvonás, 7. szín),
írta; William Shakespeare,
fordította: Szabó Lőrinc

TRUMAN (Jim Carrey): Semmi sem igazi?
CHRISTOF (Ed Harris): Te az vagy. Ezért volt olyan jó nézni téged.

Truman Show, forgatókönyv: Andrew Niccol,
rendezte: Peter Weir

21. Együtt

Miközben Cshö Unhi végignézett a találkozásuk tiszteletére rendezett parti részeg vendégein, a nép színésznőjének története jutott az eszébe. Ez volt az a filmes világ, amelynek Szin Szangokkal éppen a részeivé váltak.

Nem messze tőle, Kim Dzsongil jobbán Szin Szangok ült. Kim Dzsongil kedves, udvarias, szinte alázatos volt az idősebb férfival. A Kedves Vezetőt egész életében elkényeztették, mindig mindent megkapott, és csak kevés élményben lehetett része, amit újnak és izgalmasnak talált. Ez minden bizonnyal ilyen alkalom volt. Szin Szangok volt az első nemzetközileg elismert rendező, akivel találkozott, akinek minden filmjét látta, és akinek annyira szerette és csodálta a munkásságát, hogy elég értékesnek találta ahhoz, hogy Észak-Koreába hozza, és a sztárrendezőjévé tegye.

– Szin Szangok úr, kérem, nézze el nekem a drámát! – mondta Kim Dzsongil, miközben hatalmas, ragyogó szemével a rendezőre pillantott. – Sajnálom, hogy olyan sok szenvedést okoztam magának.

Megfogta Szin Szangok jobb kezét, a saját térdére tette, és megszorította. Mielőtt Szin Szangok akár egy szót is szólhatott volna, Kim Dzsongil folytatta:

– Cshö Unhi asszonynak a haja szála sem görbült – mondta, majd a hangja ugrott egy oktávot, és az egész asztalhoz szólt: – Abban az állapotban nyújtjuk vissza önnek, ahogyan kaptuk. Szin Szangok úr, mi kommunisták tisztalelkű népek vagyunk. Nem igaz, elvtársak?

– De, uram! – dörgött a válasz kórusban, majd tapsvihar tört ki.

– Maradjunk örökre hűségesek a Kedves Vezetőhöz! – kiáltott fel egy férfi, akiről Szin Szangok később megtudta, hogy a *Rodong Szinmun* pártlap feje volt. Az asztalnál ülők megismételték a köszöntőt, majd lehajtották az italukat.

– Dolgozzunk mind együtt, hogy teljesítsük a kitűzött célt! – jelentette ki valaki, miután teletöltötték a poharakat.

Egyik tószt jött a másik után, majd Kim Dzsongil bejelentette a „likőroffenzíva” kezdetét. Ez volt az egyik kedvenc piás társasjátéka, amely során az egybegyűlteknél egyik kört kellett ledönteniük a másik után, közben hazafias jelszavakat kellett kiabálniuk. Szin Szangok rendszerint nem ivott, de ezúttal úgy látta jónak, ha inkább csatlakozik a játékhoz. Okos döntés volt, mert Kim Dzsongil értékelte azokat az embereit, akik bírták az alkoholt, mivel ezt a tulajdonságot az erő és az önuralom jelének tartotta. Ha valaki nem bírta el a konyakospoharát, akkor nem volt igazi férfi. Úgy tűnt, mindenki Szin Szangok kezébe akart egy poharat nyomni, és mindenki a vállát veregette. Egyszer csak Kim Dzsongil húga, Kim Gjongghi lépett oda hozzá. Azóta, hogy az öccse, Sura még hosszú évekkel azelőtt belefulladás egy tóba, Kim Dzsongil oroszlánként védelmezte. Kim Gjongghi teletöltötte Szin Szangok poharát, majd csendben így szólt: „Kérem, mostantól segítsen a bátyámnak!”

Az ő poharát is sűrűn tele kellett tölteni: súlyos alkoholizmusának kezdeti szakaszában volt, ez a függőség később még a pártban betöltött pozícióját is veszélyeztette – végül Kínába kellett küldeni egy rehabilitációs klinikára.

A végtelen pohárköszöntők órákon át tartó ivászatba torkolltak. A zenekar – hivatalosan betiltott – dél-koreai popszámokat játszott, és ez nagyon meglepte Szin Szangokot, aki az eddigi, Észak-Koreában töltött évei során csak katonai indulókat és a Nagy Vezetőt dicsőítő himnuszokat hallott. A vendégek néhány dal szövegét együtt énekelték a zenekarral, a hangjuk diadalmasan zengett. Szin Szangok úgy vette észre, hogy „nemcsak azért énekelték ezeket a népszerű popszámokat, mert kedvelték őket, hanem azért is, mert úgy érezték, hogy a Dél az övék”, és így annak zenéje is.

Szin Szangok megszédült a konyaktól. Cshö Unhire pillantott, aki a mellette állókkal csevegett. Lazán viselkedett mindenkivel, mintha közéjük tartozna. Csak Kim Dzsongilnek és a cimboráinak játszik, gondolta Szin Szangok. Vagy lehet, hogy teljesen átmosták az agyát? Vajon ezért tartották őket távol egymástól, és találkoztak csak most? Vajon átnevelték, és utasításokat követve próbálja kideríteni, mi járhat a fejében? Szin Szangok betegesnek és paranoiásnak érezte magát. Le akart feküdni valahol.

Szerencséjére a parti a végéhez közeledett. Aztán hirtelen a Kedves Vezető fordult oda hozzá: „Mit szólna, ha megnéznénk egy filmet?”

Kim Dzsongil, Szin Szangok, Cshö Unhi és még páran elhagyták a báltermet, és beültek egy kis vetítőbe, hogy megnézzenek pár rövid propagandafilmet. Nagyjából húsz perccel később mind visszatértek a buliba, ami időközben újra felpörgött. „Az evés-ivás, az éneklés és a táncolás nagyjából hajnali háromig tartott” – idézte fel később Szin Szangok, amikor Kim Dzsongil hirtelen észrevette, mennyire kimerült a rendező. Magához intett egy férfit, akiről később Szin Szangok megtudta, hogy Cshö Ikkju, Kim Dzsongil filmes mentora, aki ettől kezdve a munkatársa lett.

– Először küldjük haza a párt – mondta Kim Dzsongil. – Vigyék a kocsimmal őket.

Kim Dzsongil odakísérte őket a Mercedeshez. Szin Szangok és Cshö Unhi hallgattak. Vajon mit várnak tőlük? Cshö Ikkju ült be a volán mögé. Szin Szangok kinyitotta a hátsó ajtót. Kim Dzsongil hangosan felnevetett.

– Mivel a mai egy nagyon különleges nap, megkapták a nászutaslakosztályt! – kiáltott fel a hangjában pajkos éllel.

Szin Szangokot és Cshö Unhit visszavitték abba a villába, ahol Cshö Unhit első alkalommal őrizték: a giccses csillárokkal teli házba. Elköszöntek Cshö Ikkjutól, és felmentek a luxushálószobába, amelyet már előkészítettek nekik. Konyak és egy gyümölcskosár állt a dohányzóasztalon. Amint becsukták az ajtót, Cshö Unhi így szólt.

– Drágám, ha már nem szeretsz, inkább aludjunk külön szobában. Mondd, mit szeretnél!

Szin Szangok végigmérte a nőt, akihez élete nagy részében szerelem fűzte. Abban a pillanatban beleszeretett, amint megpillantotta, és felnőtt életében szinte végig együtt aludtak, dolgoztak és éltek. De, mint később bevallotta, egyszerűen „túl büszke volt, hogy csak úgy azt mondja, szereti őt”. Így aztán csak mosolygott. Cshö Unhi értette. Odalépett hozzá, és megölelte. Egy darabig így álltak, csendben. Végül a nő hátralépett, és végigmérte a férfit.

– Akárhol is voltál, az arcod megváltozott...

– Apránként mindent elmesélek – mondta Szin Szangok. – És te hogy vagy?

– Apránként mindent elmesélek – ismételte meg Cshö Unhi. – Azt sem tudom, hol kezdjek bele...

– Drágám, olyan furcsának tűnsz – kezdett bele Szin Szangok, és mélyen a szemébe nézett. – Agymosáson... mentél keresztül?

A szó hangosan kimondva nagyon szerencsétlenül hangzott. Cshö Unhiből kitört a nevetés. Csábos pillantást eresztett meg a volt férje felé.

– Na, mi az? A rendező úr már fel sem ismeri, mikor játszik egy színésznő? – ugratta.

„Alábecsültem őt – vallotta be Szin Szangok később. – Dél-Koreában a mozikban ő volt a legnagyobb színésznő, Észak-Koreában pedig a mozikon kívül számított annak.”

Mindketten határtalanul boldogok voltak, hogy újra együtt lehetnek. „Annyi mindent akartunk mondani egymásnak” – idézte fel Szin Szangok. Attól félve, hogy a szobájukat bepoloskázták és rögzíthetik a beszélgetéseiket, kimentek a fürdőbe, teljesen kinyitották a csapokat, és suttogva beszélgetni kezdtek. Megosztották egymással, hogyan teltek az elmúlt éveik, milyen szenvedéseken mentek keresztül. Rájöttek, hogy ugyanazon a teherhajón csempészték Északra őket, és majdnem ugyanazon a partszakaszon rabolták el mindkettőjüket. Cshö Unhi kikövetkeztette, hogy Szin Szangok is volt ugyanabban a villában, mint ő, csak pár héttel korábban, majd elmesélte, mi történt U Inhivel, a nép színésznőjével. Mindketten óvatosan próbálták megfejtetni, mennyire változhatott meg a másik, milyen traumák érték, és vajon finoman átnevelték-e.

A fürdőszobai beszélgetésük közben Cshö Unhi mondott valamit, ami olyan mély benyomást tett Szin Szangokra, hogy elalvás előtt sem tudott másra gondolni.

– Kedvesem, mi mindig is mások életét keltettük életre, és a mások életét rendeztük a filmekben. Mostantól rendezzük meg okosan a saját életünket, és legyen a saját életünk is olyan, mint egy szerep! – mondta Cshö Unhi.

A lehető legtöbbet kellett kihozniuk ebből az új helyzetből. És minden egyes nap titokban azt az egyetlen dolgot tervezték, ami igazán számított: a szökésüket.

A magnó

Képzeljük el, hogy isten kegyelméből vagy a sors szeszélye folytán – higgyen mindenki abban, amiben akar – Észak-Koreában születtünk, és ott is nőttünk fel! A legnagyobb valószínűség szerint a semleges vagy az ellenséges szongbun osztályba, és nem az elitbe tartoztunk volna. Phenjanon kívül éltünk a durva, hegyek övezte vidéken. Kétévesen forradalmi napközibe és bölcsődébe kerültünk, itt töltöttük az időnk nagyobb részét, nem pedig otthon. A tanáraink voltak a legnagyobb hatással ránk, nem a szüleink.

Játék pisztolyok és puskák sorakoztak a szobánk polcain, a falakon bekeretezett fotó lógott, amelyen csillogó szemű gyerekek támadnak meg egy vérző amerikai katonát. A napközi és az óvoda napi tizennégy órán át tartott, rendszerint heti hat napot. Már kisgyerekként jelszavak sokaságát fújtuk kívülről: „Amit a párt eldönt, azt mi megvalósítjuk!”, „Váljunk emberi lövedékekké, és védjük a Nagy Vezetőt!” Megtanultuk, hogy az idősebb Kimet mindig „Nagy Vezetőnek, Kim Ir Szen nagyapának” szólítsuk, később pedig „Nagy Vezetőnek, Kim Ir Szen elvtársnak”. A fia neve „Kedves Vezető, Kim Dzsongil elvtárs”.

A bölcsőde után óvodába mentünk, majd négy év általános iskola és hat év középiskola következett. Az iskolai egyenruha minden intézményben olyan volt, mint egy katonai uniformis. Az évek során a legapróbb részletekig bebifláztuk Kim Ir Szen életrajzár. (1980 után Kim Dzsongil életéről is tanultunk volna, és a tanáraink azt mesélték volna, hogy olyan idealista volt, hogy felmászott a fákra, hátha onnan eléri a szívárványt, és amilyen virtuóz zseni volt, ez még sikerült is neki.) Megtanultuk, hogy az étel a Nagy Vezető ajándéka, és hogy hálásnak kell lenni érte.

A matematikapéldák során halott amerikai katonákat kellett számolgatni, vagy a japánok által a koreai gazdáktól ellopott almákat csoportosítani. Az igeragozást a következő módon tanultuk meg: „Harcolunk a jenik ellen. Harcoltunk a jenik ellen. Harcolni fogunk a jenik ellen.” A történelemtanulás Kim Ir Szen elvtárs államilag előírt életrajzának bemagolását jelentette. Olvasni úgy tanultunk meg, hogy a japánok ellen harcoló forradalmi hősekről szóló történeteket és a jenikről szóló sötét hangulatú meséket olvastunk. Megtanultuk, hogy nem szabad őket amerikaiaknak nevezni, mindig csak jeniknek. Jenki kutyaáknak, jenki imperialistáknak vagy csak a hosszú orrúaknak. Olyan népszerű dalokat énekeltünk, mint a „Lődd le a jenki disznót!” („Ellenségeink az amerikai fattyak / Próbálják ellopni csodás hazánk / Két kezemmel gyártott fegyverekkel / lelövöm őket: Bumm-bumm-bumm!”)

A szünetekben a többi gyerekkel együtt játszottunk a tanár szőke, sasorrú bábujával, amely egy jenki imperialistát ábrázolt. Mindenki sorra került, hogy bottal üthesse és kövekkel dobálhassa, a tanár elismerő pillantásaitól kísérvé. Jutalom gyanánt néha elvittek egy lőtérre. Nyíltan soha nem mondták, hogy a vezetők istenek, de a kutató I Szuvon szerint „az a folyamat, amely során valaki Jézust és Istent abszolút entitásokként kezdi látni, nagyon hasonlatos ahhoz, ahogyan Kim Ir Szent és Kim Dzsongilt istenítik

(Észak-Koreában)”. Minden gyerek megtanulta, hogy a vezetőket lerajzolni eretnokség, és hogy az őket ábrázoló képeket nem szabad összegyűjteni, pláne a szemetesbe dobni (köztereken pontosan ezért helyezik üvegvitrinokba a *Rodong Szinmun* példányait ahelyett, hogy osztogatnák őket). A vezetőket sértegetni blaszfémia, és kigúnyolni sem szabad őket.

Tízéves korban ifjú úttörők lettünk, ami a cserkészlet vagy inkább a Hitlerjugend észak-koreai megfelelője, tizenkét évesen pedig megkaptuk az első Kim Ir Szen-jelvényünket, amelyet mindig – *de tényleg mindig* – a gallérunkon kellett viselnünk, ha elmentünk otthonról. Ugyanennyi idősen minden vasárnap hazafias szolgálatot teljesítettünk; a rizsföldeken vagy valahol vidéken dolgoztunk a népköztársaság fejlődéséért.

Az iskola falain kívül a világ még furcsább volt. Már nagyon fiatalon észrevettük, hogy mindenki mindig gyanakodik a másakra. Lehetett szó a legközelebbi barátról vagy családtagról, képtelenség volt megmondani, ki lehet besúgó vagy civil ruhás biztonsági ügynök. Mindenki ismerte az olyan családokról szóló történeteket, ahol egy óvatlan gyerek vagy nagypapa elkottyantott valamit a nem megfelelő embernek, majd az egész család börtön táborba került. Így aztán a családi élet is olyan volt, mint egy színjáték. Kang Hjok szerint ezért mindenki „úgy nézett ki, mintha maszkot viselne”. A saját születésnapunkat nem ünnepeltük meg, csak Kim Ir Szenét és Kim Dzsongilét. Ezekre a napokra mindig hatalmas adag, kétkilónyi csokoládét, cukrot, ragot és süteményt kaptunk, aztán odaálltunk a lakásban kifüggesztett Kim Ir Szen- és Kim Dzsongil-portrék elé, mélyen meghajoltunk, és azt ismételtük: „Köszönöm, drága apám, Kim Ir Szen!”

Amikor 17 évesek lettünk, kaptunk egy „állampolgári okmányt”, amely a régi szovjet személyi igazolvány mintájára készült. Egy tizenkét oldalas dokumentum volt, amelyben szerepelt az ember neve, a fotója, a lakhelye, a születési ideje, a családi állapota, a hatósági és magaviseleti előélete és az engedélye (vagy annak hiánya), hogy Phenjanban élhet. Az állampolgári okmányoknak mindig az embernél kellett lennie, és tízévente meg kellett újítani. Ha valakit letartóztattak, az állampolgári okmányát elkobozták: amíg az ember börtönben van, már nem állampolgár többé, tehát jogai sincsenek.

Iskola után tízéves katonai szolgálat következett, ahol az idő nagyobb része nem is kiképzéssel telt, hiszen a kiskatonákat az állam olcsó munkaerőként használta, így építkezéseken és útépitéseken robotoltunk. Ezután valószínűleg egy gyárban, hivatalban vagy téveszben kaptunk munkát, a jó munkahelyeket ugyanis párttagoknak tartották fenn, és a szongbununk úgysem tette lehetővé, hogy ilyen kivételezett állásokhoz jussunk. Innentől kéthetente kaptuk meg a fejadagunkat, amelyet súly alapján mértek ki, és az elvégzett munka természetének megfelelően számoltak ki. A szokványos napi adag egy tál rizs és kimcsi volt, mellé egy kisebb adag leves. Húst nem kaptunk, mert az csak ünnepélyes alkalmakkor járt, például a vezetők születésnapján és a felszabadulás napján. Az 1980-as évek elején a fejadagok gyakran késtek, és a minőségük is romlott. A családok fagyasztott disznót kaptak, nem pedig olyat, amelyet sóban tartósítottak, így aztán amikor megfőzték, kiderült, hogy a súlya felét a víz tette ki. Még gyakrabban előfordult, hogy a rizses-zsákokat kövekkel töltötték meg, hogy megtévesszék az Ételosztási Hivatal mérleget. Az 1990-es években néha hónapokig nem érkezett étel. Természetesen nem panaszkodtunk – ahogy senki más sem.

Heti hat napon át, minden egyes nap keményen dolgoztunk. Munka után részt vettünk a kötelező önkritikai gyűléseken. Ha az állami filmstúdió új filmmel állt elő, amely Kim

Dzsongil zsenialitását dicsérte, azonnal moziba kellett mennünk (vagy ha olyan kis faluban éltünk, amelynek nem volt mozija, akkor a párt vetítőtermébe). A filmeknek olyan címeik voltak, mint *Az önvédelmi csoporttag sorsa*, *A bajtársiasság dala*, *Öt partizántestvér* vagy *Újra ki a frontra*. A vetítés után oktatógyűlés kezdődött, amelynek során a résztvevőket a film üzenetéről kérdezték, és arról, melyik szereplőt tartják követendő példának. A hét utolsó napja pedig az önkéntes munkáról szólt – az emberek utcát separtek, téeszekben és építkezéseken segítettek, vagy az olyan nagyszabású események előkészületeiben segítettek, amilyen a Tömegjátékok is volt. Szabadidő nem létezett. Az ember teste és lelke azért volt, hogy a rezsimet szolgálja.

Egy nap találunk valakit, akivel össze akarunk házasodni, ehhez pedig kötelező engedélyt kérni az államtól. Ha megkapjuk, egy helyi pártfunkcionárius adja össze a párt a helyi Kim Ir Szen-szobor alatt. A feleségünk vagy a férjünk nagy valószínűséggel ugyanabban a szongbunban volt, mint mi, és a gyerekeink is ezt a szongbunt öröklék. Valószínűleg nem tudtunk sokat az ellenkező nemről. 1971-ben Kim Ir Szen egy „különleges utasítást” adott, amelyben kijelentette, hogy a férfiaknak 30, a nőknek 28 évesen kell megházasodniuk. Nem házasemberek között bármiféle fizikai kontaktust helytelenítettek, még olyan ártatlan dolgokat is, hogy egy férfi és egy nő megfogja egymás kezét. Valószínűleg még azt követően is csak zavaros elképzeléseink voltak arról, mi történik az ágyban egy férfi és egy nő között, amikor az esküvő után hazamentünk a tanácsi lakásunkba.

A házastársunkkal mindketten ugyanabban a környezetben maradtunk egész életünkben, ahol felnőttünk. A költözés ritkaságszámba ment, és már ahhoz is engedélyt kellett kérni, ha egyik településről át akartunk menni egy másikba. Ha egy vendég ott töltötte az éjszakát nálunk, azt előre be kellett jelentenie a rendőrségen. Ugyanazon a lakótelepen laktunk, mint a munkatársaink, a helyi házmester mindannyiunkat szemmel tartotta, és az *inminbannak*, a népi csoportnak jelentett, amely a Közbiztonsági Minisztériumnak küldte el a jelentéseit. És ebben a környezetben éltünk egész életünkben.

A hangosbeszélőkből mindig ugyanaz szólt; a háború és az ország egyesítése a küszöbön áll, a Jenki fenyegetés sosem szűnik meg. A Tömegjátékokat minden évben megrendezték. Észak-Koreában nem volt készpénz, nem volt adózás, nem volt fizetés, az embereknek nem volt mivel kereskedniük: minden szükségletüket, a lakást, az élelmet, az oktatást és az egészségügyi ellátást az állam biztosította. A magánvállalkozásokat betiltották, az előléptetések kivételesen ritkák voltak, az pedig nem fordulhatott elő, hogy valaki pályát váltson. Ha az ember mindig teljesítette, amit elvártak tőle, akkor kaphatott kitüntetést, de ez volt a csúcs. Megtörténhetett, hogy egy nap Kim Ir Szen érkezett villámlátogatásra a városba, és az összes lakót kivezényelték, hogy fényesre suvickolják az utcákat és a házakat. Miután a Nagy Vezető elment, akárhol szállt is meg, akármilyen székre ült le, akármihez ért hozzá, azt körbekordonozták, emléktáblát helyeztek mellé, és történelmi emlékhellyé vagy kegytárggyá nyilvánították. (Ily módon ezernyi olyan szobát zártak le, amelyben Kim Ir Szen vagy Kim Dzsongil megfordult egy éjszakára, és ahová soha többé nem tért vissza. A szent üresség mementói minden városban és faluban.)

Ahogy öregedtünk, folyton-folyvást emlékeztettek, mennyire kivételes, hogy a munkások paradicsomába születtünk: hogy egyike vagyunk a legszerencsésebbeknek a földön, egyike a kiválasztottaknak, akiknek nincs miért irigykedniük másokra. Az esti

hírekben azt szajkózták, hogy Dél-Korea maga a „földi pokol, tele közlekedési balesetekkel és összeomló épületekkel... Tudják, mennyi autót lopnak el ott évente? Az egész ország tele van tolvajokkal. Százhusz ember tűnik el mindennap, rengeteg a rablótámadás, az erőszakos banda, a metró pedig maga a pokol. A bűnözési statisztika tízszer rosszabb, mint más országokban. Az egész ország tele van besúgókkal és rendőrökkel.”

Olyan pletykák terjengtek, hogy a dél-koreai gyerekek rendszeresen feltúrják a szemetet, hogy élelemhez jussanak, közben amerikai katonák lövöldöznek rájuk szórakozásból vagy hogy a célba lövést gyakorolják. Egyébként is, Dél-Korea tele van amerikai katonákkal. Rohamsisakot hordanak, sötét napszemüvegük van, az aluljárókban nőket erőszakolnak meg, férfiakat vernek össze nyilvánosan, a fiatal fiúkból pedig szextrabszolgákat faragnak. Dél-Koreában az 1970-es évektől az 1980-as évek közepéig csodaszámba menő gazdasági fellendülés történt, Észak-Koreában mégis azt állították, hogy a jólét az erkölcsi romlottság újabb jele, és csak a jenkek csecsén élőködnek. A propaganda szerint „Dél-Korea a legcsillogóbb amerikai gyarmat... Amerika ringyója, amelynek testét az amerikai katonák bakancsostul kékre-zöldre rugdosták, és Amerika mocskától bűzlik az egész...” Felfordult a gyomrunk, ha csak rá gondoltunk.

A híradó tele volt dél-koreai diáklázadások és angliai bányászsztrájkok képeivel, Amerika pedig a gyilkosságok és a bűnözés melegágya volt. Afrika hemzsegett a félmeztelen vademberektől, akik úgy viselkedtek, mint az állatok. Mindenhol természeti katasztrófák pusztítottak, óriási tragédiákat okozva. Egyedül a Japánban történt földrengések számítottak kivételnek, mert azok mind isteni bosszúk voltak a koreai nép évtizedes elnyomásáért. Miután feladták a szigorú szocializmust, és megnyíltak a világcserkészek előtt, a kínaiak éheztek.

1980-ban egy új betegség, az AIDS ütötte fel a fejét Nyugaton, ami logikus következménye volt a jenki meglegházasságoknak, a fajok közötti szexuális kapcsolatoknak és a házasság előtt engedélyezett bujálkodásnak. Titkosszolgálati jelentések szerint az amerikai hadsereg olyan katonai bázist készült építeni Dél-Koreában, ahol csak AIDS-szel fertőzött katonák fognak szolgálatot teljesíteni. „Ezek a vérszívók, ezek a mészárosok arra készülnek, hogy rászabadítják az emberiségre az AIDS-et és a nukleáris holokausztot!” – kiáltotta színpadiasan a híradó műsorvezetője.

Meg szerencse, hogy mindennap történtek érdekes emberi történetek is, és ezeket megírták az újságok, vagy benne voltak a tévében: hősiesség, állampolgárok életüket veszítették, miközben egy árvízről vagy tűzvészről próbáltak kimenteni egy Kim Ir Szen-portrét. Gyerekek harcoltak a hazafiatalan viselkedés ellen otthonaikban, szorgalmasan jelentettek a szüleikről, akik végül börtönbe kerültek. A legjobb napokon pedig még csodák is történtek: egyszer köd szállt le, így mesterlövészek nem tudták lelőni Kim Ir Szent, máskor pedig Kim Ir Szen Hvanghe tartományban sétált, a lába nyomában elolvadt a hó, és virágok nyíltak a helyén.

Az ország minden egyes településén felállították Kim Ir Szen szobrát. Minden állampolgárnak, így nekünk is az arcképét kellett viselnünk a kabátunk hajtókáján, ahányszor csak kiléptünk az utcára. Minden hivatalos épület és munkahely minden emeletén és főcsarnokában volt egy könyv, amely a Nagy Vezető és a Kedves Vezető gondolatait tartalmazta, és amelyet minden hónapban újra kiadtak. A múzeumok is dicsőítették a Kim családot. A könyvesboltok olyan könyvekkel voltak tele, amelyeket

vagy ők írtak, vagy róluk szóltak. A Hármas állomás nevű rádióadó szólt minden otthonban és munkahelyen. A műsorban a Kim családról beszéltek, és róluk szóló, őket méltató dalokat sugároztak. Lehalkítani szabad volt, de kikapcsolni már nem. Az adás minden este olyan mondással vagy bölcsességgel zárult, amelyet Kim Ir Szennek vagy Kim Dzsongilnek tulajdonítottak. Ugyanazok a portrék, amelyek a nappalinkban lógtak, ott voltak minden gyárban, minden udvaron, minden tanteremben, minden szénbányában és minden börtönben.

Ha meghaltunk – az 1980-as években a várható élettartam Észak-Koreában 68 év volt, hat évvel kevesebb, mint egy Jenki imperialista esetében, és nyolc évvel kevesebb, mint a szomszédos Japánban –, a testünk három napig az otthonunkban maradt, a gyerekeink és az unokáink virrasztottak mellettünk, aztán elmentek a párt helyi autótelepére, és könyörögtek, hogy kölcsönkaphassanak egy teherautót vagy egy kocsit, amellyel kivihették a testünket a temetőbe. A tetemes kenőpénz rendszerint megtette a hatását, de előfordult, hogy egy évig tartott visszafizetni. A harmadik napon a család leült, evett egy tál üres, frissen készített rizst, aztán elvitték a testet a városon kívülre, arra a helyre, amelyet a helyi hatóság kijelölt, és a családunk bármiféle segítség nélkül, saját kezűleg eltemetett bennünket, ugyanabban a ruhában, amelyet egész életünkben hordtunk – természetesen a Kim Ir Szen-kitűző nélkül. Az ugye mégsem járta volna, hogy Kim Ir Szen képmása a hideg földbe kerüljön. Életünkben a Vezető mindig mindenhol ott volt körülöttünk. Halálunkban legalább egyedül lehettünk.

Butaság lett volna megkérdőjelezni ennek az életmódnak bármelyik aspektusát, akármilyen apróságról is volt szó. Ha valaki a rendszert kritizálta vagy támadta, ő és az egész családja munkatáborba került, vagy kivégezték – szóval mire lettek volna jók a kérdések? Egész életünk során minden újság cikk, tévéhíradó, könyv, film, dal, beszélgetés, óriásplakát belénk és a körülöttünk élőkbe verte az Igazságot. Az országot hermetikusan lezárták, hogy semmi olyan külföldi hír ne juthasson be, amely megtörheti ezt az illúziót, és valószínűleg sosem éreztünk késztetést arra, hogy megkérdőjelezzük ezeket az állításokat. Az életünknek megvoltak a gondosan kijelölt határai, ám abban az esetben, ha nem léptük át ezeket, ha meg sem próbáltunk gondolkodni, és sosem kérdőjeleztük meg a valóságot, többnyire boldog és elégedett életet éltünk.

*

A szongbunok, a börtöntáborok, a Kim Ir Szenről szóló kötelező mítoszok, melyek szerint saját kezűleg szabadította fel Koreát, az 1940-es évekig nyúltak vissza. De a mindennapok ritualizálása, az elégedetlen hangok és az eltérő vélemények elfojtása, az emlékművek és szobrok ezreinek felállítása, az, hogy mindenkinek Kim Ir Szen-jelvényt kellett viselnie, hogy minden otthonba Kim Ir Szen-portrékat kellett kiakasztani, ez mind-mind Kim Dzsongil műve volt. Kim Ir Szen presbiteriánus családban nőtt fel, a nagypapa protestáns lelkész volt, az apa misszionáriusiskolába járt, és azok ellen a japánok ellen harcolt, akik az uralkodójukat istennek tartották. Amint hatalomra került, a Bibliát betiltatta, a templomokat leromboltatta, a vallásos szimbólumrendszert és áhítatot saját felhasználásra tartotta fenn. *Tudta*, mire képes a vallás. A fia ellenben olyan világban nőtt fel, amelyben a vallás nem létezett, azt viszont tudta, hogyan profitáljon a kultúra és a szórakoztatás jelentette hatalomból.

Amint a KNDK lassan képtelenné vált a külföldi kölcsönök fizetésére, a gazdaság kezdett összeomlani, és Észak-Korea egyre mélyebbre ásta magát a múltba. A világ azonban megindult a jövő felé, Kim Dzsongil pedig ráébredt, hogy nem gyarapíthatja az ország vagyonát anélkül, hogy kockáztatná a saját hatalmát és azt, hogy a hazája szuverén, Dél-Koreától független nemzet maradjon. Mivel a valóságot nem tudta megváltoztatni, úgy döntött, megváltoztatja a valóság *értelmezését*. Az 1960-as évek végétől kezdve élete végéig egyetlen hatalmas színházi előadáson dolgozott. Ő volt a nemzet írója, rendezője és producere. Ő találta ki a népe karakterét és hűségét, az értékeiket, megírta a szövegeket, és rájuk is erőltette. Megrajzolta a jellemfejlődésüket a születésüktől a halálukig, és lenyesett belőlük mindent, ami nem passzolt bele a sablonba. Az apjától megörökölt besúgókkal, a karhatalommal, az inminbanokkal folyamatosan szemmel tartotta őket, emiatt az élet olyanná vált, mintha mindig filmezték volna az embert – a kamera mindig forgott, a rendező pedig sosem pihent. És a statiszták éjjel-nappal játszották a szerepüket.

Az észak-koreai nép tökéletes statisztának bizonyult – voltak, akiknek jutott egy kis szöveges szerep, mások csak ácsorogtak a háttérben, vagy besétáltak a képbe. Mindez jól tükrözi, milyen szerep jutott az állampolgároknak Kim Dzsongil gigantikus mesterművében. Másodlagos, periférikus, jelentéktelen. Eldobható. Többmilliónyi volt belőlük, és minden nappal csak még többen lettek.

*

Amikor Szin Szangok és Cshö Unhi 1983. március 7-én felébredt, ebben az Észak-Koreában találta magát. Csodával határos módon végre együtt voltak, és szabadabban mozoghattak, mint az elmúlt öt évben bármikor, ráadásul ők lettek a nemzeti filmgyártás új arcai.

A nap magasan ragyogott az égen, amikor lementek reggelizni. Öt embert – két női és egy férfi asszisztenst, valamint két szakácsot – jelöltek ki melléjük, Őket is a házban szállásolták el. Szin Szangok és Cshö Unhi megreggelizett, közben semmiségekről csevegtek. Úgy döntöttek, a házban nem beszélnek nyíltan, hátha be van poloskázva, és csak akkor lesznek egymással őszinték, ha sétálni mennek, olyankor ugyanis kíséző nélkül tudtak kommunikálni. Cshö Unhit sokkolta a volt férje állapota: lefogyott, a bokája feldagadt és eltorzult, az arcát a sötét cellában töltött hónapok miatt pikkelysömör borította, a bőre tele volt fekélyekkel, és ótvaros volt. A látása is megromlott, a tévé képernyőjét és a mozivásznat is csak homályosan látta. Az átnevelésért nagy árat kellett fizetni.

A következő hetekben egyre többször vettek részt Kim Dzsongil partijain, néha több, egymást követő napon is. Szin Szangok hamar ráunt ezekre, de legnagyobb meglepetésére azon kapta magát, hogy kezdi élvezni, amikor Kim Dzsongillel filmekről beszélget. Kim Dzsongil megígérte, hogy nem várja el Szin Szangok készülő filmjeitől, hogy politikai üzenetük legyen, de bevallotta, hogy minden beadott filmtervét jóvá kell hagynia, mert biztosnak kell lennie benne, hogy „a nemzet újraegyesítését fogják szolgálni”. Kedvenc filmsztárjai Sean Connery és Elizabeth Taylor voltak, kedvenc filmjei a James Bond-filmek, a *Péntek 13* és kissé ironikus módon a *Rambo*, az a film, amelyet Szin Szangok nagyon szeretett volna megcsinálni, mielőtt elrabolták. A filmet végül 1982-ben

elkészítették Hollywoodban, eközben Szin Szangok egy nyirkos, sötét cellában ült kínzópózban.

Kim Dzsongil mesélt Szin Szangoknak a hatalmas filmgyűjteményéről, elárulta, hogy minden Dél-Koreában készített filmje köztük van. A rendező elmondása szerint volt pár olyan darab is, amelyről még neki sem volt mesterkópiája.

Szin Szangok lenyűgöző és ellentmondásos jellemnek találta a fiatal diktátort. A rendező olyanokkal szenedett együtt, akik azért kerültek munkatáborba, mert elolvastak egy külföldi újságot. Hallott férfiakról, akik önként jelentkeztek, hogy kivégezzék a saját feleségüket, csak hogy a Kedves Vezető kedvében járjanak. Úgy tűnt, Kim Dzsongil magától értetődőnek tartja az ilyen szintű hűséget is. Aztán egyszer az egyik partin az Örömbriád tíz, tinédzserkorú táncosa ugrált fel-alá a színpadon, és közben könnyekkel teli szemmel visították: „Sokáig éljen a Kedves Vezető elvtárs!” Kim Dzsongil intett, hogy hagyják abba. Mivel azt hitték, hogy csak egy álszerű gesztusról van szó, nem hagyták abba. Kim Dzsongil furcsán felnevetett, megfogta Szin Szangok kezét, és előre-hátra himbálta, mintha így akarná elterelni a figyelmét a hűségesküről. „Szin Szangok úr! – motyogta. – Egy szót se higgyen el az egészből! Ez mind csak handa-banda, üres felszín.”

*

Mielőtt munkába álltak volna, Kim Dzsongil hat hónapos „szabadságot” engedélyezett nekik. Miután jóváhagyták, hogy kimozdulhatnak, Szin Szangoknak és Cshö Unhinek lehetősége nyílt, hogy az elit életen kívül mást is megismerjen. Ellenőrzött körülmények között ugyan, de végre első alkalommal pillanthattak bele az „igazi” észak-koreai társadalomba, abba, amelyet a Kim család épített.

Az országot olyannak találták, mint egy utópisztikus hollywoodi sci-fi díszletét: mészkőből és betonból épített házak monokróm, funkcionalista, színtelen tömegét látták. Az utak üresek voltak, az épületek romosak, és senki sem tartotta karban őket. Csak a személyi kultuszt ápolták: Kim Ir Szen arannyal, vörössel és sárgával festett, istenekre emlékeztető arca, amely plakátokról, domborművekről, szobrokról és fali mozaikokról mosolygott le a drapp, barna és szürke apaföldre.

Az állam rendületlenül beleavatkozott a mindennapi élet banális részeibe is. Az észak-koreai felnőttek szemmel láthatóan kimerültek voltak. A nők térd alá érő szoknyát hordtak, az ingüket nyakig begombolták, és nem sminkelték magukat. A férfiak egyformák és rosszul öltözöttek voltak. A férfiingek és -nadrágok Hamhungban készültek, műszáלבól, ami olcsóbb volt a hagyományos szövethél. Mindenki a szíve fölött viselte az egyforma kitűzőket, és mivel mindenki szünet nélkül rettegett a megtorlástól, senki sem tett fel túl sok kérdést, és senki sem nézett túl sokáig a másik szemébe. Talán mind közül a legijesztőbb az volt, amiről a Fekete Párducok mozgalom aktivistája, Eldridge Cleaver is írt, miután több hónapot töltött Phenjanban 1970-ben. „Az emberek fanatikusan dicsérték a vezetőjüket, Kim Ir Szent... Nem lehetett reggel úgy köszönni vagy jó reggelt kívánni, hogy a válaszaikba ne szótték volna bele a témát. »Igen, csodás napunk van, köszönhetően szeretett forradalmi vezetőnknek, Kim Ir Szen elvtársnak, aki megtöltötte a szívünket a marxista-leninista tanok igazságával, és mindennap támogat bennünket kötelességeink elvégzésében!« így kívántak jó reggelt az embernek, ez hat hónap után már nem lepett meg, de mindig borzasztóan untatott.”

Szin Szangok rettentően szerette volna megnézni a Kedves Vezető filmgyűjteményét. A kérését gyorsan teljesítették, és hetekkel azután, hogy találkozott a feleségével, meghívást kaptak a Filmarchívumba.

A Phenjan közepén megbújó háromszintes épületet úgy őrizték, mint Fort Knoxot. Több biztonsági ellenőrzésen estek át, fémdetektoros kapukon kellett keresztül menniük, hogy eljussanak az épület recepciójáig. „Azt mondták nekünk, hogy 15 ezer kópiát őriznek az épületben” – idézte fel Szin Szangok, aki szerint valószínűleg a legnagyobb, magánkézben lévő filmgyűjtemény a világon. (Egy orosz diplomata szerint 2001 táján már a 20 ezret is meghaladta a filmek száma.) „Az épület nagyjából 100 m széles lehetett, és mindhárom emelet teljes szélességében filmekkel volt tele – mondta Szin Szangok. – A legjobban felszerelt helyiségben őrizték az észak-koreai filmeket. Minden létező, Észak-Koreában készített film ott volt, méghozzá időrendben. A teremben mesterségesen szabályozták a páratartalmat és a hőmérsékletet”, hogy óvják a celluloidszalagokat.

A politikailag érzékenynek tekintett dél-koreai filmeket és szappanoperákat egy elkülönített helyiségben őrizték. Többségüket hongkongi üzleti partnerek segítségével szerezték be, Szin Szangok és Cshö Unhi pedig nem tudott nem arra gondolni, vajon ezek az „üzleti partnerek” nem ugyanazok-e, akik az elrablásukban segédkeztek. Kim Dzsongil állításának megfelelően Szin Szangok mind az ötvenvalahány filmje ott volt a polcokon.

Kim Dzsongil olyan hatással volt az észak-koreai filmgyártásra, hogy sok észak-koreai dezertőr a mai napig úgy emlegeti a gyerekkorában látott filmeket, hogy azok Kim Dzsongil filmjei voltak, és nem az írókra, a rendezőkre vagy a főszereplőkre emlékeztek. A *filmművészetről* című könyvét egy zseniális művész és filmtéoretikus mesterművének tartották. Az archívum filmes dobozai őrizték azt a tudást, amelyet Kim Dzsongil a narratíváról és az előadásról felhalmozott. Nem csoda, hogy senkihez sem fogható géniusznak tartották: senki más nem nézhette meg ezeket a filmeket, csak ő.

Egészen addig a pillanatig. Az archívum vezetője visszakísérte őket a recepcióhoz, és azt mondta Szin Szangoknak, hogy a Kedves Vezető meghívásának eleget téve bármikor felkeresheti a gyűjteményt, amikor csak kedve tartja, és annyi filmet nézhet meg, amennyit csak szeretne. Szin Szangok tisztában volt vele, hogy egyetlen észak-koreai rendező sem tehetette be ide a lábát, és ez a jövőben is így fog maradni, mivel a filmek egy olyan világot mutattak be, amely szöges ellentétben állt a KNDK szigorú ideológiai irányvonalával. Az irányvonalat Kim Ir Szen jelölte ki, Kim Dzsongil szerzett érvényt neki, aki nagyon szerette azokat a filmeket, amelyek illeszkedtek ehhez az ideológiához. Az észak-koreaiakat teljesen elzárták a külvilágtól, ám az az ember, aki a legerősebben igyekezett izolálni a népet, aktív kapcsolatban állt vele.

*

Most, hogy látták az archívumot, Szin Szangok és Cshö Unhi ideológiai képzése szakmai munkával is bővült. Kang úr és Cshö Ikkju körbevezette őket a Korea Filmstúdióban, megmutatta nekik Kim Dzsongil kreatív csapatának irodáit a Manszude Művészeti Csoportnál. Kim Dzsongil rendszeresen felkérte őket, hogy véleményezzék a Manszude Színház egy-egy ősbemutatóját vagy próbáját a Phenjani Színházban. A szabadidejükben annyi filmet néztek meg Kim Dzsongil archívumában, amennyit csak bírtak, hogy

„felkészüljenek a Kim Dzsongillel történő találkozóikra – mondta Szin Szangok. – Meg akartam lepni és le akartam nyugózni.”

Egy nap, miután felkerestek egy filmlabort, Kang úr és Cshö Ikkju megálltak a Tedong-folyó Áruháznál, amelyet a külföldiek boltjaként emlegetett mindenki. Ebben az üzletben amerikai dollárral, japán jennel, angol fonttal és nyugatnémet márkával Phenjanban élő külföldiek vásárolhattak államilag elképesztően túlárzott élelmiszereket, elektronikai termékeket, kozmetikumokat. Az áruházi látogatás újabb szürreális élmény volt: minden termékből rengeteg ugyanolyan modell létezett: egyféle cipőt lehetett kapni, de két-három féle színben, egyféle televízió volt, egyféle ruha, de hat különböző színben, kevés, de szimmetrikusan elrendezett zöldség és gyümölcs. Guy Delisle kanadai grafikus sok évvel később ellátogatott Phenjanba, és felkereste a külföldiek boltját. Szerinte olyan volt, „mint egy installáció egy kortárs művészeti múzeumban”.

Pár Koreában született japán lézengett a boltban, összeválogattak néhány ajándékot az észak-koreai rokonoknak. Cshö Unhi egy varrógépet és egy vasalót vett, és rábukkant egy láncra, amelyen fekete, szív alakú medál lógott, Szűz Mária bronzból készült mása, amint a kis Jézust tartja a karjaiban. A szoborba apró betűkkel feliratot véstek: AVE MARIA. A kereszténység Észak-Koreában törvénytelennek számított, és úgy tűnt, a bolt személyzetének fogalma sem volt róla, mit ábrázol a szobrocska (az észak-koreaiak többsége sosem hallott Jézusról, sőt a Téliapóról, Elvis Presley-ről és szinte egyetlen neves, Nyugaton ikonikusnak számító alakról sem). A nyaklánc eszébe juttatta az új hitét és elveszett barátját, Catherine Hongot. Megfogta, és odatette a többi holmi köze.

Szin Szangok végigböngészte az elektronikai cikkeket, végül kiszúrt egy napelemes rádiókészüléket. Amikor rábukkant egy magnóra, támadt egy ötlete. Odament a pulthoz, és lezseren letette rá mindkét terméket. Kang úr megkérdezte, hogy végeztek-e, ők bólintottak, mire Kang úr intett a bolti segédnek, hogy pakoljon össze és vigyen ki mindent a kocsihoz.

Szin Szangok a Mercedes hátsó ülésén ült, a fejében csúcssebességgel forogtak a fogaskerekek. Tudatniuk kellett a világgal, hogy hol vannak, miként jutottak oda, és miért. Ráadásul bizonyítékot kellett gyártaniuk, hogy ez a hihetetlen történet igaz. A párt vezetőiről hang- vagy filmfelvételt csak szigorú szabályokat betartva lehetett készíteni, amelyeknek a megszegése halálbüntetést vont maga után.

Mindezek ellenére Szin Szangok úgy döntött, éppen ezt fogja tenni.

Fények, kamera...

Nem volt egyszerű megtalálni az alkalmat, hogy rögzítsék Kim Dzsongil hangját. A tengernyi parti után azon kapták magukat, hogy egyre kevesebbet látják a Kedves Vezetőt. Három hónapon át folyamatosan kapcsolatban volt velük, felhívta őket, hogy megkérdezze a véleményüket egy-egy darabról, vagy éppen feltűnt egy Mercedes a házuknál, amelyik elvitte őket egy-egy filmes eseményre. Időről időre ajándékokat küldött nekik: Estée Lauder kozmetikumokat Cshö Unhinek, Rolexet Szin Szangoknak. Nem tudták, de Kim Dzsongil paranoiás volt az amerikai kémhálózatok miatt, emiatt már csak évi hatvanöt-hetven napot időzött Phenjanban, a többit az ország különböző részein fekvő villáiban és menedékházaiban töltötte.

Miközben arra vártak, hogy Kim Dzsongil elég biztonságosnak ítélje a helyzetet a visszatérésre, Szin Szangok és Cshö Unhi észak-koreai filmeket néztek – három hónap alatt közel százhuszat –, így megismerkedtek az ország teljesen önisméltó filmgyártásával. A rendező a *Szülőfalumat* nagyon jó filmnek találta, bár a minőség ezt követően erősen zuhant. Egyedül a *Vértenger* és *A virágáruzlány* jelentettek kivételt. Szin Szangok később azt írta, hogy „az észak-koreai filmek nem szórakoztató vagy művészi céllal készültek, hanem politikai eszközként használták őket. A politikai hatalom és a filmkészítés elválaszthatatlanok voltak.”

És miközben a szovjet filmipar ugyanezt a megközelítést alkalmazta, időtlen mesterművek születtek, és fejlődnie is sikerült – szemben az észak-koreaival. Hirtelen megértette, hogy ennek a problémának a megoldására „szerződtek”, és úgy tervezte, meg fogja próbálni a dolgot, részben azért, mert szerette a filmes kihívásokat, részben pedig azért, mert tudta, hogy csak úgy menekülhetnek meg Észak-Koreából, ha sikerül Kim Dzsongil kedvében járniuk. Szin Szangok hosszabb pórázt akart, több szabadságot és mozgásteret, Cshö Unhi pedig azt mondta, hogy az egyetlen esélye, ha megjátssza magát, és ha meggyőzi a fogvatartóit, hogy ugyanazokért a célokért küzd, mint ők.

Szin Szangok és Cshö Unhi rutinja mindennap ugyanaz volt: a ház volt a börtönük, ahol naponta legalább négy filmet néztek meg. A filmeket nem ők választották ki, és voltak közöttük szovjet és kelet-európai filmek, illetve két amerikai alkotás, a *Dr. Zsivágó* és a *Pillangó*. Utóbbi egy olyan francia férfiről szól, akit igazságtalanul egy brutális börtöngyarmatra küldenek Francia Guyanába, ahol magánzárkába kerül, végül az első sikertelen kísérlet után meg tud szökni. Szin Szangok sosem tudta meg, miért pontosan azokat a filmeket választották ki nekik. Talán azért, mert mindegyiknek egy regény volt az alapja, ami akkoriban mindkét Koreában trendnek számított, különösen Északon, ahol az eredeti forgatókönyvek ritkaságszámba mentek. Csakhogy mindkét filmben fontos szerepet játszott az individualitás. Az észak-koreai filmek nem favorizálták a *Dr. Zsivágó* „szerelem mindenekfelett” motívumát vagy a *Pillangó* üzenetét, mely szerint az ember felveheti a harcot a rendszerrel. Nem példának szánták őket, ugye?

A napok lassan teltek. Szin Szangok többször is kért találkozót Kim Dzsongiltól, hiába. Aggódott, hogy csak játszanak vele, és hanyagolják. Az igazság az volt, hogy Kim Dzsongil Kínában járt az apjával. Ez volt az első alkalom, hogy a jövő vezetője árnyékként kísért az apját egy állami szintű látogatásra. Amikor 1983 májusában visszatért, az útiról szóló propagandafilmet levetítették nekik a villában, de nem azért, hogy véleményezzék, hanem hogy tudatában legyenek, Kim Dzsongil már nemcsak a nevében vezető: a nyilvánosság előtt is bevonták a politikai döntéshozásba. Szin Szangok kéréseit, hogy találkozhasson Kim Dzsongillel, két hónapig figyelmen kívül hagyták. Aztán augusztus 19-én a telefon végre megszörrent. Mint mindig, Kim Dzsongil ismét az egészségük felől érdeklődött, majd elmondta Szin Szangoknak, hogy megvannak az irodáik, és indulhat a munka. Azonnal küld értük egy autót.

*

A kocsit Phenjan központjába vitte őket, egy két épületből álló komplexumhoz, az egyik öt-, a másik háromszintes volt. Kim Dzsongil hét éve, 1976-ban költözött be az apja egykori irodaházába, amikor az elfoglalta a fia által épített Kumszuszan palota lakosztályait. Kim Dzsongil a kisebb épületet használta, amelyet úgy építettek meg, hogy a másik, magasabb épület takarja a kíváncsi szemek elől. Kívülről nagyon fényűzőnek tűnt, nagy volt a belmagasság, a padló márványutánzat volt, a falakat kimunkált gránit domborművek díszítették, holott az egész épület vasból és betonból készült. A külső falak majdnem egy méter szélesek voltak, hogy akár egy bombatámadásnak is ellenálljanak. A komplexumnak hét bejárata volt, automata kapu védte mindegyiket, és távirányítással működtették őket a belső biztonsági helyiségből. Állítólag föld alatti alagutak is futottak ott, amelyek olyan szélesek voltak, mint egy úttest, és egészen Kim Dzsongil egyik villájáig vezettek, arra az esetre, ha hirtelen menekülnie kellene.

Szin Szangok és Cshö Unhi kiszálltak a Mercedesből. A személyzet több tagja is várta őket. Az ötszintes épületben kapott helyet a Pektu Kreatív Csoport (Kim Dzsongil korábbi, első számú filmkészítő csapata), de őket átköltöztették, hogy helyet csináljanak az új sztárnak. A földszinti csarnok egyik teljes falát egy Pektu-hegyet ábrázoló falfestmény borította. Az előcsarnok mögött volt egy kényelmes háromszobás iroda, külön fürdőszobával Szin Szangok és Cshö Unhi számára. A második szintet egy modern konferenciaterem foglalta el, amelyet csak Kim Dzsongil és a közvetlen munkatársai használhattak (Szin Szangoknak azt mondták, hogy a Kedves Vezetőnek még nem sikerült felavatnia a termet). Az egyik falon hatalmas falfestmény futott, amelyen Kim Dzsongil éppen leghíresebb „halhatatlan klasszikusa”, a *Vértenger* forgatását felügyelte. A harmadik szint legnagyobb falán a *Vértenger*, *A virágáruslány* és *Az önvédelmi erők tagjának sorsa* különböző jelenetei szerepeltek.

Szin Szangok és Cshö Unhi a következő pár hónapban belakták új irodáikat, és mint mindig, Kim Dzsongilre vártak. Nem sikerült találkozót megbeszélniük. Végül október 18-án, Szin Szangok 57. születésnapján Kim Dzsongil – aki imádta a jeles eseményeket és évfordulókat – felhívta Szin Szangokat, boldog születésnapot kívánt neki, és Cshö Unhivel együtt meghívta vacsorára. Ez volt az első hivatalos találkozásuk.

Szin Szangok biztosra ment, hogy a magnó pont ott legyen a keze ügyében.

*

Filmekről kívánt beszélgetni vele, de első alkalommal szemtől szemben akarta feltenni a kérdést, hogy miért rabolták el őket. Magyarázatot szeretett volna, ugyanakkor bizonyítékot is arra az esetre, ha esetleg sikerülne megszökniük Észak-Koreából, és valamivel igazolni szeretné, hogy nem önszántukból mentek oda. Különben elképzelhető, hogy a tanúvallomásaikat nem fogadnák el, hogy tisztázzák őket a dezertálás vádja alól. A bizonyítéknak egyenesen Kim Dzsongiltól kellett származnia.

Titokban rögzíteni Kim Ir Szen vagy Kim Dzsongil hangját súlyos bűncselekménynek számított. Szin Szangok már több évet töltött átnevelő munkatáborban, és ha ismét elkapják azok után, hogy hónapokon át az együttműködés és a feltétlen hűség látszatát keltette, esélye sem lenne. Azonnal kivégeznék.

A terv az volt, hogy a magnót Cshö Unhi táskájában rejtik el, ő indítaná el és állítaná meg a felvételt, ha szükséges. A találkozó előtt kikísérletezték, hogyan lehet a legdiszkrétebben kezelni a magnót, milyen helyzetben kell lennie, hogy a lehető legjobb minőségű felvételt készítsék, és próbálgatták, vajon Cshö Unhi nyitva tudja-e hagyni félig a táskáját, hogy minél tisztább legyen a felvett hang.

Október 19-én nagyjából öt órakor Kim Dzsongil magánlimuzinja elvitte őket a Kedves Vezető irodájába a Központi Bizottság főhadiszállására. A hátsó ülésen Szin Szangok csendben gyakorolta a kérdéseit. A Mercedes odahajtott az egyik oldalsó bejárathoz, majd átment két masszív vaskapu között, amelyet sarló, kalapács és egy töltőtoll díszített, aztán megállt.

Az egészen apró épületben Kim Dzsongil irodái kaptak helyet, maga a háztömb pedig teljesen külön állt a főépülettől, és szigorúan őrizték. Odabent egy fegyveres biztonsági őr ült a recepcióspult mögött, talpra ugrott, tisztelgett a különleges vendégeknek, és anélkül irányította tovább a társaságot, hogy megmota volna őket. Szin Szangokot és Cshö Unhit odakísérték a lifthez, és felküldték őket a harmadikra.

Amikor a felvonó ajtaja szétnyílt, Kim Dzsongil várta őket. Hatalmas mosoly ült az arcán. „Rég láttuk egymást! – kiáltott fel. – Annyira sok dolgom volt, hogy nem volt alkalmam találkozni önökkel, ezért elnézésüket kell kérnem.”

Fényképészek álltak mellette, akik megörökítették az eseményt. Miután kattintottak párat, a Kedves Vezető elküldte őket, Szin Szangok és Cshö Unhi kísérőinek pedig azt mondta, hogy várjanak kint, majd egyedül ment be velük a fogadóterembe.

Cshö Unhi benyúlt a táskájába, és bekapcsolta a magnót.

*

A fogadóterem hatalmas volt. Az egyik oldalán egy óriási íróasztal állt, a másikon pár könnyű szék és egy kerek üvegasztal. Az íróasztal mellett hat tévékészüléket helyeztek el úgy, hogy az asztal mögött ülő személy jól lássa őket. Amint beléptek, Kim Dzsongil bekapcsolta az egyik tévékészüléket, és egyből a Dél-koreai Nemzeti Csatorna jött be. Azonnal kikapcsolta, majd azt mondta, hogy a másik nagy dél-koreai csatornán, az MBC-n „ilyenkor szokott menni egy nagyon jó tévé sorozat”, és bekapcsolt egy másik tévét.

– Sza Midzsa remek színésznő – tette hozzá, amikor az egyik jelenetben felismerte az egyébként nem túl neves művésznőt.

Miután demonstrálta, mennyire tájékozott a külföldi csatornákat illetően is, lekapcsolta a tévét, és visszafordult a vendégeihez. Megkérte őket, hogy foglaljanak helyet, miközben egy fiatal pincér frissítőket szolgáltat fel.

– Most egy órán keresztül beszéljünk munkáról, aztán együtt megvacsorázunk – mondta.

Kim Dzsongil szinte megszakítások nélkül két órán keresztül beszélt, amiből Cshö Unhi csak negyvenöt percet tudott felvenni, mivel nem tudta megfordítani a kazettát. (Sokkal később, amikor a felvétel megjelent, hatalmas szenzációnak számított, mivel először lehetett Kim Dzsongilt magánbeszélgetés közben hallani.)

Kim Ir Szen tanácsadója, Hvang Dzsangjop egyszer felidézte, hogy Kim Dzsongil rendkívül gyorsan beszélt, annyira, hogy az idősebbek szinte semmit sem értettek belőle, „hacsak nem koncentráltak különösen erősen”. Szin Szangok és Cshö Unhi is ugyanezt tapasztalta. „Kim Dzsongilből úgy ömlött a szó, mint a géppuskaropogás – emlékezett vissza Szin Szangok. – A hangja magas volt, és nagyon gyorsan beszélt. Összevissza csapongott, összefüggéstelen, gyakran nyelvtanilag helytelen mondatokban beszélt, és még azelőtt belekezdett egy új gondolatmenetbe, hogy az előzőt lezárta volna.”

Ez nem az a csiszolt Kedves Vezető volt, akit Szin Szangok annyiszor látott nyilvános eseményeken. „Nem ugyanaz az ember volt, akiket a partikon láttunk. Talán azért, mert izgult, úgy beszélt, mintha vitatkozna velünk... Hosszú eszmefuttatásba kezdett, amely során érintette, hogy miért raboltatott el minket, hogyan készült fel az elrablásunkra, milyen állapotban volt az észak-koreai filmipar, és miért volt annyira elmaradott. Egyszer sem tartott szünetet, a szavak pedig valósággal ömlöttek belőle. Annyira belemelegedett, hogy egyszerűen esélyünk sem volt közbeszólni.”

A magnófelvétel egyszerűen pártját ritkító – annyira, hogy miközben a CIA és a Koreai Hírszerző Ügynökség is hitelesnek ismerte el, egyes összeesküvés-elméletek megkérdőjelezték a valóságát. Egyáltalán nem kellett noszogatni Kim Dzsongilt, hogy meséljen az elrablásukról, sőt valósággal kérkedett vele. Kim Dzsongil *szonszeng*nek, tanárnak szólította Szin Szangokot, végig magázta, és elmondta neki, hogy őt tartotta egész Dél-Korea legjobb rendezőjének.

– Egyszer filmrendezőkről beszélgettünk, és Cshö Ikkju azt mondta, hogy maga a legjobb. És mivel tudtuk, hogy maga Északon született – ami propaganda szempontjából előnyös –, meg is hoztuk a döntést.

A felvételen Kim Dzsongil néha felnevet, Szin Szangok és Cshö Unhi pedig együtt nevetnek vele.

– Megtudtuk, hogy Délen nem áll valami jól a szénája. Gondjai támadtak Pak Csong Hivel, és úgy láttuk, hogy mivel ő sokáig hatalmon fog maradni, maga nehezen fog munkát találni, ezért külföldön próbál majd szerencsét... Azt hallottuk, hogy külföldre akar menni filmeket készíteni.

– Ekkor vonták be az engedélyemet – tette hozzá segítőkészen Szin Szangok.

– Igen, így van – válaszolta Kim Dzsongil. – Szóval úgy gondoltam, hogy ide kell hoznom magát. De lehetetlennek tartottam, hiszen maga kemény férfi. Így aztán úgy gondoltam, valahogy ide kell csálnom magát. És ehhez szükségünk volt valakire. Ezért aztán idehoztuk Cshö Unhi tanárnőt, hogy idecsábítsuk magát is.

Kim Dzsongil ismét felnevetett, a pár pedig ismét együtt nevetett vele.

– Őszintén szólva hatalmas szükségem volt magukra. Mohón vágytam magukra, de

nem tehettem semmit. Azt mondtam az elvtársaknak, hogy ha ide akarjuk hozni Szin Szangokot, akkor egy titkos akciót kell kitervelnünk.

Alig tíz nappal a beszélgetés előtt, 1983. október 9-én Kim Dzsongil egy ranguni bombamerényletre adott parancsot, amelynek a célpontja a burmai látogatáson részt vevő dél-koreai elnök, Cson Duhvan volt. Mivel a sűrű forgalom miatt csúszásban volt, Cson Duhvan túlélte a merényletet, de huszonketten így is meghaltak.

- De ha sikerült is idehoznunk - folytatta szünet nélkül Kim Dzsongil -, hogyan fogja itt otthonosan érezni magát? Mitől lesz boldog? Nagyon őszinte leszek magukkal, de kérem, ne haragudjanak meg rám. Ezután jött az az elkerülhetetlen helyzet, hogy maguk sokáig nem találkozhattak egymással. Nem így akartam eredetileg. Az elvtársaim úgy vélték, hogy ha Cshö Unhi asszony itt lesz, akkor ön automatikusan követni fogja őt. De amint önök is tudják, végrehajtói szinten a dolgozóink túlzottan önfejúek és bürokratikusak, így aztán nem kezelték megfelelően ezt az ügyet...

Kim Dzsongil úgy próbált a maga módján bocsánatot kérni, hogy a beosztottjait hibáztatta. Megnyugtatóként közölte, hogy az illetékeseket megbüntették.

- Sok problémánk volt... A belső körökben dolgozó elvtársak, különösen azok, akik végrehajtották az akciót, az egyénieskedés hibájába estek. Ennek következtében sokszor kellett önkritikát gyakorolniuk. Még én is önkritikára köteleztem magam. Mivel a beosztottaimnak nem árultam el, hogy pontosan mik a terveim, nem mondhattam el nekik, mire is használnám önöket... Csak annyit mondtam, hogy arra a két emberre szükségem van, hozzák őket ide, az elvtársaim pedig végrehajtották a feladatot. Aztán külön házakban helyezték el magukat, és úgy bántak magukkal, mint az elítéltekkel, a bűnözőkkel. Ennek következtében sok félreértés történt.

Kim Dzsongil magyarázata szerint a vendégeiként szeretett volna bánni velük, és egyenlő felekként tekintett rájuk, így az elszenvedett sérelmek nem írhatók az ő számlájára. Voltak elvtársak, akik haboztak, mert nem hitték, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi őszintén részt akar venni „az észak-koreai filmipar felemelésében”, és csak azért vannak ott, hogy a kedvében járjanak.

- Hiszek abban, hogy a dél-koreai emberek - a filmesek - átjöhetnek hozzánk, és itt megtapasztalhatják az igazi szabadságot, nos, a filmkészítésben, baj nélkül... A gondolataim, nos, nekem...

A felvétel szerint Kim Dzsongil itt elvesztette a fonalat, és hezitálni kezdett. Hosszú szünet állt be.

- Vegyük például a hazámat - folytatta végül. - Észak és Dél farkasszemet néz egymással. Egy kommunista ország állampolgárai csak olyan országokba utazhatnak, amelyek osztoznak az ideológiákban. Máshová mennünk lehetetlen. Japánnal üzleti kapcsolatban állunk, de a gyakorlatban, például ha oda szeretnénk küldeni a mérnökeinket, hogy tanuljanak, új ismereteket sajátítsanak el, akkor Japán nem fogadná őket, mert nekik azt a képet kell mutatniuk a világ felé, hogy ellenségesen viselkednek velünk szemben. Szóval arra gondoltam, de tényleg csak a fejemben történt mindez... Az volt a szándékom, nos, senkinek sem beszéltem erről... Azt gondoltam, ki lehetne az, aki Nyugaton képezte magát, és olyasmit tud, amire mi nem vagyunk képesek? Ki jöhetne ide, hogy a segítségével létrehozzon valamit? Így aztán megfordíthatnánk a helyzetet, és mi hatolhatnánk be kulturálisan a Nyugatba... Amint maguk is megállapíthatták, ebben

az országban az emberek csak az ország belsejét látják. Boldogok azzal, amit láthatnak. Nem tudják összehasonlítani azzal, hogy másoknak odakint mijük van.

Majd hozzátette:

– Le vagyunk maradva. Őszintén szólva a dél-koreaiak keményen dolgoznak – itt viszont mások az emberek. Mindent megkapnak. Az észak-koreai színészek nem fejlődnek. Nincsenek is színészi képességeik. Ha Dél-Koreában megjelenik egy új színész, biztos lehet benne az ember, hogy filmről filmre jobb lesz. Amikor itt tűnnek fel új arcok, nem várhatjuk el, hogy jobbak legyenek a következő filmben. Itt van két dolog, amit alaposan kielemeztem. Be kell fektetnünk a rendezőinkbe, a színészeinkbe és a színésznőinkbe. És ezeknek az embereknek keményen kell dolgozniuk, másképpen nem maradhatnak életben ebben a szakmában. A kemény munka a siker kulcsa.

– Én is éreztem ugyanezt – válaszolta Szin Szangok. – Szívesen használnám az itteni infrastruktúrát. Taníthatnék egy-két technikai újdonságot, és nemcsak másolnám a dél-koreai filmeket, hanem kreatív újításokat vezetnék be. Szerintem ez lehetséges, és emiatt már régóta szerettem volna találkozni önnel, Kedves Vezető.

Kim Dzsongil elégedettnek tűnt.

– Én azt mondtam mindenkinek, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi azért jött ide, mert a mi rendszerünk felsőbbrendű. Maguk önként érkeztek ide. Nem árultam el, hogy eredetileg mit terveztem... Hogy mik voltak a szándékaim, nos... Az kicsit komplikált. Az igazság az, hogy olyan politikus vagyok, akinek vannak vágyai és kívánságai. Szóval most itt vannak. Nehéz erről beszélni... Be kell látnunk, hogy le vagyunk maradva. El kell ismernünk, hogy lemaradtunk. Én abban a helyzetben vagyok, hogy ezt kimondhatom. Ha mások állítanák ezt, bajba kerülnének a rendszer kritizálása miatt. Én vagyok az egyetlen, aki ezt kimondhatja. És ezt csak maguknak árulhatom el. A filmkészítésben mifelénk már nincs semmi kihívás. A „filmstábok” egyetlen újítással sem próbálkoznak, így aztán nem is fejlődnek. Csak olyan jeleneteket ismételnék, amelyeket egyszer már elkészítettünk. Olyan filmeket kellene készítenünk, amelyek megmaradnak az emberek emlékezetében, amelyek adnak valamit, valami ideológiát... Miért gyártunk csak szemetet?

Kim Dzsongil ígéretet tett rá, hogy megvédi Szin Szangokot, és mindent megad neki, amire szüksége lehet.

– Én leszek a maga védőpajzsa – jelentette ki. – Azt akarom, hogy mutassák meg, hogyan kell filmet készíteni, és az emberek ösztönösen elkezdik majd követni magukat. Önök igazi úttörők.

Kezdett belemelegedni.

– Mi lenne, ha a következőt tennék? Mondjuk, ha másokkal találkoznak, mondhatnák azt, hogy Délen nincs szabadság, és nincs demokrácia. És hogy a szórakoztatóiparban túl gyakran avatkoznak be a művészek munkájába. Csak az antikommunizmus dívik. Jun Iszang [egy ismert dél-koreai zeneszerző, aki akkoriban számítástechnikusként élt külföldön] is pont ezt állítja.

– Nos, engem kiutasítottak az Egyesült Államokból, amikor ott jártam – tette hozzá Szin Szangok.

– Így van. Maga azért jött ide, hogy megtalálja az igazi szabadságot, ezt kellene mondania. A véleménynyilvánítás szabadságát. Azt akarjuk, hogy a filmiparunk fejlettebb

legyen, mint a fejlett országokban. Szerintem ez természetesnek fog hangzani. Jobb, mintha azt mondanánk, hogy erőszakkal rángattuk ide magukat! – nevetett fel.

Félbeszakította a mondandóját, és elmesélte nekik, hogy évekkorábban volt egy észak-koreai film, amelyet bemutattak volna a Kambodzsai Filmfesztiválon, és csak az ország vezetője, Norodom Szihanuk láthatta. A film teljesen felbőszítette, mert úgy érezte, a film burkoltan a baloldali kambodzsai gerillacsoportokat támogatja.

– Többször is bocsánatot kellett kérnünk, mert ez a lehetőség eszünkbe sem jutott – mondta Kim Dzsongil. – Ebből is láthatja, milyen szűk látókörűek vagyunk. Nincs egyetlen olyan filmünk sem, amelyet nemzetközi közönség előtt bemutatathatnánk.

A beszéd a szalag minősége miatt itt egy pillanatra érthetlenné válik, majd Kim Dzsongil bocsánatkérésével folytatódik.

– Sajnálom, hogy eddig nem sikerült az önök kedvében járnunk. Az emberek mifelénk eléggé... makacsok. Félek tőle, hogy a miénk lesz a világ legrosszabb filmipara. És így is lesz, ha azonnal nem teszünk valamit.

– Kedves Vezető, milyen szerencsések ezek az emberek, hogy egy olyan filmrajongó keze alatt dolgozhatnak, mint ön! – mondta Szin Szangok.

– Bizonyára nagyon örülnek ennek – tette hozzá Cshö Unhi.

– Dolgozhatnak keményebben is! – mondta Kim Dzsongil. – Ha megpróbálnák jobbá tenni a filmiparunkat, de belebuknának, még akár rám is foghatnák a dolgot.

– Le vagyok nyugözve – szólt Szin Szangok.

Ekkor konkrét filmekről kezdtek beszélgetni, és szóba került a *Korea Csillaga* című film is. Kim Dzsongil minden erőforrását a nyolcrészes filmsorozatba fektette. Egészen addig ment, hogy a főszerepet egy ismeretlen színészre bízta, akin több plasztikai műtétet is végrehajtottak, hogy jobban hasonlítson az ifjú Legfelsőbb Vezetőre (hogy aztán a forgatás befejezése után egy gyárba küldjék dolgozni – soha többé nem játszott filmekben). A film ennek ellenére is vontatott és élettelen alkotás lett.

– Nagyon megalázó erről nyíltan beszélni – vallotta be Kim Dzsongil. – A *Korea Csillaga* már történelem. Hasznos azoknak, akiknek nehezükre esik a történelemkönyvek végigolvasása, de nem művészi alkotás. Lehetett volna jobb, ha művészebb, szofisztikáltabb módon forgatjuk le.

Szin Szangok egyetértett, Kim Dzsongil pedig folytatta.

– Az állam az emberek minden költségét állja. Nem kell megküzdenniük az élelemért. Így aztán ebben a rendszerben a forgatókönyvírás csak amolyan hobbi a forgatókönyvírók számára, mert nem kell hajtaniuk a betevőért. Mondtam a propagandáért felelős dolgozóknak, hogy a szocializmus igazi problémája az, hogy nem éhezünk a sikerre.

– Talán hasznos lenne, ha lenne egy filmes díj, amely izgalomban tarthatná a filmeseket – javasolta Szin Szangok.

– A művészi részlegek esetében tehetünk egy próbát. De mi lesz a gyártással? Még az sem érdekli őket, hogy spóroljanak a filmmel. Annyit pocsékolhatnak el, amennyit csak akarnak, mert nem nekik kell kifizetni... Az északi filmesek csak felületes munkára képesek. Nincsenek új ötleteik. Ugyanolyan dagályos mind, mindegyiknek ugyanaz a formanyelve és a cselekménye is. Minden filmünkben sírnak és zokognak. Nem én kértem, hogy ilyen témákkal foglalkozzanak – rázta le magáról ismét a felelősséget. – Fogalmam sincs, miért ilyen filmek készülnek.

Rövid csend állt be, majd magabiztosabban folytatta.

- Ez csak átmeneti periódus, és meg fogjuk oldani ezt a problémát. Elszánt vagyok, hogy minden akadályt ledöntsünk, hogy felnyissuk az alkotók szemét az igazi művészetre. Csak önöknek vallhatom be az igazságot. Nagyra értékelném, ha ez a téma köztünk maradna.

A magabiztos, tekintélyelvű, arrogáns ifjú vezetőől igazán ritka volt, hogy magázza idősebbeket, és a tanárainak szólítsa őket, sőt a tanácsukat kérje, vagy kövesse az útmutatásaikat. Szin Szangok és Cshö Unhi mégis ebben a szürreális helyzetben találta magát. Miután eddig főként azon volt, hogy megbékítse a vendégeit, Kim Dzsongil végre rátért a lényegre.

- A filmipar megújításában magának példaként kell állnia a többi filmes előtt, akik ösztönösen követni fogják - mondta Kim Dzsongil. - Maga az úttörő szerepét foga játszani. Ez volt a szándékom, amikor idehozattam, de magára még ennél is komolyabb szerep vár. Mondanom sem kell, hogy ki kell jelentenie, hogy önszántából dezertált Északra, és hogy a déli demokrácia csupán szemfényvesztés. Egy olyan csalás, amely az antikommunizmus álarcát ölti magára. Az igazi demokrácia nem létezik. Csak antikommunizmus van, és a szabad művészi alkotást gúzsba kötik. Ki kell jelentenie, hogy a kreativitása korlátozása elől szökött Északra, oda, ahol élvezheti a szabadság előnyeit, és ahol garantálják a művészi kiteljesedését.

Kim Dzsongil mégsem csak annyit akart Szin Szangoktól és Cshö Unhitől, hogy filmeket készítsenek neki. Propagandaeszközként kívánta felhasználni őket, hogy Észak-Korea felsőbbrendűsége két lábon járó bizonyítékaul szolgáljanak. Rendezői és színészi feladatok várták őket, emellett rájuk osztották Észak-Korea hamis színhátékának főszerepét is.

Kim Dzsongil tudta, hogy a történetet szkeptikusan fogják fogadni, főleg, mivel a nagyvilág öt éve semmit sem tudott Szin Szangokról és Cshö Unhiről. De volt megoldása erre a problémára. Az embereknek eszükbe sem fog jutni az a lehetőség, hogy esetleg fogságban tartják őket, mégpedig azon egyszerű oknál fogva, hogy nem lesznek fogságban.

Arra készült, hogy külföldre küldi őket.

24. Távol Északtól

Kim Dzsongil csak beszélt és beszélt, egyik cigarettára gyújtott a másik után, közben a pincér ki-be járt a teremben, kiürítette a hamutartót, újratöltötte a poharakat, és gondosan ügyelt a Kedves Vezető biztonságára. Mivel túllépték a megbeszélésre szánt egy órát, Cshö Ikkju kopogtatott az ajtón, majd bekukkantott a nyíláson, és ezt többször megismételte.

– Csak várj ráink odakint! – intett neki Kim Dzsongil.

Az idősebb férfi nyilván nem örült neki, hogy nem vehetett részt a megbeszélésen.

– Cshö Ikkju igazgatóhelyettes a megfelelő ember a filmiparunk megváltoztatásához – közölte Kim Dzsongil, miközben a terem megtelt kékes füsttel, a hamutartóban pedig túlcordultak a Rothmansok elnyomott csikkjei. – Képzett filmes, és ő a legmegfelelőbb ember erre a feladatra... De, amint látják, az igazgatóhelyettes elvtárs egyedül kevés ehhez.

Az észak-koreai filmipar két gyártóstúdióból állt, mindkettőt a Pektu Kreatív Csoport felügyelte, melyet Kim Dzsongil irányított.

– Arra kérem önöket, hogy hozzanak létre egy harmadik stúdiót! – mondta Szin Szangoknak.

– Nagyon szépen köszönöm! – válaszolta a rendező. – Pontosan erre vágytam. Ha egyetért, Szin Filmnek nevezném el.

Öt évvel azután, hogy Szöulban be kellett zárnia a stúdióját, és mindazok után, amiken keresztülment, a Szin Film elvesztése még mindig fájó emlék volt. Azt akarta, hogy a neve megint ott legyen a stáblisták elején. Szin Szangok biztos volt benne, hogy Kim Dzsongil nem fog beleegyezni, mivel az észak-koreai filmeknek nem volt stáblistájuk, és Észak-Koreában művészi vállalatokat csak és kizárólag a Legfelsőbb Vezetőről neveztek el.

Kim Dzsongil megrántotta a vállát.

– Rendben, ha ezt akarja – mondta. – Maga lesz az elnök, Cshö Unhi tanárnő pedig az alelnök.

Megbeszélték, milyen filmeket fog gyártani a Szin Film, és megegyeztek abban, hogy a végső cél, hogy nemzetközi filmfesztiválokra vegyenek részt, díjakat nyerjenek, és talán még az is sikerülhet, hogy külföldi forgalmazásba kerüljenek a produkciók. Szin Szangok és Cshö Unhi megdöbbsent, amikor Kim Dzsongil bejelentette, hogy évente kétmillió dollárt kapnak olyan filmekre, „amilyeneket csak akarnak”, és ez az összeg annak fényében fog exponenciálisan emelkedni, hogy mennyire lesznek sikeresek.

Az egész észak-koreai filmipar a rendelkezésükre fog állni: kiválaszthatják a szereplőgárdát, a stábot, saját alkotói elveiknek megfelelően irányíthatják a többi rendezőt és producereket, és olyan technikai eszközöket rendelhetnek meg, amilyeneket csak jónak látnak. Kim Dzsongil fogja jóváhagyni a filinterveiket, sőt, ha lehet, Szin Szangokkal együtt találja ki őket, és Cshö Unhi annyi filmben fog főszerepet alakítani, amennyiben csak lehetséges. Emellett folytatja majd az Anjang színészképzőben megkezdett

hagyományokat, és ő fogja felkészíteni a Korea Filmstúdió színészeit és színésznőit. De ami a legfontosabb, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi külföldre fognak utazni, még hozzá kettős céllal: azért, hogy filmeket készítsenek, és hogy az észak-koreai filmművészet új arcaiként filmfesztiválokon vegyenek részt.

Álmodni sem mertek ekkora szerencséről. Addig mintha egy matrjoskababa közepében éltek volna: az örökkel körülvett villa egy kerítéssel körbevett terület közepén feküdt Phenjan közepén, amelyet szigorúan őrzött észak-koreai határok zártak körül. Ha külföldre mennek, ugyan napi huszonnégy órában szemmel fogják őket tartani a „kísérőik”, éppúgy, mint Phenjanban, de legalább a matrjoska fejét sikerült lecsavarni, és több rétegtől is megszabadulnak. Minden bizonnyal lesz olyan lehetőség, amely alkalmat kínál a szökésre.

Kim Dzsongil behívta Cshö Ikkjut a terembe.

– Fotózzák le őket az útleveleikhez! – utasította. – Holnap pedig állítsák is ki a papírokat!

Cshö Ikkju bólintott, és átvezette őket az épület másik pontján lévő műterembe. A fotós külön-külön és együtt is lefotózta őket. A közös fotón Szin Szangok sötét öltönyt és csíkos nyakkendőt visel, a keze egy drágának tűnő virághímzéses szék támláján pihen. A széken Cshö Unhi foglal helyet, fehér kabát és szoknya van rajta, sötét blúz, a kezét pedig összekulcsolja az ölében. Egyértelműen ő színleli ügyesebben, hogyan kell boldogan mosolyogni egy fénykép kedvéért.

Amikor a fotózás véget ért, Szin Szangokot és Cshö Unhit átkísérték a központi pártépület étkezőjébe, ahol Kim Dzsongil és egy maroknyi, filmszakmában dolgozó káder várt rájuk, hogy nekilássanak a vacsorának. Szin Szangok, Cshö Unhi és Cshö Ikkju helyet foglaltak.

– Maga elképesztően erős ember, hogy éjszakába nyúlóan képes dolgozni – mondta Kim Dzsongilnek Szin Szangok, aki szokásához híven a Kedves Vezető jobbán kapott helyet.

– Az orvosaim szerint tíz évvel fiatalabbnak nézek ki a koromnál – válaszolta Kim Dzsongil büszkén.

A vacsora éjfélig tartott, és a korábbi értekezletük kibővítése volt: Kim Dzsongil minden jelenlévőt arra utasított, hogy kövessék Szin Szangokot és Cshö Unhit, másnap kezdjék is azzal, hogy megmutatják nekik az eszközparkot és a stábot. Miután a párt hazafuvarozták, felrohantak a hálósobájukba, bezárták az ajtót, átmentek a fürdőszobába, és kinyitották a csapokat. Alig várták már, hogy Cshö Unhi elővegye a táskájából a magnót. A szalagot visszatekerte az elejére, majd elindította. Mivel nem volt alkalmuk kivenni és megfordítani a kazettát, csak negyvenöt percnyi anyagot vettek fel Kim Dzsongil filmgyártásról szóló monológjából, de a felvétel minősége kiváló volt. Gondosan elrejtették a felvételt azokkal a fotókkal együtt, amelyeket Kim Dzsongil küldött Cshö Unhinek az elrablása óta. Az a kép is köztük volt, amelyik akkor készült, amikor először találkoztak a Nampho-öbölben.

„Túlságosan izgatott voltam, hogy aludni tudjak” – emlékezett vissza Szin Szangok. Sikerült rögzíteniük a Kedves Vezető hangját anélkül, hogy lebuktak volna, és úgy festett, sikerült meggyőzniük a fogvatartóikat a hűségükről és az engedelmességükről. Volt azonban egy dolog, ami mindennél izgalmasabb volt: „Végre ismét filmet készíthettem.”

Szin Szangok és Cshö Unhi reggel dolgozni indultak. Szin Szangok szeretett volna Kim Dzsongil kedvében járni, mert azt remélte, így kevésbé fogják figyelni őket. Minden erejével azon volt, hogy az első filmjét a Kedves Vezető születésnapján mutassák be a mozik – ami április 15-én volt, most pedig már október 20-át írtak. Nem maradt vesztegetni való ideje. Csakhogy az erről alkotott fogalmak teljesen mások voltak Délen, mint Észak-Koreában. „Később rájöttem, hogy az idő koncepciója teljesen más Észak-Koreában – mondta Szin Szangok. – Fogalmuk sem volt róla, mit jelent az idő sürgetése.”

Cshö Unhivel végignézték az összes észak-koreai színész és színésznő portréját, és mivel az volt a tervük, hogy évi negyven filmet készítenek, kétszázharminc fős stábot igényeltek. Ez elég szerény szám volt a Korea Filmstúdió kétezer fős személyzetéhez képest, amely még így is alig tíz filmet tudott legyártani évente. Szin Szangok később, amikor a Szin Filmet hétszáz fősre duzzasztották fel, elmagyarázta, miért nem volt hatékony a szocialista rendszer. „A szocialista rendszerre jellemző járványos hozzá nem értés miatt kellett megnövelni a stábom méretét. Ha az ember meg akarta szerezni a forgatáshoz szükséges felszerelést és a többit, nem volt elég csak felemelnie a telefont. Először egy évre előre le kellett tenni egy tervet, amelyben az ember felsorolta, hogy mire lesz szüksége, így az állam is felállíthatta a maga egyéves tervét. Ha fára vagy faanyagra lett volna szükség, akkor egy évvel korábban le kellett adni az anyagigénylést, majd az állam kiutalta az anyagot. De kellett egy ember, aki kiszámolja, mennyi fa kell, egy másik, aki igényli az árut, egy harmadik, aki leszállítja, egy negyedik, aki kézbesíti, és így tovább.”

Szin Szangok kamerákat, darukat, vágópultokat rendelt meg, a lehető legjobb minőségű termékeket, amelyekhez a keleti blokkban hozzá lehetett jutni, és mindent Kelet-Németországból kellett beszerezni. Minden filmjéhez saját maga választotta ki a színészeket, de személyesen nem találkozott velük. Színészkönyvekből, portrék alapján válogatott (az észak-koreai filmkészítő vállalat nem tárolt hivatalos stáblistákat és életrajzokat). Ennek a rendszernek köszönhetően Szin Szangok nemegyszer választott ki olyan főszereplőt, aki sokkal alacsonyabb volt a stáb többi tagjánál, és a különbséget a kameraszögek manipulálásával próbálta ellensúlyozni.

Az október 19-én tartott értekezlet és vacsora után hónapokig nem látták Kim Dzsongilt, de az új executive producerük állta a szavát. Alig egy héttel a megbeszélésük után Cshö Ikkju találkozott Szin Szangokkal és Cshö Unhivel, odaadta nekik a vadonatúj észak-koreai diplomata-útleveleiket. Másnap ők hárman, továbbá Kang úr, Cshö Unhi ideológiai vezetője és kísérelője elmentek az apró, mindössze egy terminálból álló szunani nemzetközi repülőtérre, Phenjan külvárosába, és felszálltak az orosz Aeroflot egyik járatára. Első osztályon utaztak – bár a KNDK egalitárius szocialista paradicsomként definiálta magát, de a nemzeti légitársaságuk járatain három osztály volt, éppen úgy, mint bárhol máshol a világon. Az útításkájukban 20 ezer dollár költőpénzt vittek, amit Kim Dzsongiltól kaptak. A repülőgép kigurult a két kifutó egyikére, felszállt, és Nyugat felé fordult.

Moszkván keresztül az NDK-ba, Magyarországra, Csehszlovákiába és Jugoszláviába mentek, hogy forgatási helyszíneket keressenek első észak-koreai filmjükhöz. *A küldött, aki nem tért vissza* a hágai „titkos küldött” ügyét mesélte el – Koreában és Japánban ezen a néven híresült el az eset. 1907-ben a koreai uralkodó három titkos követet küldött a

hágai békekonferenciára, amely az 1925-ös genfi egyezmény előfutárának számított. A küldöttek feladata az volt, hogy megszakítsák a nagyhatalmak tárgyalását, és ezzel nemzetközi nyomás alá helyezték Japánt, amely éppen akkor gyarmatosította Koreát. Azon az alapon, hogy Korea már nem szuverén állam, és már Japán a felelős a nemzetközi kapcsolataiért, a külföldi delegációk, élen az amerikaiakkal és az angolokkal, elutasították a küldötteket. Az elutasítás gyorsan és csendben történt. Koreában ennek ellenére a történet legendássá vált, és Szin Szangok filmje is a hivatalos észak-koreai verziót követte, amely szerint az egyik küldött betört a terembe, szenvedélyes beszédet tartott, amelyben függetlenséget és önrendelkezéshez való jogot követelt a hazájának, majd miután képtelen volt meggyőzni az imperialista hatalmakat, harakirit, vagyis rituális öngyilkosságot követett el az ülésterem padlóján. Az elszántsága sokkolta a jelenlévőket.

Szin Szangok egy Kim Dzsongillel folytatott megbeszélés után döntött a téma mellett. *A küldött, aki nem tért vissza* sok korai Kim Dzsongil-filmhez hasonlóan Kim Ir Szen egy darabján alapult, amelyet állítólag még ifjú partizán korában írt. Úgy vélekedett, hogy az a legbiztonságosabb, ha az első filmjével nem merészkedik új vizekre, és ő kérte, hogy a Legfelsőbb Vezető egyik írását vihesse filmre. Szándékosan olyan történetet választott, amely Hágában játszódik, abban a reményben, hogy majd ott is forgathat, de Kim Dzsongil kijelentette, hogy amikor azt mondta, „bárhol” forgathat, akkor úgy értette, *a vasfüggöny innenső oldalán*.

Kelet-Berlinben három napot töltöttek, Szin Szangok és Cshö Unhi lehetséges helyszíneket keresett, miközben észak-koreai kísérőik árnyékként követték őket. Ezek az emberek heti hét napon át, napi huszonnégy órában mellettük voltak. Kang úr csak akkor adta oda az útleveleiket, amikor átsétáltak a vámellenőrzésen, egyébként a dokumentumok a zsebében pihentek, elérhetetlen távolságban tőlük.

Egy berlini utcán sétálva Szin Szangok egy erősen őrzött épület tetején kiszúrta az amerikai zászlót. 1978 nyarán Hongkongban látta utoljára az amerikai nagykövetség épületét, azóta ez volt az első ilyen alkalom. Cshö Unhi nem tudta levenni a szemét a zászlóról, megfogta Szin Szangok kabátujját, majd a szemébe nézett. Készen állt, hogy megpróbáljon berohanni az épületbe. De Szin Szangok „már belekóstolt, milyen büntetést szabnak ki az emberre, ha megpróbál megszökni, de kudarcot vall”, és nem akarta a feleségét kitenni ennek.

– Mi van veled? – suttogta a felesége a halkan.

– Nem fogom megpróbálni, hacsak nem vagyok százszázalékosan biztos a dolgomban. Ha elkapnak minket, végünk.

Ezúttal alaposan megterveznek mindent, nem kockáztatnak, és mindent jól fognak csinálni.

*

Kang úr minden egyes városban a szomszéd hotelszobában foglalt szállást, közvetlenül mellettük, gyakran még közös ajtó is volt a két helyiség között. Kang felszólította őket, hogy mindig hívják fel, és jelezzék, ha elhagyni készülnek a szobájukat, de a biztonság kedvéért folyamatosan szemmel tartotta őket, ha esetleg megfélemedtek volna a kéréséről. Kang úr ragaszkodott hozzá, hogy minden más telefonhívást a szobájából kell intézniük.

Az első Prágában töltött estéjükön, miután megvacsoráztak a hotel éttermében, Szin Szangok megkérte Kang urat, hogy felhívhatta egy régi japán barátját, a filmkritikusként dolgozó Kuszakabe Kjúsirót. Az ürügy az volt, hogy egy phenjani filmfesztivál alapításáról beszéljen vele. Kuszakabe Szin Szangok közeli barátja volt, bízott a férfiában, de Cshö Unhivel véletlenül esett rá a választásuk: Kang sosem engedélyezett volna egy dél-koreai hívást, vagy hogy olyasvalakit hívjanak fel, akiről azt gyanítja, hogy nem szakmai ismerős, hanem közeli barát. Kuszakabe volt a legmegfelelőbb személy.

Hogy elaltassák őreik gyanakvását, Szin Szangok Kang úr szobájából intézte a hívást. Nyugodtan viselkedett, csak filmekről beszélt, és abban reménykedett, hogy a barátja tud olvasni a sorok között. Amikor hosszú évek után először hallotta Szin Szangok hangját, Kuszakabe megdöbbsent. Azt mondta, abban a hitben élt, hogy Szin Szangok meghalt, hiszen a dél-koreai újságok is ezt írták. Kuszakabe azt javasolta, hogy találkozzanak Budapesten, már ha Szin Szangok valahogy el tudna jutni oda. Szin Szangok azt válaszolta, hogy megpróbálja, de ezt olyan vidáman közölte, hogy Kang úr és Cshö Unhi „ne gyanítsanak semmit”.

Pár nappal később a prágai Barrandov stúdióban megkezdődött *A küldött, aki nem tért vissza* forgatása. A Barrandov volt Román Polanski kedvenc filmstúdiója, egy évvel később ugyanezekben a műtermekben készült Milos Forman *Amadeusa*. A komplexum területén kilenc, teljesen felszerelt műterem működött, egy 160 ezer m²-es külső helyszín a Prága környéki dombokon, mindezek mellett kiválóan képzett technikai személyzet is a rendelkezésükre állt. Az egyik hangstúdióban Szin Szangok stábja megépítette a Ridderzaal, a hollandiai Hágában található lovagterem másolatát.

A rendező az Arriflex kamera fölé hajolt, az egyik kezével finoman megfogta a kameraállványt, majd a jobb szemével belenézett a keresőbe. Egy nagy látószögű lencsét szereltek a kamerára, amely teljes alakban mutatta a színészeket, így mindegyiket élesen látta. A hüvelykujjával állított a statív fogóján, és finoman igazított a képkivágáson. Két észak-koreai asszisztens guggolt a kamera mellett, követték minden mozdulatát, és várták az utasításait.

Szin Szangok elégedett volt a beállítással, hátralépett, körbepillantott, és letörölte a szemöldökéről az izzadságot. A műterem hatalmas volt, mégis zsúfolásig megtelt. A díszlet mozgatható falakból és műmennyezetből állt, ennek köszönhetően a műterem kisebbnek hatott, ráadásul tele volt emberekkel, színészekkel, stábtaggal, asszisztensekkel. A cseh műszaki szakemberek és díszlettervezők Szin Szangokkal és a többi koreaival tolmács segítségével kommunikáltak. Mivel a csehek nem beszéltek koreaiul, a koreaiak pedig csehül, ezért angolul próbálkoztak. Minden, egymással beszélgetni próbáló és gesztikuláló emberre jutott fél tucat másik, akik mögöttük álltak, és idegesen lapozgatták a különböző nyelvű jegyzetekkel ellátott forgatókönyvet és forgatási menetrendeket, miközben próbáltak lépést tartani velük. A lámpaszettek miatt trópusi hőség volt a műteremben.

Egyik kezét a csípőjére téve, a másikban az összegyűrt forgatókönyvet szorongatva Szin Szangok igyekezett követni az asszisztensei és a cseh stáb vezetője között zajló párbeszédet. A börtönből való szabadulása óta eltelt tíz hónapban sikerült némi súlyt magára szednie. A frizurája ismét Richard Burtont idézte, fekete haja a halántékára omlott. Sötét inge nyakába egy Hermès selyemsálat tekert, amely mellett egy rövid

távcsőre hasonlító kereső lógott – ez segített elképzelni, hogyan néz majd ki egy-egy jelenet különböző fókuszú lencsékkel és képarányokban. Az ingujját felgyúrte, így a bal csuklóján felvillant az arany Rolex, amelyet Kim Dzsongiltól kapott ajándékba. Cshö Unhi a közelben állt, a fején olyan sapka volt, amelyet rikkancsok szoktak viselni, az orrán hatalmas napszemüveg ült, a tollát a forgatókönyve felett tartotta. Ebben a filmben neki nem jutott szerep, így Szin Szangok jobbkezeként és társrendezőjeként volt jelen, elsősorban a színészekre és az alakításaikra koncentrált.

Bár még mindig fogságban voltak, Szin később azt írta, hogy ezek „történelmi események” voltak a számára. Annyira izgatott volt, hogy az operatőrtől átvette a kamerát, és a nap folyamán annyi jelenetet vett fel, amennyit csak lehetett. Végre játékfilmet rendezett, holott évek óta meg volt győződve róla, hogy már soha nem lesz része ilyesmiben. A filmrendezés volt a sorsa, a szenvedélye, az élete, és elvették tőle.

1983 novemberében, Prágában, Kim Dzsongil mindezt visszaadta neki.

25.

Mint egy európai film

A következő három évben filmeket készítettek. Szin Szangok és Cshö Unhi ismét egymásba szerettek – már ha kisserettek egyáltalán valaha egymásból.

Abban a világban, ahol külön-külön semmijük sem volt, ráébredtek, hogy a másik jelent számukra mindent. Szükségük volt egymásra, hogy megőrizték a józan eszüket és a lélekjelenlétüket, mindkettőjüknek a másik jelentette az egyetlen kapcsolatot az előző életükhöz.. De nem pusztán a körülményekről volt szó. A börtön megváltoztatta Szin Szangokot, és már másképpen látta a dolgokat. Talán életében először jött rá, hogy nem ő a legfontosabb ember a világon. Ahogy az új helyzet zsugorította az egóját, egyre kevésbé volt lázadó, makacs és önző, és ahogy telt az idő, Cshö Unhi egyre inkább meglátta benne azt az ideális férfit, aki egyszerre volt elkötelezett, tehetséges, humoros és erős. Miután öt éven keresztül eltűntként gondoltak a másikra, és minden egyes nap aggódtak egymásért, majd olyan helyzetbe kerültek, amelyben mindentől megfosztották őket, Szin Szangok és Cshö Unhi szerelme erősebb lett, mint valaha.

Volt valaki, aki viszont nem lelkesedett úgy Szin Szangok iránt, mint a volt felesége. Cshö Ukkji, a 49 éves férfi maga is rendező volt, ő irányította az észak-koreai filmstúdiókat, és azzal bizonyította a képességeit, hogy ő felügyelte Kim Dzsongil két legnagyobb filmjét. Most azonban lefokozták, és két elkényeztetett déli kapitalistát kellett pesztrálnia. A forgatáson többször is megkérdőjelezte Szin Szangok döntéseit, nemegyszer olyan hangosan, hogy a stáb is jól hallja. „Ez a szög sokkal jobb, mint amit maga választott. Miért abból a szögből akarja felvenni azt a jelenetet?”

Miközben Szin Szangok a keresővel járta körbe a díszletet, hogy ellenőrizze a különböző lehetőségeket, Cshö Ikkju kuncogott, és gúnyolódó megjegyzéseket tett rá.

Egyik este, miután befejezték a forgatást egy prágai utcán, a koreaiak Cshö Ikkju rendezővel vacsoráztak, és kicsit már spiccesek voltak a Kim Dzsongil és Kim Ir Szen egészségére elmondott kötelező tósztok miatt. „Felállt, és sétálni kezdett az asztal előtt” – emlékezett vissza Szin Szangok. Cshö Ikkju a kezét a szemé elé tartotta, a tenyerével keresőt formált. Aztán ide-oda ugrált, lehajolt, majd megmepördült. Szin Szangok rájött, hogy őt figurazza ki.

– Miért ugrabugrál? – gúnyolta az észak-koreai. – Ott az a sok külföldi, folyton minket néznek, mi meg maga helyett is szégyenkezünk a forgatáson, amíg ugrál, és változtatja a kamera helyzetét.

– Próbáltam kihagyni a képből minden modern épületet és autót – vágott vissza Szin Szangok. – A film 1907-ben játszódik. Muszáj volt megtalálnom a megfelelő szöveget. Emellett pedig az észak-koreai filmek gyakran egy szögből mutattak be egy teljes jelenetet, holott a világ egyéb részein a jelenetek sokkal dinamikusabbak, mert változtatják a plánokat.

Szin Szangok válasza feldühítette a férfit.

– Ugyan már! – vakkantotta Cshö Ikkju. – Ezentúl azt csinálja, amit én mondok!

Szin Szangok már várta az alkalmat, hogy kipróbálhassa gyakorlatban is az elméletét, és most eljött a lehetőség. Öklével az asztalra csapott, és talpra ugrott.

– Rendben. Ettől a pillanattól fogva nem vagyok felelős ezért a filmért. Maga a főnök. És máris jelentem a Kedves Vezetőnek, Kim Dzsongil elvtársnak, ami történt.

Farkasszemet néztek egymással. Kang úr keserű ábrázattal az arcán csendben ült az asztalnál, és abban reménykedett, hogy a dolog magától elcsendesedik. Pár másodperc elteltével felállt, megköszöri a torkát, majd a hangjában némi ingerültséggel Cshö Ikkjuhoz fordult.

– Igazgatóhelyettes elvtárs! Maga túl messzire ment. Mi ütött magába? Viselkedjen!

Cshö Ikkju tekintete Szin Szangok és Kang úr között cikázott. Úgy tűnt, mondani fog valamit, de hirtelen mintha elpárolgott volna a harci kedve. Leengedte a kezét, és visszasétált a helyére.

– Hibát követtem el – motyogta, miközben leült.

Szin Szangok elégedettnek tűnt. Egy feszült pillanatban kihasználta a hatalmát, bedobta Kim Dzsongil nevét, mire a házőrző kutyái visszavonulót fűjtak. Cshö Unhi is így érzékelte. Mindketten megtapasztalták, mennyire kiváltságos helyzetben vannak.

*

Szin Szangok és Cshö Unhi befejezték a munkát Prágában, és visszatértek Phenjanba, ahol leforgatták a film koreai jeleneteit. Aztán amint lehetett, a vágásnak is nekifogtak, mivel Szin Szangok még mindig ragaszkodott az április 15-i bemutatóhoz. Napokkal a megérkezésük után Kim Dzsongil meghívta őket az irodájába, és elhalmozta őket mindenféle drága ajándékkal: két vadonatúj, bézs színű Mercedes-Benz 280-as szedánnal, a világ egyik legdrágább autóival, amelyek egyenesen a stuttgarti üzemből érkeztek. Mindkét autó rendszámtáblája a 2-16-tal kezdődött – Kim Dzsongil február 16-i születésnapjára utaltak.

Kim Dzsongil megköszönte nekik a külföldön végzett „kemény munkát” és az együttműködést, hogy a Kelet-Európában töltött idő során „nem panaszkodtak és nem kritizáltak, így az embereknek az volt a benyomásuk, hogy szabadon, kedvük szerint dolgoznak”.

Akármit is jelentettek neki a házőrző kutyái, az tetszett neki, és máris lelkesen beszélt egy lehetséges kelet-európai központtal rendelkező Szin Film-stúdióról, amelyet Jugoszláviában, esetleg Magyarországon nyitnának. „Ha a jövőben terjeszkedni akarunk, szüksége lesz egy bázisra” – mondta Kim Dzsongil.

Parancsba adta Szin Szangoknak, hogy utazzon vissza Kelet-Európába, és kutasson megfelelő helyszín után. Ezt észben tartva Szin Szangok és Cshö Unhi megtervezték a következő nyugati útjukat, ezúttal Budapestre, ahol Kuszakabéval készültek találkozni. Megálltak Prágában, hogy a Barrandov stúdióban megbeszéléseket folytassanak újabb lehetséges munkákról, és mielőtt Magyarországra utaztak volna, elmentek Jugoszláviába is, hogy a tervbe vett Szin Film-stúdióknak helyszínt keressenek.

Szin Szangok Budapestet gyönyörűnek találta, és nem tudta nem észrevenni, hogy a magyarok boldogabbnak, jobban tápláltnak tűntek, mint a szomszédos szocialista országokban élők. Magyarország egy másik ok miatt is különösen izgalmas helyszínné számított: a magyar bevándorlási törvények lehetővé tették, hogy a diplomata-útlevéllel

rendelkezők – mint ő és Cshö Unhi – vízum nélkül léphessenek Ausztria területére. Ausztria már a vasfüggöny túloldalán volt, fővárosa, Bécs Nyugat és Kelet kereszteződésében feküdt, a kémek és a dezertőrök kedvelt úti céljának számított, és tele volt olyanokkal, akik vízumot akartak szerezni maguknak. Szin Szangok sosem járt Ausztriában, de olyannak képzelte a várost, ahogy *A harmadik ember* című klasszikusban ábrázolták: tele menekültekkel, akik alig várták, hogy elhagyhassák az országot. Talán már álmodozni is kezdett arról, hogy Cshö Unhivel együtt sikerül eljutniuk oda, aztán sikerül kijutniuk onnan...

*

1983. december 10-én reggel Szin Szangok és Cshö Unhi a Budapest Hiltonban lévő szobájukban ültek, és feszülten várakoztak. Cshö Ikkju rendező alkalmanként rájuk csörgött, hogy nem surrantak-e ki a szobájukból. Végül kopogtak a szoba ajtaján. Szin Szangok felugrott, hogy kinyissa az ajtót, Kuszakabe pedig gyorsan belépett.

Pár nappal korábban, miközben a Barrandovban újravettek pár jelenetet, Szin Szangoknak sikerült kijátszania Cshö Ikkjut és Kang urat, talált egy telefont, és megbeszélte egy találkozót japán barátjával. Kuszakabe nem tudott nekik segíteni a szökésben, de kiutat jelenthetett, kapcsolatot a külvilággal. Szin Szangok és Cshö Unhi a szoba egyik távoli sarkába vezették Kuszakabét, távol attól a faltól, amelyik közös volt Cshö Ikkju szobájával, és mindent elmondtak a barátjuknak az elrablásukról és a jelenlegi munkájukról – arról azonban, hogy szökni akarnak, nem beszéltek. „Nem voltam biztos a helyzetünkben” – mondta később Szin Szangok. A filmrendező még egy olyan régi barátban sem tudott teljesen megbízni, amilyen Kuszakabe volt. Ennek ellenére odaadták neki a Kedves Vezetőről készített, féltve őrzött felvételüket, leveleket és a fotót is, amely Cshö Unhi és Kim Dzsongil első találkozásakor készült, és megkérték, hogy titokban juttassa el Szöulban élő családjukhoz. A szalagot és a fotót titokban kell tartani, kötötték Kuszakabe lelkére.

– Erről a dologról *abszolúte* senki nem tudhat, csak Cshö Unhi, te és én – hangsúlyozta Szin Szangok. – Kérlek, tartsd magadnál fél évig, de ha egy idő múlva nem hallasz felőlünk, akkor add át a japán és a koreai sajtónak!

Ha valami tragédia éri őket, akkor már nem lesz szüksége arra a védelemre, amelyet a szalag jelenthet, vélekedett Szin Szangok, de azt akarta, hogy a világ tudomást szerezzen a történeletről. Búcsúzóul megölelték Kuszakabét. Az odament az ajtóhoz, meggyőződött róla, hogy a folyosón tiszta a levegő, és kisurrant.

Szin Szangok és Cshö Unhi még egy hétig dolgoztak Kelet-Európában, az öt legfontosabb színészükkel forgattak, akik Phenjanból érkeztek, és ezeket a férfiakat is ugyanolyan szorosán őrizték, mint őket. A színészek még sosem utaztak Phenjanon kívülre, és még sosem repültek, még a poggyász is teljesen idegen volt számukra, és nem hoztak magukkal ruhákat. Miután ez kiderült, volt egy kis csúszás, de december 16-án befejezték a forgatást, és az egész stáb visszautazott a hó borította Észak-Koreába, Szin Szangok és Cshö Unhi visszatértek a villájukba, ahol felügyelők vigyáztak rájuk, és 1983 utolsó napjait írással töltötték: a szokásos újévi kívánságokkal teli ömlengő levelet körmölték a Kim családnak.

Szin Szangok és Cshö Unhi januárban és februárban a filmjükön dolgoztak, és továbbra is találkoztak Kim Dzsongillel, aki egyre lelkesebb lett a fejleményektől. „Nagyon foglalkoztatta, milyen kép alakul ki Észak-Koreáról Délkelet-Ázsiában” – írta később Szin Szangok. A három hónappal korábban történt ranguni merénylet rosszul sült el, és sokat ártott az ország nemzetközi megítélésének, „Kim Dzsongil kétségbeesetten szeretett volna javítani Észak-Korea imázsán”. Abban reménykedett, hogy a film és a kultúra lehet a megoldás.

Szin Szangok és Cshö Unhi ismét szóba hozta, hogy aggódnak Szöulban élő gyermekeik miatt, és a Kedves Vezető végre beleegyezett, hogy a Csószen Szórenen keresztül kapcsolatba léphetnek velük. A szervezet tömörítette a Japánban élő koreaiakat, és a szétszakadás után Észak-Korea nem hivatalos képviselőnek számított Japánban. Januárban Szin Szangok és Cshö Unhi levelet kapott a Csószen Szórentől, valamint egy csomagot Szin Szangok unokahúgától, aki megígérte, hogy többet is fog írni. A barátjuk, Inoue Fumiko is írt nekik, beszámolt róla, hogy a lányuk, Szin Mjongim férjhez ment, a fiuk, Csunggjun Cshö Unhi családjával él. O Szumi férjhez ment egy fotóshoz. Pár héttel később, ismét a Japánban működő észak-koreai misszió révén, sikerült levélben megkérdeznie a család Amerikában, New Jersey-ben élő barátjától, vajon törvényesen örökbe fogadná-e Csunggjunt. A vele egykorú férfi, Kim Inszuk meg volt döbbenve, hogy hallhatja a hangját. Azt hitte, Szint megölték.

Szin Szangok nem akarta, hogy a fia Phenjanba jöjjön, de azt sem, hogy Dél-Koreában éljen. Nem bízott a kormányában – tudta, mennyire megbélyegzik azokat, akikre a dezertálás árnyéka vetül, és hogy abban a pillanatban el fogják ítélni őt és Cshö Unhit, amint az első észak-koreai filmje a mozikba kerül. Nem, Csunggjunnak sokkal jobb lesz külföldön.

Közben Szin Szangok és Cshö Unhi március 13-án, egy hónappal a tervezett dátum előtt befejezték a filmet. Szin Szangok értesítette Kim Dzsongilt, aki olyan boldog volt, hogy három nappal későbbre exkluzív bemutatót hirdetett meg a pártközpontban.

A vetítés „történelmi eseménynek” számított Észak-Koreában, mondta Szin Szangok. Amikor aznap este a fények elhalványultak a Párt Központi Tanácsa vetítőjében, a pártkáderek, akik nemrégiben még Kim Dzsongil filmstúdióit irányították, olyan filmet nézhetek meg, amelyet korábban soha nem láttak. A vetítővászonon Hága utcái ragyogtak fel, a vágóképeket stockfelvételekből vásárolták. Aztán gyorsan átváltak a Barrandov stúdióban felvett jelenetekre, majd a prágai utcán rögzített snittekre, amelyek a holland utcákként funkcionáltak. Ezek voltak az első külföldön készített felvételek, amelyeket észak-koreai filmben használtak, ráadásul a film tele volt olyan európai karakterekkel, amelyeket igazi nyugati színészek játszottak. Koreai nyelvre szinkronizálták őket, Kim Dzsongil nem akarta, hogy idegen nyelven szólaljanak meg észak-koreai filmben – itt húzta meg a vonalat –, de a hatás így is lenyűgöző volt. A film végén nem sötétedett el azonnal a vászon, hanem stáblista következett – és az észak-koreai filmtörténet során először minden szereplőt és stábtagot felsoroltak. A legfontosabb információt nagy, vastag betűkkel szedték: „Rendező: Cshö Unhi, Szin Szangok irányítása mellett”.

Amikor a fények felgyulladtak, Kim Dzsongil eksztatikus állapotban volt.

– Ez fantasztikus! – lelkendezett. – Tényleg olyan, mint egy európai film!

A közönség többi része, akik még sosem láttak európai filmet, hevesen bólogattak. Kim Dzsongil felállt, és a közönség tapsa közepette gratulált Szin Szangoknak és Cshö Unhinek. Amint a nézők kivonultak a teremből, és Kim Dzsongil felfele indult a vacsorára, megragadta Szin Szangok karját. A Kedves Vezető ragyogott a boldogságtól. Úgy tűnt, hogy az álma a világszínvonalú filmiparról végre elérhető közelségbe került.

- Ha ez a film a mozikba kerül - mondta Szin Szangoknak -, sokan fognak féltékenykedni ránk.

A sajtótájékoztató

„Annyira megdöbbenett az a videó, hogy a szívem összevissza vert, alig tudtam végignézni” – emlékezett vissza Szin Szangok. Kang úr a phenjani villa nappalijában állt, és dühödten igyekezett felhangosítani a japán gyártmányú készüléket. A tévében Szin Szangok olyan fotókat pillantott meg, amelyek róla és Cshö Unhiről készültek Észak-Koreában, egészen pontosan azokat, amelyeket öt hónapja odaadtak Kuszakabénak.

– *...és a voltférje, a rendező Szin Szangok – mondta a bemondó –, akik mindketten Hongkongban tűntek el 1978-ban, és észak-koreaiak rabolták el őket.*

A kamera átsvenkelt Szin Szangok és Cshö Unhi leveleire, amelyeket a gyerekeiknek írtak, a fényképekre, aztán azt a kazettát is bevágták, amelyre felvették Kim Dzsongil monológiáját. Szin Szangok ráismert a saját kézírására a narancsszínű token, és a félrevezetésnek szánt borítóra is, amely eredetileg egy poplemez tokja volt, ahová elrejtették a szalagot. Szin Szangok úgy érezte, a szíve a torkában dobog.

– *Mindezt az is bizonyítja, hogy a pár titokban egy hangszalagot és leveleket is küldött a szülői rokonainak – folytatta a műsorvezető. – Arról kaptunk hírt, hogy Szin Szangokot és Cshö Unhit Észak-Korea arra kényszerítette, hogy Kim Dzsongil születésnapjára filmet készítsenek. A film besározza a Koreai Köztársaságot és számos magas rangú tisztviselőt...*

Szin Szangok a dühöngő Kang úrra pillantott. A legutolsó két alkalommal, amikor megpróbálta átverni elrablóját, börtönbe vetették és megkínózták, Kim Dzsongil ezúttal biztosan nem fog megkegyelmezni neki. *A küldött, aki nem tért vissza* sikeres házi bemutatója után Szin Szangok és Cshö Unhi felkészült arra, hogy a világot sokkolni fogja, hogy öt évvel az eltűnésük után hirtelen mindketten előkerülnek, ráadásul úgy, hogy a világ leghírhedtebb diktátorának dolgoznak egy olyan filmen, amely gyakorlatilag neki készült, és az ő érdekeit szolgálja.

*

Felemelő érzés volt újra filmezni, és mivel a munkára koncentráltak, az elmúlt pár hónap valósággal elrepült. De Szin Szangok és Cshö Unhi nem tudtak elszakadni a szökés gondolatától – haza akartak térni. Tudták, hogy mindez csak úgy lehetséges, ha elég közel engedik őket a vasfüggönyhöz, és ha sikerül átjutniuk rajta Nyugatra. Két olyan hely volt, ahol erre reális esély mutatkozott: Berlin és Bécs. Akármilyen ellentmondásosnak tűnt is, az egyetlen esélyük az volt, ha sikerül elhítenniük Kim Dzsongillel, hogy Észak-Koreában akarnak élni. Ám úgy festett, Kim Dzsongilt csak úgy tudják meggyőzni erről, ha előbb az egész világot meggyőzik. Ha szabadon akartak mozogni, hogy elutazhassanak ezekbe a városokba, Szin Szangoknak és Cshö Unhinek dicshimnuszokat kellett zengenie Észak-Koreáról a nemzetközi sajtóban.

Kim Dzsongil már kitűzte *A küldött, aki nem tért vissza* második, valódi bemutatóját, ezúttal az apja, a Legfelsőbb Vezető születésnapjára. A vetítésre négy külföldi stábot is

vártak. Kim Dzsongil megígérte, hogy Phenjanban vendégül látja őket egy különleges pénteki partin. Szin Szangok szerette volna elkápráztatni Kim Dzsongilt, ezért megkérte, hogy még Leningrádban is készíthessen újabb pótfelvételeket, így tovább növelheti a film produkciós értékét. Kim Dzsongil beleegyezett, és március végén Szin Szangok és Cshö Unhi szigorú felügyelet mellett három napot tölthetett egy ministárral a Szovjetunióban. Leningrád barokk negyedében és a városközpontban található régi koreai követségen forgattak. A nappalok rövidek voltak, a nap kilenc után kelt, és ötkor már lenyugodott, hideg volt, és állandóan esett, a hőmérséklet $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$ körül mozgott. A belső helyszíneken viszont orosz szokásoknak megfelelően elképesztően meleg volt, Cshö Unhi pedig nem volt hozzászokva, hogy ki-be járkaljon a hidegből a melegbe, és megbetegedett. Március 29-én indult a gépük Phenjanba, Cshö Ikkju azonban nem volt hajlandó megváltoztatni a programot, így abban maradtak, hogy Szin Szangok és Kang úr visszatérnek Phenjanba, Cshö Unhi pedig pár kíséreléssel együtt a Szovjetunióban marad, amíg rendbe nem jön annyira, hogy repülni tudjon.

Phenjanban Szin Szangok napokig kényelmetlenül érezte magát, és aggódott a felesége miatt. Azzal töltötte az idejét, hogy az újonnan felvett jeleneteket beillesztette *A küldött, aki nem tért vissza* kész verziójába, és filmeket nézett Kim Dzsongil archívumában. Ahogy közeledett a vetítés időpontja, április 2-án Szin Szangok késő este visszatért a villába. Az ajtóban a szobalány várta, zavartan, kipirult arccal. Kim Dzsongil többször is telefonált, amíg Szin Szangok odavolt, és követelte, hogy kerítsék telefonvégre, de senki sem tudta, hol van. Azt mondták, hogy maradjon a házban, mert a Kedves Vezető újra fogja hívni. Nem sokkal később meg is szólalt a telefon. Szin Szangok felkapta a kagylót.

– A Dél-koreai Nemzetbiztonsági Ügynökség kiadott egy közleményt. Azt állítják benne, hogy magát elrabolták. – A vonal végén Kim Dzsongil hangja tele volt feszültséggel. – Odaküldöm Kangot, hogy eligazítsa magát. Utána hívjon fel!

*

A tudósítások pontosak és alaposak voltak, a sztori vezető hír volt a KBS-en és az NBC-n, Dél-Korea két legnagyobb csatornáján. A hírekben nemcsak Szin Szangokot és Cshö Unhit, hanem Kuszakabét, Inoue Fumikót és Kim Inszukot is név szerint említették. Úgy tűnt, Kuszakabe nem tudta kivárni a féléves határidőt, amiben megegyeztek Szin Szangokkal, és már korábban elment a hatóságokhoz. A dél-koreai kormány részletes beszámolót közölt a bizonyítékokról, és a sztorit fejezetekre osztotta. Olyan fejezetcímeket adtak neki, mint „Cshö Unhi elrablása”, „Szin Szangok elrablása” és „Északi műveletek, amelyekkel Szin Szangokot és Cshö Unhit felhasználták Dél ellen”.

A sztorit órákkal később a nemzetközi hírügynökségek is átvették, és hatalmas szenzáció lett belőle nemcsak Ázsia-szerte, hanem az egész világon. Phenjanban este tíz óra volt, Amerika keleti partján reggel kilenc. A New Yorkban, Bostonban, Washingtonban ingázók már az aznap esti újságokban olvashattak a történetről. *Bizarr emberrablási ügy*, állt az egysoros szalagcímben. *A színésznőt és a férjét elrabolták az észak-koreaiak*, harsogta egy másik címdoldal. Dél-Koreában és a koreai közösségekben világszerte hevesen vitáztak az ügyről. Vajon igazak a hírek? Csak ügyes PR-trükk volt, hogy ismét beindítsák Szin Szangok befűlladt karrierjét? Vagy a dél-koreai kormány manipulálta a híreket, hogy besározza a Kim családot?

Úgy tűnt, Szin Szangok számára a nap eseményeinek azonnali és igen kellemetlen következményei lesznek. Amint Kang úr megállította a videókazettát, Szin Szangok odament a telefonhoz, és forródróton felhívta Kim Dzsongilt. Tudta, hogy Kim Dzsongil éjjeli bagoly, és várja a hívását, de titkon abban reménykedett, hogy a Kedves Vezető már hazament. Másrészt viszont Szin Szangoknak előbb vagy utóbb szembe kellett néznie a népharaggal, és ha már így van, gondolta, jobb, ha gyorsan túlesik rajta. Töredelmesen bevall mindent, bocsánatot fog kérni, és bíz a legjobbakban.

Kim Dzsongil azonnal felvette a telefont.

– Ezzel kezdenünk kell valamit, de azonnal! – mondta, mielőtt Szin Szangok megszólalhatott volna. – Szerintem a bátyja jelenthette a dolgot a Nemzetbiztonsági Tervezésnek [a koreai hírszerző szolgálat]. Meg kell oldanunk az ügyet.

Szin Szangok biztos volt benne, hogy Kim Dzsongil tudja, hogy elárulta, és most meg volt döbbenve. Fogalma sem volt róla, hogy Kim Dzsongil minden egyes megbeszéléséről hangfelvételeket készíttetett, köztük arról is, amelyet ő és Cshö Unhi is titokban rögzítettek. Ez azért vált szokásává, hogy az utasításait legépeljék, és azonnali hatállyal életbe is lépjenek, még akkor is, ha ő maga esetleg elfeledkezne róluk. És azt sem tudta, hogy Kim Dzsongil módfelett gyanakodik a Csószen Szórenre, amely sokszor inkább a tagjai iránt volt hűséges, nem pedig iránta. Kim Dzsongil egyértelműen arra gyanakodott, hogy Szin Szangok és a Szöulban élő testvére közötti kommunikációt kezelő Csószen Szórenbe beépültek a dél-koreaiak, vagy maga a szervezet szivárogtatta ki a leveleket, és valahogyan a hangfelvételt is. Szin Szangok szerint ez lehetett a magyarázat, de az is előfordulhatott, hogy Kim Dzsongil tudta, mi történt, de a dél-koreai páros megbüntetése azt jelentette volna, hogy nyíltan elismeri: nem sikerült átnevelni őket. Szóval lehet, hogy csak figyelmen kívül hagyta az igazságot. Akárhogy is, de Kim Dzsongil, ez a hírhedt, dührohamokra képes férfi feszültnek, mégis valahogy nyugodtnak tűnt.

– Mit akar tenni? – kérdezte Szin Szangok.

Kim Dzsongil már arra fókuszált, hogy miképpen fogja megcáfolni a dél-koreai vádakat. Az egyetlen megoldásnak az tűnt, ha bebizonyítja: tévednek.

– Maga és Cshö Unhi jobb, ha úgy tesznek, mintha Kelet-Európában dolgoznának, nem pedig Phenjanban – mondta Kim Dzsongil. – A felesége még mindig a Szovjetunióban van?

– Igen, ott. Megfázott.

– Rendben, ez jó – válaszolta Kim Dzsongil. – Az NHK tudósítója Phenjanban van.

Az NHK volt a japán közszolgálati televízió, a BBC ottani megfelelője.

– Megkérem, hogy hívja fel Cshö Unhi asszonyt, és elintézem, hogy hitesse el a riportterrel, hogy mindketten Kelet-Európában dolgoznak.

– Értem – válaszolta Szin Szangok. – Majd én felhívom, és elmondom neki a fedősztorit.

– Igen, az jó lesz. Ami pedig magát illeti, azonnal utazzon Budapestre vagy Belgrádba, és tartson egy sajtótájékoztatót, hogy elmagyarázza, szó sincs emberrablásról, önként ment filmet készíteni Kelet-Európába! Vigye el a videókazettát, és később mutassa meg Cshö Unhinek!

– Azt fogom tenni, amit kér – mondta Szin Szangok.

– Jó.

A vonal megszakadt. Ahogy letette a kagylót, Szin Szangok mély levegőt vett. A pillanat, amelyet annyira el akart kerülni, bekövetkezett. Eljött az ideje, hogy a világ

szemébe hazudjanak. És *meggyőzően* kellett hazudniuk, mert az életük múlt rajta.

*

Szin Szangok másnap reggel Belgrádba repült, és az InterContinentalban lefoglalta a konferenciatermet a sajtótájékoztatójához. Három nappal később több mint húsz újságíró jelent meg a helyszínen, ami nem volt nagy tömeg, de a terem nem is kongott az ürességtől. Többségük a kommunista blokk országaiból érkezett, de a helyszínen voltak az Associated Press és a Reuters tudósítói is.

Az újságírókkal együtt a jugoszláv rendőrség is a helyszínre érkezett.

Némi zűrzavar is támadt, mert a rendőrök elálltak a konferenciaterem bejáratát, és tolmács segítségével elmagyarázták Sin Szangoknak és az észak-koreaiaknak, hogy véleményük szerint nem sajtótájékoztatóról, hanem propagandaeseményről van szó, ami engedély nélküli politikai eseménynek minősül, és nem lehet nyilvánosan megtartani. Ha a koreaiak folytatni akarják az interjúkat, akkor vissza kell vonulniuk a szobáikba.

Miután Kang úrral megvitatta a helyzetet, Sin Szangok odament a recepcióhoz, és átjelentkezett egy lakosztályba, amelyben már mindenki elfért, aztán visszament az előcsarnokba, hogy az ott várakozó újságírókat tájékoztassa. Sokuknak nem volt türelme a helyszínen maradni, így mindössze öt riporter követte a liftbe Sin Szangot – egyikük az Észak-koreai Központi Hírügynökség tudósítója volt.

A többiek hazamentek. Odafent előre betanult szöveggel nyitotta a sajtótájékoztatót.

– A feleségemet és engem egyáltalán nem raboltak el. Önként menekültünk el Dél-Koreából Európába.

Úgy emlékezett, az Associated Press tudósítója, aki a szoba hátsó részében állt, ezt hallva felkuncogott, mintha valami viccet hallana, majd elhagyta a lakosztályt. Sin Szangok a többi újságírónak elmondta, hogy miután Pak Csong Hi kormánya egyre erősebben cenzúrázta a munkáját, és egyre keményebben bánt vele, a produkciós cégét be kellett zárnia, és Cshö Unhivel átmenetileg Nyugat-Németországba költöztek, ahol Kim Dzsongil egyik képviselője felkereste őket, és felajánlotta a Kedves Vezető anyagi támogatását.

– Kim Dzsongil biztosított róla, hogy mindenféle politikai nyomás nélkül támogatni fog minket, hogy olyan filmeket készítsünk, amelyek Korea újraegyesítését szolgálják – mondta.

Szin Szangok megerősítette továbbá, hogy Kim Dzsongil beleegyezett, hogy Budapesten nyissanak irodát.

– Jelenleg Kelet-Európában dolgozunk.

– Miért hallgattak ilyen sokáig? – kérdezte az egyik riporter.

– Tartottunk attól, hogy a dél-koreai kormány zaklatni fog minket, ezért Nyugat-Németországban bujkáltunk – motyogta.

– Cshö Unhi már korábban eltűnt, ön pedig nyilvánosan azt állította, hogy elrabolták. Ő hol tartózkodott, amíg maga eltűnt?

– Egy barátom házában rejtettem el őt Nyugat-Németországban.

Szin Szangok hazudott, és emiatt kínosan érezte magát. Semmi értelme nem volt a hazugságainak, és ezzel ő is pontosan tisztában volt. A története minden egyes kérdéssel egyre kibogozhatatlanabbá vált. Sem Sin Szangok, sem Cshö Unhi nem tudta

elmagyarázni, hogy ha 1978 óta tényleg szabadon dolgoztak Kelet-Európában, akkor az elmúlt öt évben miért nem mutatkoztak nyilvánosan. Nem volt világos a hallgatóságnak, hogy Szin Szangok miért csapott akkora hűhót, amikor Cshö Unhi eltűnt, főleg, ha végig tudta, hogy hol van. Azt sem értették a teremben lévők, hogyan történhetett meg, hogy a jó sajtóra sokat adó Kim Ir Szen egy olyan szaftos propaganda fogást, mint amit a két magas rangú dezertőr jelentett, évekig titokban tartson.

Szin Szangok igyekezett a legjobb tudásának megfelelően válaszolni, hogy miért nem jelentek meg olyan sokáig a nyilvánosság előtt, és hogy mik a terveik a jövőre nézve. Azt remélve, hogy hitelesebbé teheti a szavait, bejelentette, hogy ezentúl el lehet érni őt a Szin Film magyarországi központjában, a budapesti Roosevelttér 2. alatt, a Duna-parton. Azt már nem árulta el, hogy ez az Atrium Hyatt címe volt, ahol Kang úr éppen akkor foglalta le neki a 602-es szobát, és a helyet sietve átalakították, hogy úgy nézzen ki, mint egy igazi produkciós iroda, ha esetleg pár különösen kíváncsi újságíró ellenőrizné a dolgot. Az az irodai telefonszám, amelyet megadott az újságírónak, valójában a recepció telefonszáma volt.

Mielőtt visszatért volna Phenjanba, Szin Szangok felhívta a Kedves Vezetőt, hogy elégedett volt-e a nyilvános szereplésével. Kim Dzsongil elégedettnek tűnt. Utasította Szin Szangokot, hogy a tervének megfelelően keressen egy olyan várost Kelet-Európában, ahol állandó irodát nyithat. Szin Szangok igazi szerencsejátékos volt, és elég csavaros észjárással rendelkezett ahhoz, hogy tudja, néha a legkockázatosabb pillanatban a legjobb lépni, így akcióba lendült.

– A közvélemény még jobban fogja figyelni a következő lépésünket – mondta Szin Szangok ifjú börtönőrének. – Itt a remek lehetőség, hogy meggyőzzük őket. Mi lenne, ha a Szin Film központja Budapest helyett inkább Bécsben lenne?

Kim Dzsongil beleegyezett.

Az ágy ugyanaz, az álmok újak

A küldött, aki nem tért vissza című film hatalmas közönségsiker lett Észak-Koreában. Az emberek még sosem láttak ehhez foghatót, és azok, akik 39 évesek vagy fiatalabbak voltak, és még nem éltek az 1945-ös szétszakadás előtt, akkor láttak először valamit a külvilágból, amikor a nyitó képsorokon megpillantották a hágai utcákat.

Mint minden észak-koreai film, Szin Szangok alkotása is propagandacélokat szolgált, a vetítések kötelezőek voltak, és csoportos értekezlet követte őket. A résztvevőknek reagálniuk kellett a főszereplő katartikus öngyilkosságára, arra, hogy mit tanultak belőle, és hogy milyen szintű hűséget várnak el tőlük, átlagos észak-koreaiaktól. Ugyanakkor fordulópontot is jelentett az észak-koreai kultúrában: ez volt az első alkalom, hogy még a legalacsonyabb szongbunban lévők is láthatták – akármilyen árnyaltan is –, hogy a munkások paradicsomán kívül a világ nem úgy nézett ki, amilyennek azt Kim Ir Szen leírta.

A fogadtatáson felbátorodva Kim Dzsongil nevezte a filmet a csehszlovákiai Karlovy Vary-i Nemzetközi Filmfesztiválra, amely a kommunista blokk legfontosabb filmes seregszemléje volt. Tizenkét éve ezen a fesztiválon mutatkozott be *A virágáruslány*, és azóta egyetlen észak-koreai filmet sem fogadtak nemzetközi filmfesztiválok. 1984 júliusában Szin Szangok és Cshö Unhi részt vett a film fesztiválvetítésén, de a nézőszámok alacsonyabbak voltak a vártnál, „Miközben más országok lelkesen reklámozták a filmjeiket, nekünk még egy plakátunk sem volt – emlékezett vissza Szin Szangok. – Amikor a mi filmünket vetítették, alig maroknyian ültek be rá.”

Mivel a 15 milliós Észak-Koreában börtönbe kerülhetett az, aki elmulasztotta egy-egy film bemutatóját, a Kedves Vezetőnek eszébe sem jutott, hogy külföldön reklámoznia kellene a filmjét, hogy legyenek nézői. Látva, mennyien állnak sorba a nyugati filmekre – a fesztivál sztárvendége Peter Fonda és az olasz Monica Vitti voltak –, Szin Szangok „magányosnak és gyámoltalannak érezte magát”.

Aztán mindenki legnagyobb meglepetésére a zsűri a legjobb rendezőnek járó különdíjat *A küldött, aki nem tért vissza* rendezőjének ítélte, aki a film stáblistája szerint Cshö Unhi volt. Ahogy fellépett a színpadra, hogy átvegye a kristálytrófeát, végtelen örömet érzett. Éveken át tartó elszigeteltség és magány után, miután bezárva tartották egy villában, ahol folyamatosan örök vigyáztak rá, a világ végre elismerte, még ha nem is pontosan úgy, ahogy álmódott róla. A közönség soraiban Szin Szangok felállt, felemelte a kameráját, és mint egy büszke apuka egy iskolai eseményen, lefényképezte a zsűri díját a kezében tartó Cshö Unhit. Mélységesen büszke volt, hogy elsőre sikerült elérniük Kim Dzsongil egyik célját. Elképzelte magában a Kedves Vezető arcát. Arra gondolt, hogy ezzel el kell nyerniük Kim Dzsongil teljes bizalmát.

Amint visszatértek a szobájukba – a szomszédban természetesen a felügyelőik is ott voltak –, megszólalt a telefon. „Az országunk még sosem nyert el ilyen elismerést, Cshö

Unhi tanárnő!” – mondta Kim Dzsongil, amint a nő felvette a kagylót.

A Kedves Vezető eksztatikus hangulatban volt. Ismét jóváhagyta, hogy Bécsben nyissák meg az irodájukat, és megígérte, hogy egyre több időt tölthetnek Európában: Budapesten, Prágában, Bécsben – és Angliában. *A küldött, aki nem tért vissza* című filmet ugyanis novemberben bemutatták a Londoni Filmfesztiválon.

*

Van egy régi ázsiai mondás: az ágy ugyanaz, az álmok újak. Ezt olyan házaspárokra szokták használni, akik ugyan együtt élnek, de nem kommunikálnak egymással, és akik annak ellenére, hogy minden este együtt alszanak, teljesen külön életet élnek. Ez jutott Szin Szangok eszébe, amikor ősszel Cshö Unhivel Londonba utaztak. „Miközben Kim Dzsongil engem propagandacélokra akart felhasználni, én szökésre akartam felhasználni az alkalmat – írta később. – Kétség sem férhetett hozzá, hogy London volt a legmegfelelőbb hely a szökésre.”

De ha nagyobb mozgástérben reménykedett, csalódnia kellett. Elsőként Cshö Ikkju ment Londonba, tizennégy fős testőrséget és „delegáltakat” vitt magával, ők készítették elő a terepet Szin Szangok és Cshö Unhi érkezése előtt.

A házaspár egy héttel később indult Budapest és Bécs érintésével, és akkora kíséretük volt, mint még soha. Az egyik csoportot Im Hokun, a titkosrendőrség igazgatóhelyettese felügyelte, és ebben a csoportban volt az egyik hosszú hajú fiatalember is, aki ott volt, amikor Szin Szangokot elrabolták a Repulse-öbölben. Amikor újra találkoztak, „a fiatalember a szemembe nézett, és elmosolyodott”, idézte fel Szin Szangok.

Szin Szangok és Cshö Unhi 1984. november 28-án, egy szerdai napon érkeztek meg Londonba. Margaret Thatcher miniszterelnök nem sokkal korábban élte túl a brightoni hotelben történt merényletet, így már nem az ellentmondásos országos bányászsztrájk számított a vezető hírnek a sajtóban. Mindez két olyan esemény volt, amelyet az Észak-koreai Központi Hírügynökség arra használt fel, hogy Angliát a társadalmi egyenlőtlenségek és a zűrzavar országaként mutassa be. A fesztivál szenzációinak Joe Dante *Szörnyecskek*, a Coen fivérek *Véresen egyszerű* és Roland Joffe *Gyilkos mezők* című filmjei számítottak.

Az észak-koreai delegáció jelenléte eseményszámba ment. A belügyminisztérium sokáig megtagadta a vízumaik kiadását, végül egy nappal a vetítés előtt mégis megkapták az engedélyt, Helen Loveridge, a programigazgató asszisztense volt felelős a fesztivál vendégeiért. Azt mondták neki, hogy huszonkilenc észak-koreai vendég fog érkezni, ám végül negyvenen lettek, ami részben megmagyarázta a vízumok kiadásának késését. Cshö Ikkju leadott egy névsort, de az „szinte teljesen használhatatlan volt”, mondta Loveridge, mivel a nevek kitaláltak voltak. Londonba érve az egész delegáció ugyanabban a szállodában szállt meg, és egy bérelt buszon utazott a fesztiválra. Eleinte nagy volt a kavarodás, mert nem értették, az igényelt jegyeken mit jelentenek a sorok és az ülészsámok, és így a többi vendég és a jelenlévő kritikusok bosszúságára a koreaiak miatt csúszott a vetítés.

Egy alkalommal a tévések rajtakapták Cshö Ikkjut, amint a Nemzeti Filmszínház előtt sorban álló ázsiai diákokkal ordibál. „Észak-Koreában ingyen tanulhatnátok! Észak-

Koreában senki sem éhezik! Az emberek a Kedves Vezetőnek köszönhetően jókat esznek és jól élnek!”

Szin Szangokot és Cshö Unhit kimerítette a negyvennyolc órás út. A szabad világban voltak, de minden percben fegyveres „testőrök” vették körül őket, akiket Kim Dzsongil azzal bízott meg, hogy ne védjék, hanem őrizzék őket. A Temze déli partján fekvő Nemzeti Filmszínház szomszédságában olyan ragyogó kulturális intézmények álltak, mint a Nemzeti Színház és a Royal Festival Hall. A Temze túloldalán a West End tele volt bárókkal és kabarékkal, a közeli Brixton pedig bőrdzsekis és színes tarajos punkokkal. London a különböző bőrszínű és nemzetiségű népek olvasztótégelye volt, ahol egy évvel Szin Szangok és Cshö Unhi látogatása után öt éven belül másodszor is hatalmas zavargások törtek ki, mindkét esetben azért, mert a rendőrség színes bőrű angolokat támadott meg. Sztrájkoltak és tüntettek, de mire Szin Szangok és Cshö Unhi megérkeztek, a Regent Streetet csillogó karácsonyi fények borították, a Selfridges, a Liberty és a Hamleys áruházakat pedig vásárlók tömegei özönlötték el. A napilapok arról írtak, amiről csak akartak, akár homlokegyenest mást is mondhattak ugyanarról a dolgról, csak a törvény és az eladott példányszámok szabhattak határt. A rendetlenség, a hangzavar és az erőszak ellenére – vagy talán éppen emiatt – Szin Szangok és Cshö Unhi minden eddiginél jobban szerettek volna egy olyan világ részei lenni, ahol a káoszt engedélyezték. Pontosan az ellentéte volt Kim Ir Szen steril, embertelen díszletállamának. Szabadság vette körül őket minden irányból, de nem vehették ki a részüket belőle.

Dél-koreaiak egy kis csoportja végigülte *A küldött, aki nem tért vissza* vetítését, és odaköszöntek Szin Szangoknak és Cshö Unhinek, amikor beléptek, majd elhagyták a termet. Kommunista felügyelők olyan gyorsan betuszkolták őket a buszba, amilyen gyorsan csak lehetett. Másnap reggel ötkor az egyik testőr felébresztette a házaspárt, hogy pakoljanak össze és azonnal induljanak haza, mivel „az észak-koreaiak lehallgatták a londoni dél-koreai követség és Szöul üzenetváltását, és a helyzet rosszra fordult”. Valójában arról volt szó, hogy a belügyminisztérium csak egy napra szóló vízumot adott ki nekik.

A sötét, nyirkos hajnalban Szin Szangokot és Cshö Unhit sebtében kivittek a Heathrow repülőtérre, felültették az első gépre, és visszarepültek Budapestre. Mielőtt Londonba mentek volna, mindketten új aranyórákat kaptak Cshö Ikkjutól, hogy lenyűgözzék nyugati vendéglátóikat. Most, hogy már útban voltak Észak-Korea felé, Cshö Ikkju visszakérte a karórákat.

Forgatási napló

„Drága Cshö Unhim – kezdődött az 1984 augusztusában írt levél –, egészségesnek kell maradnod, bármi történjék is! Legyen csodás befejezése a közös életünknek...”

Szin Szangok fekete tintával írt a durva, barna papírra, az írása olyan volt, mint a macskakaparás. A levelet Phenjanból küldték abba a budapesti kórházba, amelyben Cshö Unhi feküdt. A műtét után lábadozó színész nő a sorokat olvasva elmosolyodott.

A Szin Film észak-koreai reinkarnációjában mindketten egyenjogú társak voltak. Három hónappal voltak a londoni fiaskó előtt, Szin Szangok éppen befejezett otthon egy filmet, míg Cshö Unhi már a következő alkotásukat készítette elő. Hirtelen éles fájdalom nyilallt a nő epéjébe. A dzsucse köszönte szépen, jól volt, de Kim Dzsongil nem bízta a sztárszínésznőjét a phenjani orvosokra, és elintézte, hogy az epekövét Budapesten operálják meg. Szin Szangok ritkán írt levelet, a mostani is rövid volt, és miután az asszony egészsége felől érdeklődött, gyorsan áttért az aktuális filmjükre. Ez azonnal melegséggel öntötte el Cshö Unhi szívét.

Másnap elhagyhatta a kórházat, és átköltözött a hoteljébe, hogy mielőtt visszamenne Észak-Koreába, pár napot pihenjen. Szin Szangok, akinek annyira hiányzott már, hogy az első adandó alkalommal felült egy Phenjanból induló járatra, meglepte őt a szállodában. „Nagyon sápadt volt – emlékezett vissza Szin Szangok –, és amikor meglátott, úgy megörült, mintha magával Jézus Krisztussal találkozott volna.”

Nem sokkal a megérkezése után Cshö Unhi ránézett, és halkán megkérdezte:

– Drágám, miért nem ünnepeljük meg itt a házassági évfordulónkat? Harminc évig úgy éltünk, mint férj és feleség, de hivatalosan sosem házasodtunk össze. Még rendes esküvőnk sem volt.

Igaza volt, nem volt esküvőjük. Kim Dzsongil ugyan bejelentette, hogy újra összeházasodnak, de ezt nem követte házasságkötés: Észak-Koreában a Kedves Vezető szava maga volt a törvény, többre nem is volt szükség. Szin Szangok ránézett a feleségére, és elmosolyodott.

– Legyen így! Jól hangzik.

Megcsókolta.

Magyarországon észak-koreai felügyelők alkalmanként lazítottak az őrizetükön, így néha Szin Szangok és Cshö Unhi felügyelet nélkül is elhagyhatta a szállodát. Végül is hová tudnának elszökni? Nem volt náluk az útlevelük, és egy szocialista országban tartózkodtak. Azt mondták a felügyelőknek, hogy kimennek a városba pár órára vásárolni. Elsétáltak a török fürdőkhöz, végig a pesti utcákon, és vettek két egyszerű jegygyűrűt.

Másnap reggel, augusztus 26-án, még az előtt, hogy a felügyelők felébredtek volna, kisurrantak a szobájukból, beugrottak egy taxiba, és elvitették magukat egy templomba. Az utcák sötétek és csendesek voltak, a hajnal beállta előtt még hűvös volt a levegő, a napközben jellemző forróságnak még nyoma sem volt. A taxisofőr a Várhegy girbegurba utcáin felvitte őket a Mátyás-templomhoz, Budapest egyik legnagyobb, neogótikus

katolikus templomához. A nap éppen csak felkelt a pesti oldalon, rózsaszín fénypöttyök csillogtak a Dunán, fénypázmák szűrődtek át a középkori házak között. Az utolsó Habsburg királyt, IV. Károlyt ebben a templomban koronázták meg 1916-ban.

Ahogy kiszálltak a taxiból, a katedrális tornyában lévő harangok hatot ütöttek. Beléptek a hatalmas, boltíves bejáraton. A padokban már ültek, megkezdődött a reggeli mise. Megálltak hátul. Ez volt az első mise, amelyen Cshö Unhi részt vett két évvel azután, hogy Catherine Hong lehullott falevelekkel megkeresztelte. Végighallgatták a szokatlan hangzású, gyönyörű nyelven beszélő papot, az imákat és a szertartást. Később az áldozáskor csatlakoztak a sorhoz, majd amikor odaértek az öreg paphoz, egyszerű angolsággal arra kérték, hogy imádkozzon értük. A pap bólintott, majd elmormolt egy imát, és a kezével megáldotta őket. Anélkül, hogy bármit mondott volna, Szin Szangok elővette a gyűrűket. Egymás ujjára húzták, közben egymás szemébe néztek. És ezzel, harminc évvel azután, hogy eltervezték, végre megesküdték. Végigsétáltak a templomhajón, kiléptek a reggeli napsütésbe, és kézen fogva lesétáltak a templom lépcsőin. Később, miközben a szállodai szobájukban csomagoltak, Cshö Unhi tekintete elidőzött a férje levelének utolsó során.

„Legyen csodás befejezése a közös életünknek...”

*

Visszatértek Phenjanba, ahol ismét foglalkoztatni kezdte őket a szökés gondolata.

A Kedves Vezetővel innentől főként telefonon kommunikáltak, a csapongó, rendszertelen beszélgetéseket mindig Kim Dzsongil kezdeményezte, aki a számára fenntartott forródróton hívta fel Szin Szangokot, vagy a villában, vagy az irodájában. Az egyik ilyen, 1984 nyarán történt beszélgetés a következőképpen zajlott.

– Halló! – mondta Szin Szangok, amint felvette.

– Annyira sajnálom – kezdte Kim Dzsongil mindenféle magyarázat nélkül.

– Én vagyok az – mondta Szin Szangok. – Köszönöm, hogy felhívott.

– Rendben. Szocialista országokba nyilvánvalóan könnyen utazhatunk. De a kapitalista vagy semleges országok... Át kell gondolnunk, hogy utazzunk-e ilyen országokba. Ha csak szocialista országokat keres fel, akkor azt fogják gondolni, hogy korlátozzuk magát a szabad mozgásban. Nem akarjuk ezt a látszatot kelteni. Készen kell állnia arra, hogy Európában is letegye a névjegyt. A dél-koreai titkosrendőrség jelen van ezekben az országokban, de ha egy csoporttal együtt utazik, minden rendben lesz. Oda mehet, ahová tetszik – a dél-koreai fickóknak nem fog tetszeni, ha látják, hogy maga valóban szabad.

– Igen, ez remek ötlet – jelentette ki reménykedve Szin Szangok.

– Igen, az – válaszolta Kim Dzsongil. – És az sem elég, ha csak nyugati újságíróknak ad interjúkat. Lehetnének sokkal agresszívebbek is. Cshö Unhivel megalapították a filmstúdiójukat, és megállapodtak. Még ha mások is a terveik az életükkel, mint nekem, még mindig élvezhetik a mi életstílusunkat. És, jut eszembe, Jun Iszang [a száműzetésbe vonult dél-koreai zongorista, akit Kim Dzsongil sikertelenül próbált elraboltatni] újra itt van.

A Kedves Vezető hazudott.

– Szeretne találkozni velem?

– Igen, szívesen.

– Akkor maguk ketten találkoznak. Neki is ugyanazt kell mondania. Boldog Észak-Koreában és a többi.

– Igen, tudom. Tudom, hogy sokan olyan naivak, mint én voltam régebben – mondta Szin Szangok a sikeresen átnevelt embert játszva.

Kim Dzsongil felnevetett.

– Na, akkor azt mondhatja Jun Iszangnak, hogy maga már közénk tartozik, és elmehetünk Nyugat-Németországba is, hogy mondjuk ott készítsünk filmet, ha az kell. Persze ez olyasmi, aminek a jogi oldalát még el kell intézni, innen, a mi oldalunkról.

– Igen, igaza van. Ez így rendben is lesz, hiszen már észak-koreai vagyok – mondta Szin Szangok. – Ön egészen egyszerűen lenyűgöző! Csodálom magát.

– Jó, jó – mondta Kim Dzsongil, és letette.

*

1984-ben annak a beismeréseként, hogy az észak-koreai gazdaság már fejlődésképtelen, Kim Dzsongil kissé enyhített a befektetési törvényeken, és beiktatta a vegyesvállalati törvényt, amely pár kiválasztott vállalat számára engedélyezte külföldi befektetők megkeresését. A törvény dacára nem érkeztek befektetők, csak olyan Japánban élő koreaiak által működtetett cégek, amelyeknél a Csószen Szóren lobbizott. Kim Dzsongil ennek ellenére biztos volt benne, hogy Szin Szangok filmjei olyan termékek lesznek, amelyeket képes lesz exportálni, és ebből profitot termelni. A KNDK-nak nem sok ilyen exportálható terméke volt, kivéve pár ásványt, főként cinket és szenet, illetve később a nukleáris fegyvereket. Kim Dzsongil 1984-ben hagyta jóvá, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi Bécsbe utazhassanak, hogy megalapítsák európai központjukat.

Kim Dzsongil számára ez volt a következő lépés Észak-Korea megítélésének javítására. Szin Szangoknak és Cshö Unhinek Bécs a tökéletes menekülési útvonalat jelentette – már ha mindkettőjüknek sikerül eljutniuk oda. Az első út alkalmával Cshö Unhinek például Budapesten kellett maradnia, és csak Szin Szangok utazhatott Bécsbe. (Ugyanez a szabály vonatkozott azokra az észak-koreaiakra is, akik a kormány megbízásából külföldre utaztak: családostan kellett lenniük, így ha dezertáltak, a feleségüket és a gyerekeiket túszként otthon tartották.)

Bécsben minden percben három-négy ember őrizte Szin Szangokot. Az InterContinental Hotelben az övével szomszédos szobákat vették ki, és mint mindig, amint átlépett a vámon, elvették az útlevelét. Az első bécsi napján bankszámlát nyitott – ironikus módon a Bank of Americában –, hogy Kim Dzsongilnek legyen hová utalni az alaptőkét. Megegyeztek, hogy amint Szin Szangok megnyitja az irodáját, az évi hárommillió dolláros büdzséjét Bécsben tarthatja. Szin Szangok a Szin Film nevére nyitotta a számlát, és címként az észak-koreai követség egyik alkalmazottjának lakcímét adta meg. Első betétként tízezer dollárnyi készpénzt helyezett el a számlán. Amikor a banktisztviselő megkérdezte, kell-e még más aláírás is a kért számlához, Szin Szangok megrázta a fejét, és csak a saját nevét írta oda. Ő lesz az egyetlen meghatalmazott személy, aki egyéb aláíró nélkül utalhat és vehet fel pénzt.

Miután ezzel megvolt, elment irodát bérelni, közben mindenhova testőrök kísérték. Tíz nappal később visszatért Budapestre, és onnan Cshö Unhivel együtt visszarepültek Phenjanba. Továbbra is mindent megtettek, hogy elnyerjék Kim Dzsongil bizalmát. Egy

japán magazinban megjelent interjúban Szin Szangok ismét tagadta, hogy elrabolták volna, és megerősítette, hogy szabadon él Kelet-Európában. Amint az interjú megjelent, azonnal küldött egy példányt Kim Dzsongilnek. A válasz egy boldog telefonhívás formájában érkezett, a beszélgetés során a Kedves Vezető még több nyugat-európai utazást engedélyezett nekik.

Szin Szangoknak és Cshö Unhinek különleges kapcsolata volt Kim Dzsongillel. Az évek során a Kedves Vezetőt gondoskodó stúdióvezetőnek ismerték meg, legalábbis azok a dolgozók, akik hűségesek voltak hozzá, A hivatalos források és a dezertőrök is olyan embernek festették le, aki kedvesen és nagylelkűen bánt a beosztottjaival, bár alkalmanként szeszélyes, kiszámíthatatlan és türelmetlen is tudott lenni. Kim Dzsongil gyakran megjelent a forgatásokon, „mindenféle felhajtás nélkül” leült a stábbal, és a munkájuk, a magánéletük felől érdeklődött, és néha elintézte, ha volt valami gondjuk, éppúgy, mint egy keresztapa egy Coppola-filmben. Néha egész nap ott maradt a forgatáson. Pont Szin Szangok filmjei esetében ez egyre kevesebbszer fordult elő, talán mert nem akarta, hogy új protezsáltját zavarják a figyelő tekintetek.

Ami a filmkészítést illeti, Szin Szangok szerint Kim Dzsongil a közhiedelemmel ellentétben sokkal kevésbé szólt bele, mit lehet, és mit nem. Minden filmet forgatókönyv-megbeszéléseken fejlesztettek Kim Dzsongil jelenlétében, aki ragaszkodott hozzá, hogy a sztori „magjának” ideológiailag is megfelelőnek kell lennie. Csak ezeken az értekezleteken találkoztak személyesen, illetve a Szin Szangok által gyűlölt partikon, amelyeket a feleségével olyan gyakran igyekeztek elkerülni, ahányszor csak lehetett. A napi ügyeket Cshö Ikkjuval intézték, akit a feleségével együtt mindketten szívből gyűlöltek, és rajta keresztül juttatták el az üzeneteiket és a kéréseiket a Kedves Vezetőhöz.

Annak ellenére, hogy Cshö Unhi töltött több időt a Kedves Vezetővel, meglepő módon mégis Szin Szangok jött ki jobban vele. A rendező bevallotta, hogy azon kapta magát, hogy „vegyes érzelmeket” táplál Kim Dzsongil iránt. Ő fosztotta meg a szabadságától, ő záratta börtönbe, de ő volt az is, aki miatt ismét filmeket készíthetett, és olyan művészi szabadságban volt része, mint soha életében. Szin Szangok megtanulta tisztelni Kim Dzsongil filmes ízlését és tudását, még akkor is, ha rájött, hogy a Kedves Vezető nehezen különbözteti meg a fikciót a valóságtól, és gyakran úgy beszélt a James Bond- vagy Rambo-filmekről, mintha „társadalmi realista dokudrámák” lennének. Szin Szangok próbálta finoman érzékeltetni a különbséget, miközben óvatos maradt, hogy Kim Dzsongil ne érezze kioktatásnak vagy tiszteletlenségnek a viselkedését. Egészében véve – főleg, amikor filmekről volt szó – „olyan volt, mint egy átlagos fiatalember. Szerette az akciófilmeket, a horrort, a szexfilmeket. Ugyanolyan típusú nők jöttek be neki, mint a legtöbb férfinak.”

A Kedves Vezetőnek humorérzéke is volt, és ő volt a legviccesebb észak-koreai, akit megismertek. „A telefonbeszélgetéseink fele viccelődéssel telt” – mondta Szin Szangok. Összességében őszinte volt: „amikor megígért valamit, be is tartotta”, mondta Szin Szangok, és azt állította, hogy Kim Dzsongil nagyon sok témáról nyíltan beszélt vele, köztük arról a bálványimádathoz hasonló személyi kultuszról is, amelyet az észak-koreai népre erőltetett. „Kim Dzsongil jó néhány alkalommal kifejezte, mennyire aggódik az országa miatt, de ezeket a félelmeit nem oszthatta meg a nyilvánossággal” – magyarázta Szin Szangok. Egyáltalán nem az az „őrült” volt, akinek a sajtó igyekezett beállítani, mondta, bár kétségtelenül „szociopata volt” – vagy még inkább „egy végtelenül gondos

mérnök, aki vasakarattal hajtja végre a terveit”. És végeredményben, állapította meg Szin Szangok, „a forradalom mindent igazol. A cél szentesíti az eszközt.”

Még Cshö Unhi is karizmatikusnak és különlegesnek találta. „Mindentre odafigyel, mindent megjegyez... Egyszerűen lenyűgöző – mondta akkoriban. – Csakhogy abban a hitben él, hogy mindent megtehet. Szereti, ha mindig mindenki körülötte ugrál, és vagy dicséri, vagy leszidja őket, így senki sem tudja, mire is számítsen.” Néha az időseknek kijáró tisztelettel kezelte Cshö Unhit, ahogy egy anyát vagy egy nagymamát szokás, máskor gúnyosan és lenézően viselkedett vele. Egyik nap lenyűgözte és magasztalta, másnap a munkatársai előtt kritizálta az öltözkését. Voltak partik, amelyeken a dél-koreai film- és tévésztárokról pletykált, és hangosan kitérgette Szin Szangok állítólagos afférait, miközben Cshö Unhi mellette ült.

Kim Dzsongil éppen akkor tűnt a leggyerekesebbnek, amikor a legkeményebben próbált erősnek és könnyednek tűnni. Rengeteg érzelmi megnyilvánulása tűnt kiszámítottnak és hamisnak – mint amikor éppen a megfelelő pillanatban fogta meg az ember kezét, vagy régi szovjet dalokat hallva sírva fakadt. Aztán ott voltak a gyakori dühkitörések és féltékenységi jelenetek, amelyek miatt az ember elveszthette az állását vagy akár az életét is. Szin Szangok és Cshö Unhi már találkoztak olyanokkal, mint Kim Dzsongil: tehetségesek, de nem eléggé, befolyásosak, féltékenyek, bizonytalanok és kérkedők, túl sokat képzelnek a saját fontosságukról, hirtelen haragúak, és megszállottan foglalkoznak a legapróbb részletekkel. Úgy vélték, Kim Dzsongil a filmproducer archetípusa.

*

Cshö Unhi szerint, amióta Szin Szangokot kiengedték a börtönből, úgy dolgozott, mint „egy őrült”. Az észak-koreai elit lusta volt és impotens: a rendszer a felelősség hárítására épült, mindenki megkapta a minimális fejadagját függetlenül attól, hogy milyen munkát végzett. Ebben a rendszerben talán csak egyvalaki dolgozott keményebben, mint ő, és az Kim Dzsongil volt, aki éjt nappallá téve fent volt, és vagy filmekben munkálkodott, vagy terrorista akciókat tervezte ki.

Szin Szangok munkamorálja híres volt az észak-koreai stáb tagok között. Forgatásokon készült fotók olyan jeleneteket örökítettek meg, amint az 58 éves rendező kezében egy kamerával a sárban fekszik, vagy egy nagy stáb közepén áll, és tábornokként irányítja az embereket. Három rövidke év alatt Szin Szangok és Cshö Unhi hét filmet rendezett, és tucatnyi gyártásban vett részt. Mindegyik mélyebb és tartalmasabb volt, mint a korábbi észak-koreai filmek. A páros nagyon büszke volt minderre. Nemcsak a művészi kísérletezés kedvéért feszegették a határokat, hanem azért is, hogy szórakoztassák és felemeljék a közönségüket. Később mindketten többször is megerősítették, hogy abban reménykedtek, hogy filmjeikkel némi örömet csempészhetnek az őket körülvevők sötét életébe. „Észak-Koreában a filmek társadalmi hatása nagy volt – mondta Szin Szangok. – Nem hiszem, hogy képes lettem volna csak a Kim családnak filmeket csinálni... Így aztán, amikor filmeket készítettem, leginkább azokra az észak-koreaiakra gondoltam, akik majd élvezhetik őket.” Magát a kommunizmust gyűlölte, mert szerinte megölte a szeretet és a család fogalmát. „Ócska hülyeség volt” – jellemezte azt az ideológiát, amelyet nap mint nap működés közben volt alkalma látni.

Legutóbbi hét filmjéből mindössze kettő volt a szokásos propagandisztikus zsánerben készült, nemzeti érzelmű dráma: *A küldött, aki nem tért vissza* és folytatása, a *Menekülés*. 1985-ben és 1986-ban készítették egy könnyed romantikus melodramát (*Szerelem, szerelem, én szerelmem*), egy szocreál tragédiát (*Só*), egy fantasztikus lényekkel, drága kosztümökkel, víz alatti jelenetekkel teli musicalt Busby Berkeley stílusában (*Szim Cshong meséje*) és Észak-Korea első harcművészeti akciófilmjét (*Hong Gildong*). Mindegyik film úttörőnek számított.

A *Szerelem, szerelem, én szerelmem* volt az első szerelmi történet észak-koreai filmvászonon, mivel korábban a rezsim csak akkor engedett ilyen érzéseket ábrázolni, ha azok összefüggésben voltak a párttal. És ez volt az első észak-koreai film, amelynek címében szerepelt a szerelem szó, illetve az első olyan, amelyben elcsattant egy csók. A *Só* pedig tele volt szexszel és erotikával, volt például egy jelenet, amelyben Cshö Unhi szoptatott, a mellei premier plánban látszottak, sőt volt benne egy durva és sokkoló nemierőszak-jelenet is, amely sokkal messzebb ment, mint korábban bármi, amit Kim Ir Szen engedélyezett. (A szoptatási jelenet kapcsán a Legfelsőbb Vezető személyesen üzent meg Szin Szangoknak, hogy mennyire nagyra becsüli őt „a realizmus iránti elkötelezettsége miatt”.)

Az elszigeteltség és a filmgyártás kiemelt állami szerepe a mozirajongók országává tette Észak-Koreát. A belépőjegyek árát viszonylag alacsonyan tartották – annyiba kerültek, mint egy csoki vagy egy üdítő –, így egy átlag észak-koreai évente nagyjából hússzor járt moziba, tízszer többször, mint egy átlagos dél-koreai. A nézősereg lelkes volt, aktív, hangos és őszinte. Egyfolytában „úúú!”-ztek és „ááá!”-ztek, hangosan örültek a jófiúknak, és mérgesen hurrogtak a rosszfiúkra. De Szin Szangok észak-koreai filmjei mindent megváltoztattak. A közönség már nem azért ült be a filmekre, mert a film új volt, vagy mert az ideológiai oktatásuk ezt követelte, hanem mert *szerették* a filmjeit.

Kang Hjok az 1980-as évek Észak-Koreájában nőtt fel, jól emlékezett, hogy amikor a szülőfalujában, a kínai határhoz közeli Onszongban „bemutattak egy új filmet, az egész város a moziba tódult. Hihetetlen tömeg volt... Az emberek összeverekedtek, hogy helyhez jussanak.” A *Szerelem, szerelem, én szerelmem*, amelyben Szin Szangok hatalmas musicalbetétek kedvéért tökélyre vitte a Tömegjátékokból ismert precizitást és látványos koreográfiát, annyira népszerű volt, hogy Észak-Korea történetében először jegyüzérek jelentek meg Phenjan utcáin, és feketén árulták a helyi pártirodában összegyűjtött jegyeket.

Több dezertőr is emlékszik rá, hogy egy-egy filmet hét-nyolcszor, sőt akár hússzor is megnézett. A stáblista alatt hallható zene Észak-Korea történetének leghíresebb dallama lett. Diákok a szobáik falára ragasztották ki a főszereplő fotóját – ez volt az első alkalom, hogy Kim Ir Szen és Kim Dzsongil mellett egy hétköznapi észak-koreai alakja is megjelent a lakások falain, bár nem bekeretezve, és egy másik falon, eldugva. A nézők úgy tértek haza, hogy nem a forradalomról, hanem az első olyan észak-koreai főszereplőről fantáziáltak, akit szexepillel és gyengédséggel ruháztak fel. A semleges vagy ellenséges szongbunnal rendelkező állampolgárok sorban álltak azért, hogy mozikban dolgozhassanak, és minél többször megnézhessék Szin Szangok filmjeit.

Cshö Unhi játszotta a *Só* főszerepét, és mellékszerepekben feltűnt a *Menekülésben* és a *Szim Cshong meséjében* is, ennek köszönhetően ismét sztárrá vált, és egész Észak-Koreában ismerték a nevét. A férjével együtt ők lettek a leghíresebbek a munkások

paradicsomában – természetesen Kim Ir Szent és Kim Dzsongilt leszámítva. (Végül az egyik újévi vacsorán találkoztak a Legfelsőbb Vezetővel, kezet fogtak, és váltottak vele pár szót. Ennél magasabbra senki sem juthatott Észak-Koreában.) Minden külső forgatáson százak leskelődtek, akik szerettek volna akár csak egy pillantást vetni a híres filmrendezőre és színésznő feleségére munka közben. Ha építkezésekhez közel forgattak, a munkások abbahagyták a munkát. „Majdnem mindenki ismert minket – emlékezett vissza Szin Szangok. – Amikor forgattunk, gyakran követtek minket gyerekek, és a nevünket kiabálták.”

Az egyik észak-koreai dezertőr szavaival élve Szin Szangok filmjei egyértelműen arra utaltak, hogy vannak „más dolgok” is, mint amiket Kim Dzsongil eddig engedélyezett: szex, érzékiség, akció, móka, *szórakozás*. Szin Szangok az észak-koreai átlagembereknek kínált egy addig ismeretlen fantáziavilágot, amelyben valami váratlannal is találkozhatnak, ami eltér a jelenlegi, tompa, szabályozott és ellenőrzött életüktől. Egy nő azt mondta, hogy „a nagyközönség számára az volt a legvonzóbb, hogy a filmek finoman erotikusak voltak”. Egy másik nő egyetértett vele, és hozzátette, hogy azok voltak a legnépszerűbbek, amelyekben csókolóztak. Szin Szangok és Cshö Unhi Dél-Koreában arról voltak híresek, hogy filmjeikben erős női karakterek szerepeltek, és a történeteik sokszor olyan nőkről szóltak, akik a patriarchális társadalom határait feszegették. Most az észak-koreai mozi női karaktereit szabadították meg a szokásos sztereotípiáktól. Már nemcsak anyák, feleségek és partizánok voltak, hanem végre szerelmesek is lehettek.

Néhány változtatás nagyon finom volt. A *Szerelem, szerelem, én szerelmem* hősnője, Csang Szonhi erőteljesen nyugatias arcvonásai szembementek Kim Dzsongil szépségideáljával, ami eddig rendszerint meghatározta a főszereplő kiválasztását. A Sóban. Cshö Unhi északi nyelvjárásban beszélt, nem pedig abban a „nemzeti” dialektusban, amelyet a Munkáspárt támogatott. De voltak sokkal nagyobb változtatások is, például ahogy a *Menekülés* kezdődik: a *Nyomorultak*ból vett idézettel indít („...amíg a földön tudatlanság és nyomor lesz, az olyan természetű könyvek, mint ez, nem lehetnek haszontalanok”¹⁾). A szerző a francia Victor Hugo. Nagy ugrás volt ez a szokásos, a Legfelsőbb Vezetőtől származó idézetekhez képest. A *Hong Gildong* végén pedig a főhős hátat fordít a hazájának, és a kollektív álom helyett a száműzetést választja.

Kim Dzsongil csodálta Szin Szangok munkáját, és nem tudott megtagadni tőle olyasmiket, amikről tudta, hogy szükségesek a jobb filmek készítéséhez – még akkor se, ha ehhez rugalmasan kellett értelmeznie saját, mindennél fontosabb törvényeit. A Kedves Vezető számára a legfontosabb a siker volt, és el is érte, de a dolog visszafelé sült el. Egy dezertáló nő azt mondta, hogy „1984-ig a filmeket és a dokumentumfilmeket olyannak fogadtuk el, amilyenek. Azt hittük, hogy a filmek ilyenek. De a Szin Szangok-éra után már másképpen néztük őket. Már meg tudtuk ítélni, melyek az érdekes filmek, és melyek nem azok.”

Egy egykori diák is egyetértett ezzel. „A Szin Szangok előtti filmek cselekménye nagyon egyszerű volt, kiszámítható. A film felénél már tudtuk, hogy mi lesz a vége. A cselekmény mindig ugyanaz volt. A főhős számtalan szenvedésen ment keresztül, és a végén Kim Ir Szen iránt érzett szeretete mentette meg. Szin Szangok megközelítése realiztikusabb volt... A hagyományos filmek annyira unalmasak voltak – mi Szin Szangok filmjeit akartuk látni.”Többről volt szó, mint filmek iránti rajongásról. Ahogy egy diák állította: „Azt

tanultuk, hogy az egész világ csak a mi rezsimumkból és a mi országunkból áll. El sem tudtuk képzelni, hogy más is van ezeken kívül.”

Aztán bemutatták a *Menekülést*, amelyben nem egyszerűen Tokiót és Párizst mutatták, hanem ABBA-dalok feldolgozásai is szerepeltek benne. Az észak-koreai fiatalság hirtelen ABBA-dalokat kezdett dúdolni iskolába vagy munkába menet, a mezőkön állva pedig azokat a táncmozdulatokat imitálták, amelyeket a filmvásznon láttak. Elit körökben a fiatalok gyakran rendeztek házibulikat (hivatalosan illegálisnak számítottak), hogy a Csószen Szórenen keresztül importált ABBA-lemezeket hallgassanak. Csendben mindenki azokról a külföldi városokról suttogott, amelyeket a filmekben láttak: a bárokról, az éttermekről, az éjszakai életről, az autókról és a fehér emberekről, akik különböző stílusú ruhákat és frizurát viseltek. Ezekkel összehasonlítva Phenjan biztosan nem számított „a tökéletes, az ideális, a legjobb városnak”.

Egy régi ázsiai mondás szerint „a víz csepről cseppre faragja meg a követ”. Kim Dzsongil azért raboltatta el Szin Szangokot és Cshö Unhit, hogy reklámozzák a rezsimit, és fokozzák a kontrollt az észak-koreai nép tudata fölött. Ehelyett a filmjeik olyanok voltak, mint a vízcseppek: lassan, de biztosan erodáltak a Kim-rezsím felsőbbrendűségét.

*

Cshö Unhi később azt mondta, hogy Kim Dzsongilnek dolgozni a filmkészítés luxusszintjét jelentette. Semmit sem tagadtak meg tőlük. Ha szélgépre volt szükségük, hogy szelet imitáljanak, Kim Dzsongil küldött nekik egy helikoptert. Amikor a tavasz közepén hóra volt szükségük, Kim Dzsongil parancsára az egész stábot repülővel felvitték a Pektu-hegy tetejére, az egyetlen olyan helyre, ahol még tavasszal is volt hó. Amikor egy jelenethez több ezer statisztára kellett, Kim Dzsongil a rendelkezésükre bocsátotta a hadsereget.

És ami Szin Szangok szerint rendezői pályafutásának csúcsát jelentette: a *Menekülés* zárójelenetéhez speciális effektusokat akart használni. Egy vonat felrobbanását akarta lefilmezni, és ehhez méretarányos modellre volt szüksége. Tréfásan megkérdezte, hogy nem robbanthatna-e fel egy igazi vonatot. Meglepetésére egy rendes, működő vonat érkezett a forgatásra, és dugig volt pakolva robbanóanyaggal. Szin Szangok csak egyszer vehette fel a jelenetet, de ez kellemes gond volt. A *Menekülés* fináléjában látható vonatrobbanás az észak-koreai filmtörténet ikonikus pillanata.

A *Só remek* nemzetközi kritikákat kapott – ami szintén újdonság volt, mivel a kritikusok hajlamosak voltak lekezelően beszélni az észak-koreai filmekről, még akkor is, ha Szin Szangok rendezte őket. A Moszkvai Nemzetközi Filmfesztiválon Cshö Unhi nyerte a legjobb színésznőnek járó díjat, amelynél fontosabb elismerést még egyetlen észak-koreai művész sem kapott, ráadásul ez már a Szin Szangok-éra második nemzetközi trófeája volt. Cshö Unhi alakításának naturalizmusa és finomsága példa nélküli volt az észak-koreai filmművészetben. (A színésznőt elengedték Moszkvába, hogy átvegye a díjat, a gála után pedig Szin Szangokkal a hotelszobájukban lefényképezkedtek a kis szoborral: tudták, hogy talán sosem nyerhetnek újabb elismerést, és hogy a díjat azonnal Kim Dzsongilhez viszik, amint a gépük földet ért Phenjanban, és sosem látják viszont.) A *Hong Gildong* nagy kasszasiker lett a keleti blokkban, a Szovjetunióban és Bulgáriában 1986-ban a legtöbb bevételt hozó filmnek számított. Ezek azért viszonylag

szerény eredménynek számítottak, de az észak-koreai film esetében példátlanok voltak, ilyen csúcsokat azóta sem sikerült újra meghódítani.

Az utazásaik feletti kontrollon minden egyes siker után lazítottak valamit. Gyakran jártak Budapesten és Moszkvában, interjúkat adtak, találkozókra vettek részt, és abban bíztak, hogy ezek a rövid kirándulások meggyőzik a nemzetközi közvéleményt, hogy szabad akaratukból tartózkodnak Kelet-Európában. Kim Dzsongil most már Nyugat-Németországba is elengedte őket, ahol a müncheni Bavaria Filmstúdióban víz alatti jeleneteket forgattak a *Szim Cshong meséje* című filmjükhez. Alfred Hitchcock itt készítette az első filmjét, és az elmúlt években olyan filmek forogtak a műtermekben, mint *A nagy szökés* a *Kabaré* vagy a *Willy Wonka és a csokigyár*. Most Szin Szangok és Cshö Unhi járt ezen a megszentelt földön, noha hét testőr követte őket árnyékként, minden forgatáson, minden gyártási megbeszélésen, minden ebéden mellettük voltak. A korábbi felügyelőkkel szemben – akik rendszerint a filmszakmában dolgoztak – ezek Kim Dzsongil személyes testőrcégének a tagjai voltak.

Kim Dzsongil elit testőrcsapata a Vezető életének egyik legbizarrabb szereplőgárdája volt. A testőrség százhusz főből állt, és előnyben részesítették, ha a jelentkezők árvák. A felvételt nyert szerencsések nem látogathattak haza, és sosem hagyhatták el a Vezetőt. Ha meg akartak nőszülni, csak a párt kötelékébe tartozó gépírónőt vagy titkárnőt vehettek el, és a társkeresési procedúra sem számított mindennapinak. A testőrnek be kellett nyújtania egy nőszülni kérelmet a felettesének, és ha azt jóváhagyták – a döntést minden bizonnyal Kim Dzsongil hozta meg –, a testőrt felhívták a felettese irodájába, a harmadik emeletre. Húsz fényképet tettek az asztalra, leborítva. A testőr rábökött az egyikre, majd a felettese megfordította a fotót. A képen látható nő lett a testőr felesége. Ha a testőr elutasította, hogy elvegye az idegent, akkor újabb két évet kellett várnia, hogy újra benyújthasson egy kérvényt – de ekkor már el kellett vennie azt a nőt, akire vakon rábökött, akár tetszett neki, akár nem, különben azt kockáztatta, hogy elbocsátják. Amint megnősült, a testőr és a menyasszonya kaptak egy házat, amelyet a párt fizetett. A feleség beköltözött a házba, a férj pedig hetente egyszer látogathatta meg.

A testőröket egy Phenjanhoz közeli különleges iskolában képezték ki. A tananyagból elsajátíthatták, hogyan tegyék kockára vakon az életüket Kim Dzsongilért, és hogyan iktassanak ki minél kegyetlenebbül minden lehetséges veszélyforrást. Kim Dzsongil azt szerette, ha csendesen és udvariasan viselkedtek. Idősebb korában az új testőröknek levetítette a *Célkeresztben* című filmet – Clint Eastwooddal a főszerepben –, amely egy olyan titkos ügynökről szól, aki egykor Kennedy elnök testőre volt, és a kudarc idős korában is folyamatosan kísérti. Az ügynök elhatározza, hogy az új elnököt megmenti egy őt fenyegető örülttől. A filmet útmutatóul vetítette le nekik, hogy tudják, mit várnak el tőlük.

Amint egy testőrt kiválasztottak, a személyi aktáját törölték azok közül, amelyeket a párt minden állampolgárról őrzött. „A biztonsági személyzet tagjai nem szerepelnek semmilyen nyilvántartásban, nincsenek személyi okmányaik vagy kártyájuk – írta az egykori testőr, Ri Jongguk. – Mintha nem is léteznének.”

1985-től ezek közül a férfiak közül néhány kísérte el őket minden európai útjukra. Ott álltak a mosdó ajtajában, amíg Szin Szangok és Cshö Unhi ki nem jöttek, és felváltva ültek a hotel recepcióján, amíg a pár aludt. Jól képzettek, fanatikusak és hűségesekek voltak. Szin Szangokék mégis egyre biztosabbak voltak abban, hogy a filmkészítés jelenti a kiutat.

Olyan keményen dolgoztak, hogy alig figyeltek oda egyre romló egészségükre. 1983 és 1986 között az epeköve, különböző fertőzések és egy makacs influenza miatt Cshö Unhi kórházzról kórházra járt. Szin Szangok is gyakran volt kimerült, egy-egy felvétel végén előfordult, hogy elejtette a kamerát, mert már nem bírta el a súlyát.

Mindketten elmúltak 60 évesek, és túl sok mindenben mentek keresztül. 1978 óta nem látták a gyerekeiket és a családjukat. Fényűző rabságban éltek, egy hatalmas villában, személyzet vette körül őket, sofőr vezette az autójukat, miközben nagyon is tudatában voltak, mekkora szegénység és mennyi szenvedés veszi körül őket. Megviselték őket az abszurd szabályok és törvények. 1984-ben például gyors egymásutánban kijött Kim Ir Szen két utasítása: a „nyakkendőrendelet”, majd a „kalaprendelet”. Ezek megkövetelték, hogy minden pártfunkcionárius viseljen nyakkendőt és kalapot, méghozzá mindennap. Kang úr egy nap hirtelen nevetséges csokornyakkendőben és nemezkalapban jelent meg.

Szin Szangok képtelen volt megfeledkezni két sikertelen szökéséről, és hajlíthatatlan volt: csak akkor próbálkozik újra, ha biztos a dolgában. De vajon elérkezik a megfelelő pillanat? És ami még fontosabb: akkor fog bekövetkezni, amikor együtt van Cshö Unhivel, és elég erősek is végigcsinálni?

Az eddig elkészített hat filmje nagy sikernek bizonyult. De többre volt szükség – egy olyan filmre, amelyet Kim Dzsongil elég jónak talál ahhoz, hogy megpróbálkozzon vele Nyugat-Európában, Japánban, sőt Amerikában. Valami *szenzációsra* volt szüksége.

A gumiszörny

A *Pulgaszari* volt ez a szenzáció.

Kétségtelenül ez Szin Szangok leghíresebb észak-koreai filmje. A *Pulgaszari* tökéletesen illusztrálta az ország filmgyártásának, vezetőjének és Szin Szangokkal való kapcsolatának abszurditását. Ed Wood *9-es terv a világúrból*, Nicholas Webster *A Mikulás legyőzi a marslakókat* és Tommy Wiseau *A szoba* című filmje mellett az „olyan rossz, hogy már jó” jellegű kultfilmek közé emelkedett. Ez volt a legambiciózusabb filmprojekt, amellyel az állami filmgyártás valaha megpróbálkozott, az a fajta rémes klasszikus, amelyeneket underground és művészmozikban adnak éjféli retrospektív vetítéseken világszerte.

A *Pulgaszarit* megelőzően Szin Szangok jó, legfeljebb nagyszerű filmkészítőnek számított. Dél-Koreában is csinált ugyan pár rosszabb mozit, de azok olyan *exploitation* filmek voltak, amelyeket pár hét alatt dobott össze minimális energiabefektetéssel, kapkodva, és nem mindig elégedetten engedte ki a keze közül őket. Mindenesetre gyorsan lehetett velük pénzt keresni. A *Pulgaszari* azonban fordulópontot jelentett Szin Szangok karrierjében: életében először fektette bele minden energiáját egy olyan filmbe, amely aztán tragédiának bizonyult. Hirtelen, megmagyarázhatatlan váltás volt ez, amelyet követően Szin Szangok elvesztette a varázserejét.

Kim Dzsongil és Szin Szangok sosem tekintette hatalmas bukásnak a filmet. A bemutatásakor ez volt a legnagyobb sikerük. Szin Szangok sosem nyilatkozott arról, hogy pontosan kinek az ötlete volt, de nem nehéz rájönni. Szin Szangok példaképei Chaplin, Renoir és Rossellini voltak. A producere kedvencei Bond, Rambo és Jason Voorhees. És Kim Dzsongil volt az, aki nem utat mutatni, hanem másolni akart olyan külföldi sikerek koppintásával, amelyeket korábban látott és kedvelt, *A Nemzet és végzet* egy régóta futó japán sorozat utánzata volt, az *Ismeretlen hősök* német és cseh kémfilmeket nyúlt le, *A virágáruslány* pedig egy klasszikus kínai melodráma nagyszabású feldolgozása volt. Kim Dzsongil készen állt, hogy egy másik kedvenc, szintén japán sorozatát másolja le.

Godzilla először 1954-ben, az azonos című filmben jelent meg a mozivászonon, és gyorsan nemzetközi hírnévre tett szert. Japánban azért vált népszerűvé, mert a II. világháborús vereségre és az atombomba örökségére utaló téma sokakat megérintett, a világ más pontjain pedig azért szerették, mert egyike volt a nagyszerűen rossz filmeknek. 1954 és 1975 között tizenöt része készült el, az első epizódok radioaktív szörnyetegéből közben játékos, családbarát hős vált, a filmek népszerűsége pedig egyre csökkent, ahogy a történetek egyre könnyedebbekké váltak. Kilencéves távoliút után, 1984-ben *A Godzilla visszatér* című filmben tűnt fel újra a vászonon. Hatalmas bukás volt, a pénztáraknál is rosszul teljesített, és kiakasztotta a filmkritikusokat. (Roger Ebert így írt róla: „A kedvenc pillanatom az volt, amikor a hős és a hősnő annak a felhőkarcolónak a legfelső emeletén ölelik át egymást, amelyet Godzilla döntött romba. Aztán egy professzor bemászik a képbe, és így szól: »Mi történt itt?!« Majd anélkül, hogy választ kapna, kimászik a képből.”) Csakhogy *A Godzilla visszatér* volt az első olyan Godzilla-film, amelyet koreaira

szinkronizáltak, így aztán Kim Dzsongil biztosan látta, ráadásul a bemutatója egybeesett egy nagyon népszerű Godzilla-fesztivállal, amely több ezer rajongót vonzott Tokióba, akik tonnaszámba vették a filmes szuveníreket. Kim Dzsongil ezt is nagyon izgalmasnak találta. Úgy döntött, hogy Észak-Korea egy szörnyifilmrel fog kilépni a nemzetközi piacra.

A *Pulgaszari* lesz Észak-Korea *Godzillája*. A *Godzilla* a nukleáris paranoiára reagált, ami Nagaszaki és Hiroshima miatt fontos téma volt, a *Pulgaszari* pedig az osztályharcot, a kommunizmust és a kollektív jó fontosságát emelte ki szándéka szerint.

A *Pulgaszari* egy koreai tartományban játszódik a középkorban. Az éhező parasztok egy despota földesúr és katonái elnyomása alatt élnek. Egy öreg kovács ellenszegül a kormányzó parancsainak, letartóztatják, és bezárják egy fakunyhóba. Unalmában az elraktározott rizsszemekből apró, szarvakkal rendelkező szörnyfigurát farag ki. Miután meghal a fogságban, a szobrocskát a lánya öröklí. Később a lány varrás közben felsérti az ujját, egy csepp vér a szoborra hull, és ez varázslatos módon életre kelti a sárkányt, Pulgaszarit. Egy kovács teremtményéhez illően vasat eszik, és felzabál minden fémet, ami csak az útjába kerül. A kedves háziállatból, aki a lány ágyában alszik, hamar gigantikus, félelmetes és legyőzhetetlen ördögszarvú szörny lesz. Hatalmas mellkasa, gyomra és nagy, éles agyarái vannak – szörny a javából, de olyan szörny, amelyet az osztálytudat fűt! Ahelyett, hogy Godzilla módjára mindent elpusztítana, ami az útjába kerül, Pulgaszari a parasztok mellé áll, és együtt megtámadják a kormányzó palotáját. A kormányzó katonái mindent megtesznek, hogy megállítsák (például rakétákkal lövik – természetesen 13. századi rakétákkal), végül sikerül egy kőlavina alá temetniük a szörnyet. De nem számolnak a kovács lányával, aki megvágja a kezét, szétcsepegteti a sziklákon a véré, mire csodával határos módon (és kissé megmagyarázhatatlanul, mivel egy csepp sem érintette Pulgaszari testét) a szörny feltámad. Pulgaszari végez a többi katonával, agyontapossa a kormányzót, és ripityára törí a palotáját. Az igazság győzedelmeskedik.

De még nincs vége. Pulgaszari bendője feneketlen. Megeszi a katonák kardjait, páncélját, fegyvereit. Aztán nekiáll a parasztok szerszámainak, a fazekaknak, edényeknek – mindennek, ami fémből készült. A parasztok képtelenek jóllakatni a lényt. Kiderül, hogy ha a falusiak nem tudnak neki elég táplálékot adni, akkor az éhsége el fogja pusztítani az egész világot. Végül a lány, aki megteremtette, elrejtőzik egy hatalmas harangban, és odacsalja a szörnyet, hogy falja fel őt. Pulgaszari vele együtt lenyeli a harangot, de képtelen megemészteni, darabokra esik, és csak egy aprócska Pulgaszari-szobrocska marad belőle. Mielőtt a kis sárkány törni-zúzni kezdene, egy isteni fénysugár megvilágítja, és elpusztítja. A film végén a kislányt látjuk, amint a romok között fekszik, és az arcán végigfolyik egy könnycsepp.

*

A film hosszú, vontatott és szörnyű. A *Pulgaszari* cselekménye döcögősen halad előre, bukdácsol, mint egy járnai tanuló csecsemő, a szörny pofája egy torz papírmaszka, a mérete pedig aszerint változik, hogy éppen mit követel meg a jelenet az adott pillanatban. Az épületek, amelyeket szétzúz, egyértelműen üres kartondobozok.

A filmet Szin Szangok kevesebb mint egy év alatt forgatta le 1985-ben, és ez volt az utolsó Észak-Koreában készített filmje. Jó filmes vezetőként tisztában volt vele, hogy a siker megismétlésének titka, ha alkalmazza a filmet készítő stábot. Kim Dzsongil

félretette a japánok iránti ellenszenvét, és Észak-Koreába hozatta a legjobb japán trükkszakembereket, hogy Szin Szangokkal dolgozzanak. Ott volt közöttük a Godzilla-filmek speciális effektjeit készítő stáb, és Szacuma Kenpacsiro is, aki *A Godzilla visszatérben* a Godzilla-jelmezt viselte. Szacuma azt állította, abban a hitben élt, hogy egy nagy költségvetésű hollywoodi film készül Kínában. De miután pár napig egy pekingi műteremben forgattak, a hétfős japán stáb Észak-Koreába repült, ahol közölték velük, hogy a film többi jelenetét az országban fogják felvenni. Szacuma elmondta, hogy amint leszálltak Phenjanban, az útleveleiket elvették, állítólag „a saját biztonságuk érdekében”.

Szacumát ugyanabban a nyaralóban helyezték el, mint egykor Szin Szangokot és Cshö Unhit. A szobájához hatalmas fürdőszoba is tartozott, a mennyezetről óriási, díszes csillárok lógtak. Amikor a japánok bemehettek Phenjanba, Szacumát sokkolta, mennyire csendes és tiszta város. Olyannak találta, mint a tokiói Disneylandet. Három tolmács kísérte őket mindenhová, és gyakran nem engedték, hogy fényképezzenek, főleg ha katonákat, katonai járműveket akartak lefotózni, miközben az egész város tele volt velük. Úgy tűnt, hogy a forgatás csúszik, mindenki ideges volt, és kapkodott.

Az észak-koreaiaknak nem volt rendes speciáliseffektus-felszerelésük, és akárhányszor Szacuma vagy Nakano Terujosi, a stáb rendezője valami új felszerelést kért, a forgatás leállt, amíg a párt áttanulmányozta és jóváhagyta a kérelmet. Ez elég gyakran megtörtént, mivel minden egyes forgatási nap végén az észak-koreai technikusok az utolsó csavarig hazavitték az eszközöket. Másnap azzal kezdték a napot, hogy nem ők lopták el ezt vagy azt a kelléket, viszont kellene belőle egy új. Aztán a számtalan áramszünet miatt is rengeteget csúsztak. Szacuma emlékezett, hogy Kim Dzsongil sokszor járt a forgatáson, de mindig csak az észak-koreai stábbal állt szóba. A japánokkal megtartotta a távolságot. A japán stáb egyébként is izoláltan dolgozott, ritkán kellett együttműködniük az észak-koreaiakkal, ami magyarázatul szolgálhat, miért annyira inkoherens a film.

Így történhetett, hogy a film lomha szörnyét alakító Szacuma mindössze egyszer találkozott Szin Szangokkal, és akkor is csak azért, mert véletlenül összefutottak az irodában. Szin Szangok túlhajszolt volt: egyszerre dolgozott a *Hong Gildongon* és a *Pulgaszarin*, az egészségi állapota romlott, és a phenjani élet okozta stressz mázsás súlyként nehezedett rá. Pár szót váltottak japánul, Szin Szangok mesélt néhány olyan projektről, amelyet reményei szerint egy nap megcsinálhat majd Japánban. Szacuma nagyon kíváncsi volt. Azt hallotta, hogy elrabolták, tehát Kim Ir Szen sosem engedné át Japánba. De olyan pletykákat is hallott, hogy önszántából dezertált Északra, és látott is olyan híradós beszámolót, amelyben Szin Szangok személyesen is megerősítette a tényt. Most akkor mi az igazság?

– Vissza akar menni Dél-Koreába? – kérdezte Szacuma koreaiul.

Szin Szangok hallgatott.

– Politikailag nagyon komplikált lenne visszamenni – mondta végül. Szin Szangok, és enniben is hagyták a dolgot.

*

A Pulgaszari forgatása 1985. december 28-án fejeződött be, és amikor hónapokkal később bemutatták, Szin Szangok legnagyobb sikere lett Észak-Koreában. Akkora tömegek tódultak a mozikba, hogy két dezertőr is – az egyik Phenjanban élt, a másik vidéken –

arról számolt be, hogy a vetítések előtt embereket tapostak halálra. A mozik annyira tele voltak, hogy sok észak-koreainak többszöri kísérlet ellenére sem sikerül megnéznie a filmet.

Kim Dzsongil is lázba hozta a film – szerinte az emberek kapzsiság, magántulajdon és elnyomás elleni harcának a szimbóluma volt. A szörny volt a párt, a nép kollektív képviselője, vagy ami még jobb, maga Kim Ir Szen, vagyis az a férfi, aki felszabadította a nemzetet az elnyomás alól. De vajon ez volt a film helyes olvasata? Amikor évekkkel később végül bemutatták külföldön, sokan úgy vélték, hogy Szin Szangok szerint a nép Pulgaszari kedvéért éhezett, amíg egy ártatlan lélek, akit a szörnyet megteremtő kislány testesített meg, végül feláldozta magát a szabadságért. Pulgaszari szerintük is Kim Ir Szent szimbolizálta; egykor a nép hőse volt, most pedig már csak egy önző, pusztító és végtelen étvágyú szörnyeteg, akitől csak vérontással lehet megszabadulni.

Szóval akkor mi volt a *Pulgaszari*? A legostobább, borzalmas munkáspárti propaganda, amilyenek Kim Dzsongil is látta? Vagy Szin Szangok okosan álcázott, allegorikus lázadása? Szin Szangok sohasem adott kielégítő választ. „Ez egy egyszerű szörnyfilm – válaszolta, ha rákérdeztek. – Nincs benne semmi ideológia.”

Néhány szakértő a koreai tiltakozófilmek hagyományait emlegette fel, amilyenek elsőként a japán megszállás alatt készültek, és egy hétköznapi történet mögé rejtették japánellenes üzenetüket. Ezek az emberek – köztük akadémikusok és tudósok – meg voltak róla győződve, hogy Szin Szangok filmje szofisztikáit mestermű, a képi világa és az üzenete pedig a Kim Ir Sz-en-rezsim kritikája.

Akármi is volt Szin Szangok valós szándéka, a *Pulgaszari* meghatározta a karrierjét, és megváltoztatta az életét. Ez volt élete legrosszabb filmje, és kétségtelenül ez lett messze a leghíresebb alkotása – ismertebb, mint bármi, amit az 1960-as években csinált Dél-Koreában.

És amint Kim Dzsongil megnézte a filmet, a *Pulgaszari* megmentette Szin Szangok és Cshö Unhi életét.

*

Miután befejezte a *Pulgaszarit*, küldött egy meglepetésként Kim Dzsongilnek, és elküldte a frissen elkészült *Hong Gildongot* is. Pár nap múlva, 1985 szilveszterén Cshö Ikkju viharzott be a Szin Film irodájába. Izgatottan jelentette be, hogy a Kedves Vezető megnézte a filmeket, és annyira boldog volt, hogy meg akarja jutalmazni Szin Szangokot és a stábját. A rendező követte Cshö Ikkjut, átmentek az épület előadóóján az udvarra, ahová éppen három, teljesen megpakolt kamion állt be. A Szin Film mind a hétszáz alkalmazottját összehívták. Cshö Ikkju fennhangon bejelentette:

– A Kedves Vezető elvtársnak nagyon tetszik a *Pulgaszari* és a *Hong Gildong*! Ezekkel az ajándékokkal akarja kifejezni elismerését. Ez hatalmas megtiszteltetés!

Miközben lepakoltak a kamionokról, felolvasta, miket kapnak.

– Az ajándéklista: ötven szarvas, négyszáz fácán, kétszáz vadlúd, kétszáz rekesz narancs...

A kamionokról lerakodtak ötven frissen lelőtt szarvast, négyszáz, még kopasztásra váró fácánt, kétszáz füstölt vadlibát és Japánból frissen érkezett narancsokkal teli rekeszek tucatjait. Jó néhány alkalmazott sírva fakadt, miközben Cshö Ikkjut hallgatták.

– A Kedves Vezető nagyon elégedett, hogy a Szin Szangok elnök és Cshö Ikkju alelnök keze alatt dolgozók ilyen jó munkát végeztek, és ilyen kiváló filmeket készítettek. Azt kéri, hogy még keményebben dolgozzanak, hogy még jobb filmeket készítsenek...

Jó észak-koreai szokás szerint a levélnek nem akart vége lenni.

Amikor Cshö Ikkju végre befejezte, a Szin Film minden részlegvezetője előrelépett, és egymás után hűséget fogadtak Kim Ir Szennek és Kim Dzsongilnek. Aztán az egész stáb elénekelte a „Kim Ir Szen tábornok dalát” („Oly kedves szívünknek a dicsőséges tábornok neve / halhatatlan hírű szeretett Kim Ir Szenünk...”) és a „Kim Dzsongil tábornok dalát” („A nagy öröm művésze / ő dicsőíti a dzsucse kertjét / Éljen soká, éljen soká Kim Dzsongil tábornok!”). A Szin Film adminisztrátorai azzal töltötték az estét, hogy szétosszák az ajándékokat a stábtagnak között. A csúcskáderek egész szarvasokat vittek haza és rekesznyi narancsot, az alattuk lévőknél be kellett érniük pár szem narancssal és egy kis fácánhússal. Másnap, január 1-jén Szin Szangok és Cshö Unhi partit rendeztek a Szin Film magas rangú vezetőinek, nagyjából negyven főnek. Még mindenki lázban égett a váratlan ajándékok miatt. Kim Dzsongil gyakran ajándékozta meg belső körének tagjait, de átlagos dolgozókkal kerülte az ilyesmit, mivel a pártszabályzat tiltotta a párttagok közötti ajándékozást, az ugyanis ellentmondana a szocialista elveknek. Az éjszaka folyamán rengeteget ettek-ittak, énekeltek és táncoltak, még Szin Szangok és Cshö Unhi is nekiálltak koreai dalokat énekelni.

A párnak minden oka megvolt boldognak lenni, mégis borongós lett a hangulatuk. „A remény dala” és az „Arirang” című ének mind a búcsúról szóltak, ők pedig abban reménykedtek, hogy ez lesz a búcsúbulijuk.

*

A *Pulgaszari* meggyőzte Kim Dzsongilt, hogy a Szin Filmet és Észak-Koreát hivatalosan is be lehet mutatni előkelő körökben. Mindig is az volt az álma, hogy nemzetközileg elismert filmeket készítsen, ám ezúttal pénzügyi nyomás is nehezedett rá: Észak-Korea csődbe ment. Külföldről már nem kapott kölcsönöket, még az olyan régi szövetségesektől sem, mint amilyen Kína vagy a Szovjetunió, A Kim Dzsongilnek dolgozó hamisítók alig tudtak lépést tartani az étvágyával. Az apjának küldött ragyogó jelentések ellenére a mezőgazdaság, a bányászat és a gyárak termelékenységé hanyatlott. Kang Mjongdo az elit tagja volt, de dezertált az országból. Szerinte „a kormánynak nem voltak tartalékai a bankokban, és szinte teljesen le volt égve. Így aztán az 1980-as évek közepétől a külföldi kereskedelem nagy része hitelből ment. Akinek sikerült egymillió dolláros kölcsönt szereznie valamilyen külföldi országtól, nemzeti hőssé vált.”

Az 1985-ös év legnagyobb kasszasikerének számító *Vissza a jövőbe* 210 millió dolláros bevételt termelt csak az Amerikai Egyesült Államokban. A Kedves Vezető természetesen nem várta el Szin Szangoktól és Cshö Unhitől, hogy versenyre keljenek Robert Zemeckisszel vagy Michael J. Foxszal, de a *Pulgaszari* csak pár millió dollárba került – és majdnem garantált volt, hogy a befektetés megtérül. Kim Dzsongil maga is ösztönös kapitalista volt, és amikor a Godzillára gondolt, látta, mennyi pénzt lehet csinálni a sorozatból, a játékokból, a folytatásokból...

Az 1985 szilveszterét megelőző hetekben dőlt el, hogy másfél évnyi tépelődés után hivatalosan is zöld utat ad Szin Szangok tervének, hogy állandó irodát nyisson Bécsben.

Az lesz a feladatuk, hogy észak-koreai filmeket forgalmazzanak az egész világon. Kim Dzsongil közölte Szin Szangokkal, hogy először egy olyan osztrák producert kell találnia, aki hajlandó lenne 50%-os részesedést vásárolni a vállalatban, és finanszírozni a bécsi Szin Film első alkotását, a *Dzsingisz kánt*.

Szin Szangok mindig is álmódzott arról, hogy filmet készítsen a nagy mongol vezérről, aki a 13. században a világ akkori legnagyobb összefüggő birodalmát építette fel. Meglepődött, hogy Kim Dzsongilnek is ugyanilyen ambíciói vannak, és pontosan olyan régóta, mint neki. Mindkettőjüket bosszantotta, milyen rosszul ábrázolták Dzsingisz kánt a vásznon. Korábban öt filmfeldolgozás készült, de egyetlen alkalommal sem játszott a kelet-ázsiai színész a főszerepet. A leghíresebb alakítást Omar Shariff, egy egyiptomi színész nyújtotta 1965-ben, egy évtizeddel korábban pedig John Wayne, a milliárdos producer, Howard Hughes szélesvásznú, hollywoodi feldolgozásában, *A hódítóban*. (kulcsszavak: úgy harcolok, úgy szeretek, úgy hódítok, mint egy barbár!). A Hughes-filmben a mongolok szerepére navahó indiánokat szerződtettek, ami otromba hiba volt, és hozzájárult a legendás RKO stúdió csődjéhez. A film Utah államban készült, a nyár legmelegebb időszakában, mindössze egy évvel azután, hogy a területen intenzív felszíni atombombateszteket hajtottak végre 200 km/h-s ellenszélben. Nagyon valószínű, hogy ennek következményeként hunyt el a kétszázhusz fős stáb ötven tagja daganatos betegségekben, köztük a rendező, Dick Powell (vérrákban halt meg 1963-ban) és a film mindhárom sztárja: Agnes Moorehead (méhrákban, 1974-ben), Susan Hayward (agydaganat következtében, 1975-ben) és John Wayne (gyomorrákban, 1979-ben). Howard Hughes soha többé nem készített filmet.

Szin Szangok és Kim Dzsongil is látták a John Wayne-mozit, és bár nem tudtak a film körüli ellentmondásokról, abban egyetértettek, hogy az ázsiai történelem egyik ikonikus figurájának számító mongol uralkodó jobb bánásmódot érdemelne. Kim Dzsongil hozzátette, hogy természetesen a kán élettörténete ideológiai szempontból kiváló lehetőség: végtére is egy hatalmas birodalom megalapítójáról van szó, aki egységbe kovácsolta Ázsia népeit.

*

A Szin Szangok és Kim Dzsongil által megálmodott *Dzsingisz kán* drága film lett volna. Szin Szangok 16 millió dollárra becsülte a költségvetését – messze ez lett volna minden idők legdrágább észak-koreai filmje. (Összehasonlításképpen: az első *Csillagok háborúja* film 1977-ben 11 millió dollárba került.) Megegyeztek egy tervben: a bécsi Szin Film osztrák licencével a rendező koprodukciós partnereket keres egy nagy költségvetésű film elkészítéséhez, ami az észak-koreai filmgyártás mérföldöve lesz. Hatalmas reklámhadjáratra lesz szükség. A stúdió hamarosan debütáló szörnyfilmje, a *Pulgaszari* minden bizonnyal lenyűgözi majd a nyugatiakat, de a többi már Szin Szangokra és Cshö Unhire vár. A pár először utazhatott a vasfüggöny túloldalára, Németországon keresztül Bécsbe. Úgy tűnt, Kim Dzsongil végtelenül hitt abban, hogy sikeresen átnevelték őket, és az is kiderült, milyen keveset tudott a kapitalizmusról. „Száz százalékig megbízott bennünk” – mondta Szin Szangok. Azt hitte, tényleg sikerült megvásárolnia a hűségüket. „Abban a hitben élt, hogy a ház, a pénz, a stúdió miatt nem akarunk majd megszökni. Ezért nem túl előnyös szocialista országban felnőni: könnyű becsapni az embert.”

Az elmúlt nyolc évben erre a pillanatra vártak, ezért a pillanatért dolgoztak: egy szökési lehetőségért. Ha elbuknak, örökre börtönbe kerülnek, vagy kivégzik őket.

30. Bécs

1986 első hónapjaiban Szin Szangok és Cshö Unhi a szökésüket tervezték. Miközben arra készültek, hogy örökre maguk mögött hagyják Észak-Koreát, ráébredtek, mennyire berendezkedtek Phenjanban, és arra is, hogy az évek során megismert emberek közül néhánynak a sorsa nagyon is foglalkoztatja őket. Utasításokkal látták el a stábjukat – „tudnivalók, amelyekkel filmesként tisztában kell lenniük” –, befejezték a filmjeiket, és hogy ne keltsenek gyanút, felügyelték a Kim Dzsongiltól kapott új házuk és a stúdiójuk építését.

Ahogy teltek a napok, Cshö Unhi azon kapta magát, hogy néha teljesen váratlanul sírva fakad, főleg olyankor, amikor egy színésszel vagy egy jelmezzel tárgyalt, mert bevillant, hogy talán utoljára beszél az illetővel. Különösen elszomorította, hogy nem látja többé Ho Hakszunt, a kedves nőt, akivel az elmúlt nyolc évben megosztotta az otthonát. Ho Hakszun mindent megtett, hogy a kezdeti időszakban vigasztalja Cshö Unhit, és nagyon örült, amikor Szin Szangok visszatért az életébe. A nővéreként gondolt rá, és Catherine Hong mellett az egyetlen ember volt Észak-Koreában, akihez valóban kötődött. Mégsem mutathatta ki a háláját, mert távozni készült.

1986. január 29-én, pontosan reggel kilenc óra tízkor Cshö Unhi és Szin Szangok elhagyták phenjani villájukat. Csak annyi holmit vittek magukkal, amennyi egy hathetes külföldi úthoz kellett. Hivatalosan arra készültek, hogy részt vesznek a Berlieni Nemzetközi Filmfesztiválon, majd onnan közvetlenül Bécsbe utaznak, hogy ott megnyissák a Szin Film európai irodáját. Megbizonyosodtak róla, hogy a szobájukat olyan állapotban hagyják, mintha még visszatérnének oda.

Kisértáltak az épületből, a sofőr betette a bőröndjeiket a csomagtartóba. Miközben beszálltak a Mercedesbe, Ho Hakszun búcsút intett nekik. „A viszontlátásra! – mondta. – Vigyázzanak magukra!” Cshö Unhi azt akarta mondani, hogy reméli, nem látják viszont egymást, de nem bírta megszólalni. Nagyon zaklatott volt, tudta, hogy ha sikerül a szökésük, akkor Ho Hakszunt megbüntetik, és mindenkit, aki felelős volt értük lefokozzák vagy vidékre vezénylik, esetleg börtönbe mennek, talán megkínózzák vagy kivégzik őket. Nem találkozott Ho Hakszunnál elhivatottabb Kim Ir Szen-rajongóval, de a nő rajongása semmit sem jelentett az imádott férfiaknak. Pedig a kedves, dolgos Ho Hakszun már olyan közel került szerény álmához – a Kim Ir Szen-karórához és a teljes nyugdíjas fejadagokhoz –, de mindent el fog veszíteni őmiatta, aki luxuskörülmények között élt, és a csuklóján Kim Ir Szen-órát viselt. Cshö Unhinek súlyos büntudata volt emiatt. Szin Szangok is tudta, hogy sikeres szökés esetén Cshö Ikkju is szenvedni fog, de az ő lelkiismerete nyugodtabb volt. Sosem kedvelte az arrogáns, szűk látókörű buldogot. „Ha sikerül eltűnnünk, Cshö Ikkju bajban lesz. De semmit sem lehetett tenni” – írta évekkel később. Még a tintán is érződött a közömbösség.

A repülőgépük tíz órakor szállt fel. Miközben a gép elérte az utazómagasságot, a hangszórókból a „Kim Ir Szen tábornok dala” szólt.

*A vérpatakok még ragyognak a Pektu-hegy ormán,
Az, Amnok folyó még vértől vörös,
Azok a szent nyomok még ragyogva fénylenek
Korea felett, mely virágzó és szabad.
Oly kedves mindannyiunknak a Tábornok dicső neve!
Halhatatlan hírű, szeretett Kim Ir Szenünk*

Szin Szangok kinézett az ablakon, aztán a gép felzúgva megdőlt, és északnyugatnak fordult. Odalent az észak-koreai mezők szárazan, sötétbarnán terültek el, a színük olyan volt, mint a jól megpirított kenyéré. Valahol a távolban ott voltak a villák, amelyekben fogva tartották őket, és a börtönök, ahol Szin Szangok szenvedett, éhezett és fázott. Messze a parton, a tavaszi napsütésben a Koreai-öböl ragyogott.

*Ki ez a partizán, kinél nincs dicsőbb?
Ki ez a hazafi, kinek híre örökké él?
Lerázta a nép igáját, elhozta a szabadságot,
Korea Fénylő Csillaga, demokratikus és szabad.
Oly kedves mindannyiunknak a Tábornok dicső neve!
Halhatatlan hírű, szeretett Kim Ir Szenünk!*

Szin Szangok mély levegőt vett, és megszorította Cshö Unhi kezét.

*

A következő két hónap minden egyes napja megviselte az idegeiket. Budapesten találkoztak a Mafilm képviselőivel, mivel a tervek szerint ott forgatták volna a film egyes jeleneteit. Véglegesítették a *Dzsingisz kán* költségvetését, és találkoztak egy osztrák producerrel, Helmut Pfandlerrel is, aki hajlandó lett volna befektetni a Szin Film bécsi cégébe. Amikor közeledett február 16-a, Szin Szangok és Cshö Unhi a biztonság kedvéért születésnapra üdvözlőlapot küldtek „haza” Kim Dzsongilnek. Még aznap elrepültek Berlinbe a filmfesztiválra, ahol Szin Szangok találkozókat szervezett, hogy nyugati forgalmazókat találjon a *Pulgaszarinak*.

Minden Nyugat-Berlinben változott meg. A tucatnyi testőr nyomban feszültté vált, amint átlépték az ellenőrző állomást Kelet- és Nyugat-Berlin határán, és ahelyett, hogy saját hotelszobát kaptak volna, egy lakosztályban kellett aludniuk az őrökkel. Ahogy az előző berlini látogatásuk alkalmával, a testőrök ezúttal is árnyékként követtek őket, és még álmukban is vigyáztak rájuk. Teljesen megszűnt a magánszférájuk. Mi lesz, ha Bécsben sem lesz egy nyugodt pillanatuk sem? Gondterhelten tértek vissza Budapestre, hogy tovább dolgozzanak egy olyan filmen, amelyet nem is akartak megcsinálni. Végül március 12-én Szin Szangokot és Cshö Unhit Bécsbe vitték. Autóval mentek, ami nem biztos, hogy a legjobb megoldás volt, de a testőröknek nem volt osztrák vízumuk, és ha autóval mentek, a határon nem kérték el a papírjaikat. Végre egyszer a szerencse Szin Szangok és Cshö Unhi mellé szegődött. Útközben ugyanis rájöttek, hogy egy tizennégy fős csoport túl nagy feltűnést keltene a határellenőrzésnél, így végül csak három észak-koreai testőr kísérte el őket.

A hotelben pedig a szerencse másodszor is rájuk mosolygott.

*

Az 1964-ben megnyílt bécsi InterContinental volt Európa egyik legnagyobb és legnevesebb szállodája. A város hatalmas közparkjára, a Stadtparkra nézett, itt volt a Kursalon, ahol Johann Strauss 1868-ban az első koncertjét adta, és tizenegy évig ez volt Bécs egyetlen nemzetközi hotelje.

1986. március 12-én, egy szerdai napon Szin Szangok, Cshö Unhi és három testőrük besétált a szálloda grandiózus előcsarnokába. Férj és feleség idegesen töltötték ki a bejelentkezési nyomtatványokat, majd átnyújtották az útlevelüket, amelyet a szálloda az osztrák törvényekben előírtak szerint lemásolt, és egy éjszakára megőrzött, de igyekeztek nyugodtnak látszani. Amikor kiderült, hogy az észak-koreaiaknak nem volt foglalásuk, ezért nem tudnak egymás melletti szobákba kerülni, Szin Szangokék alig bírták leplezni az izgatottságukat. Berlinnel ellentétben itt nem kellett együtt aludniuk az őreikkel.

A körülményeket figyelembe véve ez ígéretes és kedvező fejlemény volt. Az InterContinental, a Kelet és Nyugat határán fekvő város legfényűzőbb hotelje híres volt arról, hogy sok dezertőrnek ad otthont. Mivel rengeteg diplomata és külföldi méltóság szállt meg itt a vasfüggöny mindkét oldaláról, rendszeresen történtek dezertálások. „Azt azért túlzás lenne állítani, hogy rutinszerű lett volna, de havonta egy-két eset biztosan előfordult” – mondta a korábbi igazgató, John Edmaier. Valaki berohant a hotelbe, gyakran a hátsó ajtón át, és segítséget kért valamelyik alkalmazottól. A hotel személyzete elhelyezte egy szobában, aztán „felhívtuk a(z amerikai) nagykövetséget. Kijöttek az embereik, és elvitték az illetőt”. Néha drámaibb dezertálások is előfordultak. Pár hónappal Szin Szangok és Cshö Unhi látogatása előtt egy cseh „turistacsoport” szállt meg a hotelben. Az elutazásuk napján egyikük leugrott a buszokról, és cikcakkban átvágott a Stadtparkon, hogy lerázza az üldözőit, majd visszafordult, és segítséget kérve berontott a hotel konyhájára.

Szin Szangok és Cshö Unhi bejelentkeztek, megköszönték a kulcsokat a recepciónak, és az őreikkel a sarkukban a lifthez sétáltak. Elszántak voltak, hogy végrehajtsák a maguk bizonytalan kimenetelű tervét.

*

Bécset a II. világháború utolsó hónapjaiban a szövetségesek alaposan lebombázták. A béketárgyalások során a várost ugyanúgy részekre osztották, mint az északra fekvő Berlint. A megszállt zónákat a különböző szövetséges erők – az Amerikai Egyesült Államok, a Szovjetunió, Franciaország és az Egyesült Királyság – ellenőrizték, a városközpontban pedig közösen járőröztek.

1955-ben minden fél elfogadta, hogy Ausztria nem volt bűnös a II. világháborúban, ők voltak „Hitler első áldozatai”, így az ország visszanyerte függetlenségét. A Szovjetunióknak azonban volt egy feltétele: Ausztriának el kellett köteleznie magát a semlegesség mellett, hogy ütközőzónaként szolgáljon Kelet és Nyugat között.

Ausztria így is tett. Ennek eredményeképpen az ország – főleg a főváros, Bécs – kémtevékenységek, titkos üzletek és gyanús üzemek melegágyává vált. A hidegháború

során Bécsben több hírszerző ügynök dolgozott, mint bármelyik másik fővárosban. A CIA és a KGB versenyzett egymással a besúgók információiért. A nagyhatalmak annyira tele voltak pénzzel az 1950-es években, az osztrák emberek pedig annyira szegények voltak, hogy pár hónap alatt minden szakácsot, mosogatót, inast, taxisofőrt, kabarétáncosnőt és szobapincért beszervezett valamelyik titkosszolgálat. Aztán ott voltak a Kelet-Európából érkező menekültek, akik kétségbeesetten próbáltak eljutni Nyugatra. Vízumért cserébe ők is mindent eladtak, amijük csak volt, de legtöbbször beérték pár falat étellel és olcsó szesszel. A csodás város megtelt alvó- és kettős ügynökökkel. A Maria-Theresien-Platz szökőkútjainál, a Staatsoper árnyékában vagy a Károly-templom csendjében emberek százait zsarolták meg, árulták el és tették tönkre nap mint nap.

Szin Szangok és Cshö Unhi arra készültek, hogy csatlakoznak a szabadság után áhítozók sokaságához. Az elmúlt három évben azért dolgoztak, hogy előkészítsék a szökésüket: elnyerték Kim Dzsongil bizalmát, elaltatták az őreik figyelmét, és alkalmanként visszaéltek a hatalmukkal, hogy lássák, milyen rövid pórázon is tartja őket Kim Dzsongil. Az észak-koreaiak nem szokták megkérdőjelezni a hatalmat, és rendszerint visszavonultak, ha nagyobb erővel találkoztak. Szin Szangok és Cshö Unhi végül is Kim Dzsongil nagy becsben tartott filmes tanácsadói voltak, mindent megkaptak, amit csak kértek, nekik pedig kérdés nélkül engedelmeskedtek a beosztottaik.

A terv bécsi része első ránézésre egyszerűnek tűnt. A filmes megbeszélések mellett Szin Szangok és Cshö Unhi leszervezett egy találkozót Enoki Akira japán újságíróval, akit régóta ismertek. A független gondolkodású Enoki a Kyodo Newsnál, Japán legnagyobb hírügynökségénél futott be karriert. Szin Szangok és Cshö Unhi azzal vágtak fel a testőreik előtt, hogy az interjú egy újabb nagy PR-győzelem lesz Kim Dzsongilnek, mivel azt fogják nyilatkozni, hogy szabad akaratukból élnek Észak-Koreában és dolgoznak Kim Dzsongilnek. De mivel a japán sajtót nehéz meggyőzni, pláne ha három észak-koreai testőrrel érkeznek a helyszínre, ismét fel fognak erősödni azok a vélemények, hogy elrabolták őket, és folyamatosan megfigyelés alatt állnak. Ezzel a magyarázattal Szin Szangok és Cshö Unhi végre meggyőzte a testőröket, hogy ne ugyanabban a kocsiban utazzanak, és ne is abban a szobában tartózkodjanak, ahol az interjú készül. Az észak-koreaiak beleegyeztek, hogy egy másik kocsival követik őket, és az éttermen kívül várnak majd rájuk. Minden bejáratot figyelni fognak, aztán visszakísérik őket a szállodába.

Amikor bejelentkeztek a szállodába, Cshö Unhi észrevette, hogy a fiatal recepciós japán. A sorsdöntő ebédet megelőző estén Szin Szangok letelefonált a recepcióra, és felhívta a japán recepcióst a szobájukba. Amikor a fiatalember kopogott az ajtón, Szin Szangok gyorsan berántotta. Suttogva elmondta neki, hogy menedékért akarnak folyamodni az Amerikai Egyesült Államokhoz, aztán a kezébe nyomott egy cetlit, és kitessékelte. Az üzenetet angol nyelven írták, és ez állt benne: „Szin Szangok és Cshö Unhi vagyunk, férj és feleség. Menedékért folyamodunk az Amerikai Egyesült Államokhoz.” Alatta ez állt japánul: „Nem vagyunk diplomaták, de van diplomata-útlevelünk. Ezek az okmányok illegálisan vannak nálunk, ezért tartóztassanak le minket, és kísérjenek egy rendőrsre. Az InterContinental 911-es szobájában szálltunk meg.” Az angol nyelvű üzenet volt az A terv. Figyelmeztetés az amerikai nagykövetségnek, hogy számítsanak az érkezésükre. A japán volt a B terv. Szin Szangok felhívta Enokit, az újságírót, és mindent megtett, hogy ne keltsen gyanút a beszélgetést hallgató testőrökben. Megkérte az újságírót, hogy a hotel előtt várja őket pontosan fél egykor egy taxival.

Másnap reggel Szin Szangok baráti reggelire hívta át az öröket. Az InterContinental szobái kicsik voltak – szerencsére, mert így nem tudtak becipelni egy íróasztalt a szobájukba, hogy amögül egész éjjel figyeljék őket. Tettetett szívélyességgel végigcsevegték velük a reggelit. Aztán Szin Szangok elvitte magát a Bank of Americába, ahol a Szin Film számláit vezették, és amelyeken nagyjából kétmillió dollár volt. Felkapott pár üres csekket, hogy később pénzt vehessen fel. Fél egykor Szin Szangok és Cshö Unhi kiléptek a hotelből, az őreik tisztes távolságból követték őket. Enoki egy taxival várt rájuk. Miközben Enoki igyekezett bemutatkozni Cshö Unhinek, akivel még sosem találkozott, Szin Szangok betuszkolta őket a kocsiába, és idegességében hadarni kezdett. Az osztrák taxisofőr a címet kérte. Szin Szangok Enoki tolmácsolásában azt kérte, hogy kicsit autózzanak a belvárosban. Észak-koreai felügyelőik hirtelen rájöttek, mi történik, és a járdáról próbálták leinteni egy taxit.

Amilyen gyorsan csak tudta, Szin Szangok elmagyarázta a helyzetet Enokinak, akinek eddig egy szót sem mert mondani, nehogy mások is meghallják. Elmesélte a japán újságírónak, hogy elrabolták őket, hogy próbáltak megszökni, és hogy az amerikai nagykövetségre akarnak menni, és csak azért találkoztak vele, hogy ürügyet szolgáltatson a szökésükre. Az önkéntes dezertálásukról szóló sajtótájékoztatók mind hazugságok voltak, és képtelenek akár egy nappal is tovább Észak-Koreában élni. Miközben beszélt, az első ülésen ülő Cshö Unhi a visszapillantó tükörben észrevette, hogy egy fehér taxi követi őket. Az osztrák sofőr mellett három ázsiai arcot vett észre a kocsiában, amint őket nézték, és mutogattak.

– Ne forduljatok meg! – mondta tömören. – Valami nem stimmel.

Szin Szangok és Enoki azonban pont ezt tették, a válluk mögött hátrapillantottak. Szin Szangok egy darabig csak némán ült.

– Kerülje meg a parkot! – mondta végül a sofőrnek.

Lassan végigment a parkot megkerülő csendes úton. A többi autó leelőzte őket, de a fehér taxi azonos sebességgel, kissé lemaradva követte őket. Miközben Szin Szangok és Cshö Unhi a következő lépésen törték a fejüket, a taxijuk visszakanyarodott a főútra, így több autó került közéjük és az észak-koreaiak taxija közé. Aztán szerencsésükre a következő kereszteződésnél ők csusszantak át utolsóként a zöldön, mielőtt a lámpa pirosra váltott volna, így a fehér taxi lemaradt. Ez volt az egyetlen esélyük.

– Most kell megtennünk – mondta Szin Szangok. – Kérlek, segíts nekünk!

Mielőtt Enoki megszólalhatott volna, a taxi rádiója recsegni kezdett, és a diszpécser megkérdezte a sofőrt, hogy mi az úti céljuk, hogy a „konvojukhoz tartozó” másik autó követni tudja őket. Enoki számára nem voltak ismeretlenek a drámai helyzetek: nyolc évvel korábban, amikor a Kyodo Newsnak dolgozott a kihelyezett irodájuk főnökeként a háború sújtotta Bejrútban, egyike volt annak a két embernek, akiket a japán nagykövetség első titkára véletlenül fejbe lőtt. A másik férfi meghalt, de Enoki túlélte. Anélkül, hogy megkérdezte volna Szin Szangokot, vagy lefordította volna nekik a diszpécser szavait, kivett egy marék pénzt a zsebéből, előrehajolt, és a sofőr kezébe nyomta.

– Mondja neki azt, hogy az ellenkező irányba mentünk – mondta a sofőrnek.

A sofőr elvette a pénzt, és megtette, amit kértek tőle.

Szin Szangokot és Cshö Unhit majd' szétvetette a feszültség. Izgatottan felkiáltottak.

– Az amerikai nagykövetségre!

A sofőr élesen elkanyarodott.

„Cshö Unhi arca olyan fehér volt, mint egy darab papír. A szívem úgy vert, hogy majd kiesett a helyéről, rettegtem, hogy a követség felé menet beleütközünk a fehér taxiba. A nagykövetség ötpercnyi útra volt, de nekünk öt órának tűnt” – írta Szin Szangok évekkel később.

A követség utcája, a Boltzmannngasse csendes, egyirányú utca volt, és gyakran bedugult a főkapu előtt sorban álló autók miatt. Az utca mindkét oldalán tilos volt parkolni, a dugó gyakran az utca bejáratáig ért. Szin Szangok és Cshö Unhi taxija a domb alján beragadt a forgalomba, meg se moccantak. Alig 50 m-re voltak Amerikától. Szin Szangok lélegzet-visszafojtva megkérte Enokit, hogy várjon, amíg Cshö Unhivel biztonságban beérnek a nagykövetségre. Köszönés nélkül kinyitotta az ajtót. Az első ülésen ülő Cshö Unhi ugyanígy tett. Olyan gyorsan futottak, ahogyan csak bírtak, egyszerre értek oda a nagykövetség kapujába, és egymással hadakozva igyekeztek bejutni. Berontottak, odafutottak a recepcióhoz, és bemondták a nevüket. Szin Szangok átnyújtotta nekik a Szin Film névjegykártyáját – phenjani cím szerepelt rajta –, és tört angolsággal próbálta elmagyarázni a helyzetüket. A recepciós átadta őket egy másik követségi dolgozónak. Szin Szangok kérte, hogy találkozhasson a konzullal. A fiatalember felismerte a nevüket, és a két dél-koreait átkísérte egy fémdetektoros kapun, ahol a biztonsági őrök megmotozták őket, majd bekísérték egy szobába, és megkérték, hogy várjanak. Kaptak teát, a fiatal hivatalnok kilépett a szobából, és magukra maradtak. Cshö Unhi remegett. Szin Szangok arra számított, hogy az észak-koreaiak be fognak rontani a nagykövetségre. Délután egy óra múlt tizenöt perccel.

Csak vánszorgott az idő, belesüppedtek a székeikbe, de lassan azért átjárta őket a megkönnyebbülés. Miközben a férjéhez fordult, Cshö Unhi arcán mosoly futott át.

– Előttem akartál bejutni a követségre, igaz?

Szin Szangok felnevetett.

– Nem emlékszem – válaszolta elpirulva.

Éveken át ugratta ezzel. Azt állította, hogy Szin Szangok lovagiasan félrelökte őt az útból, hogy mentse a bőrét. Nagyjából tizenöt perccel később egy újabb amerikai, egy harmincas éveiben járó férfi lépett be a helyiségbe. Számított rájuk, de nem ilyen hamar, viccelődött. Kiderült, hogy a japán recepciós kötelességtudóan elhitte az üzenetüket, és hogy az üggyel megbízott amerikai a délelőttöt azzal töltötte, hogy őket kereste. Azért kellett negyedórát várniuk, mert a közeli rendőrőrsön volt, hogy kiderítse, nem tartóztatták-e le őket az osztrákok a hamis okmányaik miatt. Az amerikai gyorsan eligazította őket, majd megkérte, hogy kövessék. Két másik amerikai hivatalnokkal együtt beszálltak két, felségjelzés nélküli autóba, amely elvitte őket egy csendes, kertes házakkal teli negyedbe. Gyorsan bekísérték őket az egyik házba. Az ügyükkel megbízott amerikai egy pillanatra kiment a szobából, majd egy szál rózsaszín rózsával a kezében tért vissza. Hatalmas mosollyal az arcán Cshö Unhi felé nyújtotta a virágot.

– Isten hozta önöket Nyugaton! – mondta.

Cshö Unhi átvette a virágot, és sírva fakadt.

31. Kimtől Kimig

„Világ népei! Ha csodát akartok látni, gyertek Koreába! Keresztények, ne menjete Jeruzsálembe! Gyertek inkább Koreába! Ne higgyetek Istenben! Inkább higgyetek egy nagy emberben!”

*A Rodong Szinmun vezércikke
Kim Ir Szenről 1980 decemberében*

Ha külföldiek Phenjanról készült fotókat nézegetnek, rendszerint felkeltik az érdeklődésüket azok a kis fehér pöttyök, kereszttek és számok, amelyek a Kim Ir Szen tér és az abba torkolló utcák aszfaltjára vannak felfestve. A jelek egy komplex rácsot formáznak, és gyűlések, politikai események alkalmával segítenek a tömeg irányításában. Ezek úgy mutatják meg az állampolgároknak, hová álljanak, merre menjenek, ahogy a színpadokra felragasztott szalagok jelzik, hová kell tenni a díszletet és a bútorokat, vagy ahogy a színészek kiragasztott jelek egy filmforgatáson. Ezek a phenjani rácsok a legtisztább bizonyítékai, hogy a KNDK fővárosa valójában nem is egy város, hanem egy hatalmas méretű színpad.

*

Szin Szangok és Cshö Unhi elvesztése Kim Dzsongil filmmoguli karrierjének a végét is jelentette. Újabb húsz évbe telt ugyan, mire az észak-koreai filmipar teljesen összeomlott, de 1986 márciusa volt a kezdet.

Senki sem tudja, hogyan reagált Kim Dzsongil, amikor megtudta, hogy kedvenc filmesei dezertáltak. Bizonyára meglepte a dolog, és úgy érezte, elárulták. Az is biztos, hogy azokat az észak-koreaiakat, akiket azzal bíztak meg, hogy ez ne fordulhasson elő, súlyosan megbüntették. Cshö Ikkjut felfüggesztették a Propaganda és Agitációs Minisztériumban betöltött állásából, és gyári munkára vezényelték, a pontos hollétéről évekig nem lehetett tudni semmit. Ho Hakszunt feltehetően azonnal eltávolították a Tongbuk-Ri vendégházból, kirúgták a pártból, de a büntetése nem ismert.

Szin Szangok és Cshö Unhi kisebb diplomáciai válságot idézett elő. Enoki munkahelye, a Kyodo News tudósított elsőként a hírről, a „megbízható forrás” Enoki beszámolója volt. A következő napokban az amerikai és az észak-koreai követségek különböző vádakkal illették egymást az újságokban, és hírügynökségeken keresztül üzengettek egymásnak. Az észak-koreai kormány először azzal gyanúsította meg az amerikai kormányt, hogy „dél-koreai bábjaikkal együttműködve törbe csalták és elrabolták Szin Szangokot és Cshö Unhit”. Többször is megismételték, hogy Szin Szangokot üldözte a dél-koreai kormány, önként keresett menedéket Északon, és „mivel segítséget kért, mi segítettünk neki”. A bécsi észak-koreai nagykövet olyan gyászos hangvétellű közleményt jelentetett meg, mintha egy szülő kereste volna eltűnt gyermekét. Azt nyilatkozta a sajtónak, hogy Szin Szangokot és Cshö Unhit akaratuk ellenére rabolták el az InterContinentalból, „ahová azóta sem tértek vissza. Folyamatosan keressük őket.”

A helyzet akkor változott meg, amikor Szin Szangok és Cshö Unhi megtartották az első sajtótájékoztatójukat, amelyen ország-világ előtt bejelentettek, hogy elrabolták őket, de végre szabadok. Kim Dzsongil diplomatai szófogadónak bizonyultak. Igen, Szin Szangok és Cshö Unhi valóban megszöktek, mondta a nagykövet a médiának, de nem azért, mert fogva tartották őket, hanem mert mindig is korrupt, megbízhatatlan dél-koreaiak maradtak, akik elloptak kétmillió dollárt, amelyet Kim Dzsongil nagylelkűen és jószívűen a rendelkezésükre bocsátott, hogy újraindítsák bukott karrierjüket. (Szin Szangok később kijelentette: „Amikor a nyolc év során elszenvedett személyes és szakmai sérelmekre gondoltam, úgy gondoltam, hogy méltányosan járunk el, ha megtartjuk a pénzt.” Ezt a döntését később megbánta.) A követ szerint árulásukban a jenki kutyák segítették őket.

Szin Szangok nevét azonnal eltávolították a *Pulgaszari* stáblistájáról, a rendezői cím az asszisztensére szállt. Amikor a filmet pár héttel Szin Szangok és Cshö Unhi szökése után bemutatták az észak-koreai mozik, soha nem látott sikernek bizonyult. Kim Dzsongil személyesen rendelte el, hogy előadásokból és ideológiai gyűlésekből álló kampány induljon Szin Szangok lejáratására, hogy „az észak-koreai állampolgárok” többé ne a kultúra hőseként, hanem árulóként tekintsenek a rendezőre. Aki ki merete mondani a nevét, azt megbüntették, később az összes filmjét kivonták a forgalomból.

Észak-Koreának hamarosan súlyosabb gondjai is támadtak egy jó rendező elvesztésénél. Az öt évtizednyi politikai elszigeteltség, a technológiai stagnálás és a gazdasági hibák megbosszulták magukat. Nem volt olyan ágazat, ahol ne lettek volna problémák – a termőterületeket érintették elsőként. Kim Ir Szen annyira kimerítette az országa forrásait és infrastruktúráját, hogy gabonát vagy más növényt ültetni és betakarítani majdhogynem lehetetlen volt. Teljes évi termények veszttek oda a túlzott erdőirtások miatt, a KNDK gát- és öntözési rendszerei tönkrementek, ahogyan a környéken lévő gazdaságok és termőföldek is.

Észak-Korea gondjait tovább súlyosbította, hogy a világ a hidegháború befejezésével változóban volt. Az 1980-as évek végén Észak-Korea két legnagyobb (és kétségkívül kizárólagos) szövetségese, Kína és a Szovjetunió diplomáciai tárgyalásokba kezdett Dél-Koreával, ami hatalmas pofon volt a Kimeknek, Ugyanebben az időszakban a kínaiaknak és a szovjeteknek is gazdasági nehézségekkel kellett szembenézniük, és azt kérték az észak-koreaiaktól, hogy az üzemanyag- és élelmiszer-szállítmányokért előre fizessenek. Észak-Korea ekkoriban nagyjából tízmilliárd dollárnyi kölcsönrel tartozott a szövetségeseinek, de senkinek sem volt képes fizetni. Az élelmiszerimport kétharmada, az üzemanyag háromnegyede a szomszédos Kínából érkezett. A többit a Szovjetunió állta, amely 1991-ben összeomlott, így a két ország közötti kereskedelem megszűnt.

Az észak-koreai gazdaság leállt, és „az országot hamarosan magába szippantotta egy baljós halálspirál – ahogy Barbara Demick írta néhány évvel később. – Olcsó üzemanyag és nyersanyag nélkül a gyárak működésképtelenné váltak, ami azt jelentette, hogy megszűnt az export. Export nélkül nem volt nyugati valuta, anélkül az üzemanyag-behozatal még tovább csökkent, és az áramellátás is megszűnt. A szénbányák áram nélkül nem működtek, a szénhiány pedig tovább fokozta az áramhiányt. Az áramhiány tovább csökkentette a mezőgazdasági termelést.” Észak-Korea hamarosan kifogyott az élelmiszerből. Az emberek éheztek, sőt belehaltak az éhezésbe, a mentőautókból kifogyott az üzemanyag, a kórházak elsötétültek, a kommunikáció pedig megszűnt.

1998-ra a különböző hírforrások becsléseinek függvényében 60 ezer és 2 millió közötti

észak-koreai halt éhen – ami a teljes népesség 10%-a. Akik túléltek, úgy néztek ki, mint akiket Szomáliáról és Etiópiáról szóló hírekben szokott látni a nyugati ember: mélyen ülő szemek, felpuffadt has, a csontokra feszülő száraz bőr. Az emberek csapdákat állítottak, hogy madarakat, patkányokat, sőt egereket egyenek. Az ország békapopulációját egy év alatt kipusztították. Lenyúzták a fák kérgét, és megették. Végigtúrták a tehéntrágyát, hátha emésztetlen kukorica- és gabonadarabokra bukkannak. Beszámolók szerint szülőket tartóztattak le, mert megették a gyerekeiket, és feketepiaci húsboltokról is érkeztek hírek, ahol emberhúst árultak. Magukra hagyott hullák hevertek az utcákon és a vasútállomások lépcsőin. Az egyetlen dolog, ami miatt Észak-Korea túlélte, egy kétmilliárd dolláros segély volt, amelynek nagy részét a „gyilkos jenki kutya” folyósították: az Amerikai Egyesült Államok.

Kim Ir Szen egészsége régóta hanyatlott, 1994-ben, 82 éves korában végül elhunyt. Az elmúlt két évtizedben azzal töltötte az idejét, hogy az Örömbbrigád tizenéves lányával feküdt össze, és a Kim Ir Szen Hosszú Élet Intézet orvosával és nővérkéivel vette körbe magát. Az intézetet a fia hozta létre, hogy életben tartsa a Legfelsőbb Vezetőt. Az öreg partizán szelleme és teste jelentősen meggyengült. A látása és a hallása megromlott. Az orvosok nevetést és egészséges ételeket ajánlottak, emellett transzfúzióban fiatalabb férfiak vérével, hogy sokáig jó erőben maradjon Korea Fénylő Csillaga. Ám egy tűzforró júliusi napon Kim Ir Szen szíve feladta. Negyvenhat éven keresztül volt az ország vezetője. Majdnem húsz évvel élte túl Maót és negyven évvel Sztálint, uralkodása alatt kilenc amerikai elnökváltás történt, Japánnak huszonegy miniszterelnöke volt, Dél-Koreának hat. És sikerült a hatalmat a fiára átruháznia.

*

Amikor a Koreai Központi Hírügynökség fekete öltönyös és fekete nyakkendő bementek bejelentette Kim Ir Szen halálát, a nép felbolydult. Családok rohantak ki az utcára, emberek a fejüket a falba verték, és a járda aszfaltjára borultak. Sokan üvöltöztek, jajveszékelték. Emberek százai követtek el öngyilkosságot, háztetőkről ugrottak le, vagy lassan halálra éhezették magukat. (Észak-Koreában nem egyszerű öngyilkosságot elkövetni, mivel senki sem kaphat altatókat, és lőfegyverük csak a katonáknak van.)

A következő pár napban tömeghisztéria söpört végig az országon. A nép a Kim Ir Szen-szobrok körül gyülekezett, hogy gyászoljon. Ám ez is hamar abszurd színjátékba fordult. Először azért mentek utcára az emberek, mert valóban megérintette őket a dolog, később viszont már azért, mert éhesek voltak, és a hatóságok elkezdtek némi rizstortát kiosztani azoknak, akik kifejezték a tiszteletüket a Nagy Vezető iránt. Aztán visszatértek, újra és újra, mert ezt várták el, és később már megkövetelték tőlük. Ami spontán gyásznak indult, köteleességgé vált. Parancsba adták, hogy minden gyászoló csoportnak virágot kell tennie a Nagy Vezető szobrának lábához, az inminban pedig árgus szemekkel figyelte, ki nem gyászol elég meggyőzően, mert az áruló, vagy ingadozik. Kim Dzsongil bemutatott egy propagandafilmet, amely azt állította, hogy a Nagy Vezető abban az esetben feltámadhat, ha elég odaadóan gyászolják. Összeesküvés-elméletek kezdtek terjedni, hogy a Nagy Vezetőt az amerikaiak vagy a dél-koreaiak ölték meg: hogyan is halhatott volna meg másként?

A Lenin 1924-es halálával kezdődő kommunista tradíciót követve Kim Ir Szen testét bebalzsamozták és kiállították, hogy a nép elébe járulhasson. Az eljárás során eltávolították a Legfelsőbb Vezető belső szerveit, majd szent testét formaldehidfürdőbe tették, és többliternyi kémiai balzsamot, glicerín- és kálium-acetát keverékét fecskendezték a vénáiba, hogy a teste ételszerűnek és rugalmasnak tűnjön. Végül kisminkelték az arcát, és kirúzsolták a száját, hogy a fiatalság illúzióját keltsék. A munkát egy szovjet biokémikusokból álló csoport, a Mauzózeum Laboratórium kapta, amely Lenin, Sztálin és Ho Si Minh bebalzsamozását is végezte. Repülővel hozták őket Phenjanba, hogy teljesítsék a küldetést.

A temetésnek megadták a módját, két napig tartott, július 19–20-án. Kétmillió ember állt sorfalat a főváros utcáin, miközben a koporsó egy Cadillac tetején gurult végső nyughelyére: a Kumuszan palotába, amelyet Kim Dzsongil emlékhellyé és mauzóleummá alakított. A gyászolókat és a látogatókat belépés után fertőtlenítették: drága röntgengépekkel néztek bele a zsebeikbe, forgó kefék tisztították le a cipőtalpat, fűvókákkal pedig lefújták a port és a koszt az emberek öltözkéről, miközben egy majdnem 800 m-es futószalagon utaztak. A szalag egy márványfolyosó végébe vitte őket, amely egy kamrába vezetett. Ebben az elhunyt vezető rózsaszín fényekkel megvilágított márványszobra magasodott. Az előszobát hatalmas, sötét csarnok követte, ahol komor zene szólt. Odabent egy fekete ravatalon üvegvitrinben feküdt a drága pénzért bebalzsamozott, fekete öltönyt viselő Kim Ir Szen. Becslések szerint a teljes projekt több mint százmillió dollárba került. Akkoriban Észak-Korea éves kereskedelmi forgalmát alig kétmilliárd dollárra becsülték. A temetés napján Kim Dzsongil bejelentette, hogy Kim Ir Szen Észak-Korea „örökös elnöke” lesz, továbbra is kéz a kézben fog járni a néppel, uralkodik, és odafentről irányítja a népköztársaságot.

*

Bár Kim Dzsongil az 1980-as években került hatalomra, és az apja már csak névleg volt az ország vezetője, az ifjabb Kim hivatalosan éppen akkor vette át a hatalmat, hogy levezényelhesse az ország végső pusztulását. Az örök propagandista Kedves Vezető teljes fordulatszámra kapcsolta propagandagépezetét, kétségbeesetten próbálta megmenteni az önbecsülését, és valahogy megmagyarázni az éhínséget. A kormány kezdetben azt mondta, hogy élelmet halmoz fel, mivel közeleg a két Korea újraegyesítésének napja, legyen majd mivel etetni az éhező délieket. Amikor a történet nem igazán vált be, azzal álltak elő, hogy az Amerikai Egyesült Államok blokád alá vette Észak-Koreát, és nem engedi, hogy az élelem bejusson a KNDK-ba, így akarja elérni, hogy éhezzen a nép, és elpusztuljon a rezsim. Ez jobban működött, de amikor az emberek azzal szembesültek, hogy a hadsereg elkeríti a partvidékeket, hogy ne tudjanak halászni, mivel a hal „állami tulajdon”, és a pártnak szüksége van rá, hogy ellássa magát és az elitet, ez a magyarázat is kimúlt. Az észak-koreai híradó erre beszámolt egy mohó emberről, aki annyit zabált, hogy felrobbant a gyomra. Ezzel arra próbáltak célozni, hogy az éhség tulajdonképpen jót tesz az embernek. Arról nincs hír, hogy ez a taktika mennyire vált be.

Az emberi tragédiák közepette Kim Dzsongil úgy határozott, hogy az ország népének nagyobb szüksége van a mozira, mint valaha. Az éhínség éveit alatt az észak-koreai film köteleességtudóan visszatért ahhoz a propagandához, hogy a KNDK a legboldogabb és

legszerencsésebb ország a földön. Mivel az emberek el voltak foglalva a túléléssel, az üzenet nem váltott ki nagy visszhangot. Szinte pontosan ebben az időszakban kezdtek el külföldi filmeket becsempészni Észak-Koreába, és az emberek ráeszméltek, miről maradnak le. Járványszerűen alakultak ki a feketepiacok, amelyeket kínai csempészek működtettek, akik videomagnókat és -kazettákat, élelmet és más külföldi árucikkeket vittek be az országba a Jalu- és a Tuman-folyón át. Az ország történetében először a filmek már nem csak az állam kizárólagos tulajdonainak számítottak. Kínai, hongkongi, dél-koreai és amerikai filmek, tévésorozatok tűntek fel a piacok standjain. A kínai csempészek hamarosan átváltottak DVD-kre, a lemezeket pedig sokkal könnyebb volt nagyobb mennyiségben szállítani, mint a kazettákat. A csempészet gyerekjáték volt: csak bepakoltak egy nagy zsákba egy csomó lemezt, és a tetejére raktak pár karton Marlborót, amivel bármelyik kíváncsiskodó katonát megvesztegethették.

Az észak-koreai propaganda ezzel nem tudta felvenni a versenyt. Nem csak annyiról volt szó, hogy a filmek sokkal jobbak és szórakoztatóbbak voltak, vagy hogy sokkal kritikusabbá tették az észak-koreai közönséget a filmek témájával és ritmusával kapcsolatban, bár ez is igaz volt. Az igazi fordulópontot az jelentette, hogy az észak-koreaiak először láthattak hosszú jeleneteket arról, milyen a külvilág. Autókkal és felhőkarcolókkal teli városokat, mosogatógéppel, tévével és mosógéppel felszerelt otthonokat láttak – és nemcsak a gazdagok otthonaiban, hanem mindenhol. A romantikus filmek úgy érték véget, hogy a főszereplők repterek várótermeiben kergették egymást, körülöttük utasok százai, akik megfizethették, hogy oda repülhessenek, ahová csak kedvük tartja. Sokáig abban a hitben éltek, hogy a dél-koreaiak egy kemény és brutális kormány uralma alatt élnek, de kiderült, hogy ők is élvezik a szabad világ vívmányait. És azt is látták, hogy a gonosz amerikaiak is egészségesen és boldogan élnek, és túlságosan lefoglalja őket a bevásárlás és a szerelem. Ezek után nehéz volt hinni annak az észak-koreai propagandaképnek, hogy mindegyik gyerekgyilkos, mindnek kampós az orra, a kezük pedig olyan, mint a karvaly karma.

1989-ben Charles Jenkins és több amerikai dezertőr egy Phenjanban élő etiópiai diákon keresztül szert tett egy becsempészett videomagnóra. A következő tíz évben egy rakás feketepiacról beszerzett filmet megnéztek (*Titanic*, *Cliffhanger* – *A függő játszma*, *Amerikába jöttem*, *Drágán add az életed*, a James Bond-filmek), miközben „a függőnyt behúztuk, a hangot pedig annyira levettük, amennyire csak lehetett”. Jenkinsnek ekkor már volt két lánya, akik Észak-Koreában születtek és nőttek fel, és a sohasem látott világról készült képeket lenyűgözönek és távolinak találták. „Nem igazán tudták értelmezni őket. Az *Amerikába jöttem* című filmben Eddie Murphy egy afrikai herceget játszik, aki New Yorkban keres magának feleséget, de Brindának és Mikának (Jenkins lányai) azt tanították, hogy az Amerikában élő színes bőrűek tulajdonképpen még mindig rabszolgasorban élnek, így aztán azok a felvételek, amelyeken mindenféle bőrszínű emberek szabadon jöttek-mentek, sőt jól kijöttek egymással a New York-i utcákon, túl soknak bizonyultak számukra.”

Mivel áram csak bizonyos időszakokban volt, ezért az emberek – főleg a fiatalok – kihasználták a napi, máskor néhány órányi áramellátást, és összegyűltek egy-egy olyan barátjuk lakásán, akinek volt videója vagy DVD-lejátszója. Magukra zárták az ajtót, behúzták a függőnyt, és amennyien csak elfértek a lakásban – akár harmincan is –, mind filmet néztek, amíg volt áram. Dél-koreai szappanoperákat, régi amerikai filmeket, kínai

klasszikusokat és hongkongi akciófilmeket. A rendőrség néha korábban kapcsolta le az áramot, mivel tudták, hogy a DVD-lejátszókból és videomagnókból áram nélkül nem lehet kivenni a lemezt és a kazettát, aztán razziát tartottak egy adott környék minden lakásán, és mindenkit letartóztattak, akinek külföldi film volt a lejátszójában. DVD-csempészeket és -árusokat fogtak el és végeztek ki. Kim Dzsongil bejelentette, hogy a külföldi kultúra begyűrzése valójában a CIA műve, így akarják destabilizálni a népköztársaságot. „Az imperialisták mindenféle csalással és szemfényvesztéssel igyekeznek megbénítani az egészségesen gondolkodó tömeget, miközben burzsoá-reakciós ideológiát és burzsoá szokásokat terjesztenek el a köreikben – mondta egy párttagoknak tartott előadáson. – Mi lesz velünk, ha feladjuk, és nem sikerül gátat vetnünk ezeknek a szokásoknak, amelyeket a jenki kutya terjesztenek? Képtelenek leszünk akár a halálunk árán is megvédeni a forradalom vezetését és a szocializmust.”

Kim Dzsongil kijelentette, hogy minden olyan észak-koreai, aki külföldi filmeket vagy tévésorozatot ad el, vásárol vagy néz, az együttműködik „azokkal a bábokkal, akik a CIA irányítása alatt állnak. Cinkosan szemet hunyva használják fel ezeket az anyagokat, amelyeket külön azért készítettek, hogy megszépítsék az imperializmus világát,” De az illegális és veszélyes filmnézések folytatódtak. Az észak-koreaiak nemcsak új szemszögből látták, mit tud kínálni a film, de azt is megérezték, hogy milyen lehetne és milyennek kellene lennie az életüknek. Az észak-koreai film az 1980-as évek középső szakaszában ragadt, közönség nélkül. Kim Dzsongil legfontosabb propagandaeszköze pár év leforgása alatt teljesen kiment a divatból.

*

Eközben az észak-koreai filmipar még mindig készített filmeket, legalábbis ezt állították. 1988-ban Cshö Ikkju igazgatóhelyettes visszatért vidéki száműzetéséből, és ismét ő lett a Propaganda és Agitációs Részleg igazgatóhelyettese. Az irodája azt állította, hogy az 1990-es években a Korea Filmstúdió évente harminc filmet készített, de 2000-re kiderült, hogy a stúdiót évek óta nem használták. Ha rákérdeztek, észak-koreaiak csak nagyon nehezen tudtak megnevezni olyan hazai készítésű filmet, amelyik tetszett nekik, kivéve talán az *Egy nyíló harangvirágot*, amely 1987-ben készült. Volt egy kísérlet a 2000-es évek elején, hogy lemásolják a *Titanicot*, ám a végeredmény stílusosan tragikus lett. Napjainkban az észak-koreai filmeseket arra bátorítják, hogy „csináljanak még több rajzfilmet”. A rajzfilm olcsóbb, ellenőrizhetőbb, és remek lehetőség, hogy hasznát vegyék a Phenjani Művészeti Intézet magasan képzett végzőseinek.

Arról nem is beszélve, hogy az előadás a filmvászonról átkerült a valóságba. Az Észak-Koreába látogató diplomaták és turisták olyan metrókat láthatnak, amelyeket csak a kedvükért indítottak el. Gyümölcs-, édesség- és virágstandokat állítanak fel, hogy a szabad kereskedelem illúzióját keltsék. A Phenjan állítólagos vallási intoleranciája miatt aggódókat mintatemplomokba viszik, ahol álszertartásokat mutatnak be. A kulturális miniszternek frissen kinevezett Cshö Ikkju felügyelete mellett megtartott Arirang Tömegjátékokról készült híradások minden évben bekerülnek a világ híradóiba. A rendezvény azt bizonyítja, hogy az észak-koreai nép hűséges, céltudatos, kitartó és pontos, mint egy katonai gépezet. Az embereknek börtönbüntetés terhe mellett minden

reggel meg kell köszönniük az ételt Kim Ir Szennek – még akkor is, ha már halott, és nincs mit enniük.

Abszurd és hamis az egész. De nem számít. A Kim Dzsongil produceri gyámsága alatt álló Észak-Korea színházállammá vált: rituális élmények, jelrendszerek, látványosságok és színpadias megoldások összessége lett, amit azért terveztek, hogy fenntartsák a rezsim hatalmát és legitimitását, holott a valóságban egyikkel sem rendelkezik.

A forradalom sosem állhat meg. Az előadást nem szabad megszakítani. A képernyők nem sötétülhetnek el.

Csillagok és sávok

Cshö Unhi kockázatos bécsi szökésüket követően négy napig aludt. Amíg ő pihent, a férje gondoskodott róla – ez volt az első alkalom a közösen töltött harminc év során. A következő hetekben a CIA az egyik rejtekházból a másikba költöztette őket, hogy biztosan lerázzák az esetleges észak-koreai megfigyelőket. Gyanús külsejű ázsiaiakat szűrtak ki az amerikai nagykövetség környékén, és amikor az osztrák rendőrség megállította őket, kiderült, hogy fegyvert viselnek.

Az amerikaiak beszámoltak Szin Szangoknak és Cshö Unhinek arról a pletykáról is, hogy Kim Dzsongil félmillió dolláros vérdíjat tűzött ki a fejükre. Végül egy reggel az ügynökök átnyújtottak nekik pár hagyományos arab ruhadarabot, hogy eltakarják a fejüket, Cshö Unhi pedig az arca egy részét is elrejtse. Így vitték ki őket a reptérre, ahol feltették őket egy Washingtonba tartó járatra.

*

Sok filmeshez hasonlóan Szin Szangok és Cshö Unhi is álmodozott arról, hogy egyszer majd Hollywoodban fognak dolgozni. Persze nem a Virginia állambeli Reston volt álmaik netovábbja.

A menedéket azért az ígéretért cserébe kapták, hogy mindent elmondanak Kim Ir Szenről, Kim Dzsongilról és Észak-Koreáról. Ők voltak az első olyan megbízható tanúk, akik eljutottak az amerikai nemzetbiztonsági ügynökségekig, és beszámolhattak Kim Dzsongil szokásairól, viselkedéséről. Így amikor megérkeztek Amerikába, a Washingtonhoz közeli Restonban bérelt háromszintes házat az adófizetők pénzéből fizették, és a CIA testőrei is velük laktak.

Nem éppen ilyen szabadságot képzeltek el maguknak, de legalább biztonságban érezték magukat. Restont egy ingatlanmogul, Robert E. Simon elképzelései alapján álmodták meg, az egészét a családi örökségnek számító Carnegie Hall eladásából származó bevételből finanszírozta. A környéken kellemes családi házak sorakoztak kerékpárutakkal, tenisz- és golfpályákkal, úszómedencékkel, továbbá volt egy állatkert, két galéria, egy történelmi múzeum is a városban, a közeli Fairfax-tónál pedig csónakokat lehetett bérelni.

Szin Szangok és Cshö Unhi ebben a városban találkoztak újra a gyerekeikkel. A lányuk boldog házasságban élt Szöulban, 23 éves fiuk, Csunggjun azonban odaköltözött hozzájuk. Amikor Cshö Unhi legutóbb látta, meg tini volt, és fogszabályozót viselt. Az arca azóta megnyúlt, vékony lett, és sokkal nyugodtabban, de zárkózottabban viselkedett. Amíg Szin Szangok és Cshö Unhi Észak-Koreában voltak, az újságokból tudta meg, hogy adoptálták. A szüleinek esélyük sem volt közölni vele a tényt, amikor a megfelelő életkorba lépett.

Megtudták, hogy O Szumi elvált fotós férjétől, kiesett a filmszakmából, és drogfüggőséggel küzd. Így aztán a nő Szin Szangokkal közös gyerekei – a 13 éves Szin Szanggun és a 10 éves Szin Szungri – is Amerikába költöztek. Cshö Unhi nyolc év alatt felgyülemlett anyai energiát próbálta megélni, ezért valahogy mégis sikerült egységes családot kovácsolnia magukból. Furcsa, egészen sajátos családi élet jellemezte őket: a CIA-ügynökök sütöttek steaket a grillen, vagy elvitték a családot hajózázni Jamestown vagy Williamsburg történelmi negyedébe, hogy megünnepeljék Szin Szangok 60. születésnapját.

Szin Szangok és Cshö Unhi idejét lefoglalták a sorozatos interjúk. Olyan magazinoknak nyilatkoztak, mint a *The Washington Post*, emellett saját, koreai nyelven írt emlékiratukon is dolgoztak, ami végül 900 oldalas lett, és Dél-Koreában adták ki 1988-ban. Eleinte elképesztően jól fogyott, de miután a média érdeklődése csökkenni kezdett, kevesebb figyelmet szenteltek neki, nem adták ki újra, és sosem fordították le angolra. Nagyon csalódottak voltak, amikor a bécsi bankszámlán pihenő 2,2 millió dollárt Ausztria lefoglalta, mivel Kim Dzsongil tartozott az osztrák államnak. Szin Szangok ebből a pénzből akarta beindítani a hollywoodi karrierjüket, és úgy érezte, ez az összeg a legkevesebb, amivel Kim Dzsongil kárpótolhatja őket a szenvedéseikért.

Cshö Unhi óhajának megfelelően amerikai állampolgárok lettek, és végül hivatalosan is összeházasodtak az olasz nagykövetségen, amit a CIA a legbiztonságosabb helyszíneként jelölt meg. Szin Szangok szmokingot viselt, Cshö Unhi fehér csipkeruhát és kendőt. A férj 60, a feleség 56 éves volt. Éltek együtt gazdagságban, szegénységben, gyerekeket fogadtak örökbe, filmeket készítettek, elnökök és diktátorok köreihez tartoztak, összeházasodtak, elváltak, újraházasodtak, túléltek az elrablásukat és a börtönt.

– Köszönöm, hogy olyan makacsul kitartottál, amikor először randevúzni kezdtünk – mondta Cshö Unhi a férjének. – Nem kevés bátorság kellett hozzá, amilyen helyzetben voltam.

– Nem is voltam bátor. Gyönyörű voltál. Nem volt más választásom – válaszolta Szin Szangok.

*

Cshö Unhi elégedett lett volna azzal, hogy megint feleség és anya lehet, biztonságban érezte magát, hogy a gyerekei ismét egy házban alszanak vele, és hogy szabadon járhat-kelhet. De a férje Kaliforniában akart élni. Újra dolgozni akart.

– Nem azért szöktünk meg, hogy élve eltemessük magunkat! – morogta Szin Szangok elégedetlenül.

– És mi van az életkoroddal? – kérdezte Cshö Unhi.

– Mi van veled? – válaszolta ilyenkor.

Szin Szangok életének utolsó szakaszában nagyon elégedetlen volt. „Bárcsak tíz évvel fiatalabb lennék! – dörmögte a feleségének. – Bárcsak jobban beszélnék angolul!”

Több riporter is észrevette, hogy mindenről szívesen beszél, kivéve a virginiai életüket – arról nem szeretett nyilatkozni. A börtönről már igen, Kim Dzsongilról is, de arról, hogy valaki más költségén egy nagy házban ücsörög, és nem készít filmeket... Erről nem volt mondanivalója.

Így aztán három évvel azután, hogy a CIA védelme alatt új életet kezdtek, Szin Szangok és Cshö Unhi elhagyták Restont, és nyugatra, Kaliforniába indultak, hogy munka után nézzenek. Szin Szangok arról álmodozott, hogy nagy dolgot fog véghezvinni Hollywoodban. Közös ismerősökön keresztül találtak egy koreai-japán üzletembert, aki egész vagyonra tett szert hawaii ingatlanokból. A férfi emlékezett Szin Szangok filmjeire, és befektetett volna az új terveikbe. Volt egy háza Beverly Hillsben, és megengedte, hogy beköltözzenek. Szin Szangok és Cshö Unhi végül majdnem négy évig éltek ott, miközben a rendező harmadszor is nekifutott a karrierje beindításának. Ekkor már a Simon Sheen nevet használta. Ezt akkor vette fel, amikor a washingtoni házasságkötési ceremónia előtt Cshö Unhi meggyőzte, hogy vegye fel a katolikus vallást.

Az asszony hamar belátta, hogy 63 évesen már túl öreg, és kevésbé ismerik Nyugaton, hogy portfóliót készítsen, ügynököt vegyen fel, és apró szerepekért küzdjön egy olyan városban, amely rogyásig van fiatal, feltörekvő sztárokkal. Küzdött az angollal is, és évekkal az Egyesült Államokba költözésük után is maximum pár szót tudott csak egymás után fűzni. Szin Szangoknak kicsit jobban ment, *A Dzsingisz kán* – amelyet ekkor éppen nagyszabású musicalként képzelt el – nem akart összejönni, és amikor az észak-koreai élményeiken alapuló film tervével kezdett házalni, ismét falakba ütközött. Az elutasítások oka főleg az volt, hogy egy olyan film, amelynek három koreai főszereplője van, anyagilag nem lehet sikeres – Amerikában biztosan nem.

1990-ben Szin Szangok egy rövid időre visszatért Ázsiába, hogy megrendezze a *Mayumi: A szűz terrorista* című filmet. Ez igaz történeten alapult, és egy észak-koreai ügynökről szólt, aki 1987-ben felrobbantotta a Korean Air egyik járatát. Elmondása szerint azért készítette el a filmet, hogy „bizonyítsa, kicsoda valójában”, és hogy nem kommunista. A visszajára sült el a nagy igyekezet. Annak ellenére, hogy ez volt minden idők legdrágább dél-koreai filmje, tizenhét országban forgatták, és beválogatták a Velencei Nemzetközi Filmfesztiválra (és Dél-Korea nevezte az Oscar-díjra a legjobb idegen nyelvű film kategóriában), többnyire fanyalogva fogadta a kritika. Hogy a helyzet még rosszabb legyen, a merénylet áldozatainak családjai rágalmozást pert akasztottak a nyakába. Az ok az volt, hogy miközben Szin Szangok azért mesélhette el a szeretteik történetét, hogy emléket állítson az áldozatoknak, valójában egy „véráztatta”, sértő látványorgiát készített. A legjobban a *Mayumi* fő jelenetét, a robbantásos képsorokat kritizálták. Erőszakosnak és túlzónak találták, hogy bevágták azokat az archív felvételeket, amelyeken az igazi családok gyászolják szeretteiket. A két és fél perces jelenet elvitte a kétfélmillió dolláros költségvetés felét, Szin Szangok pedig végül peren kívül egyezett meg a családokkal, a pontos összeget sosem hozták nyilvánosságra. Később szégyenlősen bevallotta, hogy éppen e miatt a jelenet miatt forgatta le a filmet. Egyesek szerint a *Mayumi* nem volt más, mint nem túl ügyesen álcázott dél-koreai propaganda, egy Észak-Korea-ellenes film, amelyet a kormány nyomására készített el Szin Szangok, hogy nyilvánosan is kifejezze ellenszenvét az északi rezsimmel kapcsolatban. A legtöbben azonban egyszerűen csak rossz filmnek tartották: összecsapott, olcsó mozinak, amely tele van borzalmas alakításokkal.

Szin Szangok visszamenekült Los Angelesbe, és rendezett egy filmet, amely a dél-koreai hadsereg 1980-as évekbeli túlkapásairól szólt. Talán azért készítette el, hogy a mérleg nyelve helyrebillenjen. Ez sem sült el jól. A negatív fogadtatás után úgy döntött, hogy egy időre távol tartja magát a politikától. Amerika egyre erősödő ázsiai harcművészeti

fetisizmusa Bruce Lee-vel kezdődött, majd a *Karate kölyök* 1984 és 1994 között futó sorozatával és a *Tini Nindzsa Teknőcöket övező örülettel* folytatódott. Ez és a *Reszkessetek, betörők!* sikere arra inspirálta Szin Szangokot, hogy létrehozza *A 3 nindzsa* projektet. A Disney-sorozat három amerikai srácról szól, akik harcművészeti tudásuk segítségével veszik fel a harcot a bűnözés ellen. Szin Szangok megírta a forgatókönyvet, majd tárgyalni kezdett a Disney-vel a film finanszírozásáról és forgalmazásáról. Lehet, hogy mindkét Koreában ő számított a legnagyobb rendezőnek, mégis lenyűgözte, hogy egy hollywoodi stúdióval kezdett közvetlen tárgyalásokba. A Disney ügyvédjei híresek voltak a keménységükről, így a legkevésbé sem számított, hogy Szin Szangok már elmúlt 60, ahogy az sem, hogy túlélte az elrablását és a börtönt.

1992 májusában, miközben a hotelszobájukon kívül Los Angelesst éppen darabokra szedték a Rodney King-zavargások során, Szin Szangok, az ügyvédje és a Disney ügyvédjei egy teljes éjszakára bezárkóztak egy lakosztályba, hogy megkössenek egy legendásan részletes szerződést. Szin Szangok kézfogásokhoz, biccentésekhez és imákhoz volt szokva, sőt ahhoz, hogy papírokat hamisítsanak, ha valamit alá kellett támasztani. Ezen az új terepen teljesen el volt veszve. „Nagyon más volt minden. Igyekeztem mindenbe beleegyezni, amit felkínáltak” – mondta Szin Szangok.

A sorozat három részből állt, és mind a három epizódnak Szin Szangok lett volna a rendezője és a producere. Abban reménykedett, hogy olyan népszerű lesz, hogy versenyre kelhet a *Reszkessetek, betörők!*-kel. A sorozat végül kritikai és anyagi bukás lett, az első film egész tisztességes profitja után a folytatások egyre kevesebbet hoztak a konyhára. Később azonban a tévében és videóforgalmazásban valamit sikerült megcsípniük, meglövegolták velük a korszellemet (járulékosan pedig beindították a rendező, Jon Turteltaub karrierjét, aki később a *Jég veled!* és *A nemzet aranya* című filmekért felelt). Szin Szangok a Disney tévécsatornájának eladta a *Pulgaszari* gyerekekre átírt verzióját, amely a *Galgameth legendája* címet kapta. Olyan rossz volt, hogy ahhoz képest a *Pulgaszari* jónak számít. Egy évvel később pedig producerként jegyezte a *Néma sikolyok* című felejthető thrillert, amelynek főszerepét Malcolm McDowell alakította.

Turteltaub élete végéig jó barátja maradt. Egy színésznő, Angie Everhart a *Néma sikolyok* forgatása közben elvetélt, és soha nem felejtette el, hogy Szin Szangok addig nem forgatott tovább, ameddig ő nem tudta folytatni. Végtelenül megértő és tisztességes volt vele. „Sheen nagyon kedves volt hozzám”, mondta. Mindennap ott volt a forgatáson, „komoly és csendes volt”, és kínosan érezte magát, mennyire nem tud angolul. A stábtagnak közül mindenki emlékezett az asszisztensére, egy fiatal koreai nőre, akinek az arca tele volt hegekkel. A nő korábban egy Los Angeles-i banda tagja volt, és akkor sérült meg az arca, amikor egy rivális banda tagja borotvapengékkel szétvagdosta. Senki sem tudta, Szin Szangok hogyan talált rá, de adott neki egy esélyt a filmszakmában. Úgy tűnt, a tragédia még Amerikában is bármikor utolérheti az embert – különösen a nőket. A nőknek mindig rosszabb, mondogatta Szin Szangok.

Valami egyértelműen megváltozott a művész Szin Szangokban. Adott volt egy rendező, aki az 1960–70-es években a határait feszegette, aki híres volt arról, milyen érzéki és erotikus filmeket készít. Újabban már csak a Disney tévécsatornáján játszott badarságokra futotta. Ami a karrierje korábbi szakaszában ravasz populizmusnak tűnt, az most elcsépeltnak és manipulatívnak hatott. Talán csak kétségbeesetten vágyott egy sikerfilmre, és próbált hinni abban, hogy ha a mainstream trendeket másolja, azzal

valamiképpen a tehetségét bizonyítja. Mindenesetre nehezen alkalmazkodott a hollywoodi szokásokhoz. Elég beszédes, hogy a Kaliforniában töltött hat éve alatt öt filmnek volt a producere, de csak egyet rendezett. (Később azt is letagadta. Azt mondta, hogy nem rendezett egy filmet sem, bár a stáblista mást állít.) „Hirtelen rádöbbsentem a két civilizáció közti kulturális különbségekre. Úgy éreztem, nagyon messze kerültem mindentől” – mondta később.

Beverly Hills Cshö Unhinek sem kegyelmezett. Miközben a férje azzal küzdött, hogy visszatérjen a szakmájába, ő a gyerekekre vigyázott, vagy a környéken sétált. Amennyire meg tudta ítélni, ő volt az egyetlen ázsiai származású nő a környéken, érezte is, mennyire megnézi a többi nő. Az arrafelé lakó feleségeket két kategóriába osztotta. Voltak az erős feleségek: a bőrük sima és feszes volt, a testük fitt, és mindig találkozóra vagy ebédre siettek. Aztán ott voltak a trófeafeleségek: fiatalok, frissek, takarosak, farmert vagy rikító színű leggingst viseltek, egészségesen táplálkoztak, és rendszerint a strandról vagy a konditeremből érkeztek. De akármelyik kategóriába tartoztak is, határozottak és függetlenek voltak. Cshö Unhinek nem kellett találkozókra vagy fitneszórákra mennie, mindig feketében járt, sötét napszemüveget hordott, és nagy fekete kalapot, hogy sápadt bőrét óvja a naptól. Öreg volt, nyugős, és nem érezte otthon magát.

Miután elvált, O Szumi egyre többször repült Kaliforniába, hogy elmondása szerint „meglátogassa a gyerekeit”, de Cshö Unhi biztos volt benne, hogy a hollywoodi csillogás úgy vonzza az egykori sztárocskát, mint molylepkét a csupasz villanykörte. Restonban bezzeg egyszer sem látogatta meg őket. O Szumi mindkét gyerekét elvitte a városba, a magára maradt Cshö Unhi pedig magányosnak érezte magát. Sosem tudta elfelejteni, hogy O Szumi a gyerekek biológiai anyja, ő pedig nem volt képes gyereket szülni. O Szumi nem foglalkozott vele, hogy a látogatásai megnehezítik a gyerekei életét. Drog- és alkoholproblémái voltak, és ha Cshö Unhivel vitatkozni kezdtek – akár nyilvánosan is –, nem volt ritka, hogy a borát az idősebb nő arcába öntötte, vagy megtépte a haját. Akár egy étterem kellős közepén.

Egyszer azzal állt elő, hogy hazaviszi a gyerekeket Dél-Koreába, aztán megbánta, és belátta, hogy jobb helyen vannak náluk, Amerikában. Egy nap felhívta Cshö Unhit, hogy elmondja, férjhez megy egy francia férfihoz. Nem sokkal később pedig életét vesztette Hawaiiin egy szörnyű autóbalesetben. Mindössze 42 éves volt. Szin Szangok egy forgatáson volt éppen, így Cshö Unhi kísérté el a fiát, Szin Szangot az anyja hamvasztására Hawaiiira. Rajtuk kívül senki sem volt ott, és a szertartás után Cshö Unhi teljesen egyedül állt a krematóriumban egy vadidegen szigeten, kezében az urnával. Elmondása szerint „vegyes érzések kerítették a hatalmukba”. Arra gondolt, miért nincs ott senki O Szumi mellett, és hogy miképpen érezné magát a színésznő, ha tudná, hogy Szin Szangok felesége az egyetlen ember, aki részt vesz a hamvasztásán. Egymagában ült, elsírta magát, de olyan kétségbeesetten, mint amikor O Szumi először lépett be az életébe. Fogalma sem volt, mit kezdjen ezzel a furcsa helyzettel.

*

Miután nyolc évig vákuumban éltek, és a világ számára megszűntek létezni, Szin Szangok és Cshö Unhi mindenhol idegennek számítottak, és sehhol sem érezték otthon magukat.

Az Amerikai Egyesült Államok tárt karokkal várta őket, és ők nagyon hálásak voltak ezért. De az otthonuk, ahonnan 1978-ban elrabolták őket, Dél-Korea maradt.

Mégis haboztak, hogy visszatérjenek-e. A nemzetbiztonsági törvény még mindig érvényben volt, és nem volt szokatlan, hogy az olyan délieket, akiket erőszakkal hurcoltak Északra, Délre visszatérve árulókként börtönbe vetettek. És ők olyan sokáig voltak távol, hogy attól féltek, ott sem fogják otthon érezni magukat. Szin Szangok azonban nem bírta tovább a távollétet. Így aztán 1999-ben, huszonegy évvel az elrablásukat követően, Szin Szangok rendező úr és Cshö Unhi asszony véglegesen hazatértek Szöulba.

Az a Dél-Korea, amelyet 1978-ban maguk mögött hagytak, egy katonai diktatúra volt. A fővárosban mindennapos látvány volt a rohamrendőrség, az utcákat néha vastag könnygázfelhők borították, a művészeteket és a médiát pedig szigorúan cenzúrázták. Az az ország, ahová a 20. század utolsó éveiben visszatértek, gazdag, demokratikus, békés és urbanizált volt. 1988-ban az olimpiai játékok helyszíne volt, 1990-ben pedig első alkalommal választott meg az ország demokratikusan elnököt, Ro Te Vút. Úgy tűnt, Dél-Korea azzá az országgá vált, amilyenről Szin Szangok, Cshö Unhi és milliónyi dél-koreai álmodott évtizedek óta.

Amint leszálltak a repülőről, a Koreai Központi Hírszerző Ügynökség tisztjei léptek oda hozzájuk, és egy kihallgató terembe kísérték őket. Hazugságvizsgáló gépekre kötötték, és órákon át faggatták őket. Hülyeség volt a részükről, de még mindig azokat a karórákat viselték, amelyeket Kim Dzsongiltól kaptak: Szin Szangok az arany Rolexet, Cshö Unhi a Kim Ir Szen nevével ellátott óráját. Mindkettőt elkobozták. Az egész napos kihallgatás közben Szin Szangokot állítása szerint azzal vádolták meg, hogy észak-koreai kém. Végül azzal a feltétellel engedték el őket, hogy több sajtótájékoztatót is fognak tartani, amelyeken cáfolniuk kell, hogy bármi közük lenne Észak-Koreához. Cshö Unhi szokásához híven hibátlan frizurával és sminkkel, nagy napszemüvegben és drága ruhákban állt ki, Szin Szangok francia stílusú fekete öltönyben, nyakában mintás selyem nyakkendővel. Az elegáns párt látva a dél-koreai közvélemény nem volt hajlandó elfogadni a tényt, hogy elrabolták őket. Az volt az általános vélemény, hogy nem úgy festenek, mint akiknek szörnyű szenvedéseken kellett átmenniük. Gazdagnak és öregnek tűntek. Nem Szin Szangok készítette azt a borzalmas *Mayumi* filmet, amely az elhunyt áldozatok családjainak gyászából profitált? És a könyvvel is az volt a céljuk, hogy pénzt keressenek, nem igaz?

Cshö Unhi szerint az egész „brutális” és „szívet tépő” volt. A világ minden pontján tisztelettel bántak velük, pont a saját hazájukban nem hittek nekik, és nem fogadták be őket. „Mindenki ellenünk volt – tette hozzá. – Amikor megkérdeztük néhányukat, hogy olvasták-e a könyvet, kiderült, hogy nem. Csak hallottak valamit valakitől, azt továbbadták, és kiegyeztek abban, hogy hihetetlen az egész történetünk.” A legrosszabb az volt, hogy sakkfigurákká váltak egy politikai játszmaiban. A jobboldali szimpatizánsok szerint a bűnöző észak-koreai kormány kegyetlenségeinek példái voltak. A baloldaliak a konzervatív berendezkedésű dél-koreai kormány eszközeinek látták őket, és nem voltak hajlandóak elhinni a sztorijukat. Szerintük az elrablást és a szökést is kitalálták, a könyvüket valójában kormányhivatalnokok írták, a Kim Dzsongil-szalagokat pedig a Koreai Központi Hírszerző Ügynökség rakta össze színészek közreműködésével. Szin Szangok Délen nem kapott munkát, hát Északra ment, aztán vagy meggondolta magát, vagy elrabolta a dél-koreai titkosszolgálat. Az ellenkezőjét bizonyító tényekkel nem

foglalkoztak, és később is kétségbe vonták Szin Szangok sztorijának hitelességét, Míg a világ nagyrészen többé már nem volt kérdés, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi áldozatok, akiket az északiak raboltak el, a dél-koreai pletykák folyamatosan kikezdték őket. Mindazok után, amin keresztülmentek, nehezen dolgozták fel, hogy így köszöntik őket a saját hazájukban.

*

Kivettek egy kis házat Szöulban, és próbáltak újra munkához jutni. Nem volt könnyű. Mindketten fáradtak voltak, és sok adósságot halmoztak fel. Szin Szangok a harminc évvel korábbi filmgyártás élő műemléke volt, nem tűnt valószínűnek, hogy az új, pörgős, fiatalok diktálta dél-koreai filmgyártásba sikerül valaha beilleszkednie. Volt egy japán filmőrült, aki trash mozikat is forgalmazott, és Edoki Dzsun néven (az Ed Wood Jr. japán megfelelője) írt a japán *Playboy*-ba. Nem sokkal korábban megszerezte a *Pulgaszari* japán forgalmazási jogait, megjelentette, és hatalmas sikert aratott országszerte. Szin Szangok perelt, hogy a neve visszakerüljön a stáblistára, de vesztett, mivel a filmre az észak-koreai törvények vonatkoztak, azokat pedig Kim Dzsongil diktálta. Pár évvel később a *Pulgaszari* videón és DVD-n is megjelent az Egyesült Államokban, ahol bár nevetségesnek tartották, mégis rögtön a kultfilmek sorába emelkedett. Szin Szangok egyetlen fillért sem látott belőle.

De legalább a humorérzékét megőrizte. A Szöul külvárosában található irodájukat felkereső riporterek mindig megbámulták, hogy a róla és a feleségéről az 1960-as években készült képek, a Catherine Deneuve-vel és a Clint Eastwooddal közös 1994-es, Cannes-ban készült fotó mellé büszkén kitette azt is, amelyen Kim Dzsongil és Kim Ir Szen mellett állnak. 2003-ban egy újságíróval beszélve Szin Szangok bevallotta: „Amikor a pénzre gondolok, Észak-Korea jut az eszembe.” Amikor megkérdezték, milyen hatással volt Kim Dzsongil az életére, játékosan oldalba bökte a feleségét. „Jó példával járt előttünk. Talán a nejem kérte meg Kim Dzsongilt, hogy raboljon el minket, mert annyira szerette volna, hogy újra összejyjünk.”

Próbálta könnyen venni, de egy olyan ambiciózus embernek, aki mindig az események középpontjában akart állni, a világ közönye sokkal rosszabb volt, mint a gyanakvás vagy a hitetlenség. Szin Szangok még egy filmet rendezett Dél-Koreában, *A tél meséje* című, az időskori demenciáról és az öregség törékenységéről szóló komor, kis költségvetésű drámát.

Sosem mutatták be. Ez volt az utolsó alkalom, hogy kamera mögé állt.

33. Utószó

Az idős hölgy előtt citromos tea és forró víz pihen az asztalon. Több mint 37 °C van odakint, ragadós, fullasztó, párás forróság, de mint állítja, a torkát és a nyelőcsövét érintő problémák miatt már nem tud hideget inni. A szeme csillog, a tekintete élénk. Ritkán mozdul meg, de ha mégis, csak lassan és célirányosan.

Cshö Unhi asszony 88 éves, és csak kerekesszékekben tud közlekedni. A korához képest remekül néz ki. Vastag lencsés szemüveget visel, sötét sapkát, amely alól fehér hajfürtök bukkannak elő. Sápadt arcán leheletnyi smink van csupán. Nadrágot hord, burgundi-vörös topja fölé kék blúzt húzott, a lábán drágának tűnő, ezüstszínű, alacsony sarkú cipő van, a nyakláncán négyzet alakú medál. Három ujján is visel gyűrűt, a középsőn a jegygyűrűjét. Azt mondják, vannak film- és rockszékek, akik ha belépnek egy szobába, a helyiségben megáll a levegő. A nyolcvanas éveiben járó, kerekesszékekben ülő Cshö Unhi éppen ilyen.

A Pop Street büfé egyike azoknak a dél-koreai intézményeknek, amelyek részben éttermek (klasszikus koreai nagyvacsorákat, bolognai spagettit, hamburgert és cézársalátát is felszolgálnak), részben Starbucks stílusú kávézók. Cshö Unhi asszony ezen a helyen alig négy óra alatt meséli el a történetét, a kérdésekre visszafogott derűvel és méltóságteljesen válaszol. Hogy reményei szerint mit fognak leszűrni az olvasók a történetükből? „Számomra az lenne a legfontosabb, hogy az emberek végre elfogadják, hogy az igazság az igazság.”

*

Szin Szangok 2006. április 11-én halt meg. Még ma, évekkel később is, amikor a hajnali órákban képtelen aludni, Cshö Unhi asszony elképzeli, hogy besétál a dolgozószobájába, és ott találja őt, amint dolgozik – ahogy azt az utolsó napig tette.

A férfi pár évvel a halála előtt úgy döntött, nem beszél többet. Amikor szóltak hozzá, ahelyett, hogy válaszolt volna, csak szomorúan és fáradtan elmosolyodott. Ha mégis felelt, halkan csak annyit mondott: „Nem nagyon van mit mondanom.” 2005-ben volt egy rosszul sikerült májátültetése, amit pár hónap múlva egy második operáció követett. Öreg volt, gyenge, és nehezen gyógyult fel. Cshö Unhinek nem volt pénze autóra, így sokat kellett egyedül buszoznia, hogy mindennap meglátogassa a férjét a kórházban. Utólag a kórház egyik nővérét hibáztatja, amiért túl sokat tornáztatta a férjét, és siettette a felépülést. Természetesen Kim Dzsongilt is hibáztatja – teljes joggal –, amiért Sin Szangok éveken át a börtönben szenvedt. A kórházban a férfi hepatitiszrel fertőződött meg, és olyan gyorsan romlott az állapota, hogy óráról órára rosszabbul festett. Április 11-én éjszaka a látogatása végén Cshö Unhi megcsókolta, és indulni készült.

Mint mindig, ezúttal is megkérdezte, hogy szüksége van-e valamire. Sin Szangok mosolyogva válaszolt: „Fogd meg a kezem, hogy lássam, milyen erős vagy.” Megfogta a

félje kezét, és így maradtak egy darabig. A keze meleg volt és megnyugtató, emlékezett vissza Cshö Unhi. Hosszú percek teltek el, amikor a férje elengedte a kezét, és szeretetteljes, mély hangon azt mondta: „Most már elmehet, Cshö Unhi asszony.” A felesége elmosolyodott, és azt mondta, másnap reggel találkoznak. Aznap éjjel Szin Szangok szervezete feladta a küzdelmet. Utolsó szavait a nővérhez intézte, amikor látta, hogy az egyik sebéből vér csöpög az ágyra, és onnan a padlóra: „Kérem, takarítsa fel ezt a kuplerájt, amit csináltam!”

Cshö Unhi mobilja akkor szólalt meg, amikor leszállt a buszról. Képtelen volt feldolgozni a hírt. Annak idején, miután kimondták a válasukat, azt mondta, hogy „még mindig képes vagyok utálni, ugyanakkor hiányzik is”, tudta, hogy odakint van valahol, és éli a maga világát. Ezúttal viszont elment. És nem maradt utána semmi. „A halál hideg egy dolog” – mondta Cshö Unhi.

A temetésre a Szöuli Nemzeti Egyetem Kórházában került sor. Az 1960–70-es évek filmsztárjai, akik a régi szép idők óta nem látták egymást, hosszú sorokban próbáltak bejutni az öreg épületbe, hogy leróják tiszteletüket. A Szin Szangok egykori kedvenc színészenek számító Szin Jonggjun mondott beszédet, aki az *Eunuchban*, *A vörös sálban* és még megszámlálhatatlan filmjében játszott. A ravatalnál álló színész azt mondta, hogy Szin Szangok tette azzá a koreai filmet, ami. A dél-koreai kulturális és turisztikai miniszter, Kim Mjonggon egykor maga is színész és forgatókönyvíró volt. Ő is leróta tiszteletét, és a legmagasabb kitüntetést, amelyet művész csak kaphat, az Arany Kereszt Kulturális Érdemrendet helyezte a koporsóra. A világ napilapjai a *The Neve York Timestől* a *The Guardianig* közöltek a gyászjelentést. A megemlékezések elsősorban az elrablásáról, nem pedig a filmekről szóltak, ahogy a *Times* szalagcíme is összefoglalta: „A diktátor által elrabolt koreai filmrendező, Szin Szangok 80 évesen meghalt”.

*

Kim Dzsongil öt évvel később, 2011. december 17-én, 70 éves korában halt meg a magánvonata fedélzetén. A jármű egy vakvágányon parkolt, amíg a Munkáspárt ki nem találta, hogyan jelentse be a Kedves Vezető halálhírét és az utódját. Két hosszú nap után az észak-koreai állami média végül tudatta, hogy a „túlzott munka” miatti súlyos szívroham végzett vele. Később néhány beszámoló arra utalt, hogy Kim Dzsongil akkor kapott szívrohamot, amikor pár alárendeltje előtt „örjöngött” egy erőmű építkezésen zajló hitvány minőségű munka miatt. A halálhírét bejelentő híradás végén utódjaként a fiát, Kim Dzsongunt nevezték meg.

A legidősebb fia, Kim Dzsongnam egy évtizeddel korábban kiesett a kegyeiből, miután szégyenszemre letartóztatták a tokiói repülőtéren, ahol hamisított dominikai útlevéllel akart belépni az országba. Az útlevél Pang Hszuong nevére szólt, ami kínaiul kövér medvét jelent. Az esetet még nevetségesebbé tette, hogy Kim Dzsongnamot két nő kísérte, és egyik sem a felesége volt, ráadásul volt nála egy pénzzel teli bőrönd. Azt állította, hogy csak a tokiói Disneylandbe akart ellátogatni (valószínűleg a 39-es divízió egyik ügylete kapcsán utazott Japánba). A következő hetekben a japán újságok tele voltak olyan masszázsszalokban dolgozó hoszteszek kínos beszámolóival, amelyeket Kim Dzsongnam gyakran felkeresett, amikor Tokióban járt. Ezt követően Kim Dzsongil a kisebbik fiát, Kim Dzsongunt kezdte favorizálni, aki sokkal jobban viselkedett.

Ugyanaz a hagyományos gyászfeketébe öltözött bemondó számolt be Kim Dzsongil halálhíréről, aki Kim Ir Szen halálát is bejelentette. A Központi Hírügynökség arról tudósított, hogy országszerte „mindenkit megrendített a fájdalom és a kétségbeesés” vezetőjük halála miatt. „Népünk és hadseregünk fájdalmában a mellét veri.”

Kim Dzsongil bebalzsamozott testét egy hétig a Kumuszan palotában ravatalozták fel, hogy a nép elé járulhasson. Az állami temetés után huszonnégy órás gyász következett, amelynek a végét ágyútűz jelezte, ezt három perc csend követte, majd „minden állami jármű, autók, mozdonyok, hajók dudálni kezdtek”.

Egyetlen dél-koreai kormánytisztviselő sem fejezte ki részvétét, de az ENSZ főtitkára és az Európai Unió magas rangú képviselői részéről érkeztek visszafogott részvét nyilatváltások. A legegyüttértőbb Azerbajdzsánból („Nagyon elszomorított ez a súlyos veszteség” – mondta Ilham Alijev), Bangladesből („A KNDK népe egy nagyszerű vezetőt, mi pedig egy remek barátot veszítettünk el. Imádkozunk, hogy bátran és erősen viseljék ezt a hatalmas veszteséget” – mondta Zillur Rahman elnök) és Szíriából érkezett (Kim Dzsongil halála „hatalmas veszteség nemcsak a koreai népnek, hanem minden olyan nemzetnek, amely a szabadságért, az igazságért és a békéért küzd” – mondta Bassár el-Aszad elnök).

Fidel Castro Kubájában az államtanács hivatalosan kétnapos gyászt rendelt el, és félárbócra engedte a nemzeti lobogót. A Kedves Vezető temetésének napján Phenjant friss, ropogós fehér hó borította be, a Kim-rezsim kedvenc szimbóluma, amely szívesen mutatta be Észak-Koreát farkasok és ragadozók által körülvevett ártatlan gyermekként. Az alaposan megkoreografált esemény során egy fekete autóból álló menet lassan gurult végig a nagyjából 200 ezer hisztérikus észak-koreai alkotta sorfal között. Rengeteg dzsip, Mercedes limuzin, flottányi fehérén ragyogó Mercedes szedán és katonai teherautó volt az utcákon, tele koszorúkkal és koreai zászlókat lobogtató tábornokokkal. Díszlépésben haladó katonák lépkedtek az autók között, a konvojt pedig zenekar kísérte.

Az egész menet közepén a halottaskocsi állt. A tetején az észak-koreai zászlóval borított fekete koporsó feküdt, benne Kim Dzsongil testével. A halottaskocsit bal oldalon tábornokok, jobb oldalon a Munkáspárt vezetői kísérték, feketében, komor arckifejezéssel. A jobb oldali sor elején a kedvenc fiúgyermek és utód, a 28 éves Kim Dzsongun lépdelt.

A Központi Hírügynökség „spontán” interjúkat készített az út mentén sorakozó nézőkkel. Az egyik gyönyörű katonanő olyan volt, mintha egyenesen egy Kim Dzsongil-filmből lépett volna elő, elcsukló, sírástól elfúló hangon a következőt mondta: „Ahogy nézem a hőesést, egyre több könnyet hullajtok, és arra a kemény munkára gondolok, amelyet a Tábornok végzett.” Egy katona még ennél is költőibben fejezte ki magát: „Hogyhogya nem zokog az ég?! Minden ember sír, vérkönnyeket hullatnak!” Az interjúk olyan melodramatikusak voltak, mint Kim Dzsongil kedvenc forgatókönyvei. Egy férfi így kiáltott fel a tömegben: „Hogya hagyhattál itt minket? Mit fogunk csinálni nélküled?”

Az észak-koreai nézőknek azt mondták, hogya az adás élő, de nem volt az, több órával később vetítették le a felvételt, mivel a kormánynak időre volt szüksége, hogya megvágva tovább manipulálják a műsort, például kivágják a menetet végigkísérő stábokat, és csak a legtökéletesebb interjúkat használják fel.

A temetés egy rituálé, de Észak-Koreában az lett belőle, mint mindenből: show-műsor. Kim Dzsongil temetésének minden időnk legnagyobb show-jának kellett lennie, A

hangosbeszélőkből gondosan kiválasztott forradalmi himnuszok bömböltek, a „spontán” összeverődött tömeg első soraiba a csinos katonalányokat állították. Az egyik képsoron négy tábornok figyelte, amint a koporsó megérkezik eléjük. Amikor az egyik letörölte az arcáról a könnyeket, a másik három azonnal utánozta a mozdulatot. Az út szélén ácsorgó emberek folyamatosan úgy csináltak, mintha éppen össze akarnának esni a gyász súlya alatt. Egymásba karoltak, hogy ne essenek el, és állva tudjanak maradni. Voltak, akik összecsuklottak. Mindannyian fagyoskodtak, de nem viseltek sapkát, a leheletük párállott a fagyos hidegben. A közeliken könnyes szemű emberek követték az eseményeket, aztán hirtelen újra „zokogni” kezdtek. Az egész anyag színpadias és embertelen volt, még nézni is megalázó.

A temetési menet 40 km-t tett meg Phenjan nyugati felén, ami a város szebbik, kirakatszerű része volt, majd érintették a Tedong-folyó bal partját, amely ugyanúgy néz ki, mint 1955-ben. Phenjan nyugati fele nem elég nagy, hogy 40 km-t egyenesen lehessen haladni, így a konvoj néha ugyanazokban az utcákban körözött, a Kim Ir Szen téren például kétszer is kör bement. Három óra múlva Kim Dzsongil teste ismét a Kumuszan palotában volt, ahol a szertartás zárt ajtók mögött folytatódott. Ezt követően a testét közszemlére tették az apja teste mellett. Máig ott van, több-busznyi ájtatos zarándok keresi fel nap mint nap. Négy hónappal később – négy hónappal a halála után – Kim Dzsongilt előléptették Észak-Korea Legfelsőbb Vezetőjének, vagyis a kommunista túlvilágon ugyanabba a magas és örök pozícióba emelkedett, mint az apja.

Szöulban mintegy száz jobboldali tüntető gyűlt össze, hogy észak-koreai zászlókat és a Kedves Vezető portréit, képmásait égessék. Mikor beesteledett, ünnepi tűzijáték vette kezdetét.

*

Cshö Unhi nagyon komoly, néha szinte gyászos hangulatban van. Nem sok mindent csinál mostanában. Szin Szangok halála után egy Szöul déli részén fekvő, nem túl jó környéken lévő kisebb házba költözött, három metrómegállónyira a trendi Gangnamtól, mégis egy világ választotta el a menő éjszakai klubokkal és luxusboltokkal teli városrésztől.

Rossz egészségi állapota miatt rendszerint fáradt. Sokat imádkozik. Régebben a kalligráfia volt a hobbija, de mivel nem tud hosszan egyenes háttal ülni, abbahagyta. Amikor valaki megkeresi, mindig Észak-Koreáról kérdezik. Utoljára 2001-ben, 75 évesen lépett fel, amikor még egyszer „színpadra vonszolta magát”, hogy szerepeljen Ernest Hemingway *Akiért a harang szól* című írásának musicalverziójában. „Egész jó voltam” – mondta. De többet nem fog játszani.

Kicsit mégis felderül, amikor Szin Szangokról mesél. Szélesen mosolyog, és a hangja csodálattal telik meg. Hihetetlenül hűséges a férfihoz. Azok a képek, amelyek a hetvenes éveikben készültek róluk, ugyanolyan romantikusak és boldogok, mint amikor a harmincas éveikben jártak. Szin Szangok szerette őt, és az észak-koreai élményeik után sokkal jobban ragaszkodott hozzá. Megállapodott, és már nem érezte szükségét, hogy más nők után szaladgáljon. De sosem rejtette véka alá, hogy nem ő volt élete legnagyobb szerelme és szenvedélye, hanem a filmjei. Az életrajza címe is beszédes: *Film vagyok*. A könyvet Cshö Unhi szerkesztette és fejezte be Szin Szangok halála után, és semmi

személyes nincs benne, csak a filmjeiről, a forgatási körülményekről írt. Az egyik bekezdésben arról mesél, hogy szemrebbenés nélkül eladta volna a feleségét egy másik férfinak, ha az kellett volna ahhoz, hogy új filmet készíthessen. Cshö Unhi szeretettel gondol erre a megjegyzésre. Sohasem érezte úgy, hogy a második helyre szorult volna a filmek mögött. „A filmek és az irántam érzett szenvedélye ugyanolyan erős volt.”

Amikor megkérdezem, hogyan írná le a szeretett férfit olyasvalakinek, aki sosem találkozott vele, elmosolyodik, és a hangja még lágyabb lesz. Alaposan átgondolja a választ. „Agglegény – jelenti ki. – Lázadó, ha egy szóval kellene jellemeznem.” Aztán tovább folytatja: „Megőrült a filmekért, nagy művész volt. Nagyon jó memóriával rendelkezett. Egyfolytában filmekről és munkáról beszélt.” Cshö Unhi szerette benne, hogy olyan szétszórt volt, és hogy olyan lelkesedéssel vetette bele magát a filmjeibe, hogy teljesen megfélekedezett a külvilágról. Amikor arról kérdezem, vajon akkor is újra összeházasodtak volna, ha nem rabolják el őket, határozott választ ad. „Nem. Nem voltak terveink. Más irányba haladt az életünk.”

Ami az Észak-Koreában töltött éveket illeti, Cshö Unhi szerint ott nem voltak boldog pillanatok, egy sem az alatt a nyolc év alatt, amit ott töltöttek. Amikor örömet vagy megkönnyebbülést érzett – például hogy viszontláthatja Szin Szangokot –, rátört a szomorúság és a kétségbeesés is. A nyolc év minden egyes napján, „ha behunytam a szemem, a gyermekeimet láttam magam előtt”, mondta azt a koreai kifejezést használva, amikor az embernek egy bizonyos dolog tölti ki minden egyes gondolatát.

Régebbi interjúkban sokszor neheztelt, és dühösen fakadt ki Kim Dzsongilre. De manapság csak együtt tud érezni azzal az emberrel, akit „egy szegény párának” tart. „Emberként nagyon sajnálom őt. Néha valósággal meg tudnék bolondulni. Azért, mert miatta veszítettük el a pénzünket, a státusunkat és az iskolánkat.” Utóbbit annyira nagyra értékelte, hogy az elvesztését legalább annyira sajnálja, mint hogy nem tudott ott lenni, amikor a gyerekei felnőttek. De már nincs benne harag, még azok iránt sem, akik részt vettek az elrablásában. „Isten úgy küldi a földre az embereket, hogy mindenkivel megvan a maga terve, és az enyém egy volt a sok közül. Talán úgy hangzik, hogy Kim Dzsongil mindent elvett tőlem, de végül is Isten az, aki ad nekünk, és aki elvesz tőlünk.” Sokat beszél Istenről. A hit segített neki megbékélni azokkal a dolgokkal, amelyek kívül esnek az irányításán, és azokkal, amelyeket nem lehet meg nem történné tenni.

*

Szin Szangoknak a mindene volt a mozi, és azt szerette volna, ha a filmjei miatt emlékeznek rá. És bár Kim Dzsongilt és Észak-Koreát hamarabb szokták megemlíteni, azért ez a kívánsága tulajdonképpen teljesült. 1994-ben a Cannes-i Filmfesztiválon a zsűri tagja volt. Zsűritársaival, Clint Eastwooddal és Catherine Deneuve-vel együtt az Arany Pálmát a *Ponyvaregénynek* ítélték, amelyet egy feltörekvő független filmes, egy bizonyos Quentin Tarantino jegyzett. 2002-ben a New York-i Modern Művészetek Múzeumában tizenegy filmből álló retrospektív vetítést rendeztek a tiszteletére. A filmjeit iskolákban tanítják Koreában és külföldön egyaránt. Lehet, hogy a munkássága kevésbé ismert és nehezen hozzáférhető, de mindig kiderül, hogy a filmek java része felejthetetlen.

Cshö Unhi nem akarja, hogy emlékezzenek rá, és hogy halhatatlanná váljon. Amit a legjobban akar, az az, hogy a történetüket elhiggyék, és ne kérdőjelezzék meg. „Nem

értem, miért akarják egyesek úgy csavarni a történetünket, hogy az megfeleljen az ő céljaiknak.” Miután ezt mondja, pár másodpercre elhallgat. „Igaz és őszinte életet éltem. Az emberek néha kitalálnak olyan történeteket, amelyeket szeretnének, ha megtörténtek volna. Én annyit akarok mondani, hogy őszinte életet éltem.”

*

Ennek a történetnek a nagy része az akaratról szól, arról, hogy mire képes az ember, ha olyan erővel szembesül, amelyek hatalmasabbak nála. Akármiben hiszünk (vagy nem hiszünk), csak egy életet élhetünk, és az, hogy mikor és hol kezdődik az életünk, sok mindent meghatároz. Azt mondják, mindannyiunknak van annyi hatalma és szabad akarata, hogy a rendelkezésünkre álló eszközök segítségével azt tegyük, amit jónak látunk. Cshö Unhi két nagyhatalom által kettészakított országban született, és az életét nagyban meghatározta Szin Szangok és Kim Dzsongil, két nagy egóval rendelkező férfi, akik a környezetüket irányítani, alakítani és rendezni akarták. A színésznőre gondolva az embernek eszébe jut a többi 24 millió, bálnák közt vergődő rák, akik a demilitarizált övezettől északra akaratlanul is egy nemzet nagyszabású filmforgatásának statisztáivá váltak.

Cshö Unhi akaratereje vitathatatlan. A kávézóban senki sem ismerte fel, és senki sem tudta, min ment keresztül. De manapság sokkal több koreai ismeri a nevét és beszél róla mély tisztelettel, mint Szin Szangokról. A koreai filmgyártás ikonjának számít. Nem hajlandó elfogadni, hogy Kim Dzsongil, Észak-Korea és a nyolcvényi rabság határozza meg, ki ő, vagy ki volt valójában. 2014-ben, 88 évesen is sztár, egy olyan korban, amikor már nem nagyon léteznek igazi csillagok.

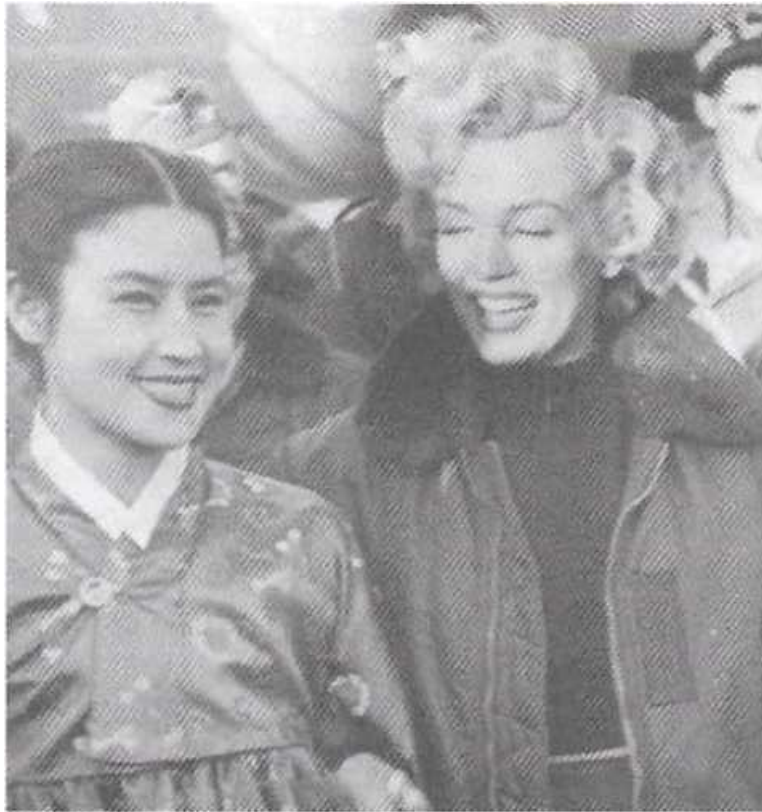
1954-ben a koreai háború utáni béketurnén több hollywoodi sztár is részt vett. Van egy fénykép, amely Cshö Unhiről és Marilyn Monroe-ról készült Szöulban. Pontosan ugyanannyi idősök voltak, mindketten 1926-ban születtek. A karrierjük is nagyjából ugyanakkor kezdődött: Cshö Unhi neve elsőként 1947-ben tűnt fel egy stáblistán, Monroe-é 1948-ban. Amikor a fotó készült, Marilyn a fénykorát élte, nem sokkal korábban szerepelt a *Szókék előnyben*, a *Hogyan fogjunk milliomost?* és a *Hétfélig vágyakozás* című filmekben, pár hónap múlva pedig megtörtént a híres ruhalebbentés. Cshö Unhi ikonikus szerepei még évekre voltak, frissen ment férjhez Szin Szangokhoz, és éppen próbált felépülni a nemi erőszak, a bántalmazás és az elrablása okozta traumából, amely a háború után rászakadt.

Monroe ikonikus frizurája, szája, arcvonásai örökre beégtek a retinánkba, a fotóra nézve mégis nehéz megmondani, melyikük a nagyobb sztár, ki az, aki jobban vonzza a tekintetet. Monroe bomberdzsekit visel, nevet, a szeme félig behunyva, de még ő is Cshö Unhit nézi, aki szintén mosolyog, de a szemében éles acélosság csillog. Egyetlen porcikájával sem hajlandó elfogadni, hogy ő csak egy koreai díszletelem, akit egy fotó kedvéért állítottak a hollywoodi istennő mellé. Ő az igazi sztár.

Nyolc évvel a fotó elkészülte után Marilyn Monroe meghalt.

Az azóta eltelt 60 évben Cshö Unhi rengeteg mindenben ment keresztül: volt egy botrányos válása, elrabolták, száműzetésbe kényszerült, megözvegyült, de még mindig él, és a saját hazájában nem kevésbé ikonikus csillag, mint Monroe az övében. Lehet, hogy

csak egy rák a bálnák között, de akadnak közöttünk, akik nem hajlandóak elfogadni, hogy bálnák irányítsák a sorsukat. Cshö Unhire nézve ez nem is lehet kétséges.

34. Zárszó

Szin Szangok és Cshö Unhi története, mint a legtöbb Észak-Koreáról szóló tanúvallomás, a történetmesélő saját szemszögét tükrözi. A remetekirályság olyannyira zárt, és az irányítói annyira igyekeznek elhomályosítani és összezavarni a képet, hogy akik írni akarnak róla, a történet alapját képező tények ellenőrzésekor folyamatosan akadályokba ütköznek. Amikor Észak-Koreáról van szó, minden tényt érdemes kétszer vagy akár háromszor is ellenőrizni, mert kiderülhet, hogy csak ugyanannak a pletykának különböző verzióiról van szó, amelyek már olyan régen forognak közzsájon, hogy igaznak tűnnek. Ennek megfelelően igyekeztem mindent megtenni, hogy semmi olyasmi ne jelenjen meg ebben a könyvben, amit nem ellenőriztem a lehető legalaposabban.

Mivel Cshö Unhi és Szin Szangok beszámolója volt a fő forrásom a Phenjanban töltött éveikről, a kezdetektől fogva olyan szkeptikusan álltam hozzájuk, amennyire csak lehetett. Minden eseményt és dátumot összevettem az elfogadott történelmi dátumokkal. A földrajzi leírásokat fotókkal és egy harmadik fél beszámolójával erősítettem meg. A Repulse-öböl, a 6-os számú börtön és a villák esetében, ahol Szin Szangok és Cshö Unhi élt, minden helyszínt a Google Earth képeit felhasználva analizáltam. Elutaztam Phenjanba, és tanulmányoztam a Halas Házat és a filmstúdiók belső tereit. A bécsi InterContinentalban abban a hotelszobában szálltam meg, ahol ők is, és személyesen, valamint fotókon is megnéztem, hogyan nézett ki a szálloda földszinti elrendezése az 1986-os felújítás előtt. Minden olyan nem észak-koreaival beszéltem, akit Szin Szangok és Cshö Unhi név szerint is említ az emlékirataiban, és ha ez nem sikerült, megpróbáltam lenyomozni a családot, kollégákat, még életrajzírókat is. (A köszönetnyilvánításban szerepel azoknak az embereknek a teljes névsora, akik szabadidejükkel és tudásukkal nagylelkűen hozzájárultak ennek a könyvnek a megszületéséhez.)

Szin Szangokot és Cshö Unhit 1978-ban rabolták el, abban az időszakban, amikor Észak-Korea a legaktívabb volt az emberrablásokban, és abban az egyetlen periódusban (1977 és 1983 között), amikor Phenjan beismerte, hogy él ezzel a gyakorlattal. Azok az emberrablási módszerek, amelyeket Szin Szangok és Cshö Unhi leírt – elszigetelt strandokon parókás emberek zsákokba gyömöszölve próbáltak elhurcolni embereket, a kis motorcsónak, a nagy hajó –, pontosan egybeváltak azokkal az észak-koreai módszerekkel, amelyeket más, bizonyított emberrablási kísérletekben is leírtak. Ezek az információk 1987 előtt, amikor Szin Szangok és Cshö Unhi megírták az emlékirataikat, még nem voltak nyilvánosak. Az emlékirataikat és a kérdéseimet eljuttattam a New York-i Egyetemen dolgozó Robert S. Boyntonnak, a délkelet-ázsiai emberrablások szakértőjének, aki nem talált hiányosságokat a történetükben, és megerősítette, hogy a leírt események logikusnak hangzanak, és beleillenek az ismert észak-koreai módszerekről alkotott képbe. A Tongbuk-Riben és a Gesztenye-völgyben található vendégházak műholdas képeken Chris Marker szakértő fedezte fel, aki egy ENSZ-jelentés miatt elemezte őket. (A 6-os

számú börtön tisztán kivehető más műholdas képeken is, és pontosan azon a területen, ahol Szin Szangok is megjelölte.) Szin Szangok börtönben töltött ideje is hiteles, ha összevetjük más tanúvallomásokkal, köztük a dél-amerikai költő, Ali Lameda beszámolójával, még az olyan apró részletek is egyeznek, mint hogy a kanálnak nem volt nyele, amit Kang Hjok is említ *Ez a paradicsom!* című könyvében.

*

Sokan vannak, főleg Dél-Koreában, akik úgy hiszik, hogy Szin Szangokot és Cshö Unhit nem hurcolták el Észak-Koreába, hanem önszántukból dezertáltak Phenjanba. Ez a vélemény hipotéziseken alapszik: „Elég valószínű, hogy mivel Szin Szangok karrierjének Délben befellegzett, Északra ment, hogy ott kezdje újra.” Vagy: „Szin Szangok valószínűleg önként dezertált, aztán meggondolta magát, és előállt ezzel az emberrablásos mesével, hogy Dél-Koreában ne kerüljön bajba.” A gyanút pontatlan információk ismételtetésével tartották életben: egy KNDK-s „történelmi évkönyv” szerint Szin Szangok azért dezertálhatott Északra, mert eredetileg az ott található Cshongdzsin városából származott, és a szülei is ott éltek, holott valójában 1978-ban a szülei már régen halottak voltak. Egy másik könyvben Szin Szangokot „átköltöztetett” személynek nevezik, aki a kettéosztás után Észak-Koreában élt, és megmaradt északinak akkor is, amikor később Délre költözött. Szin Szangok 1945-től Szöulban élt, és 1978-ig nem lépte át a 38. szélességi fokot. Ezek a tények újra és újra megjelentek a sajtóban, és az évek során a közvélemény szemében a történetük részét képezték. Azoknak a szkeptikusoknak a nagy többsége, akikkel beszéltem, egy könyvre utal, Nisida Recuo *A kitalált kép* című munkájára, ezzel a könyvvel magyarázzák a kétségeiket Szin Szangok és Cshö Unhi történetét és szavahihetőségét illetően. Recuo – álnév – egy japán újságíró, aki azt állította, hogy ismeri Szin Szangokot, a testvérét és az újságíró Kuszakabe Kjúsirót, akire rábízták a leveleiket és a Kim Dzsongil hangfelvételét tartalmazó kazettát, amikor összefutottak vele Kelet-Európában. Többször is azt mondták nekem, hogy ez a könyv kíméletlenül és módszeresen megcáfolja Szin Szangok és Cshö Unhi történetét.

Eloolvastam, és szó sincs ilyesmiről. Tele van hibákkal. Recuo azt állította, hogy találkozott Szin Szangokkal Hongkongban és Japánban 1978 tavaszán, ahol a rendező viccelődve azt mondta neki, hogy azt tervezi, hogy disszidál – persze senki nem volt körülöttük, aki ezt hallotta volna. Azt is állítja, hogy Szin Szangok már 1979-ben elkezdett dolgozni *A küldött, aki nem tért vissza* című filmen, miután „biankó csekket” kapott Kim Dzsongiltól, hogy olyan filmet készítsen, amelyet csak akar. De arra már nem kínál magyarázatot, hogy akkor miért tartott három és fél évig befejezni a filmet. Megismétli azt az észak-koreai érvet, mely szerint Szin Szangok és Cshö Unhi szabadon utazhatott, ahová csak akart (egyik példaként Franciaországot hozta fel), miközben Berlintől nyugatra csak egyszer jutottak el, hogy részt vegyenek Londonban a filmfesztiválon. Azt is figyelmen kívül hagyta, hogy Észak-Korea rendszeresen küldte külföldre azokat, akiket elrabolt: 1979-ben a KNDK négy elrabolt libanont küldött Jugoszláviába, hogy beszélhessenek a családjukkal, és megnyugtassák őket, hogy jól vannak. Szigorú megfigyelés alatt álltak, de kettejüknek sikerült megszökni, és bemenekültek a kuvaiti nagykövetségre, majd hazaszállították őket Libanonba. A szintén elrabolt Kim Jonggiut Dél-Koreába küldték, hogy a kormánynak kémkedjen, miután hűségeseznek hitték, majd

feladta magát a dél-koreai hatóságoknak, és visszanyerte a szabadságát. A leghíresebb eset pedig az volt, amikor 2002-ben Észak-Korea öt elrabolt személyt küldött vissza Japánba azzal a feltétellel, hogy rövid látogatás után visszatérnek Észak-Koreába. Az észak-koreai hatóságok minden bizonnyal sokkot kaptak, amikor mégsem mentek vissza.

A legszembetűnőbb lyuk Recuo „cáfolatában” a saját verziója a páros 1986-os bécsi szökéséről. „Hajtúkanyar Nyugat felé.” így nevezte Recuo a szökésüket, és azt állította, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi már hat hónapja kapcsolatban voltak az amerikai hatóságokkal, mielőtt Bécsbe érkeztek volna, és a mit sem sejtő szemtanút, Enokit csak azért szervezték be, hogy megrendezett szökésük hitelesnek tűnjön. Recuo azt állítja, hogy mindezt Enoki mondta el neki személyesen, holott tudomásom szerint Enoki Akira a haláláig nem adott interjút, és nem adott ki közleményt Szin Szangok és Cshö Unhi szöktetésével kapcsolatban. Minimum gyanús, hogy csak és kizárólag Recuónak nyilatkozott, hogy megerősítse annak verzióját. Recuo állítása szerint Szin Szangok és Cshö Unhi a CIA-val együtt dolgozták ki a szökés tervét, és emiatt meg kellett rendezniük egy autós üldözést a nagykövetségig.

Az InterContinental a Pan Am amerikai légitársaság tulajdonában volt, és különösen jó kapcsolatot ápolt az ausztriai amerikai nagykövetséggel. Nagykövetségek közötti titkosított postai küldeményeket szállító amerikai diplomata futárok, kormánytisztviselők szálltak meg a hotelben, a keleti és nyugati útvonalakon repülő Pan Am járatok legénysége is a hotelben vett ki szobát, ha útközben megálltak Bécsben lecserélni a személyzetet. John Edmaier az 1980-as években vezette a szállodát, és a telefonjában gyorstárcsázással lehetett hívni az amerikai nagykövetséget. Azt az utasítást adta a személyzetnek, hogy probléma esetén elsőként ne a bécsi rendőrfőnököt, hanem az amerikai nagykövetséget tárcsázzák. Ha Szin Szangok és Cshö Unhi kapcsolatban lett volna az Egyesült Államokkal a szökésük miatt, nem lett volna szükség a drámai autós üldözésre. Egyszerűen bejelentkeztek volna a hotelbe, és pár órán belül amerikai hírszerző tisztek kopogtattak volna az ajtójukon, és biztonságban kikísérték volna őket, ahogy az számtalan disszidens esetében megtörtént korábban és később is.

*

Bár nincs bizonyíték arra nézve, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi önként dezertált volna Északra, számos olyan bizonyíték van, amely megcáfolja ezt.

Ha Szin Szangok valóban önként ment Északra, miért jelentette ki azonnal nyilvánosan, hogy szerinte Cshö Unhit elrabolták? Miért nem dezertáltak együtt, ahelyett, hogy Szin Szangok telekürtölte a sajtót az eltűnésével, és aztán dezertált, ami így a hidegháború történetének legnyakatekertebb disszidálásának tűnik? És ha Phenjan valóban propagandagyőzelemnek tekintette Szin Szangok dezertálását, miért nem tették azonnal közszemlére egy sajtótájékoztatón, ahol kiállt volna Észak mellett?

És ha azért ment Észak-Koreába, hogy filmeket készítsen, miért várt 1983-ig, hogy elkezdjen rendezni? Ha önszántából ment volna Északra, és ott később került volna bajba, akkor a filmográfiájának időpontjai éppen fordítva lennének. Először nagyon aktív lett volna, később pedig eltűnt volna szem elől.

Ha Szin Szangok tényleg saját akaratából ment oda, mik lehettek Cshö Unhi motivációi? Miért hagyta volna magára a gyerekeit, akiket mindennél jobban szeretett?

Szin Szangok és Cshö Unhi elrablására talán a legmegdönthetlenebb bizonyíték az olyan észak-koreaiak egybehangzó tanúvallomása, akik nem nyernének semmit azzal, ha hazudnak. Az egyik legfontosabb ilyen tanú Hvang Dzsangjop, Kim Ir Szen bizalmas tanácsadója, aki egyes vélemények szerint egyben a dzsucse teória megalkotója is, Hvang Dzsangjop az író John Cilának mondta el, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi elrablását Kim Dzsongil egyik részlege, a 35-ös divízió tervezte meg, és ők is hajtották végre. Később, miután mindketten megszöktek Észak-Koreából, Hvang Dzsangjop Szin Szangokkal együtt részt vett a remetekirálysággal foglalkozó kerekasztal-beszélgetéseken.

Egykori észak-koreai művelési tisztek, Kim Kvanghjon, Szin Kvangszu és Rju Jonghva beismerték, hogy raboltak el külföldi állampolgárokat, mások elmondták, hogy a kiképzésük helyszínéül szolgáló Kim Dzsongil Katonai Akadémián miképpen beszéltek meg nyilvánosan Szin Szangok és Cshö Unhi elrablását.

Az amerikai Külügyminisztérium és a CIA elég hitelesnek tartotta Szin Szangokot és Cshö Unhit, hogy megvédjék őket a koreai titkosszolgálattól, és három éven keresztül vállalták huszonnég órás felügyeletük költségét. (Szin Szangok egyik fia ma a Külügyminisztériumban dolgozik.) Az ENSZ különböző tanácsai emberi jogi dokumentációk kapcsán használták Szin Szangok és Cshö Unhi tanúvallomásait. Eric Heginbotham, a Külkapcsolatok Tanácsának egykori magas rangú tagja szerint Szin Szangok és Cshö Unhi története hihető, és egybevág azzal, amit a Kim-rezsimről tudni lehet. Don Oberdorfer, a *The Washington Post* egykori munkatársa azt mondja, hogy sok általa meginterjúvált észak-koreai dezertőrrel kapcsolatban szkeptikus, de Szin Szangok és Cshö Unhi nem tartoznak ebbe a kategóriába. „Kínosan kerültem az olyan, Kim Dzsongillel kapcsolatos meséket, amelyek számomra nem megbízható forrásból származnak, de ebben hittem” – mondta Oberdorfer egy újságíró kollégájának, John Gorenfeldnek 2003-ban. A *két Korea* című könyvében Oberdorfer így ír: „Dél-Koreában néhányan kétségüknek adtak hangot Szin Szangok és Cshö Unhi történetével kapcsolatban, de ők hangfelvételekkel és olyan fotókkal tértek vissza, amelyeken közösen szerepelnek Kim Ir Szennel és Kim Dzsongillel, és ezeket az amerikai és a dél-koreai hírszerzés is hitelesnek ismerte el. Háromszor találkoztam velük, először nem sokkal a szökésük után Bécsben, és biztos vagyok abban, hogy hihetünk nekik.”

2005-ben az amerikai dezertőr, Charles Jenkins és Japánból elrabolt felesége, Szoga asszony nyilvánosságra hozta Anocha Panjoy thai nő esetét, akit Makaóról raboltak el 1978-ban. 2005 októberében a thai sajtó megerősítette a nő elrablásának részleteit és módszerét, mindez egyezett azzal, ahogyan tizenhét évvel korábban Cshö Unhi leírta saját elrablását. Kiderült, hogy Anocha Panjoy ugyanazon a napon tűnt el, mint Catherine Hong, akinek szintén Makaón vészett nyoma. Az Észak-Korea által elrabolt japánok megmentésére létrehozott szervezet interjút készített Cshö Unhivel Ms. Honggal kapcsolatban. Elmondta nekik, hogy Ms. Hong anyja és fiútestvére Makaón élt, az apjuk tanár volt, a lány a középiskolában röplabdázott, de egyetemistaként abbahagyta. Állást kapott, így az öccse is egyetemre tudott menni, eladóként dolgozott egy ékszerüzletben, és részmunkaidőben idegenvezetést vállalt. Katolikus volt, és mindössze 20 éves, amikor 1978 nyarán elrabolták. Minden részlet „pontosan egyezett” Ms. Hong Leng-ienggel, aki 1978. július 2-án tűnt el Makaó szigetén. Ms. Hong családja nem ismerte a felvett keresztény nevét, hiszen arról nem beszelt senkinek. Cshö Unhi elmondta, hogy a keresztény neve Maria, és az a makaói templom, ahol Ms. Hong megkeresztelkedett,

megerősítette ezt a tényt. Amikor mutattak neki egy fényképet Ms. Hongról, Cshö Unhi megerősítette, hogy őt látta Phenjanban. 2006 márciusában találkozott Ms. Hong családjával, akik szerint minden, amit Cshö Unhi állít, megfelel a valóságnak.

Jelen könyv szerkesztésének utolsó heteiben találkoztam egy olyan dél-koreaival, aki huszonhat évig dolgozott az amerikai hírszerzésnek, és a fő területe észak-koreai dezertőrök tájékoztatása volt. (Egy független forrás megerősítette ezt.) 1986-ban az egyik feladata Szin Szangok és Cshö Unhi szökése és dezertálása volt. A férfi azt mondta, hogy a munkája révén találkozott velük, és mindkettejükkel barátságban maradt. Bár már nyugdíjas, az amerikai kormánnyal kötött megállapodása értelmében nem adhat ki olyan információkat, amelyek még mindig „érzékenynek” számítanak. Amikor arról kérdeztem, hogy Szin Szangok és Cshö Unhi története vajon igaz-e, kategorikusan kijelentette, hogy igen.

– Minden egyes részlete?

– Igen! – bólintott határozottan.

Amíg Észak-Korea meg nem nyílik a világ előtt, és Kim Dzsongil személyes aktáit – ha még léteznek, ha valóban léteztek egyáltalán – át nem lehet vizsgálni, százszázalékos pontossággal senki nem mondhatja meg, mi is történt. Amíg ez nem valósul meg, a magam részéről hajlamos vagyok Szin Szangok és Cshö Unhi minden szavát igaznak tekinteni.

Köszönetnyilvánítás

Ez a könyv nem jött volna létre a Conville & Walshnál dolgozó Patrick Walsh és Carrie Plitt lelkesedése nélkül, akik fontos észrevételekkel és hasznos ötletekkel segítettek egy ambiciózus író első könyvét.

Nagyon hálás vagyok a szerkesztőim, Colin Dickerman (Flatiron Books), Panio Gianopoulos és Joel Rickett (Viking Penguin) tanácsaiért, akik fáradhatatlanul segítettek könyvvé gyúrni az izgatott szavakból álló több száz oldalnyi szöveget. Köszönettel tartozom emellett Alexandra McNicollnak, Henna Silvennoinennek, Jake Smith-Bosanquet-nek, Alexander Cochrannek és Emma Finn-nek, továbbá mindenkinek a Conville & Walshnál, hogy megosztották a könyvem a világgal.

Köszönet illeti a kutatóimat és fordítóimat, J-Min Anht, Jabuki Hirokót és Pak Szjongot. Han Csonghjonot, aki a tolmácsom volt, amikor személyesen találkozhattam Cshö Unhivel. Hálás vagyok Jasmine Faustinónak, Patricia Cave-nek és Marlena Bittnernek a Flatiron Booksnál, Venetia Butterfieldnek a Viking Penguinnél, Sophie Berlinnek a Flammarionnál és Nick Marstonnak a Curtis Brownnál végtelen lelkesedésükért, bátorításukért, támogatásukért. Köszönet Jurgennek, Nadiának, Markusnak és Michael Fischernek. Köszönöm, hogy mindig arra biztattatok, hogy mindent beadjak – és hogy minden apró sikert úgy ünnepeltetek meg, mintha a tiétek lenne –, mintha egy család lennének.

Nagyon sok kutatónak és írónak vagyok adósa – mindegyik okosabb és jobban ír, mint én –, amiért nagylelkűen megosztották velem a tudásukat és a forrásaikat. A legfontosabbak: Charles Armstrong, Robert Boynton, Mike Breen John Cha, Steven Chung, Heinz Fenkl, Mike Morris, Darcy Paquet, Johannes Schonherr és Szuk Jonggim. Simada Jóicsi és Nisioka Cutomu az Észak-Korea által Elrabolt Japánok Megmentése Nemzeti Szövetségénél tényeket és részleteket erősítettek meg a KNDK emberrablási módszereivel kapcsolatban.

Hihetetlenül szerencsés voltam, hogy Koreában Sue és Jackie Yang segítettek, akik egyeztettek a nevemben, tolmácsoltak, és sokat segítettek abban, hogy egy idegen országban is kompetensnek tűnjek, és otthon érezzem magam. Ko Mijon önzetlenül egy teljes napon át kalauzolt Szöulban, és szívesen osztotta meg velem a gondolatait a modern Koreáról. Bécsben John Edmaier, Christine Gull, Jean-Paul Herzog, Nicole Huber, Thomas Legner és Rico de Schepper segítettek igen nagylelkűen.

Amikor az 1970-es évek Hongkongját tanulmányoztam, szerencsémre Donald Morrisonra, James Smithre, Douglas Schwabra és Nicholas Wura bátran támaszkodhattam. A *Daily NK*-nál dolgozó Christopher Green sok Észak-Koreával és Kim Dzsongil felemelkedésével kapcsolatos témáról és az Északkal kapcsolatos dél-koreai politikai kontextusról osztott meg velem tényeket. Ő és a *Daily NK* bátor online forrás, amely a Kim-rezsimmel kapcsolatos információkat tesz közzé és elemez. Hálás vagyok a közbenjárásukért, hogy észak-koreai dezertőrökkel találkozhattam, akik a filmiparban

dolgoztak, vagy akik ismeretekkel rendelkeztek a könyvben szereplő eseményekről és személyekről. Sok olyan dezertőr van, akik átlagemberek, nem közismert személyek, nem volt befolyásuk Phenjanban, és mint ilyenek, nem írhatnak könyvet, nem írnak róluk az újságok, még az államtól sem kapnak védelmet – és emiatt nem is szívesen vállalják a nevüket. Mégis örökké hálás leszek a bátorságukért, hogy rám szánták az idejüket, és nyitottak voltak. Helen Loveridge kulcsfontosságú információkat osztott meg velem az 1984-es Londoni Filmfesztivállal kapcsolatban. Brian Bankston, Wes Gehring és Michele Jaffa több érdekes, fontos és kevésbé fontos részletet mondott el nekem Szin Szangokkal és Cshö Unhivel kapcsolatos személyes benyomásairól, történeteiről. Erejéért és őszinteségéért köszönetét mondok Angie Everhartnak.

Az asszisztensem, Annie Ross-Edwards kiderítette, hogy milyen volt az idő 1978 februárjában Phenjanban, lenyomozta az észak-koreai teherhajókat, és rendben tartotta az életem, amíg bezárkóztam a szobámba írni. Marie-Jeanne Berger, Walter Donohue, Paul French, Andrew Lang, Ruth Little, Wayne és Lindsey Pelechtyik, Jodie Taylor és Joseph Wobij elolvasták a könyv különböző fázisban lévő kéziratait, és hálás vagyok kitartó lelkesedésükért és pozitív hozzáállásukért. Gary Forrester több kéziratot is végigolvasott, és folyamatosan bátorított. Mary Kerr, Michael és Jane Lothian, Clare Kerr és Nick Hurd, a Kerr család a Ferniehirstnél – Marie-Claire, Ralph, Johnnie, Jamie, Frank, Amabel, Hugh és Minna: köszönet, amiért az évek során végig bíztak bennem és bátorítottak. Marie Madeleine Veillard, a kedvenc általános iskolai tanárom azt mondta, hogy már akkor tudta, hogy könyvet fogok írni, amikor még nagyon kicsi gyerek voltam, neki üzenem: voilà!

Természetesen adósa vagyok a rettenthetetlen Cshö Unhi asszonynak, amiért nem volt ellenére, hogy a világ másik feléről érkező idegen nagyító alá vegye az életét. Köszönöm a segítségét, a kitartását és a szenvedélyét. Nagylelkű volt az idejével, bátran tette közszemlére az életét egy olyan világ előtt, amely a nyitottsága ellenére nem mindig bánt vele kedvesen.

És végül, de nem utolsósorban minden porcikámmal köszönetet mondok Kelty és Owen Pelechtyiknek. Ez az egész dolog egy hideg téli estén kezdődött, amikor közösen meghúzódtunk egy pubban. Együtt írtuk ezt a könyvet, és nélkületek sosem született volna meg. Szeretlek mindkettőtöket.

Felhasznált irodalom

Könyvek

- Anderson, Joseph L. – Richie, Donald: *The Japanese Film: Art and Industry*. Princeton University Press, 1982.
- Breen, Michael: *Kim Jong-Il: North Korea's Dear Leader*. John Wiley & Sons, 2004.
- Bren, Frank – Kar, Law: *Hong Kong Cinema: A Cross-Cultural View*. Scarecrow Press, 2004.
- Bowyer, Justin – Choi, Jinhee: *The Cinema of Japan and Korea*. Wallflower Press, 2004.
- Buzo, Adrian: *The Guerilla Dynasty: Politics and Leadership in North Korea*. Westview Press, 1999.
- Cha, John H. – Sohn, K. J.: *Exit Emperor Kim Jong-Il: Notes from His Former Mentor*. Abbott Press, 2012.
- Cha, Victor: *The Impossible State: North Korea, Past and Future*. Vintage, 2013.
- Cho Gab-Je: *Transcript of Kim Jong-Il's North Korea*. Jogapje Datkeom, 2010.
- Choi Eun-Hee: *Confessions*. Random House Korea, 2007.
- Choi Eun-Hee. *Walks and Works of Sheen Sang-Ok, the Mogul of Korean Film*. Lee Jang-Ho, 2009.
- Chung Hye Seung: *Hollywood Asian: Philip Ahn and the Politics of Cross-Ethnic Performance*. Temple University Press, 2006.
- Chung, Steven: *Split Screen Korea: Shin Sang-Ok and Postwar Cinema*. University of Minnesota Press, 2014.
- Cleaver, Eldridge: *Soul on Fire*. Word Books, 1978.
- Coatalem, Jean-Luc: *Nouilles froides à Pyongyang*. Editions Grasset, 2013.
- Cumings, Bruce: *North Korea: Another Country*. The New Press, 2004.
- Cumings, Bruce: *Korea's Place in the Sun: A Modern History*. W. W. Norton, 2005.
- Delisle, Guy: *Pyongyang: A Journey in North Korea*. L'Association, 2003.
- Demick, Barbara: *Nincs mit irigyelnünk a világtól – Életek és sorsok Észak-Koreában (Nothing to Envy: Real Lives in North Korea)*. Ford.: Ferencz Tamás – Lénárd Henrik. Szeged, Könyvmolyképző, 2013.
- Freeman, Kevin: *Secret Weapon: How Economic Terrorism Brought Down the U.S. Stock Market and Why It Can Happen Again*. Regnery Publishing, 2012.
- French, Paul: *North Korea: State of Paranoia*. Zed Books, 2014.
- Fujimoto, Kenji: *I Was Kim Jong-Il's Chef*. Fusosha Publishing, 2003.
- Fujimoto, Kenji: *Kim's Chef, Kim's Private Life*. Fusosha Publishing, 2004.
- Gehring, Wes: *Robert Wise: Shadowlands*. Indiana Historical Society, 2012.
- Harrold, Michael: *Comrades and Strangers: Behind the Closed Doors of North Korea*. John Wiley & Sons, 2004.
- Hassig, Ralph: *The Hidden People of North Korea: Everyday Life in the Hermit Kingdom*. Rowman & Littlefield, 2009.
- Hastings, Max: *The Korean War*. Pan Macmillan, 2010.

- Jager, Sheila Miyoshi: *Brothers At War: The Unending Conflict in Korea*. Profile Books, 2013.
- Jang Jin-Sung: *Dear Leader: North Korea's Senior Propagandist Exposes Shocking Truths Behind the Regime*. Rider, 2014.
- Jenkins, Charles Robert – Frederick, Jim: *The Reluctant Communist*. University of California Press, 2008.
- Kang Hyok: *This Is Paradise! My North Korean Childhood*. Little, Brown, 2005.
- Kim Byung-Kook – Vogel, Ezra F.: *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea*. Harvard University Press, 2011.
- Kim Il-Sung: *With the Century*. Korean Friendship Association, 2003.
- Kim Jong-Il: *On the Art of the Cinema*. Pyongyang Foreign Languages Publishing House, 1973.
- Kim Suk-Young: *Illusive Utopia: Theater, Film, and Everyday Performance in North Korea*. University of Michigan Press, 2010.
- Kinnia, Yau Shuk-Ting; *East Asian Cinema and Cultural Heritage*. Palgrave Macmillan, 2011.
- Kracht, Christian – Munz, Eva – Nikol, Lukas: *The Ministry of Truth: Kim Jong-Il's North Korea*. Feral House, 2007.
- Kurosawa, Akira: *Something Like an Autobiography*. Vintage Books, 1982.
- Kwon, Heonik – Chung, Byung-Ho: *North Korea: Beyond Charismatic Politics*. Rowman & Littlefield, 2012.
- Lankov, Andrei: *The Dawn of Modern Korea*. EunHaeng NaMu, 2007.
- Lankov, Andrei: *North of the DMZ..* McFarland & Company, 2007.
- Lee Young-Il – Young-Chol Choe: *The History of Korean Cinema*. Jimoondang International, 1998.
- Lifton, Robert Jay: *Thought Reform and the Psychology of Totalism*. W W. Norton, 1961.
- Lim Jae-Cheon: *Kim Jong-Il's Leadership of North Korea*. Routledge, 2011.
- Martin, Bradley K.: *Under the Loving Care of the Fatherly Leader: North Korea and the Kim Dynasty*. Thomas Dunne Books/St. Martin's Press, 2004.
- McHugh, Kathleen – Abelman, Nancy (eds.): *South Korean Golden Age Melodrama*. Wayne State University Press, 2005.
- Myers, B. R.: *The Cleanest Race*. Melville House, 2011.
- Ning Tie: *How Long Is Forever?* Shanghai Press, 2010.
- Oberdorfer, Don: *The Two Koreas: A Contemporary History*. Basic Books, 2001.
- Oh Kongdan – Hassig, Ralph C.: *North Korea Through the Looking Glass*. Brookings Institution Press, 2000.
- Oshima, Nagisa: *Ecrits 1956–1978*. Cahiers du Cinema/Gallimard, 1980.
- Pulikovsky, Konstantin: *The Oriental Express: Across Russia with Kim Jong Il*. Moscow, 2002.
- Satsuma, Kenpachiro: *North Korea as Seen by Godzilla*. Nesco-Bungcishunju, 1994.
- Schonherr, Johannes: *North Korean Cinema: A History*. McFarland & Company, 2012.
- Shin Sang-Ok: *I Wets a Film*. Random House Korea, 2007.
- Shin Sang-Ok – Choi Eun-Hee: *The Kingdom of Kim Jong-Il*. Tonga Ilbosa, 1988.
- Shin Sang-Ok – Choi Eun-Hee: *My Name is Kim Jong-Il*. Haengnim Chulpan, 1994.
- Shin Sang-Ok – Choi Eun-Hee: *We Haven't Escaped Yet*. Wolgan Chosonsa, 2001.

Steiner-Gashi, Ingrid – Gashi, Dardan: *Im Dienst des Diktators, Leben und Flucht eines nordkoreanischen Agenten*. Verlag Carl Ueberreuter, 2010.

Suh Dae-Sook: *Kim Il-Sung: The North Korean Leader*. Columbia University Press, 1988.

Sung Hye-Rang: *Wisteria House: The Autobiography of Sung Hye-Rang*. Chisiknara, 2000.

Urwand, Ben: *The Collaboration: Hollywood's Pact with Hitler*. Belknap Press/Harvard University Press, 2013.

Wright, Lawrence: *Going Clear: Scientology, Hollywood and the Prison of Relief*. Alfred A. Knopf, 2013.

Yi Hvo-In: *Korean Film Directors: Shin Sang-Ok*. Korean Film Council/Seoul Selection, 2008.

Yi Sun-Kyung: *Inside the Hermit Kingdom*. Key Porter Books, 1997.

Zbarsky, Ilya – Hutchinson, Samuel: *A mauzóleum árnyékában (Lenin's Embalmers)*. Ford.: Szántó Judit. Budapest, Európa, 1999.

Hivatalos észak-koreai kiadványok

Great Man and Cinema. Korea Film Export & Import Corporation.

The Great Mán Kim Jong-Il, Két kötet. Pyongyang Foreign Languages Publishing House.

Kim Jong-Il Biography. Pyongyang Foreign Languages Publishing House.

Kim Jong-Il: A Brief History. Pyongyang Foreign Languages Publishing House.

Kim Jong-Il: Short Biography. Pyongyang Foreign Languages Publishing House.

Kim Jong-Il: The Peoples Leader. Pyongyang Foreign Languages Publishing House.

Kim Jong-Il. On the Art of the Cinema. Pyongyang Foreign Languages Publishing House.

Kim Jong-Suk: The Anti-Japanese Heroine. Pyongyang Foreign Languages Publishing House.

The Leader Kim Jong-Il. Pyongyang Foreign Languages Publishing House.

Válogatott újságcikkek, műsorok és weboldalak

(A megjelenés dátuma szerint)

Oberdorfer, Don: „Kidnapped by North Korea's Premier Film Buff” *The Washington Post*, 1986. május 15.

Oberdorfer, Don: „Escapes Describe Top North Korean Leaders” *The Washington Post*, 1986. június 14.

Oberdorfer, Don: „North Korea Accused of Kidnapping Women” *The Washington Post*, 1988. január 24.

Kang, K. Connie: „Kim Is No Madman, Kidnapped Pair Say” *Los Angeles Times*, 1994. július 25.

Gombeaud, Adrien: „A Conversation with Shin Sang-Ok” www.koreanfilm.org/shinsangokk.html, 2000. december.

Armstrong, Charles: „The Origins of North Korean Cinema: Art and Propaganda in the Democratic People's Republic” *Acta Koreana* 5, No. 1, 2002.

Cho, Ines; „The Reel Story” *Korea Joogang Daily*, 2002. január 18.

Stephens, Chuck: „Pleasure and Pain” *The Village Voice*, 2002. február 26.

Kher, Unmesh: „Accounted For, at Last” *Time*, 2002. október 3.

Thomson, Mike: „Kidnapped by North Korea” BBC Today, BBC Radio 4, 2003. március 5.

Gorenfeld, John: „The Dictator Who Snagged Me” www.salon.com/2003/03/12/shin/, 2003. március 12.

Gorenfeld, John: „The Producer from Hell” *The Guardian*, 2003. április 4.

Spillius, Alex: „The Dictator’s Cut” *South China Morning Post Magazine*, 2003. április 13.

Lee, Adriana: „Secret Lives” *Time*, 2003. június 23.

„Correspondent: The Real Dr. Evil” a BBC Radio 2 adása, 2003. július 20.

„Correspondent: Inside the Mind of Kim Jong-Il” BBC Radio 2 adása, 2003. július 21.

„North Korean Cinema Ready for Its Close-Up” *Los Angeles Times*, 2003. október 9.

Becker, Jasper: „North Korea: At Home with the Kims” *Asia Times*, 2003. október 11.

Montefiore, Simon Sebag; „Why Stalin Loved Movies and Wanted John Wayne Shot” *The Daily Telegraph*, 2004. június 4.

Lankov, Andrei: „The Dear Director” North Korean Economy Watch (blog), 2005. február 8., www.nkeconwatch.com/22005/08/02/the-dear-director/.

Sohn, Kwang-Jop: „Kim Jong-Il’s Birth and Growth” DailyNK, 2005. február 11., www.dailynk.com/english/keys/2003/12/04.pbp.

Choi, Jin-I: „Unrevealed Story of Kim Jong-Suk, Mother of Kim Jong-Il” *DailyNK*, 2005. február 25., www.dailynk.com/english/read.php?cataId=nko1300&num=67.

Lankov, Andrei: „Body Snatching, North Korean Style” *Asia Times*, 2005. február 26.

Han, Young-Jin: „Kim Jong-Il, Where He Sleeps and Where He Works” DailyNK, 2005. március 15, www.dailynk.com/english/read.php?cataId=nko2300&num=83.

Martin, Douglas: „Shin Sang-Ok, 80, Korean Film Director Abducted by Dictator, Is Dead” *The New York Times*, 2006. április 13.

Bergan, Ronald: „Shin Sang-Ok” (gyászjelentés). *The Guardian*, 2006. Április 19.

Rayns, Tony: „Shin Sang-Ok – Maverick Film-maker” (gyászjelentés). *The Independent*, 2006. május 3.

Francis, David: „So That’s Why Kim Jong-Il Is So Happy” Foreign Policy Passport, 2007. október 5., http://blog.foreignpolicy.com/posts/2007/10/05/so_thats_why_kim_jong_il_is_so_happy

Kyodo News: „Police Quiz S. Korean Actress over Abductees to the North” 2008. március 12.

„Les captives étrangères de la Corée du Nord” *Le Figaro*, 2008. április 21.

„Kim Jung-Il Has Plenty of Villas to Recuperate In” *The Chosun Ilbo*, 2008. november 4.

Olsen, Kelly: „North Korea’s Secret: Room 39” *Salt Lake Tribune*, 2009. június 11.

Harden, Blaine: „Global Insurance Fraud by North Korea Outlined” *The Washington Post*, 2009. június 18.

Rose, David: „North Korea’s Dollar Store” *Vanity Fair*, 2009. augusztus 5.

„The Torrid Romantic Life of Kim Jong-Il” *The Chosun Ilbo*, 2009. augusztus 8.

Samuels, Richard J.: „Kidnapping Politics in East Asia” *Journal of East Asian Studies* 10, No. 3, 2010.

Herskovitz, Jon – Kim, Christine: „A North Korean Life Shattered by Kim Jong-Il’s Secret” Reuters, 2010. február 3., <http://in.reuters.com/article/2010/02/03/us-korea-north-secret-idINTRE6120WJ20100203>.

The Associated Press: „North Korea Fires Head of Secret Bureau »Room 39«” 2010. február 4., www.ctvnews.ca/north-korea-fires-head-of-secret-bureau-room-39-1.480672.

Glionna, John: „Kim Jong-Il’s Guard Set Himself Free” *Los Angeles Times*, 2011. február 20.
Boynton, Robert: „North Korea’s Digital Underground” *The Atlantic*. 2011. február 24.
Ocken, Jessica Rover: „Kim Jong-Il, the Director He Kidnapped, and the AwfulGodzilla Film They Made Together” *Mental Floss*, 2011. december 18.
Glionna, John: „North Korean Defector Says Kim Jong-Il Stole Her Life” *Los Angeles Times*, 2011. december 22.
Rank, Michael: „North Korean Secrets Lie Six Feet Under” *Asia Times*, 2012. február 18.
Greitens, Sheena Chestnut: „A North Korean Corleone” *The New York Times*, 2012. március 3.
Ingersoll, Geoffrey – Taylor, Adam: „North Korea Allegedly Forces Diplomats to Deal Drugs for Hard Cash” *Business Insider*, 2012. március 22., www.businessinsider.com/north-korea-allegedly-turns-foreign-diplomats-into-big-time-drug-dealers-2013-3.
Brady, Lisa: „How Wildlife Is Thriving in the Korean Peninsula’s Demilitarised Zone” *The Guardian*, 2012. április 13.
„»Comrade Kim Goes Flying« Is a North Korean Rarity” *Los Angeles Times*, 2012. október 6.
Nordinc, Michael: „Godzilla and Flowers: The Films of Kim Jong-Il” *The Village Voice*, 2013. január 9.
Sohn, Kwang-Ju: „Focus Analysis: Kim Jong-Il” *DailyNK*, 2013. május 21.
Richardson, Nigel: „North Korea: Inside the Most Amusing Destination on Earth” *The Daily Telegraph*, 2013. május 28., www.telegraph.co.uk/travel/destinations/asia/north-korea/articles/North-Korea-inside-the-most-amusing-destination-on-earth.
Johnson, Adam: „Dear Leader Dreams of Sushi” *GQ*, 2013. június.

Egyéb

(A megjelenés dátuma szerint)

Amnesty International: „Ali Lameda: A Personal Account of the Experience of a Prisoner of Conscience in the Democratic People’s Republic of Korea” 1979. február.
Paquet, Darcy: „The Golden Age of Korean Cinema: Seven Directors” Kiadás dátuma ismeretlen.
Paquet, Darcy: „Korean Directors in the 1970s” Kiadás dátuma ismeretlen.
Paquet, Darcy: „Shin Sang-Ok in the 1950s” Kiadás dátuma ismeretlen.
„Table Talk: Hwang Jang-Yop and Shin Sang-Ok Talk About the Two Homelands They Have Experienced” *Wolgan Chosun*, 1999. március, 609-41.
Park Jae Yoon: „Seeing Stars: Female Film Stars and Female Audiences in Post-Colonial Korea” University of Kansas, disszertáció, 2008. május.
Morrell, David: „Rambo and Me: The Story Behind the Story” 2008.
National Human Rights Commission of Korea: „Survey Report on Political Prisoners’ Camps in North Korea” Beszámoló, 2009.
Kan, Paul Rexton – Bechtol Jr., Bruce E. – Collins, Robert M.: „Criminal Sovereignty: Understanding North Korea’s Illicit International Activities” Report, Strategic Studies Institute, 2010. március.

- Lee Sangjoon: „The Transnational Asian Stúdió System: Cinema, Nation-State, and Globalization in Cold War Asia” New York University, disszertáció, 2011. május.
- Amnesty International: „North Korea: Political Prison Camps” Különleges beszámoló, 2011.
- Committee for Human Rights in North Korea: „Taken! North Korea’s Criminal Abduction of Citizens of Other Countries” Különleges beszámoló, 2011.
- Shim Ae-Gyung – Yecies, Brian: „Power of the Korean Film Producer: Dictator Park Chung-Hee’s Forgotten Film Cartel of the 1960s Golden Decade and Its Legacy” University of Wollongong, disszertáció, 2012.
- Committee for Human Rights in North Korea: „Coercion, Control, Surveillance, and Punishment: An Examination of the North Korea Police State” Különleges beszámoló, 2013.

Audiovizuális anyagok

- Finn, Jim: *Great Man and Cinema*. 2009, www.fandor.com/films/great_man_and_cinema.
- Smith, Shane: *North Korean Film Madness*. *Vice magazine*, 2011, www.vice.com/the-vice-guide-to-film/north-korean-film-madness-1.
- Kim Jong-Il’s Cinema Experience*, www.northkoreancinema.com. Korean Central News Agency, Pyongyang.
- Kim Jong-Il As Film and Opera Director*, www.youtube.com/watch?v=hdjj8JQMZY8. Korean Central News Agency, Pyongyang.
- The Brilliant History of Great Leadership*, www.youtube.com/watch?v=lRC86RAvbc. Korean Central News Agency, Pyongyang.
- Leader Kim Jong-Il in the Time of Creation of Five Revolutionary Operas*, www.youtube.com/watch?v=-MhqElN_Wo. Korean Central News Agency, Pyongyang.
- Kim Il-Sung and Kim Jong-Il Made Korea into a Paradise*, www.youtube.com/watch?v=6ji3tqZUynY.

A forrásokról, a módszerről és a nevekről

Ennek a könyvnek az elsődleges forrása Szin Szangok és Cshö Unhi beszámolója az Észak-Koreában töltött éveikről. Szin Szangok és Cshö Unhi több visszaemlékezést és cikket is írtak azokról az időről, amikor Kim Dzsongilnek dolgoztak – a kutatáshoz és a könyvem megírásához ezeket használtam kiindulópontnak. A dátumokat és a tényeket ellenőriztem, és egybevettem más kortárs beszámolókkal, archívumokkal, egyetemi kutatásokkal és eredeti interjúkkal.

Közel ötven interjút készítettem a könyv szereplőivel és más észak-koreai dezertőrökkel. Voltak, akik szerepeltek Szin Szangok és Cshö Unhi történetében, mások pedig az 1970-80-as években éltek Észak-Koreában, és segítettek a korszak pontos leírásában. És miközben Észak-Korea a többségünk számára rejtély marad, vannak olyan eszközök, amelyek segíthetnek megerősíteni vagy megcáfolni bizonyos információkat. Ilyen a Google Earth, amelyet sok kutató használ, akik olyan észak-koreai épületeket és tereptárgyakat keresnek, amelyek szökött észak-koreaiak beszámolóiban szerepelnek. Amennyire lehetséges volt, igyekeztem minden eredeti helyszínre elutazni: Dél-Koreába, Ausztriába, Magyarországra, Hongkongba és természetesen Észak-Koreába.

A leírások többsége kortárs fotók vagy filmfelvételek alapján készült. Az eredeti forrásból, például Szin Szangok és Cshö Unhi memoárjából származó párbeszédet idézőjelbe tettem. Alkalmanként rövidítettem őket, de nagyon ügyeltem arra, hogy ne használjak olyan elemeket, amelyek megváltoztatnák a jelentésüket. Amikor egy párbeszédnek több forrása is volt, azt a fordítást választottam, amely a legéletszerűbbnek és legtermészetesebbnek tűnt, vagy megtaláltam az eredeti forrást, és megbíztam egy anyanyelvi tolmácsot, hogy fordítsa le. A koreai nyelv-tudásom igencsak felületes, így aztán természetesen minden rossz döntésért engem terhel a felelősség.

Az Észak-Koreáról szóló beszámolókkal kapcsolatban az az általánosan elfogadott nézet, hogy Észak-Korea elszigeteltsége és az ellenőrizhetőség hiánya miatt mindig hinni kell az elbeszélő szavainak. Ha csak lehetőség nyílt rá, minden alkalommal igyekeztem ellenőrizni a tényeket. Szin Szangok és Cshö Unhi saját verziójának ellenőrzésére egy sokkal kidolgozottabb módszert alkalmaztam.

A koreai nevek esetében a vezetéknev szerepel elől, amit a keresztnév követ. Például a Kim a családnév, a Dzsongil pedig a keresztnév. Mivel a betűzést illetően nincs konkrét eljárás (Kim Dzsongilt gyakran írják Kim Csen Irnek is), ezért minden név esetében a legelterjedtebb átírást választottam.

A 20. század elejéig a koreai emberek hagyományosan nem használtak családi neveket. Amikor a japán császári birodalom gyarmatosította a félszigetet, megkövetelte a helyiektől, hogy válasszanak maguknak családnevet. A koreaiak többsége így alkalmat talált, hogy növelje vérvonala presztízsét, így a rendelkezésre álló családnevek közül

választottak: Kim, Pak, Lee, Szin. Ezek mindegyike koreai nemesi családnév, így a 75 millió koreai napjainkban mindössze 270 családnéven osztozik. A könyvben szereplő, azonos családnévű emberek nem rokonai egymásnak, hacsak ezt nem jeleztem külön.

1)

Victor Hugo: *A nyomorultak (Les misérables)*.
Ford.: Éber László – Csillay Kálmán. Budapest,
Csokonai, 1943. ↵